PROCESSTUKKEN

RUBARTH C.S.

tegen

BALKENENDE C.S.

DEEL I

(IN MEERVOUD)

dossier L0085821

Heden, zeventiende februari tweeduizenddrie,
op verzoek van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. ABDALAMIR NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
3. MUNTHER ABBAS, woende te Najaf, Republiek Irak
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. RAFID ABDALAMIR, wonende te Babil, Republiek Irak
6. MUHAMED TARIK JASEEN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. FAGRI NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
9. AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. ALI ABBAS ALI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. SABAH ABD SALEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. MUHAMED KADUM MUHAMED, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. RIAD ALI BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. ZAKI AMIN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. ABDALRAZAQ MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. ALI HUSSEIN, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND: BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn

Vereniging f.i.

te dezer zake domicilie kiezende te Amsterdam, Prinsengracht 708, ten kantore van mr. M. Veldman, die tot procureur wordt gesteld, terwijl mr. N.M.P. Steijnen te Zeist als advocaat optreedt,

heb ik,

krachtens mij verstrekte mondelinge last van de E.A. Heer /~~President~~/ van de Rechtbank te Amsterdam

/XXX/ Voorzieningenrechter doorhaling wijziging goedgekeurd

IN KORT GEDING GEDAGVAARD:

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel, Paradijsselpark 217, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan: etc

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam, Nieuwendammerdijk 481, aldaar mij exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan: etc

3. de STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie), zetelend te 's-Gravenhage aan de Kazernestraat 52, ten parkette van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:
de heer M. van Heezdel de Jacob, aldaar Welzaam;

OM:

op eenentwintig februari tweeduizenddrie des voormiddags om 10.00 uur te verschijnen ter terechtzitting van de /XXX/ van de Rechtbank te Amsterdam, alsdan rechtdoende in kort geding, welke zitting aldaar zal worden gehouden in het Paleis van Justitie aan de Parnassusweg 220 te Amsterdam;

/XXX/ Voorzieningenrechter doorhaling wijziging goedgekeurd

Met aanzegging dat bij verschijnen ter vermelde rechtsziting een vast recht zal worden geheven van 205 euro,

TEN EINDE:

namens verzoekers als eisers te horen concluderen:

I. Resolutie 1441 biedt geen legitimatie voor oorlogshandelingen

1. Aangezien de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de Republiek Irak met oorlog bedreigen, dan wel inmiddels reeds daadwerkelijk oorlog voeren tegen de Republiek Irak;

2. Aangezien op 8 november 2002 door de Veiligheidsraad resolutie 1441 (2002) is aangenomen, waarin van de Irakse autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewer-

king wordt geëist terzake van alle denkbare inspecties naar massavernietigingswapens; een en ander onder enorme druk van de Verenigde Staten, die duidelijk kenbaar hadden gemaakt om zonder meer alleen een totale oorlog tegen de Republiek Irak te zullen gaan voeren, indien een dergelijke resolutie niet door de Veiligheidsraad zou worden aanvaard;

3. Aangezien resolutie 1441 (2002) benadrukt dat de Republiek Irak door de Veiligheidsraad steeds opnieuw is gewaarschuwd voor 'severe consequences', als de verplichtingen van de resoluties niet worden nagekomen;

4. Aangezien in deze resolutie voorts wordt bepaald dat de Veiligheidsraad terstond weer bijeen zal komen indien er sprake zou kunnen zijn zijn van enigerlei inbreuk op de aan de Iraakse autoriteiten gestelde eisen, ten einde alsdan te besluiten over verdere maatregelen :

> **"3. Decides that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq ...will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below;**
> **11. Directs to the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities (..);**
> **12. Decides to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation (...)");**

5. Aangezien zodoende weliswaar in resolutie 1441 (2002) wordt herbevestigd dat de Veiligheidsraad de Republiek Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd voor 'severe consequences' als het de verplichtingen van de resoluties niet mocht nakomen, maar er geen sprake van is dat deze resolutie, of welke andere resolutie dan ook sinds de Golfoorlog, opdracht geeft tot het toepassen van geweld jegens de Republiek Irak, dan wel uitdrukkelijk tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak machtigt;

6. Aangezien resolutie 1441 (2002) daarentegen juist de opdracht behelst om, indien enigerlei schending van deze resolutie zou worden verondersteld, een vervolg-vergadering of vervolg-vergaderingen van de Veiligheidsraad te beleggen, waarop dan zal moeten worden beslist over verdere maatregelen;

7. Aangezien resolutie 1441 (2002) derhalve onmiskenbaar het karakter heeft van een tweetrapsraket, waarbij de genoemde resolutie 1441 (2202) dan de eerste trap vormt, en nieuw te beleggen vervolg-vergaderingen van de Veiligheiheidsraad de tweede trap. Pas op deze nieuw te beleggen vervolg-vergaderingen van de Veiligheidsraad kan, na een gedegen vaststelling of inderdaad sprake zou zijn van een serieus te nemen schending van de voorwaar-

den van resolutie 1441 (2002), beslist worden wanneer, op welke wijze, onder welke omstandigheden en in welke, proportioneel te achten, mate nadere invulling zou worden gegeven aan de in het vooruitzicht gestelde 'severe consequences';

8. Aangezien Veiligheidsraadsresolutie 1441 dan ook geen mandaat verstrekt, aan wie of wat dan ook, om tegen de Republiek Irak geweld te gebruiken;

II. Geweldsverbod als pijler van de internationale rechtsorde

9. Aangezien het geweldsverbod, als regel van volkenrechtelijk gewoonterecht, de belangrijkste pijler vormt van de internationale rechtsorde en deze volkenrechtelijk gewoonterechtelijke regel, eenduidig en met consensus, wordt opgevat als zijnde van een volstrekt dwingendrechtelijk karakter, hetgeen ook door het Hof Amsterdam wordt onderschreven in het hierna nog nader te bespeken arrest Dedovic c.s./ Kok, Van Aartsen en de Grave van 6 juli 2000, rolnr. 759/99 SKG, nu immers daarin, onder 5.3.11, ook door dit Hof, wordt bevestigd dat dit geweldsverbod ius cogens vormt;

10. Aangezien het gebruik van oorlogsgeweld tegen staten slechts dan juridisch gelegitimeerd kan worden geacht, indien er sprake is van gerechtvaardigde zelfverdediging, dan wel in geval van een expliciete machtiging tot gebruik van geweld door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Slechts dan is het bestaanbaar dat bij het toepassen van oorlogsgeweld van een schending van het geweldsverbod geen sprake zou kunnen zijn;

11. Aangezien dit impliceert dat, zolang enige resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt blijft ontbreken, er geen enkele legitimatie bestaat voor welk eigenmachtig Amerikaans/Brits militair optreden dan ook, dan wel voor enigerlei Nederlandse steunverlening daaraan;

12. Aangezien immers in het algemeen geldt dat, zelfs in geval van militaire aktie bij wijze van gerechtvaardigde zelfverdediging, het Handvest van de Verenigde Naties het primaat voor optreden inzake herstel van de internationale vrede en veiligheid uitdrukkelijk bij de Veiligheidsraad legt, zoals in artikel 51 Handvest expressis verbis wordt bepaald. Zodat in elk geval kan worden aangenomen dat dit primaat van de Veiligheidsraad vanzelfsprekend ook in ieder geval zonder meer onverlet zal blijven in geval van eventuele dwangmaatregelen, geïnitiëerd door de Veiligheidsraad zelf;

13. Aangezien, indien en zodra de Veiligheidsraad dan ook een zaak van vrede en veiligheid aan zich heeft getrok-

ken, de besluitvorming over wat er verder dient te gebeuren onwrikbaar bij de Veiligheidsraad blijft berusten;

14. Aangezien de Veiligheidsraad het feit dat Raad ook in casu de besluitvorming uitdrukkelijk aan zichzelf heeft voorbehouden onmiskenbaar in resolutie 1441 (2002) tot uitdrukking heeft gebracht middels de formulering aan het slot van deze resolutie:
"14. Decides to remain seized of the matter";

III. Het zijn van Hoofdstuk VII Handvest-resolutie biedt op zichzelf geen legitimatie tot oorlogsgeweld

15. Aangezien, anders dan op misleiding uitzijnde westerse politieke kringen, op desinformatie gerichte westerse media en pseudo-deskundigen willen doen voorkomen, geenszins uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak in het teken staan van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties kan worden afgeleid dat het toestaan van geweld vervolgens de enige optie zou zijn;

16. Aangezien des te minder uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak het stempel dragen van Hoofdstuk VII van het Handvest kan worden afgeleid dat het gebruik van geweld daaruit min of meer vanzelf voortvloeit, dan wel dat het gebruik van geweld daardoor in voldoende mate wordt gelegitimeerd;

17. Aangezien daarmee een interpretatie te kwader trouw van de inhoud van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties ten beste wordt gegeven, waarvan de honden geen brood lusten;

18. Aangezien immers Hoofdstuk VII een heel scala kent van dwangmaatregelen, variërend van voorlopige maatregelen, langs geweldloze maatregelen tot militaire maatregelen, zodat elke suggestie dat de enige optie, verbonden aan Hoofdstuk VII van het Handvest, een militair gewelddadige zou zijn, een opzettelijke en kwaadwillige misleiding vormt;

III.a opstelling van de Nederlandse regering en Nederlandse rechters

19. Aangezien ook de Nederlandse regering er klaarblijkelijk, in voorkomend geval, geen been in ziet om, als dat haar politiek zo uit komt, uit het feit dat resoluties onder Hoofdstuk VII van het Handvest zijn gebracht, de

conclusie te destilleren dat daarmee het gebruik van geweld in voldoende mate zou zijn gelegitimeerd;

20. Aangezien de Nederlandse regering met name ook tot de huldiging van een zodanige voorstelling van zaken kwam met betrekking tot Veiligheidsraadsresolutie 1199 (1998), die op geen enkele manier aan wie of wat dan ook een machtiging verstrekte om de Federale Republiek Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan, maar die nochtans door de Nederlandse regering, consequent en zonder enige nadere explicatie, werd aangemerkt als een resolutie die 'het gebruik van geweld jegens de Federale Republiek Joegoslavië in voldoende mate legitimeert', toen de Nederlandse regering de gelegenheid zocht om, in NAVO-verband, Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan;

21. Aangezien Haagse rechterlijke instanties in tegen de daarop volgende Nederlandse agressie in NAVO-verband gerichte juridische procedures, gevoerd door Joegoslavische staatsburgers, deze opzettelijke misinterpretatie door de Staat der Nederlanden zonder meer plachten te volgen in Pres. Rb. Den Haag 18 maart 1999, KG nummer 99/69 (Vereniging van Juristen voor de Vrede e.a. / Staat, Kok, Van Aartsen e.a.), Pres. Rb. Den Haag 7 april 1999, KG nummer 99/339 (Danikovic e.a. / Staat) en Pres. Rb. Den Haag 28 mei 1999, KG nummer 99/523 (Tijsterman e.a. / Staat), doch uiteindelijk het Hof Amsterdam in het reeds genoemde arrest Dedovic e.a. / Kok, Van Aartsen en de Grave blijk gaf van de noodzakelijke rechterlijke onafhankelijkheid en distantie, door op dit stuk afwijkend te oordelen. En wel als hoogste Nederlandse rechter die zich over deze materie heeft uitgelaten;

22. Aangezien echter gedaagden, zich daartoe blijkbaar aangemoedigd voelend door de bovengenoemde Haagse jurisprudentie, zich er klaarblijkelijk niet voor schamen het te doen voorkomen alsof het samenstel van Veiligheidsraadsresoluties met betrekking tot de Republiek Irak, waaronder ook resolutie 1441 (2002), alleen al omdat de betrokken resoluties in het teken van Hoofdstuk VII Handvest zijn gesteld, het gebruik van geweld jegens Irak 'in voldoende mate zouden legitimeren';

23. Aangezien de Staat der Nederlanden al eerder, namelijk in 1998, volstrekt onrechtmatige en eigenmachtige oorlogshandelingen van de Verenigde Staten tegen Irak onvoorwaardelijk heeft gesteund, politiek zowel als militair, en daarvoor als juridische en volkenrechtelijke rechtvaardiging jegens de Tweede kamer aanvoerde:

"De Nederlandse regering stelt zich, evenals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, op het

standpunt, dat het militair optreden wordt gelegitimeerd door het geheel aan resoluties van de Veiligheidsraad vanaf 1991 inzake Irak."
(Tweede Kamer, 1998-1999, 21 664, nr. 102)

24. Aangezien de gelegenheids-argumentatie die daarmee in dit geval aan de Kamer ten beste werd gegeven, in casu net zo ongerijmd en onzinnig is als de gelijksoortige argumentatie die werd beleden als pseudo-legitimatie voor de door de Staat der Nederlanden gewenste oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, waarvoor dan ook hetzelfde heeft te gelden als door het Hof Amsterdam in het arrest-Dedovic / Kok op dit punt bepaald;

25. Aangezien derhalve, indien een voorzover enige resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld jegens de Republiek Irak machtigt blijft ontbreken, de juridische situatie op dit vlak vergelijkbaar is met de eertijdse volkenrechtelijke toestand met betrekking tot resolutie 1199 (1998) ten aanzien van de Federale Republiek Joegoslavië;

26. Aangezien daaromtrent door het Gerechtshof Amsterdam in het arrest Dedovic c.s. / Kok, Van Aartsen en de Grave werd overwogen:

"5.3.11. Vaststaat dat resolutie 1199 (1998) van de Veiligheidsraad geen uitdrukkelijk mandaat inhoudt om geweld tegen de FRJ te gebruiken. De Nederlandse regering heeft zich op het standpunt gesteld dat het niet naleven van de eisen die in deze resolutie aan de FRJ worden gesteld in de gegeven omstandigheden het gebruik van geweld "voldoende" legitimeert. Aan Dedovic c.s. kan worden toegegeven dat het ontbreken van een dergelijk mandaat (het besluit tot) deelname in strijd doet zijn met het Handvest en dat er goede argumenten bestaan om te betogen dat in het bijzonder de in artikel 51 van het Handvest bedoelde uitzondering op het geweldsverbod zich hier niet voordoet en dat artikel 2, vierde lid, mede in verband met het bepaalde in de artikelen 42 en 53 van het Handvest, alsmede het ongeschreven volkenrecht een dwingend verbod (ius cogens) bevatten op het gebruik van geweld.";

27. Aangezien het Hof Amsterdam ten aanzien van de Nederlandse steun aan het NAVO-geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië echter voorts vermeende dat hier, in volkenrechtelijke zin, een juridische complicatie opgeld zou kunnen doen, omdat in casu wellicht van een zogenaamde 'humanitaire interventie' sprake zou kunnen zijn geweest, zodat het Hof Amsterdam op dit stuk in het onderwerpelijk arrest onder 5.3.15 tot slotsom kwam:

"Daarom kan in dit kort geding niet met voldoende mate van waarschijnlijkheid ervan worden uitgegaan dat de deelname van de Staat aan de luchtacties jegens de FRJ

in strijd is met de regels of normen van het volkenrecht.
5.3.16. Er kan dus niet op voorhand worden aangenomen dat deelname van de Staat aan de luchtacties tegenover de FRJ onrechtmatig is.";

28. Aangezien, wat daar overigens ook van zij voor wat betreft deze toenmalige specifieke juridische en volkenrechtelijke constellatie met betrekking tot het dreigen van en het gebruik van geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië, een dergelijke complicatie in volkenrechtelijke zin hier volstrekt afwezig is, zodat in de zich thans voordoende situatie elke juridische legitimatie voor het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak prima facie ontbreekt;

III.b opstelling van de VS

29. Aangezien de Verenigde Staten zich echter uitdrukkelijk op het standpunt stellen dat zij, in hun eigen ogen, nu al gerechtigd zouden zijn om Irak oorlog aan te doen, los van de recente resolutie 1441 (2002);

30. Aangezien de Verenigde Staten, middels resolutie 1441 (2002), zich weliswaar verbonden hebben om mee te werken aan het bijeenkomen van de Veiligheidsraad in vervolgvergaderingen ter evaluatie van het inspectie-proces, maar alle tekenen erop wijzen dat de Verenigde Staten de verdere uitkomsten hiervan niet tot maatstaf van handelen zullen nemen en op eigen initiatief onmiddellijk de Republiek Irak de oorlog zullen aandoen, zodra dat hun belieft;

31. Aangezien de Verenigde Staten in elk geval ook jegens de Veiligheidsraad immers het standpunt innemen dat de bestaande resoluties jegens de Republiek Irak in voldoende mate het voeren van oorlog tegen de Republiek Irak rechtvaardigen, zodat de aanname van een nieuwe resolutie, die een uitdrukkelijk mandaat zal verlenen tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak, in feite als overbodig geldt;

32. Aangezien van een dergelijke overbodigheid natuurlijk geen sprake kan zijn, temeer ook niet gelet op het feit dat in het verleden de Veiligheidsraad altijd ondubbelzinnige taal heeft gebruikt als het ging om het machtigen tot geweld. Zo werd in de resolutie 83 (1950) inzake Korea aanbevolen dat de Lidstaten van de Verenigde Naties zouden verlenen "such assistance to the Republic of Korea as may be necessary to repel the armed attack and to restore international peace and security in the area" en werd met betrekking tot de mandatering tot geweld inzake Somalië, Haïti, Bosnië en Koeweit in de desbetreffende resoluties gesproken van het gebruik van "all

necessary means", dan wel het toepassen van "all measures neccesary". In geen van de Veiligheidsraadsresoluties jegens Irak is sprake van een dergelijke mandaatsclausule;

33. Aangezien dan ook zonder meer iedere toepassing van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak een schending blijft van het geweldsverbod, zolang een vervolg-resolutie van de Veiligheidsraad waarin, ondubbelzinning en expliciet, tot het gebruik van geweld wordt gemachtigd, blijft ontbreken;

IV. (Dreigende) schending van het agressie-verbod door gedaagden

34. Aangezien de Staat der Nederlanden, bij monde van de leden van het kabinet-Balkenende, voortdurend herhaalt zich aan dit naar internationaal recht dwingende verbod eventueel niets gelegen te laten liggen en zich vrij te achten om, desnoods ook zonder een resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld machtigt, steun te verlenen aan Amerikaans-Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

35. Aangezien die opvatting niet alleen doorlopend door de Staat der Nederlanden tot uitdrukking wordt gebracht, maar ook door gedaagde sub 2 als persoon en als leider van het CDA;

36. Aangezien gedaagde sub 1 als persoon en als leider van de PvdA bij voortduring duidelijk kenbaar maakt zich althans het recht voor te behouden om diezelfde positie in te nemen;

37. Aangezien het plegen van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak zonder dat daarvoor door de Veiligheidsraad een uitdrukkelijke machtiging zal zijn verstrekt - mitsdien inhoudende een schending van het geweldsverbod -, moet worden gekwalificeerd als agressie;

38. Aangezien agressie niet zomaar juridisch en volkenrechtelijk onrechtmatig is, maar bovenal een ernstig misdrijf vormt naar internationaal recht;

39. Aangezien de Nederlandse regering door, in overleg met de Tweede Kamer, reeds herhaaldelijk kenbaar te maken bij een oorlog tegen de Republiek Irak serieus te overwegen de Verenigde Staten te zullen steunen, ook indien buiten een uitdrukkelijke machtiging van de Veiligheidsraad om tot oorlogsgeweld tegen Irak zou worden overgegaan, zich daarmee derhalve bereid en gereed houdt om eventueel als mede-pleger van het misdrijf van agressie te fungeren;

40. Aangezien bovendien, nu een oorlog die legitimatie in het volkenrecht ontbeert gekwalificeerd dient te worden als agressie, elke vorm van steunverlening door gedaagden Bos en Balkenende aan een dergelijk misdrijf mitsdien evenzeer moet worden aangemerkt als onrechtmatig en misdadig;

V. De rechter en het 'buitenlands politieke "speelveld"

41. Aangezien de Nederlandse Staat voorts in procedures met betrekking tot het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht strijk en zet het geluid laat horen dat de rechter zich in dergelijke, wat dan wordt bestempeld als "aangelegenheden van buitenlandse politiek", uiterst terughoudend dient op te stellen, omdat voorkomen zou moeten worden dat de rechter zich teveel mengt in zaken van buitenlandse politiek;

42. Aangezien dit dan, ontdaan van alle égards, feitelijk dient ten betoge van een door de Staat ingenomen standpunt dat de rechter zich buiten een beoordeling heeft te houden omtrent rechtmatigheidsvragen van oorlogsgeweld, zodra de Nederlandse Staat vindt dan een oorlog gevoerd moet worden, dan wel gesteund dient te worden;

43. Aangezien wat er ook zij van een dergelijke als noodzakelijk geclaimde rechterlijke terughoudendheid in zaken van 'buitenlandse politiek' naar bijvoorbeeld Angelsaksische rechtstraditie, naar Nederlandse recht in elk geval niets voor een dergelijke marginale rechterlijke opstelling pleit, ongeacht jurisprudentiële aanwijzingen, tot aan de Hoge Raad toe, die wellicht anders geïnterpreteerd zouden kunnen worden;

44. Aangezien een onbeperkte discretionaire ruimte voor de Staat der Nederlanden inzake aangelegenheden van 'buitenlandse politiek' overigens ook wat eisers betreft niettemin best voorop mag worden gesteld en hier dan ook verder trouwens in het geheel niet door eisers wordt bestreden, doch deze discretionair geachte vrijheid ter zake van het voeren van een 'buitenlandse politiek', gelet op de beginselen van de rechtsstatelijkheid, in elk geval precies daar zijn begrenzing vindt, waar zich een schending van fundamentele mensenrechten ten aanzien van belanghebbende personen zou voordoen;

45. Aangezien noch in enigerlei wet, noch in enigerlei doctrine er grond voor te vinden is dat de rechter voor een dergelijke schending van fundamentele mensenrechten jegens belanghebbende personen maar een oogje zou hebben dicht te knijpen, omdat het hier het terrein van 'de buitenlandse politiek' zou betreffen, maar niettemin dit

exact is wat de Staat in dergelijke gevallen van de rechter vraagt;

V.a **bij een juiste perceptie blijkt 'het buitenlands politieke "speelveld" een arena van fundamentele mensenrechten**

46. Aangezien daarbij voorop moet worden gesteld dat het bij het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht niet gaat om rechtskwesties die alleen en uitsluitend spelen op een interstatelijk, min of meer abstract politiek niveau, zoals de Staat het doet voorkomen, maar daarentegen bij het daadwerkelijk voeren van een oorlog en de rechtsbescherming die het recht inzake gewapende conflicten in dat kader wordt verondersteld te bieden, voortdurend en expliciet hoge beginselen van humanitair recht aan de orde zijn, in casu met name de fundamentele mensenrechten van hen die van de oorlogshandelingen en de daarmee verbonden gevolgen het slachtoffer zullen zijn;

47. Aangezien dan ook de rechter, die mee gaat met voorstelling van zaken van de Staat dat het terrein van 'de buitenlandse politiek', althans voor zover het kwesties van recht inzake gewapende conflicten en van humanitair oorlogsrecht betreft, door de rechter alleen op het puntje van de tenen betreden zou mogen worden, zich dan ook in feite daarmee goeddeels laat verbannen, niet alleen van het terrein van de buitenlandse politiek, maar ook van een heel ander terrein, namelijk dat van de bescherming van zo iets essentiëels als de fundamentele mensenrechten en de bescherming daarvan;

48. Aangezien de gevolgen van de agressie, welke de Verenigde Staten, met steun van de Staat der Nederlanden en van gedaagden als persoon, dreigen te plegen jegens de Republiek Irak, dan wel momenteel reeds daadwerkelijk plegen, immers onvermijdelijk tevens ook rechtstreeks raken aan de mensenrechten van eisers 1 t/m 17, en daarmee hun fundamentele grondrechten schenden, dan wel dreigen te schenden, zoals hun recht op leven, hun recht op gezondheid, hun recht op ongestoord genot van het eigendom, hun recht op welvaart, hun recht op bestaanszekerheid, hun recht op gezondheidszorg, hun recht op onderwijs, hun recht op toekomstperspectief, en daarbij voorts nog talrijke andere klassieke en economische mensenrechten op het spel komen te staan;

49. Aangezien blijkens het bepaalde in artikel 28 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens 'een ieder recht heeft op het bestaan van een zodanige maatschappelijke (..) orde, dat de rechten en vrijheden in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden verwezenlijkt', doch daarvan met betrekking tot de ei-

sers 1 t/m 17 geen sprake zal kunnen zijn in geval van het gebruik van onrechtmatig oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak;

V.b bepaalde rechterlijke taakopvatting

50. Aangezien tal van rechters over de gehele wereld het tot hun taak schijnen te rekenen om allereerst de vermeende belangen van de Staat te dienen, en de redenering dat de rechter moet zwijgen daar waar de buitenlandse politiek spreekt, zelfs daar waar een onmiddellijk beroep op hem wordt gedaan tot bescherming van fundamentele mensenrechten, in feite de rechter aanzet tot het kiezen voor een dergelijke vrijwillige horigheid aan de staat;

VI. Het rechtsprincipe dat alleen rechtmatige oorlogshandelingen een toelaatbare inbreuk op fundamentele mensenrechten kunnen vormen

51. Aangezien als algemeen rechtsbeginsel van volkenrechtelijk gewoonterechtelijke aard moet worden aanvaard dat inbreuken op fundamentele rechten van de mens als de onderhavige als gevolg van oorlogshandelingen slechts dan toelaatbaar moeten worden geacht, indien zij voortvloeien uit rechtmatige oorlogshandelingen;

52. Aangezien het bestaan van een dergelijke volkenrechtelijk gewoonterechtelijk principe onder meer kan worden afgeleid uit artikel 15 lid 2 EVRM, waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat inbreuk op het recht op leven ten tijde van oorlog slechts toelaatbaar is in geval van 'dood als gevolg van **rechtmatige** oorlogshandelingen';

53. Aangezien oorlogshandelingen welke deel uitmaken van agressie **nimmer** intrinsiek rechtmatig kunnen zijn, hoewel de Staat hier consequent het tegenovergestelde poneert, maar overigens verzuimt daarbij uit te leggen hoe uit van oorsprong onrechtmatig oorlogsgeweld **rechtmatige** oorlogshandelingen zouden kunnen voortvloeien, en de Staat daarmee dus feitelijk beweert dat bijvoorbeeld doden en gewonden die onder de burgerij zouden vallen bij wijze van 'colleteral damage' bij aanvallen op militaire doelen als gevolg van gepleegde agressie beschouwd zouden moeten worden als **rechtmatige** doden in de zin van artikel 15 lid 2 EVRM en als **rechtmatige** gewonden, waaromtrent dan voor de slachtoffers enigelei aanspraak op rechtsbescherming geheel en al zou ontbreken;

54. Aangezien de Staat deze opvatting, welke bijvoorbeeld zou impliceren dat burgers van enig land dat een onrech-

tige agressie-oorlog wordt aangedaan, tegen een mogelijke aantasting van hun recht op leven even weinig verweer zouden hebben als de burgers van een land waartegen een **rechtmatige** oorlog wordt gevoerd, voorziet van een pseudo-doctrinaire verdediging, en wel door te poneren dat er niet alleen een **onderscheid** zou moeten worden gemaakt tussen het ius ad bellum en het ius in bello, maar dat daarentegen als het ware daartussen een scheiding zou moeten worden aangebracht, en wel zodanig dat dus alleen in geval van schending van het ius in bello sprake zou kunnen zijn van **onrechtmatige** oorlogshandelingen, **onrechtmatige** aantasting van fundamentele rechten, **onrechtmatige** doden en **onrechtmatige** gewonden, en dat daarentegen alle vormen van inbreuk op het recht op leven, op gezondheid, op eigendom en op andere fundamentele grondrechten, die voortvloeien uit schending van het ius ad bellum, en daarmee dus van het geweldsverbod, die dan niet onmiddellijk zijn te herleiden tot specifieke schendingen van het ius in bello, niet als **onrechtmatig** zouden zijn te kwalificeren;

55. Aangezien de Staat zich van een dergelijke gekunstelde redenatie bedient in een kennelijke poging om de aansprakelijkheid voor de gevolgen van deelname aan agressie-oorlogen te kunnen ontlopen. Hetgeen de Staat een enorme speelruimte zou geven om naar believen mee te doen aan elke denkbare oorlog, zonder te behoeven vrezen voor wat voor wat voor juridische konsekwentie dan ook. De ervaring leert immers dat alleen verliezers van oorlogen voor tribunalen worden gebracht en winnaars niet. Maar de Staat heeft natuurlijk het krachtige voornemen om te allen tijde tot de winnende kant te zullen behoren !;

56. Aangezien de absolute verwantschap tussen misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin, zodanig dat daartussen wel een **onderscheid** kan worden gemaakt, maar niet daartussen een **scheiding** kan worden aangebracht, niet alleen tot uitdrukking wordt gebracht door het feit dat misdrijven tegen de vrede en overige oorlogsmisdrijven in artikel 6 van het Handvest van Neurenberg in één adem worden genoemd, maar ook door hetgeen ten processe van Neurenberg hieromtrent werd verhandeld, met name:

> **"To initiate a war of aggresion, therefore, is not only an international crime; it is the supreme international crime differing only from other war crimes in that it contains within itself the accumulated evil of the whole."**
> (H.M. Attorney-General (ed.): The Trial of German Major War Criminals, Part 22, HMSO, London 1950), p 421)

57. Aangezien ook hieruit blijkt dat misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin niet dogmatisch

en in kwalitatieve zin te scheiden zijn, maar zich hoogstens van elkaar onderscheiden in kwantitatieve zin, hoezeer dit thans ook dikwijls, onder invloed van zogenaamde rechtsgeleerden die zich graag als verlengstuk van de Amerikaanse administratie positioneren, anderszins wordt voorgesteld;

VI.a mede-aansprakelijkheid voor de gevolgen van agressie

58. Aangezien het een volkenrechtelijk adagium is dat landen die steun verlenen aan schending van het agressieverbod, zichzelf mede-schuldig maken aan die agressie, en tevens zich mede-aansprakelijkheid maken voor de gevolgen van die agressie;

59. Aangezien dit mitsdien ook geldt voor de Staat der Nederlanden, indien deze steun verleent aan agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak;

VI.b inbreuk op artikel 90 Grondwet

60. Aangezien agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak, alsmede de Nederlandse steun daaraan, niet alleen onrechtige inbreuken tot gevolg heeft, dan wel tot gevolg dreigt te hebben, op de hierboven reeds genoemde - allerminst als een limitatieve opsomming bedoelde - fundamentele rechten van met name ook eisers 1 t/m 17 , en Nederland, door aan deze agressie steun te verlenen, zich mitsdien mede-verantwoordelijk en mede-aansprakelijk maakt voor het onrechtmatig in de waagschaal stellen van deze fundamentele rechten van eisers, maar een Nederlandse steunverlening aan deze agressie overigens bovendien zou betekenen een schending van het grondwettelijk imperatief aan de regering om de internationale rechtsorde te bevorderen, zoals dit tot uitdrukking wordt gebracht in artikel 90 Grondwet;

VI.c het belang van eiseres sub 18

61. Aangezien, behoudens ook eisers 1 t/m 17, voorts ook specifiek eiseres sub 18, de Vereniging van Anti-fascistische Oud-Verzetsstrijders; Bond van Anti-fascisten, zich terzake beroept op de onrechtmatigheid die een dergelijke schending van dit grondwetsartikel jegens haar oplevert, nu steunverlening aan agressie door de Nederlandse Staat haar belemmmert in het realiseren van haar statutaire doelstelling. De AFVN stelt zich statutair met name ook ten doel "te strijden voor vrede en vriendschap tussen volkeren", op welk gebied de vereniging een lange praktijk van vredesaktiviteiten kent, ook

met juridische middelen, onder meer ook, voor zover hier relevant, middels deelname en steunverlening aan eerdere juridische procedures tegen Nederlandse agressie in NAVO-verband tegen de Federale Republiek Joegoslavië en tegen Nederlandse steunverlening aan eerdere Amerikaanse agressie tegen Irak;

VI.d onrechtmatigheid sec

62. Aangezien ook overigens het verlenen van steun aan agressie door de Staat der Nederlanden moet worden beschouwd als een inbreuk op artikel 6:162 B.W. jegens alle eisers;

VII. Het beroep van eisers op het geweldsverbod

63. Aangezien de Staat voorts nog, in procedures die daarop betrekking hebben, de stelling pleegt te betrekken dat personen die van het schenden van het geweldsverbod, en daarmee van het plegen van agressie, de dupe worden of dreigen te worden, geen beroep op dit geweldsverbod toekomt, nu aan artikel 2 lid 4 van het Handvest, naar de Staat bepleit, rechtstreekse werking zou moeten worden ontzegd;

64. Aangezien echter allereerst eisers ontkennen dat aan artikel 2 lid 4 Handvest rechtstreekse werking zou moeten worden onthouden, en zij daarvoor ook steun vinden in de al eerder genoemde uitspraak Pres. Rb. Den Haag van 7 april 1999, KG nummer 99/339 inzake Danikovic c.s. / Staat der Nederlanden, waarin wordt overwogen:

> **"3.5. Bij deze stand van de jurisprudentie moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat onder omstandigheden aan het in het Handvest neergelegde verbod tot agressie en tot non-interventie rechtstreekse werking wordt toegekend. Een argument hiervoor lijkt ook art. 15 lid 2 EVRM te verschaffen, dat afwijking van art. 2 EVRM niet toestaat behalve in geval van dood als gevolg van "rechtmatige oorlogshandelingen".;**

65. Aangezien de Staat bij memorie van antwoord van 3 juni 1999, in het appèl van de AFVN e.a. versus de Staat der Nederlanden inzake eerdere Nederlandse medeplichtigheid aan toenmalige Amerikaanse agressie jegens Irak, zijn stellingname dat burgers geen rechtstreeks beroep zouden kunnen doen op artikel 2 lid 4 Handvest voorts nog poogt te schragen met een verwijzing naar "The Charter of the

United Nations, A Commentary" (ed. B. Simma), Oxford 1994, alwaar bij genoemd Handvest-artikel door Randelzhofer als commentaar wordt gegeven:

> "Art. 2(4) stipulates that it is the members of the UN who shall refrain from the threat or use of force. According to Art. 4 of the Charter, only states are eligible to become members of the UN. Thus the prohibition of the use of force indisputably only protects and is only addressed to states. It does not matter in this respect whether the states recognize each other. Even states that are not members of the UN are protected, though not bound, by Art. 2(4), owing to the provision's broad wording ('any state') ." (p. 115)

Met andere woorden, alleen staten die lid zijn van de Verenigde Naties zouden door het geweldsverbod worden gebonden;

66. Aangezien, als deze opvatting al voor juist zou moeten worden gehouden, dit slechts kan betekenen dat de specifieke uitdrukkingsvorm die de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod hier heeft gevonden in het onderhavige verdragsrechtelijke kader van het Handvest, in die specifieke kontekst een veel beperktere reikwijdte toegemeten heeft gekregen dan de gewoonterechtelijke norm zelf toekomt. Dit is dan terstond al duidelijk omdat de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod immers - en daarover bestaat volstrekte consensus en dit wordt ook door het Hof Amsterdam vastgesteld in het hierboven weergegeven citaat uit het arrest Dedovic - dwingend recht (<u>ius cogens</u>) vormt, en dus in elk geval niet alleen 'members of the UN' bindt, maar tenminste ook alle niet-lidstaten. Iedere andere opvatting zou betekenen dat, zodra enige Staat de VN de rug zou toekeren, het geweldsverbod voor die betrokken staat niet meer zou gelden en het de betrokken Staat dus vrij zou staan om agressie te plegen;

67. Aangezien ook overigens het hier door Randelzhofer gegeven commentaar niet kan worden gevolgd.
Artikel 2 van het Handvest richt zich niet alleen op de Leden van de VN, maar ook op de Organisatie van de Verenigde Naties als geheel en, blijkens de preambule van het Handvest - welke ingevolge het Weense Verdragenverdrag immers onlosmakelijk deel uitmaakt van het Verdrag als zodanig -, als het ware over de hoofden van de Leden en de Organisatie heen, evenzeer op de Volken van de Verenigde Naties, van de welker vredeswil het Handvest een uitdrukkingsvorm is. Gelet op deze Preambule, gesteld in de 'wij-vorm', is daarmee het Handvest dan ook eerder een document van de **Volkeren** dan van de **Staten** van de Verenigde Naties.

Ook reeds daarom kan niet worden aangenomen dat artikel 2 lid 4 van dit Handvest zich alleen en uitsluitend tot Staten zou richten;

68. Aangezien echter voorts eisers zich terzake niet primair beroepen op artikel 2 lid 4 van het Handvest, doch op de onderliggende volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van dwingend recht (ius cogens), die als zodanig ook uitdrukkelijk door het Gerechtshof Amsterdam wordt geidentificeerd in het hierboven weergeven citaat uit het arrrest Dedovic / Kok, en welke voorts ook nog op een aantal andere plaatsen in het verdragsrecht tot uitdrukking wordt gebracht, met name ook in het interventieverbod van artikel 3 Protocol II bij de Verdragen van Genève, welk Protocol natuurlijk rechtstreekse werking allerminst kan worden ontzegd;

69. Aangezien ook overigens volstrekt niet valt in te zien waarom de volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod niet als een ieder verbindend zou dienen te worden aangemerkt, waarbij voorts nog moet worden aangetekend dat de beperkingen die artikel 93 Grondwet met zich meebrengt terzake van verbindende kracht, blijkens de tekst van dit grondwetsartikel, slechts gelden voor 'bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties' en mitsdien niet zonder meer ook toepasselijk kunnen worden verklaard op regels en beginselen van volkenrechtelijk gewoonterecht;

70. Aangezien vervolgens nog moet worden benadrukt dat het feit dat het geweldsverbod een norm betreft van ius cogens, impliceert dat deze norm een universeel en absoluut karakter draagt, geldt jegens alles en iedereen en ook door de rechter onder alle omstandigheden moet worden gehandhaafd, zodat ook om deze reden een ieder daarop een beroep toekomt die als gevolg van agressie door enigerlei rechtssubject dat onder de jurisdictie van de rechter valt in persoon schade ondervindt of dreigt te ondervinden;

71. Aangezien bovendien onduidelijk is wat de rechtsbasis zou zijn voor enigerlei aannname door de rechter dat een bepaald dwingendrechtelijk beginsel van volkenrechtelijk gewoonterechte aard rechtstreekse werking te allen tijde zou ontberen, als daarvoor artikel 93 Grondwet niet als grondslag kan worden aangevoerd en indien ook overigens een basis hiervoor in het geschreven recht ontbreekt;

72. Aangezien tenslotte onderdeel van het 'customary law' uitmaakt dat <u>individuele personen</u> voor schending van het de gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod ook <u>persoonlijk</u> strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, zoals ook verdragsrechtelijk is neergeslagen in onder meer het Handvest van Neurenberg, het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal, het Statuut van het Rwanda Tribunaal en het Statuut van het Internationaal Strafhof. Dit

principe van individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid voor agressie als misdrijf kan uiteraard niet zonder konsekwenties blijven naar ook andere gremia van rechtstoemeting dan de (internationale) strafrechter. Op rechtsregels, voor de welker schending personen een individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid hebben te dragen, komt immers diezelfde personen vanzelfsprekend ook een individueel beroep in rechte toe;

73. Aangezien, met het feit dat men als individu voor schending voor een bepaalde rechtsnorm kan worden vervolgd en veroordeeld, de rechtstreekse werking van die betrokken norm overigens al terstond een onwrikbaar gegeven vormt. Een opvatting dat dit niet zo zijn, is slechts te kwalificeren als juridische apekool. En, wat erger is, als het ophouden van een rechterlijk schild waarachter de Staat der Nerderlanden met misdadige agressie zijn gang kan gang.

VIII. Het juridische karakter van het aspect 'politieke steun' aan VS-agressie jegens Irak

74. Aangezien de Staat voorts consequent het verlenen van politieke steun aan, al dan niet onrechtmatige, Amerikaanse oorlogshandelingen inzake Joegoslavië, Afghanistan, Irak of welk ander land dan ook, tracht te reduceren tot 'het enkel innemen van een standpunt' door de Nederlandse regering, ten aanzien van welk 'enkele standpunt' dan vervolgens voor de Staat de vrijheid van meningsuiting wordt ingeroepen. Een en ander onder verwijzing naar HR 22 januari 1993, nr. 14.926, het arrest-Rost van Tonningen, waarin een gevorderd verbod jegens de Staat om nog langer publiekelijk het standpunt in te nemen dat het pensioen van de weduwe Rost van Tonningen rechtmatigerwijs tot stand was gekomen - de totstandkoming van dit pensioen werd door het Gerechtshof Den Haag onrechtmatig verklaard -, door de Hoge Raad werd afgewezen, onder verwijzing naar diezelfde vrijheid van meningsuiting, welke dienaangaande, althans in die casus, ook voor de Staat zou hebben te gelden;

75. Aangezien hier met betrekking tot de kwestie van politieke steunverlening aan oorlogshandelingen, rechtmatig of niet, echter primair geldt dat er sprake is van een onaanvaardbare verdwijntruc: het door de Staat der Nederlanden verlenen van politieke steun behelst natuurlijk wel wat meer dan het innemen van een 'enkel standpunt' ! En iedereen die het verlenen van politieke steun reduceert tot louter het innemen van een 'enkel standpunt', dan wel in een dergelijke voorstelling van zaken meegaat, maakt zich daarmee schuldig aan misleiding en deformatie van de werkelijkheid;

76. Aangezien politieke steunverlening in casu met name ook inhoudt het verlenen van diplomatieke steun aan de Amerikaanse regering en het overbrengen van deze steun langs diplomatieke kanalen;

77. Aangezien dergelijke politieke ondersteuning voor de Verenigde Staten van groot gewicht is. Zo beriepen zowel de Britse premier Blair als de toenmalige Amerikaanse minister van defensie Cohen zich ten tijde van hun gezamenlijke oorlogshandelingen tegen Irak in de de periode van 16 tot 19 december 1998, ter rechtvaardiging van hun toenmalige onrechtmatige akties, herhaaldelijk op "substantial support", die zij overal in de wereld bij dit militaire optreden zouden ondervinden, waarbij ook Nederland voortdurend met nadruk werd genoemd;

78. Aangezien Nederland door zijn politieke steunverlening aan dit onrechtmatige oorlogsgeweld hiermee in feite politieke rugdekking verschafte, leidend tot volkenrechtelijke medeplichtigheid aan het aldus gepleegde onrechtmatige oorlogsgeweld;

79. Aangezien ook dit keer Bush er alles aan gelegen is om zoveel mogelijk staten tot een instemmende houding tegenover zijn agressie jegens de Republiek Irak te bewegen. Dit om zich zo de schijn van legitimiteit te verschaffen;

80. Aangezien het hierboven in het geding gebrachte onderdeel van het arrest-Rost van Tonningen bovendien duidelijk moet worden aangemerkt als een 'faux pas' van de Hoge Raad als 'prima ballerina', en dan ook in diverse commentaren en publicaties fundamenteel bekritiseerd is. Vrijheid van meningsuiting heeft, als concept van vrijheid voor burgers, juist vorm gekregen als bescherming **tegen** de overheid en dient natuurlijk niet geperverteerd te worden tot een schild dat de overheid naar believen kan ophouden tegen de burgers. Als zodanig is deze zeer ongelukkige uitspraak van de Hoge Raad je reinste uitnodiging aan de overheid om de burgers te be-liegen en te bedriegen, en vervolgens, als zij daartegen proberen op te komen, ook nog eens uit te sliepen met een beroep op de vrijheid van meningsuiting !;

IX. Rechterlijke taakuitoefening en het staatsrechtelijke proces

81. Aangezien de Staat tenslotte nog het verlenen van steun door de Staat der Nederlanden aan, al dan niet rechtmatige, oorlogshandelingen van de Verenigde Staten jegens door deze hypermacht tot vijand uitgeroepen landen, tracht af te schermen van elke rechterlijke bemoeienis

en van iedere rechtmatigheidstoetsing, door te stellen dat die politieke steun onderdeel uitmaakt van een permanent politiek proces tussen regering en parlement en dat de werking van de politieke besluitvorming zou worden gefrustreerd en een goed functioneren van de parlementaire democratie zou worden belet, indien de rechter daarbij zou ingrijpen;

82. Aangezien echter iedere claim dat enig besluit of handelen van de regering deel uitmaakt van enig besluitvormingsproces tussen regering en parlement slechts de rol van voorwendsel vervult, indien daarvan realiter geen sprake meer is en de regering, al dan niet na consultatie van de Tweede Kamer, daadwerkelijk overgaat tot uitvoering van het betrokken besluit of het plegen van de betrokken handeling. Alsdan is er immers geen enkele reden meer om te vrezen dat een rechterlijke ingreep enigerlei staatsrechterlijk proces zou beïnvloeden;

83. Aangezien de regering, zoals hierboven onder 77 al tot uitdrukkking is gebracht, reeds meermalen, in 1998 en ook nog zeer recentelijk, in samenspraak met de Tweede Kamer, als standpunt heeft geformuleerd dat de bestaande resoluties het gebruik van militair geweld tegen de Republiek Irak in voldoende mate zouden rechtvaardigen, hetgeen door de Kamer in overgrote meederheid wordt gesteund;

84. Aangezien zodra de voltooiing van de staatsrechtelijke besluitvorming ten aanzien van eventuele steun door Nederland aan geweld tegen de Republiek Irak en de parlementaire bezinning op de rechtmatigheid hiervan een feit is en mitsdien verder niets meer een rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van Nederlandse politieke en materiële steunverlening aan Amerikaanse agressie jegens Irak in de weg staat;

85. Aangezien het voor eisers 1 t/m 17 essentiëel is dat alles in het werk wordt gesteld om de Verenigde Staten van agressie tegen hun land af te houden, dan wel dat Amerika bij het voeren van oorlog tegen Irak in een zo geïsoleerd mogelijke positie wordt gebracht, gelet op de voor hen onvermijdelijke gevolgen van een verwoestende oorlog;

86. Aangezien Nederlandse medeplichtigheid aan Amerikaanse agressie tegen Irak niet alleen misdadig is in het licht van het internationale recht, een aantasting vormt van artikel 90 Grondwet en ook overigens volstrekt onrechtmatig is, maar bovendien ook onrechtmatig is jegens eisers, temeer nu steunverlening van andere staten de positie van de Verenigde Staten bij het plegen van hun agressie alleen maar kan versterken, hetgeen dan ook kennelijk de bedoeling is van deze Nederlandse steunverlening;

X. Oorlogsmisdrijven worden begaan door mensen, niet door abstracte entiteiten als de Staat

87. Aangezien sedert de processen van Neurenberg als principe is geboekstaafd:

> "Crimes against international law are committted by man, not by abstract entities, and only by publishing individuals who commit such crimes can the provisions of internationaal law be enforced."
> (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

88. Aangezien sedert Neurenberg het principe dat, in juridische zin, agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin worden begaan door mensen van vlees en bloed en niet uitsluitend door staten, zich breed geworteld heeft in het recht;

89. Aangezien dan ook het beginsel dat hiervoor verantwoordelijke personen juridisch aansprakelijk moeten worden gehouden, zijnde het principe van individuele aansprakelijkheid voor agressie en voor misdrijven tegen het humanitaire recht, niet alleen tot uitdrukking gebracht in internationale tribunalen, zoals die van Neurenberg en Tokio, het Joegoslavië Tribunaal, het Rwanda Tribunaal en een internationale rechtinstelling als het Internationale Strafhof, maar ook in de nationale wetgeving en nationale rechtspraktijk van het merendeel van de nationale staten;

90. Aangezien, als het gaat om wat als onze vijanden gepercipiëerd wordt, de Staat der Nederlanden er altijd als de kippen bij is om te beklemtonen dat oorlogsmisdrijven door schurken van vlees en bloed worden begaan, die daarvoor dan ook als persoon gestraft moeten worden;

91. Aangezien deze houding de Staat der Nederlanden ertoe gebracht heeft met trots het gastheerschap te claimen voor instituties als het Joegoslavië Tribunaal en het Internationaal Strafhof;

92. Aangezien dit de Staat der Nederlanden er, hypocrieterwijs, niet van weerhoudt datzelfde principe van persoonlijke aansprakelijkheid voor oorlogsmisdrijven in juridische procedures ver van zich te werpen en dit te vuur en te zwaard te bestrijden, als Nederlandse onderdanen als potentiële plegers van oorlogsmisdaden in enge en zin van agressie in het vizier dreigen te komen. Alsdan heet het plotseling dat van enigerlei vorm van persoonlijke strafrechtelijke of civielrechtelijke aansprakelijkheid natuurlijk geen sprake kan zijn !;

93. Aangezien reeds in het Handvest van Neurenberg in artikel 6 als een misdrijf tegen de vrede wordt gekwalificeerd:

> "Het maken van plannen voor, het voorbereiden van, het nemen van initiatieven tot, of het voeren van een aanvalsoorlog of een oorlog in strijd met internationale verdragen, overeenkomsten of verzekeringen, of deelneming aan een gemaanschappelijk plan of samenzwering voor het verichten van bovengenoemde handelingen." (Stcrt 1946, 18)

94. Aangezien, nu het bij de (dreigende) oorlog tegen de Republiek Irak gaat om een (dreigende) aanvalsoorlog, waarbij de van ius cogens zijnde beginselen van het agressie-verbod en het verbod van interventie (zullen) worden geschonden, het als een paal boven water staat dat deze oorlog valt binnen de hierboven omschreven termen;

95. Aangezien artikel 6 van het Handvest van Neurenberg voorts nog bepaalt:

> "Leiders, organisatoren, zij die hebben uitgelokt en medeplichtigen, die hebben deelgenomen aan het opstellen of uitvoeren van een gemeenschappelijk plan of samenzwering om een van de bovengenoemde misdrijven te begaan, zijn aansprakelijk voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht.";

96. Aangezien, indien Nederland zich medeplichtig maakt aan de Amerikaans/Britse aanvalsoorlog, ook hier het principe van de persoonlijke verantwoordelijkheid en individuele aansprakelijkheid voorop staat;

97. Aangezien natuurlijk de leden van het demissionaire kabinet niet alleen de verantwoordelijkheid voor een regeringsstandpunt omtrent Nederlandse steunverlening aan de Amerikaans/Britse agressie op zich zullen durven nemen, maar aangenomen moet worden dat de veronderstelde leiders van een nieuw te vormen kabinet hierin de doorslaggevende stem zullen hebben;

98. Aangezien derhalve Balkenende en Bos hier het voortouw hebben en dan ook in die zin, uit hoofde van hun persoonlijke verantwoordelijkheid, hier in rechte worden aangesproken, nu zij, indien de Staat der Nederlanden zich medeplichtig maakt aan agressie tegen de Republiek Irak, zich uit dien hoofde ook mede-aansprakelijk maken voor 'het organiseren en medeplegen van, het deelnemen aan' en 'het uitvoeren van' het misdrijf van agressie, en 'voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht';

99. Aangezien de Staat der Nederlanden, indien het gaat om het in rechte verantwoordelijk stellen van leidende

politici en militairen van vreemde staten voor agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin, zich buitengewoon enthousiast betoont, maar in alle tot nu toe gevoerde procedures voor de Nederlandse rechter, zoals gezegd, ogenblikkelijk heftig begint te steigeren tegen het principe dat ook Nederlandse leidende politici en militairen verantwoordelijk zouden kunnen gehouden voor hun medeplichtigheid aan agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin;

100. Aangezien het dan plotseling heet dat het recht van het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn geworden, dan wel uitsluitend van toepassing zou zijn (geweest) voor individuen die behoorden tot de As-mogendheden, waarbij dan maar even door de Staat der Nederlanden gemakshalve over het hoofd wordt gezien dat nog recentelijk, bij het totstandbrengen het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal, door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties tot uitdrukking werd gebracht dat het Joegoslavië Tribunaal in geen enkel opzicht nieuw recht zou gaan toepassen, doch uitsluitend dat recht dat als volkenrechtelijk gewoonterecht algemeen is gevestigd. Waarbij door hem dan in zijn begeleidend rapport bij het publiceren van de bepalingen van dit Statuut van het Joegoslavië Tribunaal op dit stuk wordt gesteld:

> "34. In the view of the secretary-General, the application of the principle nullum crimen sine lege requires that the international tribunal should apply rules of international humanitarian law which are beyond any doubt part of customary law so that the problem of adherence of some but not all States to specific conventions does not arise. This would appear to be particularly important in the context of an international tribunal prosecuting persons responsible for serious violations of international humanitairian law.
>
> 35. The part of conventional international humanitarian law which has beyond doubt become part of international customary law is the law appliclable in armed conflict as embodied in: the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of War Victims; 3/ the Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and the Regulations annexed thereto of 18 October 1097 ; 4/ the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 9 december 1948; 5/ and the Charter of the International Military Tribunal of 8 August 1945."
> (Report of the Secretary-General pursuant to Paragraph 2 of the Security Council Resolution 808 (1993), dated 3 may 1993, S/2507);

101. Aangezien dan ook de Staat, opportuniteitshalve stellende dat het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn geworden of maar een zeer beperkte reikwijdte zou hebben, hier kennelijk een probleem heeft;

XI. Gevolgen van de agressie voor eisers 1 t/m 17

102. Aangezien eisers 1 t/m 17 zijn burgers van de Republiek Irak en woonachtig zijn in Irak;

103. Aangezien de burgers van Irak nu al meer dan een decennium gebukt gaan onder een sanktieregime dat zijn weerga in de geschiedenis niet kent, een en ander nadat de economie en de infrastructuur van hun land tijdens de Golfoorlog al grotendeels waren verwoest;

104. Aangezien, zoals van algemene bekendheid is, diverse topfunctionarissen van de Verenigde Naties, belast met de uitvoering van de sancties, in het recente verleden zich hebben teruggetrokken uit hun functies, omdat zij de gevolgen van het sanctieregime voor de Irakse bugerbevolking niet langer met hun geweten in overeenstemming konden brengen. Zoals Hans von Sponeck, die van 1996 tot 2000 het olie-voor-voedsel programma coordineerde;

105. Aangezien Irak de intensieve verwoestingen van de civiele infrastructuur tijdens de Golfoorlog nimmer te boven is gekomen en de sancties het land verder hebben uitgemergeld. De economie is ingestort en het eens welvarende Irak behoort nu tot de armste landen ter wereld. 21% van de kinderen is ondervoed en de kindersterfte is enorm, de gezondheidszorg is volstrekt ontoereikend en de kwaliteit van hygiëne en drinkwatervoorziening is ronduit slecht. Ziekten als diarree maken voortdurend slachtoffers, hetgeen niet verwonderlijk is nu Irak bijvoorbeeld geen chemicaliën voor drinkwaterzuivering mag invoeren, omdat 'Saddam Hoessein' die wel eens voor chemische wapens zou kunnen gebruiken;

106. Aangezien eisers 1 t/m 17, als burgers van Irak, de gevolgen van deze mensonterende omstandigheden dagelijks aan den lijve moeten ondervinden;

107. Aangezien miljoenen burgers van Irak over de rand van het bestaansminimum zijn geraakt en grote delen van de Irakse burgerbevolking permanent aan de rand van de hongersnood leven, welke bestaansvoorwaarden met name ook eisers treffen;

108. Aangezien grote delen van de Irakse burgerbevolking dan ook zijn verpauperd, welk lot ook eisers 1 t/m 17 heeft getroffen. Hun primaire bekommernis is thans hoofdzakelijk nog de dagelijkse strijd om te overleven;

109. Aangezien het Internationale Rode Kruis bekend heeft gemaakt dat bij de eerste de beste aanval waarbij in Bagdad de stroom zal uitvallen de rioolzuiveringsfabriek van Bagdad stil zal komen te liggen, omdat generatoren ontbreken, en 175 duizend liter rioolwater per dag dan ongezuiverd de Tigris in zal stromen. Begeeft de stroomvoorziening het helemaal, dan valt ook de drinkwatervoorziening uit. De mensen zullen dan, voorzover zij geen voldoende drinkwatervoorraad hebben aangelegd, naar de rivier moeten om daaruit hun drinkwater te betrekken. Voorts vallen bij het begeven van de stroomvoorziening onvermijdelijk ook de rioolstations uit die het afvalwater door de stad kanaliseren en dan stroomt het rioolwater gewoon over straat. Tyfus en andere ziekte zullen, naar verwachting van het Rode Kruis, als gevolg hiervan op grote schaal mensenlevens eisen;

110. Aangezien de bevolking van de Iraakse steden probeert zoveel drinkwater te hamsteren en waterputten te delven in de tuin, maar je voor dit laatste natuurlijk wel de beschikking moet hebben over een tuin!;

111. Aangezien sinds september 1990 een goed georganiseerd voedseldistributiesysteem in Irak van kracht is, bestaande uit basispakketten die ongeveer tweederde van de calorieën bevatten die een mens per dag nodig heeft en waarvan volgens de hulporganisatie Oxfam momenteel 16 miljoen van de 22 miljoen Irakezen afhankelijk zijn;

112. Aangezien het uiteraard onmogelijk zal zijn om een dergelijk fijnmazig distributiesysteem van voedselhulp in oorlogsomstandigheden in stand te houden, zodat ook dit voedseldistributiesysteem onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog het zal begeven;

113. Aangezien de Iraakse regering sinds eind vorig jaar twee rantsoenen per keer heeft uitgedeeld, zodat de Irakese bevolking nu in theorie tot in mei van dit jaar voorzien zou kunnen zijn van voedselpaketten, maar talloze mensen die behoren tot de vele straatarmen in Irak hun rantsoenen meteen al hebben opgegeten, of geruild voor andere noodzakelijkheden voor het levensonderhoud;

114. Aangezien dan ook uit een uitgelekt rapport van de VN blijkt dat miljoenen mensen ernstig ondervoed zullen raken;

115. Aangezien datzelfde VN-rapport de vrees tot uitdrukking brengt dat ruim 500 duizend mensen als gevolg van de oorlogshandelingen in die zin slachtoffer zullen worden dat zij medische zorg zullen behoeven, terwijl de vrees bestaat dat daarvan naar schatting 100 duizend mensen direct als gevolg van bombardementen gewond zullen raken, aldus dit VN-rapport;

116. Aangezien er in de verste verte geen sprake van is dat het door de sancties en economische malaise ontwrichte Iraakse gezondheidszorg-systeem hiertegen opgewassen zal zijn;

117. Aangezien het Hoge Commissariaat voor Vluchtingen waarschuwt dat de humanitaire ramp in Irak verder nog gecompleteerd zou worden door het op gang komen van massale vluchtelingenstromen, die wel tot een miljoen mensen zouden kunnen oplopen;

118. Aangezien ook eisers onder 1 t/m 17 door deze afschuwelijke ontwikkelingen rechtstreeks getroffen zullen worden;

119. Aangezien ter zitting van het kort nog uitgebreid nader feiten en omstandigheden zullen worden gesteld betreffende elk der eisers persoonlijk en specifieke gevolgen die voor hen dreigen;

XII. De noodzaak om ondergeschiktstelling van Nederlandse militairen aan een Amerikaans oppercommando te voorkomen

120. Aangezien de Verenigde Staten vele uiterst belangrijke regels van humanitair oorlogsrecht, waaraan de Staat der Nederlanden zich gebonden weet, niet onderschrijven;

121. Aangezien dit met name geldt voor de regels van humanitair oorlogsrecht, zoals die zijn neergelegd in het het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en in het Verdrag van Ottawa inzake het verbod van Anti-Personele Mijnen, welke verdragen door de VS niet worden erkend;

122. Aangezien de VS dan er dan ook bijvoorbeeld een opvatting omtrent wat als militair doel kan worden aangemerkt op na houden, die totaal afwijkt van de definitie zoals die in artikel 52 lid 2 van Protocol I bij de Verdragen van Genève is neergelegd;

123. Aangezien de VS, in afwijking van deze definitiebepaling, zich klaarblijkelijk het recht voorbehouden de

civiele infrastructuur van het land van de tegenstander desnoods totaal te verwoesten, zijnde dit in hun ogen in zijn totaliteit een gerechtvaardigd militair doel;

124. Aangezien de Golfoorlog, zowel als de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, daarvan duidelijk getuigenis hebben afgelegd. In beide oorlogen is, onder Amerikaanse militaire leiding, voor tientallen miljarden opzettelijke oorlogsschade toegebracht aan de civiele infrastructuur van de betrokken landen;

125. Aangezien in de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië op een ongekende schaal gebruik is gemaakt van bepaalde typen clusterbommen, die in strijd moeten worden geacht met het Verdrag inzake Anti-Personele Mijnen en die dan ook door Nederland als verboden wapens worden beschouwd, maar die de Verenigde Staten beschouwt als toelaatbare wapens, nu dit land geweigerd heeft dit Verdrag van Ottawa te ratificeren;

126. Aangezien de VS voorts duidelijk hebben gedemonstreerd in de eerder gevoerde oorlogen zich niets gelegen te willen laten liggen aan het buitengewoon fijnmazige verdragsrechtelijke systeem van voorzorgsmaatregelen dat bij voorgenomen bombardementen in acht moet worden genomen als het gaat om het dwingende imperatief gestalte te geven dat daarbij te allen tijde de burgerbevolking en burgerobjecten zoveel mogelijk moeten worden ontzien, zoals dit eveneens is neergelegd in de bepalingen van Protocol I bij de Verdragen van Genève, met name in Hoofdstuk IV van dit protocol;

127. Aangezien het klaarblijkelijk niet te voorkomen is dat de VS, vanuit de positie van het hun bij dergelijke operaties toevallende oppercommando, erin slagen om zodanig hun stempel te drukken op de militair-strategische planning, dat bondgenoten als het ware worden meegezogen in wat, naar hun eigen rechtsnormen, beschouwd moeten worden als oorlogsmisdaden;

128. Aangezien aldus verklaarbaar is dat bijvoorbeeld de Staat der Nederlanden, gedurende de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, ertoe werd gebracht om in alle openheid civiele doelen als doelwit van militair-strategische planning te bestempelen, zoals ter zitting van dit kort geding aan de hand van Kamerstukken zal worden aangetoond;

129. Aangezien overigens volstrekt niet doorslaggevend is of een land als Nederland door Amerikaans oppercommando er inderdaad daadwerkelijk toe wordt gebracht om ook zelf oorlogsmisdrijven te plegen in de zin van schendingen van de voorschriften van Protocol I bij de Verdragen van Genève, omdat immers Nederland, door

zich onder Amerikaans oppercommmando te plaatsen, ipso facto volkenrechtelijk mede-aansprakelijk wordt voor alle misdrijven die door de Amerikanen in het kader van de gezamenlijke militaire operaties worden gepleegd;

130. Aangezien de VS zich tijdens de Golfoorlog naar maatstaven van het humanitair oorlogsrecht ernstig hebben misdragen door het toepassen van volstrekt disproportioneel oorlogsgeweld, door het op zeer grote schaal vernietigen van de Iraakse civiele infrastructuur en door het op grote schaal gebruiken van onnodig wrede wapens, zoals clusterbommen en munitie met verarmd uranium. Als gevolg daarvan zijn, naar de Amerikanen zelf zeggen, meer dan 40.000 Irakese soldaten om het leven gebracht en vele duizenden burgers;

131. Aangezien uit het feit dat oorlogsmisdrijven, gepleegd door de VS, niet worden vervolgd, geenszins valt af te leiden dat er van zodanige misdrijven geen sprake zou zijn. Zoals al gezegd, overwinnaars worden niet voor tribunalen gebracht. Dat gaat zelfs zover dat de Duitse Bondsrepubliek, als gedaagde in een voor de Duitse rechter lopende rechtszaak aangespannen door Joegoslavische slachtoffers van het NAVO-bombardement op de brug bij Vavarin, in zijn conclusie van antwoord op dit punt als het ware een nieuw soort adagium meent te ontwaren, dat overwinnaars vrijwaart van welke aanspraken dan ook, waar wordt overwogen:

> **"Vielmehr fordert in aller Regel der Sieger Entschädigungsleistungen van dem Besiegten, ohne dass auf Verletzingen des Kriegsrecht im einzelnen abgestellt würde und vor allem ohne dass der Sieger normalerweise Schadenersatz für die van ihm begangenen Verletzungen der Rechts leistet."**
> (Milenkovic u.a. / Bundesrepublik Deutschland, Klageerwiderung, blatt 19)

132. Aangezien tot de ergste misdaden behoorden de aanval op de schuilkelder in Bagdad, waarbij vele honderden burgers een verschrikkelijk dood vonden, alsmede de infernale vernietigingscampagne vanuit de lucht op het zich door de woestijn inderhaast uit Koeweit terugtrekkende Iraakse leger, waarbij, zo weten de Amerikanen trots te melden, zeker 10.000 Iraakse militairen werden verast en een kilometers lange 'kolone des doods' in de woestijn ontstond van verschrote, geblakerd en verschroeide voertuigen;

133. Aangezien de landen die zich onder Amerikaans oppercommando hadden geplaatst stuk voor stuk, naar volkenrechtelijke maatstaven, mede-verantwoordelijk en mede-aansprakelijk zijn voor deze afschuwelijke Amerikaanse massa-slachtingen, hetgeen dus ook voor Nederland

geldt. Des temeer nu ook Nederland op geen enkele wijze afstand heeft genomen van deze daden;

134. Aangezien te enen male moet worden voorkomen dat Nederland opnieuw medeplichtig zou worden gemaakt aan oorlogshandelingen die naar Amerikaanse rechtsopvatting als gelegitimeerd worden opgevat, maar die naar door Nederland onderschreven rechtsmaatstaven als oorlogsmisdrijven worden gekwalificeerd;

135. Aangezien de enige manier voor de Staat der Nederlanden om een en ander te verzekeren, is gelegen in het achterwege laten van het plaatsen van Nederlandse militairen onder Amerikaans oppercommando;

MITSDIEN :

de President van de Rechtbank te Amsterdam wordt verzocht om bij vonnmis, uitvoerbaar bij voorraad,

PRIMAIR:

zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

   meer in het bijzonder van het verlenen

   - van politieke en diplomatieke steun

     door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

   - en van militaire steun

   1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door

elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. de Staat der Nederlanden te bevelen:

a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militiar verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëndigd;

d. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

e. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van de Staat in de kosten van dit geding.

De kosten dezes zijn voor mij, deurwaarder,

exploot/proc. verbaal €68,10

verschotten:

- GBA
- KvK
- overige

€ 6,72

opslag (b.t.w.) € 12,96

€ 0,00

Elser kan op grond van de Wet op de Omzetbelasting 1968 de hem / haar in rekening gebrachte omzetbelasting niet verrekenen, derhalve verklaart ondergetekende opgemelde kosten te hebben verhoogd met een percentage gelijk aan het percentage genoemd in bovengenoemde wet.

Heden, de achttiende februari tweeduizenddrie,
op verzoek van:

1. **ABDALWAHAB MUBAREK**, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. **ABDALAMIR NAJI**, wonende te Babil, Republiek Irak
3. **MUNTHER ABBAS**, woende te Najaf, Republiek Irak
4. **SHAKIR FARHOOD BRISEM**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. **RAFID ABDALAMIR**, wonende te Babil, Republiek Irak
6. **MUHAMED TARIK JASEEN**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. **HAIDER ASWAD ALABAIJI**, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. **FAGRI NAJI**, wonende te Babil, Republiek Irak
9. **AHMED ABDALRAZAO ALSAWAMI**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. **ALI ABBAS ALI**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. **SABAH ABD SALEH**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. **MUHAMED KADUM MUHAMED**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. **RIAD ALI BRISEM**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. **ZAKI AMIN**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. **ABDALRAZAO MUBAREK**, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. **ALI HUSSEIN**, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. **MUWAFAK HATEM LAFTEH**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. **DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN**, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn

te dezer zake domicilie kiezende te Amsterdam, Prinsengracht 708, ten kantore van mr. M. Veldman, die tot procureur wordt gesteld, terwijl mr. N.M.P. Steijnen te Zeist als advocaat optreedt,

~~heb ik,~~ Heb ik, mr. JOSEPH ADRIANUS ALBERTUS KOKS, toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder op het kantoor van ANTOON HARM GROENEWEGEN, gerechtsdeurwaarder, gevestigd te Amsterdam, beiden kantoorhoudende te Amsterdam aan de Admiraal de Ruijterweg 21;

krachtens mij verstrekte mondelinge last van de E.A. Heer President van de Rechtbank te Amsterdam

IN KORT GEDING GEDAGVAARD:

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel, Paradijsselpark 217, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:

die reeds is of nog zal worden gedagvaard;

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam, Nieuwendammerdijk 481, aldaar mij exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:

Zijn echt- en huisgenote,

3. de STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie), zetelend te 's-Gravenhage aan de Kazernestraat 52, ten parkette van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:

die reeds is of nog zal worden gedagvaard;

OM:

op vrijdag de eenentwintigste februari tweeduizenddrie, des voormiddags te 10.00 uur te verschijnen ter terechtzitting van de President van de Rechtbank te Amsterdam, alsdan rechtdoende in kort geding, welke zitting aldaar zal worden gehouden in het Paleis van Justitie aan de Parnassusweg 220 te Amsterdam;

Met aanzegging dat bij verschijnen ter vermelde rechtsziting een vast recht zal worden geheven van 193 euro,

TEN EINDE:

namens verzoekers als eisers te horen concluderen:

I. Resolutie 1441 biedt geen legitimatie voor oorlogshandelingen

1. Aangezien de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de Republiek Irak met oorlog bedreigen, dan wel inmiddels reeds daadwerkelijk oorlog voeren tegen de Republiek Irak;

2. Aangezien op 8 november 2002 door de Veiligheidsraad resolutie 1441 (2002) is aangenomen, waarin van de Irakse autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewer-

king wordt geëist terzake van alle denkbare inspecties naar massavernietigingswapens; een en ander onder enorme druk van de Verenigde Staten, die duidelijk kenbaar hadden gemaakt om zonder meer alleen een totale oorlog tegen de Republiek Irak te zullen gaan voeren, indien een dergelijke resolutie niet door de Veiligheidsraad zou worden aanvaard;

3. Aangezien resolutie 1441 (2002) benadrukt dat de Republiek Irak door de Veiligheidsraad steeds opnieuw is gewaarschuwd voor 'severe consequences', als de verplichtingen van de resoluties niet worden nagekomen;

4. Aangezien in deze resolutie voorts wordt bepaald dat de Veiligheidsraad terstond weer bijeen zal komen indien er sprake zou kunnen zijn zijn van enigerlei inbreuk op de aan de Iraakse autoriteiten gestelde eisen, ten einde alsdan te besluiten over verdere maatregelen :

"3. Decides that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq ...will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below;
11. Directs to the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities (..);
12. Decides to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation (...)");

5. Aangezien zodoende weliswaar in resolutie 1441 (2002) wordt herbevestigd dat de Veiligheidsraad de Republiek Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd voor 'severe consequences' als het de verplichtingen van de resoluties niet mocht nakomen, maar er geen sprake van is dat deze resolutie, of welke andere resolutie dan ook sinds de Golfoorlog, opdracht geeft tot het toepassen van geweld jegens de Republiek Irak, dan wel uitdrukkelijk tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak machtigt;

6. Aangezien resolutie 1441 (2002) daarentegen juist de opdracht behelst om, indien enigerlei schending van deze resolutie zou worden verondersteld, een vervolg-vergadering of vervolg-vergaderingen van de Veiligheidsraad te beleggen, waarop dan zal moeten worden beslist over verdere maatregelen;

7. Aangezien resolutie 1441 (2002) derhalve onmiskenbaar het karakter heeft van een tweetrapsraket, waarbij de genoemde resolutie 1441 (2202) dan de eerste trap vormt, en nieuw te beleggen vervolg-vergaderingen van de Veiligheiheidsraad de tweede trap. Pas op deze nieuw te beleggen vervolg-vergaderingen van de Veiligheidsraad kan, na een gedegen vaststelling of inderdaad sprake zou zijn van een serieus te nemen schending van de voorwaar-

den van resolutie 1441 (2002), beslist worden wanneer, op welke wijze, onder welke omstandigheden en in welke, proportioneel te achten, mate nadere invulling zou worden gegeven aan de in het vooruitzicht gestelde 'severe consequences';

8. Aangezien Veiligheidsraadsresolutie 1441 dan ook geen mandaat verstrekt, aan wie of wat dan ook, om tegen de Republiek Irak geweld te gebruiken;

II. Geweldsverbod als pijler van de internationale rechtsorde

9. Aangezien het geweldsverbod, als regel van volkenrechtelijk gewoonterecht, de belangrijkste pijler vormt van de internationale rechtsorde en deze volkenrechtelijk gewoonterechtelijke regel, eenduidig en met consensus, wordt opgevat als zijnde van een volstrekt dwingendrechtelijk karakter, hetgeen ook door het Hof Amsterdam wordt onderschreven in het hierna nog nader te bespeken arrest Dedovic c.s./ Kok, Van Aartsen en de Grave van 6 juli 2000, rolnr. 759/99 SKG, nu immers daarin, onder 5.3.11, ook door dit Hof, wordt bevestigd dat dit geweldsverbod ius cogens vormt;

10. Aangezien het gebruik van oorlogsgeweld tegen staten slechts dan juridisch gelegitimeerd kan worden geacht, indien er sprake is van gerechtvaardigde zelfverdediging, dan wel in geval van een expliciete machtiging tot gebruik van geweld door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Slechts dan is het bestaanbaar dat bij het toepassen van oorlogsgeweld van een schending van het geweldsverbod geen sprake zou kunnen zijn;

11. Aangezien dit impliceert dat, zolang enige resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt blijft ontbreken, er geen enkele legitimatie bestaat voor welk eigenmachtig Amerikaans/Brits militair optreden dan ook, dan wel voor enigerlei Nederlandse steunverlening daaraan;

12. Aangezien immers in het algemeen geldt dat, zelfs in geval van militaire aktie bij wijze van gerechtvaardigde zelfverdediging, het Handvest van de Verenigde Naties het primaat voor optreden inzake herstel van de internationale vrede en veiligheid uitdrukkelijk bij de Veiligheidsraad legt, zoals in artikel 51 Handvest expressis verbis wordt bepaald. Zodat in elk geval kan worden aangenomen dat dit primaat van de Veiligheidsraad vanzelfsprekend ook in ieder geval zonder meer onverlet zal blijven in geval van eventuele dwangmaatregelen, geïnitiëerd door de Veiligheidsraad zelf;

13. Aangezien, indien en zodra de Veiligheidsraad dan ook een zaak van vrede en veiligheid aan zich heeft getrok-

ken, de besluitvorming over wat er verder dient te gebeuren onwrikbaar bij de Veiligheidsraad blijft berusten;

14. Aangezien de Veiligheidsraad het feit dat Raad ook in casu de besluitvorming uitdrukkelijk aan zichzelf heeft voorbehouden onmiskenbaar in resolutie 1441 (2002) tot uitdrukking heeft gebracht middels de formulering aan het slot van deze resolutie:
"14. Decides to remain seized of the matter";

III. Het zijn van Hoofdstuk VII Handvest-resolutie biedt op zichzelf geen legitimatie tot oorlogsgeweld

15. Aangezien, anders dan op misleiding uitzijnde westerse politieke kringen, op desinformatie gerichte westerse media en pseudo-deskundigen willen doen voorkomen, geenszins uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak in het teken staan van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties kan worden afgeleid dat het toestaan van geweld vervolgens de enige optie zou zijn;

16. Aangezien des te minder uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak het stempel dragen van Hoofdstuk VII van het Handvest kan worden afgeleid dat het gebruik van geweld daaruit min of meer vanzelf voortvloeit, dan wel dat het gebruik van geweld daardoor in voldoende mate wordt gelegitimeerd;

17. Aangezien daarmee een interpretatie te kwader trouw van de inhoud van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties ten beste wordt gegeven, waarvan de honden geen brood lusten;

18. Aangezien immers Hoofdstuk VII een heel scala kent van dwangmaatregelen, variërend van voorlopige maatregelen, langs geweldloze maatregelen tot militaire maatregelen, zodat elke suggestie dat de enige optie, verbonden aan Hoofdstuk VII van het Handvest, een militair gewelddadige zou zijn, een opzettelijke en kwaadwillige misleiding vormt;

III.a opstelling van de Nederlandse regering en Nederlandse rechters

19. Aangezien ook de Nederlandse regering er klaarblijkelijk, in voorkomend geval, geen been in ziet om, als dat haar politiek zo uit komt, uit het feit dat resoluties onder Hoofdstuk VII van het Handvest zijn gebracht, de

conclusie te destilleren dat daarmee het gebruik van geweld in voldoende mate zou zijn gelegitimeerd;

20. Aangezien de Nederlandse regering met name ook tot de huldiging van een zodanige voorstelling van zaken kwam met betrekking tot Veiligheidsraadsresolutie 1199 (1998), die op geen enkele manier aan wie of wat dan ook een machtiging verstrekte om de Federale Republiek Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan, maar die nochtans door de Nederlandse regering, consequent en zonder enige nadere explicatie, werd aangemerkt als een resolutie die 'het gebruik van geweld jegens de Federale Republiek Joegoslavië in voldoende mate legitimeert', toen de Nederlandse regering de gelegenheid zocht om, in NAVO-verband, Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan;

21. Aangezien Haagse rechterlijke instanties in tegen de daarop volgende Nederlandse agressie in NAVO-verband gerichte juridische procedures, gevoerd door Joegoslavische staatsburgers, deze opzettelijke misinterpretatie door de Staat der Nederlanden zonder meer plachten te volgen in Pres. Rb. Den Haag 18 maart 1999, KG nummer 99/69 (Vereniging van Juristen voor de Vrede e.a. / Staat, Kok, Van Aartsen e.a.), Pres. Rb. Den Haag 7 april 1999, KG nummer 99/339 (Danikovic e.a. / Staat) en Pres. Rb. Den Haag 28 mei 1999, KG nummer 99/523 (Tijsterman e.a. / Staat), doch uiteindelijk het Hof Amsterdam in het reeds genoemde arrest Dedovic e.a. / Kok, Van Aartsen en de Grave blijk gaf van de noodzakelijke rechterlijke onafhankelijkheid en distantie, door op dit stuk afwijkend te oordelen. En wel als hoogste Nederlandse rechter die zich over deze materie heeft uitgelaten;

22. Aangezien echter gedaagden, zich daartoe blijkbaar aangemoedigd voelend door de bovengenoemde Haagse jurisprudentie, zich er klaarblijkelijk niet voor schamen het te doen voorkomen alsof het samenstel van Veiligheidsraadsresoluties met betrekking tot de Republiek Irak, waaronder ook resolutie 1441 (2002), alleen al omdat de betrokken resoluties in het teken van Hoofdstuk VII Handvest zijn gesteld, het gebruik van geweld jegens Irak 'in voldoende mate zouden legitimeren';

23. Aangezien de Staat der Nederlanden al eerder, namelijk in 1998, volstrekt onrechtmatige en eigenmachtige oorlogshandelingen van de Verenigde Staten tegen Irak onvoorwaardelijk heeft gesteund, politiek zowel als militair, en daarvoor als juridische en volkenrechtelijke rechtvaardiging jegens de Tweede kamer aanvoerde:

"De Nederlandse regering stelt zich, evenals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, op het

standpunt, dat het militair optreden wordt gelegitimeerd door het geheel aan resoluties van de Veiligheidsraad vanaf 1991 inzake Irak."
(Tweede Kamer, 1998-1999, 21 664, nr. 102)

24. Aangezien de gelegenheids-argumentatie die daarmee in dit geval aan de Kamer ten beste werd gegeven, in casu net zo ongerijmd en onzinnig is als de gelijksoortige argumentatie die werd beleden als pseudo-legitimatie voor de door de Staat der Nederlanden gewenste oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, waarvoor dan ook hetzelfde heeft te gelden als door het Hof Amsterdam in het arrest-Dedovic / Kok op dit punt bepaald;

25. Aangezien derhalve, indien een voorzover enige resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld jegens de Republiek Irak machtigt blijft ontbreken, de juridische situatie op dit vlak vergelijkbaar is met de eertijdse volkenrechtelijke toestand met betrekking tot resolutie 1199 (1998) ten aanzien van de Federale Republiek Joegoslavië;

26. Aangezien daaromtrent door het Gerechtshof Amsterdam in het arrest Dedovic c.s. / Kok, Van Aartsen en de Grave werd overwogen:

"5.3.11. Vaststaat dat resolutie 1199 (1998) van de Veiligheidsraad geen uitdrukkelijk mandaat inhoudt om geweld tegen de FRJ te gebruiken. De Nederlandse regering heeft zich op het standpunt gesteld dat het niet naleven van de eisen die in deze resolutie aan de FRJ worden gesteld in de gegeven omstandigheden het gebruik van geweld "voldoende" legitimeert. Aan Dedovic c.s. kan worden toegegeven dat het ontbreken van een dergelijk mandaat (het besluit tot) deelname in strijd doet zijn met het Handvest en dat er goede argumenten bestaan om te betogen dat in het bijzonder de in artikel 51 van het Handvest bedoelde uitzondering op het geweldsverbod zich hier niet voordoet en dat artikel 2, vierde lid, mede in verband met het bepaalde in de artikelen 42 en 53 van het Handvest, alsmede het ongeschreven volkenrecht een dwingend verbod (ius cogens) bevatten op het gebruik van geweld.";

27. Aangezien het Hof Amsterdam ten aanzien van de Nederlandse steun aan het NAVO-geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië echter voorts vermeende dat hier, in volkenrechtelijke zin, een juridische complicatie opgeld zou kunnen doen, omdat in casu wellicht van een zogenaamde 'humanitaire interventie' sprake zou kunnen zijn geweest, zodat het Hof Amsterdam op dit stuk in het onderwerpelijk arrest onder 5.3.15 tot slotsom kwam:

"Daarom kan in dit kort geding niet met voldoende mate van waarschijnlijkheid ervan worden uitgegaan dat de deelname van de Staat aan de luchtacties jegens de FRJ

in strijd is met de regels of normen van het volkenrecht.
5.3.16. Er kan dus niet op voorhand worden aangenomen dat deelname van de Staat aan de luchtacties tegenover de FRJ onrechtmatig is.";

28. Aangezien, wat daar overigens ook van zij voor wat betreft deze toenmalige specifieke juridische en volkenrechtelijke constellatie met betrekking tot het dreigen van en het gebruik van geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië, een dergelijke complicatie in volkenrechtelijke zin hier volstrekt afwezig is, zodat in de zich thans voordoende situatie elke juridische legitimatie voor het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak prima facie ontbreekt;

III.b opstelling van de VS

29. Aangezien de Verenigde Staten zich echter uitdrukkelijk op het standpunt stellen dat zij, in hun eigen ogen, nu al gerechtigd zouden zijn om Irak oorlog aan te doen, los van de recente resolutie 1441 (2002);

30. Aangezien de Verenigde Staten, middels resolutie 1441 (2002), zich weliswaar verbonden hebben om mee te werken aan het bijeenkomen van de Veiligheidsraad in vervolgvergaderingen ter evaluatie van het inspectie-proces, maar alle tekenen erop wijzen dat de Verenigde Staten de verdere uitkomsten hiervan niet tot maatstaf van handelen zullen nemen en op eigen initiatief onmiddellijk de Republiek Irak de oorlog zullen aandoen, zodra dat hun belieft;

31. Aangezien de Verenigde Staten in elk geval ook jegens de Veiligheidsraad immers het standpunt innemen dat de bestaande resoluties jegens de Republiek Irak in voldoende mate het voeren van oorlog tegen de Republiek Irak rechtvaardigen, zodat de aanname van een nieuwe resolutie, die een uitdrukkelijk mandaat zal verlenen tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak, in feite als overbodig geldt;

32. Aangezien van een dergelijke overbodigheid natuurlijk geen sprake kan zijn, temeer ook niet gelet op het feit dat in het verleden de Veiligheidsraad altijd ondubbelzinnige taal heeft gebruikt als het ging om het machtigen tot geweld. Zo werd in de resolutie 83 (1950) inzake Korea aanbevolen dat de Lidstaten van de Verenigde Naties zouden verlenen "such assistance to the Republic of Korea as may be necessary to repel the armed attack and to restore international peace and security in the area" en werd met betrekking tot de mandatering tot geweld inzake Somalië, Haïti, Bosnië en Koeweit in de desbetreffende resoluties gesproken van het gebruik van "all

necessary means", dan wel het toepassen van "all measures neccesary". In geen van de Veiligheidsraadsresoluties jegens Irak is sprake van een dergelijke mandaatsclausule;

33. Aangezien dan ook zonder meer iedere toepassing van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak een schending blijft van het geweldsverbod, zolang een vervolg-resolutie van de Veiligheidsraad waarin, ondubbelzinning en expliciet, tot het gebruik van geweld wordt gemachtigd, blijft ontbreken;

IV. (Dreigende) schending van het agressie-verbod door gedaagden

34. Aangezien de Staat der Nederlanden, bij monde van de leden van het kabinet-Balkenende, voortdurend herhaalt zich aan dit naar internationaal recht dwingende verbod eventueel niets gelegen te laten liggen en zich vrij te achten om, desnoods ook zonder een resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld machtigt, steun te verlenen aan Amerikaans-Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

35. Aangezien die opvatting niet alleen doorlopend door de Staat der Nederlanden tot uitdrukking wordt gebracht, maar ook door gedaagde sub 2 als persoon en als leider van het CDA;

36. Aangezien gedaagde sub 1 als persoon en als leider van de PvdA bij voortduring duidelijk kenbaar maakt zich althans het recht voor te behouden om diezelfde positie in te nemen;

37. Aangezien het plegen van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak zonder dat daarvoor door de Veiligheidsraad een uitdrukkelijke machtiging zal zijn verstrekt - mitsdien inhoudende een schending van het geweldsverbod -, moet worden gekwalificeerd als agressie;

38. Aangezien agressie niet zomaar juridisch en volkenrechtelijk onrechtmatig is, maar bovenal een ernstig misdrijf vormt naar internationaal recht;

39. Aangezien de Nederlandse regering door, in overleg met de Tweede Kamer, reeds herhaaldelijk kenbaar te maken bij een oorlog tegen de Republiek Irak serieus te overwegen de Verenigde Staten te zullen steunen, ook indien buiten een uitdrukkelijke machtiging van de Veiligheidsraad om tot oorlogsgeweld tegen Irak zou worden overgegaan, zich daarmee derhalve bereid en gereed houdt om eventueel als mede-pleger van het misdrijf van agressie te fungeren;

40. Aangezien bovendien, nu een oorlog die legitimatie in het volkenrecht ontbeert gekwalificeerd dient te worden als agressie, elke vorm van steunverlening door gedaagden Bos en Balkenende aan een dergelijk misdrijf mitsdien evenzeer moet worden aangemerkt als onrechtmatig en misdadig;

V. De rechter en het 'buitenlands politieke "speelveld"

41. Aangezien de Nederlandse Staat voorts in procedures met betrekking tot het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht strijk en zet het geluid laat horen dat de rechter zich in dergelijke, wat dan wordt bestempeld als "aangelegenheden van buitenlandse politiek", uiterst terughoudend dient op te stellen, omdat voorkomen zou moeten worden dat de rechter zich teveel mengt in zaken van buitenlandse politiek;

42. Aangezien dit dan, ontdaan van alle égards, feitelijk dient ten betoge van een door de Staat ingenomen standpunt dat de rechter zich buiten een beoordeling heeft te houden omtrent rechtmatigheidsvragen van oorlogsgeweld, zodra de Nederlandse Staat vindt dan een oorlog gevoerd moet worden, dan wel gesteund dient te worden;

43. Aangezien wat er ook zij van een dergelijke als noodzakelijk geclaimde rechterlijke terughoudendheid in zaken van 'buitenlandse politiek' naar bijvoorbeeld Angelsaksische rechtstraditie, naar Nederlandse recht in elk geval niets voor een dergelijke marginale rechterlijke opstelling pleit, ongeacht jurisprudentiële aanwijzingen, tot aan de Hoge Raad toe, die wellicht anders geïnterpreteerd zouden kunnen worden;

44. Aangezien een onbeperkte discretionaire ruimte voor de Staat der Nederlanden inzake aangelegenheden van 'buitenlandse politiek' overigens ook wat eisers betreft niettemin best voorop mag worden gesteld en hier dan ook verder trouwens in het geheel niet door eisers wordt bestreden, doch deze discretionair geachte vrijheid ter zake van het voeren van een 'buitenlandse politiek', gelet op de beginselen van de rechtsstatelijkheid, in elk geval precies daar zijn begrenzing vindt, waar zich een schending van fundamentele mensenrechten ten aanzien van belanghebbende personen zou voordoen;

45. Aangezien noch in enigerlei wet, noch in enigerlei doctrine er grond voor te vinden is dat de rechter voor een dergelijke schending van fundamentele mensenrechten jegens belanghebbende personen maar een oogje zou hebben dicht te knijpen, omdat het hier het terrein van 'de buitenlandse politiek' zou betreffen, maar niettemin dit

exact is wat de Staat in dergelijke gevallen van de rechter vraagt;

V.a **bij een juiste perceptie blijkt 'het buitenlands politieke "speelveld" een arena van fundamentele mensenrechten**

46. Aangezien daarbij voorop moet worden gesteld dat het bij het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht niet gaat om rechtskwesties die alleen en uitsluitend spelen op een interstatelijk, min of meer abstract politiek niveau, zoals de Staat het doet voorkomen, maar daarentegen bij het daadwerkelijk voeren van een oorlog en de rechtsbescherming die het recht inzake gewapende conflicten in dat kader wordt verondersteld te bieden, voortdurend en expliciet hoge beginselen van humanitair recht aan de orde zijn, in casu met name de fundamentele mensenrechten van hen die van de oorlogshandelingen en de daarmee verbonden gevolgen het slachtoffer zullen zijn;

47. Aangezien dan ook de rechter, die mee gaat met voorstelling van zaken van de Staat dat het terrein van 'de buitenlandse politiek', althans voor zover het kwesties van recht inzake gewapende conflicten en van humanitair oorlogsrecht betreft, door de rechter alleen op het puntje van de tenen betreden zou mogen worden, zich dan ook in feite daarmee goeddeels laat verbannen, niet alleen van het terrein van de buitenlandse politiek, maar ook van een heel ander terrein, namelijk dat van de bescherming van zo iets essentiëels als de fundamentele mensenrechten en de bescherming daarvan;

48. Aangezien de gevolgen van de agressie, welke de Verenigde Staten, met steun van de Staat der Nederlanden en van gedaagden als persoon, dreigen te plegen jegens de Republiek Irak, dan wel momenteel reeds daadwerkelijk plegen, immers onvermijdelijk tevens ook rechtstreeks raken aan de mensenrechten van eisers 1 t/m 17, en daarmee hun fundamentele grondrechten schenden, dan wel dreigen te schenden, zoals hun recht op leven, hun recht op gezondheid, hun recht op ongestoord genot van het eigendom, hun recht op welvaart, hun recht op bestaanszekerheid, hun recht op gezondheidszorg, hun recht op onderwijs, hun recht op toekomstperspectief, en daarbij voorts nog talrijke andere klassieke en economische mensenrechten op het spel komen te staan;

49. Aangezien blijkens het bepaalde in artikel 28 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens 'een ieder recht heeft op het bestaan van een zodanige maatschappelijke (..) orde, dat de rechten en vrijheden in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden verwezenlijkt', doch daarvan met betrekking tot de ei-

sers 1 t/m 17 geen sprake zal kunnen zijn in geval van het gebruik van onrechtmatig oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak;

V.b bepaalde rechterlijke taakopvatting

50. Aangezien tal van rechters over de gehele wereld het tot hun taak schijnen te rekenen om allereerst de vermeende belangen van de Staat te dienen, en de redenering dat de rechter moet zwijgen daar waar de buitenlandse politiek spreekt, zelfs daar waar een onmiddellijk beroep op hem wordt gedaan tot bescherming van fundamentele mensenrechten, in feite de rechter aanzet tot het kiezen voor een dergelijke vrijwillige horigheid aan de staat;

VI. Het rechtsprincipe dat alleen <u>rechtmatige</u> oorlogshandelingen een toelaatbare inbreuk op fundamentele mensenrechten kunnen vormen

51. Aangezien als algemeen rechtsbeginsel van volkenrechtelijk gewoonterechtelijke aard moet worden aanvaard dat inbreuken op fundamentele rechten van de mens als de onderhavige als gevolg van oorlogshandelingen slechts dan toelaatbaar moeten worden geacht, indien zij voortvloeien uit <u>rechtmatige</u> oorlogshandelingen;

52. Aangezien het bestaan van een dergelijke volkenrechtelijk gewoonterechtelijk principe onder meer kan worden afgeleid uit artikel 15 lid 2 EVRM, waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat inbreuk op het recht op leven ten tijde van oorlog slechts toelaatbaar is in geval van 'dood als gevolg van **rechtmatige** oorlogshandelingen';

53. Aangezien oorlogshandelingen welke deel uitmaken van agressie **nimmer** intrinsiek rechtmatig kunnen zijn, hoewel de Staat hier consequent het tegenovergestelde poneert, maar overigens verzuimt daarbij uit te leggen hoe uit van oorsprong onrechtmatig oorlogsgeweld **rechtmatige** oorlogshandelingen zouden kunnen voortvloeien, en de Staat daarmee dus feitelijk beweert dat bijvoorbeeld doden en gewonden die onder de burgerij zouden vallen bij wijze van 'colleteral damage' bij aanvallen op militaire doelen als gevolg van gepleegde agressie beschouwd zouden moeten worden als **rechtmatige** doden in de zin van artikel 15 lid 2 EVRM en als **rechtmatige** gewonden, waaromtrent dan voor de slachtoffers enigelei aanspraak op rechtsbescherming geheel en al zou ontbreken;

54. Aangezien de Staat deze opvatting, welke bijvoorbeeld zou impliceren dat burgers van enig land dat een onrech-

tige agressie-oorlog wordt aangedaan, tegen een mogelijke aantasting van hun recht op leven even weinig verweer zouden hebben als de burgers van een land waartegen een **rechtmatige** oorlog wordt gevoerd, voorziet van een pseudo-doctrinaire verdediging, en wel door te poneren dat er niet alleen een **onderscheid** zou moeten worden gemaakt tussen het ius ad bellum en het ius in bello, maar dat daarentegen als het ware daartussen een scheiding zou moeten worden aangebracht, en wel zodanig dat dus alleen in geval van schending van het ius in bello sprake zou kunnen zijn van **onrechtmatige** oorlogshandelingen, **onrechtmatige** aantasting van fundamentele rechten, **onrechtmatige** doden en **onrechtmatige** gewonden, en dat daarentegen alle vormen van inbreuk op het recht op leven, op gezondheid, op eigendom en op andere fundamentele grondrechten, die voortvloeien uit schending van het ius ad bellum, en daarmee dus van het geweldsverbod, die dan niet onmiddellijk zijn te herleiden tot specifieke schendingen van het ius in bello, niet als **onrechtmatig** zouden zijn te kwalificeren;

55. Aangezien de Staat zich van een dergelijke gekunstelde redenatie bedient in een kennelijke poging om de aansprakelijkheid voor de gevolgen van deelname aan agressie-oorlogen te kunnen ontlopen. Hetgeen de Staat een enorme speelruimte zou geven om naar believen mee te doen aan elke denkbare oorlog, zonder te behoeven vrezen voor wat voor wat voor juridische konsekwentie dan ook. De ervaring leert immers dat alleen verliezers van oorlogen voor tribunalen worden gebracht en winnaars niet. Maar de Staat heeft natuurlijk het krachtige voornemen om te allen tijde tot de winnende kant te zullen behoren !;

56. Aangezien de absolute verwantschap tussen misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin, zodanig dat daartussen wel een **onderscheid** kan worden gemaakt, maar niet daartussen een **scheiding** kan worden aangebracht, niet alleen tot uitdrukking wordt gebracht door het feit dat misdrijven tegen de vrede en overige oorlogsmisdrijven in artikel 6 van het Handvest van Neurenberg in één adem worden genoemd, maar ook door hetgeen ten processe van Neurenberg hieromtrent werd verhandeld, met name:

> **"To initiate a war of aggresion, therefore, is not only an international crime; it is the supreme international crime differing only from other war crimes in that it contains within itself the accumulated evil of the whole."**
> (H.M. Attorney-General (ed.): The Trial of German Major War Criminals, Part 22, HMSO, London 1950), p 421)

57. Aangezien ook hieruit blijkt dat misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin niet dogmatisch

en in kwalitatieve zin te scheiden zijn, maar zich hoogstens van elkaar onderscheiden in kwantitatieve zin, hoezeer dit thans ook dikwijls, onder invloed van zogenaamde rechtsgeleerden die zich graag als verlengstuk van de Amerikaanse administratie positioneren, anderszins wordt voorgesteld;

VI.a mede-aansprakelijkheid voor de gevolgen van agressie

58. Aangezien het een volkenrechtelijk adagium is dat landen die steun verlenen aan schending van het agressieverbod, zichzelf mede-schuldig maken aan die agressie, en tevens zich mede-aansprakelijkheid maken voor de gevolgen van die agressie;

59. Aangezien dit mitsdien ook geldt voor de Staat der Nederlanden, indien deze steun verleent aan agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak;

VI.b inbreuk op artikel 90 Grondwet

60. Aangezien agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak, alsmede de Nederlandse steun daaraan, niet alleen onrechtige inbreuken tot gevolg heeft, dan wel tot gevolg dreigt te hebben, op de hierboven reeds genoemde - allerminst als een limitatieve opsomming bedoelde - fundamentele rechten van met name ook eisers 1 t/m 17 , en Nederland, door aan deze agressie steun te verlenen, zich mitsdien mede-verantwoordelijk en mede-aansprakelijk maakt voor het <u>onrechtmatig</u> in de waagschaal stellen van deze fundamentele rechten van eisers, maar een Nederlandse steunverlening aan deze agressie overigens bovendien zou betekenen een schending van het grondwettelijk imperatief aan de regering om de internationale rechtsorde te bevorderen, zoals dit tot uitdrukking wordt gebracht in artikel 90 Grondwet;

VI.c het belang van eiseres sub 18

61. Aangezien, behoudens ook eisers 1 t/m 17, voorts ook specifiek eiseres sub 18, de Vereniging van Anti-fascistische Oud-Verzetsstrijders; Bond van Anti-fascisten, zich terzake beroept op de onrechtmatigheid die een dergelijke schending van dit grondwetsartikel jegens haar oplevert, nu steunverlening aan agressie door de Nederlandse Staat haar belemmmert in het realiseren van haar statutaire doelstelling. De AFVN stelt zich statutair met name ook ten doel "te strijden voor vrede en vriendschap tussen volkeren", op welk gebied de vereniging een lange praktijk van vredesaktiviteiten kent, ook

met juridische middelen, onder meer ook, voor zover hier relevant, middels deelname en steunverlening aan eerdere juridische procedures tegen Nederlandse agressie in NAVO-verband tegen de Federale Republiek Joegoslavië en tegen Nederlandse steunverlening aan eerdere Amerikaanse agressie tegen Irak;

VI.d onrechtmatigheid sec

62. Aangezien ook overigens het verlenen van steun aan agressie door de Staat der Nederlanden moet worden beschouwd als een inbreuk op artikel 6:162 B.W. jegens alle eisers;

VII. Het beroep van eisers op het geweldsverbod

63. Aangezien de Staat voorts nog, in procedures die daarop betrekking hebben, de stelling pleegt te betrekken dat personen die van het schenden van het geweldsverbod, en daarmee van het plegen van agressie, de dupe worden of dreigen te worden, geen beroep op dit geweldsverbod toekomt, nu aan artikel 2 lid 4 van het Handvest, naar de Staat bepleit, rechtstreekse werking zou moeten worden ontzegd;

64. Aangezien echter allereerst eisers ontkennen dat aan artikel 2 lid 4 Handvest rechtstreekse werking zou moeten worden onthouden, en zij daarvoor ook steun vinden in de al eerder genoemde uitspraak Pres. Rb. Den Haag van 7 april 1999, KG nummer 99/339 inzake Danikovic c.s. / Staat der Nederlanden, waarin wordt overwogen:

> **"3.5. Bij deze stand van de jurisprudentie moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat onder omstandigheden aan het in het Handvest neergelegde verbod tot agressie en tot non-interventie rechtstreekse werking wordt toegekend. Een argument hiervoor lijkt ook art. 15 lid 2 EVRM te verschaffen, dat afwijking van art. 2 EVRM niet toestaat behalve in geval van dood als gevolg van "rechtmatige oorlogshandelingen".;**

65. Aangezien de Staat bij memorie van antwoord van 3 juni 1999, in het appèl van de AFVN e.a. versus de Staat der Nederlanden inzake eerdere Nederlandse medeplichtigheid aan toenmalige Amerikaanse agressie jegens Irak, zijn stellingname dat burgers geen rechtstreeks beroep zouden kunnen doen op artikel 2 lid 4 Handvest voorts nog poogt te schragen met een verwijzing naar "The Charter of the

United Nations, A Commentary" (ed. B. Simma), Oxford 1994, alwaar bij genoemd Handvest-artikel door Randelzhofer als commentaar wordt gegeven:

> "Art. 2(4) stipulates that it is the members of the UN who shall refrain from the threat or use of force. According to Art. 4 of the Charter, only states are eligible to become members of the UN. Thus the prohibition of the use of force indisputably only protects and is only addressed to states. It does not matter in this respect whether the states recognize each other. Even states that are not members of the UN are protected, though not bound, by Art. 2(4), owing to the provision's broad wording ('any state') ." (p. 115)

Met andere woorden, alleen staten die lid zijn van de Verenigde Naties zouden door het geweldsverbod worden gebonden;

66. Aangezien, als deze opvatting al voor juist zou moeten worden gehouden, dit slechts kan betekenen dat de specifieke uitdrukkingsvorm die de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod hier heeft gevonden in het onderhavige verdragsrechtelijke kader van het Handvest, in die specifieke kontekst een veel beperktere reikwijdte toegemeten heeft gekregen dan de gewoonterechtelijke norm zelf toekomt. Dit is dan terstond al duidelijk omdat de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod immers - en daarover bestaat volstrekte consensus en dit wordt ook door het Hof Amsterdam vastgesteld in het hierboven weergegeven citaat uit het arrest Dedovic - dwingend recht (ius cogens) vormt, en dus in elk geval niet alleen 'members of the UN' bindt, maar tenminste ook alle niet-lidstaten. Iedere andere opvatting zou betekenen dat, zodra enige Staat de VN de rug zou toekeren, het geweldsverbod voor die betrokken staat niet meer zou gelden en het de betrokken Staat dus vrij zou staan om agressie te plegen;

67. Aangezien ook overigens het hier door Randelzhofer gegeven commentaar niet kan worden gevolgd.
Artikel 2 van het Handvest richt zich niet alleen op de Leden van de VN, maar ook op de Organisatie van de Verenigde Naties als geheel en, blijkens de preambule van het Handvest - welke ingevolge het Weense Verdragenverdrag immers onlosmakelijk deel uitmaakt van het Verdrag als zodanig -, als het ware over de hoofden van de Leden en de Organisatie heen, evenzeer op de Volken van de Verenigde Naties, van de welker vredeswil het Handvest een uitdrukkingsvorm is. Gelet op deze Preambule, gesteld in de 'wij-vorm', is daarmee het Handvest dan ook eerder een document van de Volkeren dan van de Staten van de Verenigde Naties.

Ook reeds daarom kan niet worden aangenomen dat artikel 2 lid 4 van dit Handvest zich alleen en uitsluitend tot Staten zou richten;

68. Aangezien echter voorts eisers zich terzake niet primair beroepen op artikel 2 lid 4 van het Handvest, doch op de onderliggende volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van dwingend recht (ius cogens), die als zodanig ook uitdrukkelijk door het Gerechtshof Amsterdam wordt geïdentificeerd in het hierboven weergeven citaat uit het arrrest Dedovic / Kok, en welke voorts ook nog op een aantal andere plaatsen in het verdragsrecht tot uitdrukking wordt gebracht, met name ook in het interventieverbod van artikel 3 Protocol II bij de Verdragen van Genève, welk Protocol natuurlijk rechtstreekse werking allerminst kan worden ontzegd;

69. Aangezien ook overigens volstrekt niet valt in te zien waarom de volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod niet als een ieder verbindend zou dienen te worden aangemerkt, waarbij voorts nog moet worden aangetekend dat de beperkingen die artikel 93 Grondwet met zich meebrengt terzake van verbindende kracht, blijkens de tekst van dit grondwetsartikel, slechts gelden voor 'bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties' en mitsdien niet zonder meer ook toepasselijk kunnen worden verklaard op regels en beginselen van volkenrechtelijk gewoonterecht;

70. Aangezien vervolgens nog moet worden benadrukt dat het feit dat het geweldsverbod een norm betreft van ius cogens, impliceert dat deze norm een universeel en absoluut karakter draagt, geldt jegens alles en iedereen en ook door de rechter onder alle omstandigheden moet worden gehandhaafd, zodat ook om deze reden een ieder daarop een beroep toekomt die als gevolg van agressie door enigerlei rechtssubject dat onder de jurisdictie van de rechter valt in persoon schade ondervindt of dreigt te ondervinden;

71. Aangezien bovendien onduidelijk is wat de rechtsbasis zou zijn voor enigerlei aannname door de rechter dat een bepaald dwingendrechtelijk beginsel van volkenrechtelijk gewoonterechte aard rechtstreekse werking te allen tijde zou ontberen, als daarvoor artikel 93 Grondwet niet als grondslag kan worden aangevoerd en indien ook overigens een basis hiervoor in het geschreven recht ontbreekt;

72. Aangezien tenslotte onderdeel van het 'customary law' uitmaakt dat <u>individuele personen</u> voor schending van het de gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod ook <u>persoonlijk</u> strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, zoals ook verdragerechtelijk is neergeslagen in onder meer het Handvest van Neurenberg, het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal, het Statuut van het Rwanda Tribunaal en het Statuut van het Internationaal Strafhof. Dit

principe van individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid voor agressie als misdrijf kan uiteraard niet zonder konsekwenties blijven naar ook andere gremia van rechtstoemeting dan de (internationale) strafrechter. Op rechtsregels, voor de welker schending personen een individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid hebben te dragen, komt immers diezelfde personen vanzelfsprekend ook een individueel beroep in rechte toe;

73. Aangezien, met het feit dat men als individu voor schending voor een bepaalde rechtsnorm kan worden vervolgd en veroordeeld, de rechtstreekse werking van die betrokken norm overigens al terstond een onwrikbaar gegeven vormt. Een opvatting dat dit niet zo zijn, is slechts te kwalificeren als juridische apekool. En, wat erger is, als het ophouden van een rechterlijk schild waarachter de Staat der Nederlanden met misdadige agressie zijn gang kan gang.

VIII. Het juridische karakter van het aspect 'politieke steun' aan VS-agressie jegens Irak

74. Aangezien de Staat voorts consequent het verlenen van politieke steun aan, al dan niet onrechtmatige, Amerikaanse oorlogshandelingen inzake Joegoslavië, Afghanistan, Irak of welk ander land dan ook, tracht te reduceren tot 'het enkel innemen van een standpunt' door de Nederlandse regering, ten aanzien van welk 'enkele standpunt' dan vervolgens voor de Staat de vrijheid van meningsuiting wordt ingeroepen. Een en ander onder verwijzing naar HR 22 januari 1993, nr. 14.926, het arrest-Rost van Tonningen, waarin een gevorderd verbod jegens de Staat om nog langer publiekelijk het standpunt in te nemen dat het pensioen van de weduwe Rost van Tonningen rechtmatigerwijs tot stand was gekomen - de totstandkoming van dit pensioen werd door het Gerechtshof Den Haag onrechtmatig verklaard -, door de Hoge Raad werd afgewezen, onder verwijzing naar diezelfde vrijheid van meningsuiting, welke dienaangaande, althans in die casus, ook voor de Staat zou hebben te gelden;

75. Aangezien hier met betrekking tot de kwestie van politieke steunverlening aan oorlogshandelingen, rechtmatig of niet, echter primair geldt dat er sprake is van een onaanvaardbare verdwijntruc: het door de Staat der Nederlanden verlenen van politieke steun behelst natuurlijk wel wat meer dan het innemen van een 'enkel standpunt' ! En iedereen die het verlenen van politieke steun reduceert tot louter het innemen van een 'enkel standpunt', dan wel in een dergelijke voorstelling van zaken meegaat, maakt zich daarmee schuldig aan misleiding en deformatie van de werkelijkheid;

76. Aangezien politieke steunverlening in casu met name ook inhoudt het verlenen van diplomatieke steun aan de Amerikaanse regering en het overbrengen van deze steun langs diplomatieke kanalen;

77. Aangezien dergelijke politieke ondersteuning voor de Verenigde Staten van groot gewicht is. Zo beriepen zowel de Britse premier Blair als de toenmalige Amerikaanse minister van defensie Cohen zich ten tijde van hun gezamenlijke oorlogshandelingen tegen Irak in de de periode van 16 tot 19 december 1998, ter rechtvaardiging van hun toenmalige onrechtmatige akties, herhaaldelijk op "substantial support", die zij overal in de wereld bij dit militaire optreden zouden ondervinden, waarbij ook Nederland voortdurend met nadruk werd genoemd;

78. Aangezien Nederland door zijn politieke steunverlening aan dit onrechtmatige oorlogsgeweld hiermee in feite politieke rugdekking verschafte, leidend tot volkenrechtelijke medeplichtigheid aan het aldus gepleegde onrechtmatige oorlogsgeweld;

79. Aangezien ook dit keer Bush er alles aan gelegen is om zoveel mogelijk staten tot een instemmende houding tegenover zijn agressie jegens de Republiek Irak te bewegen. Dit om zich zo de schijn van legitimiteit te verschaffen;

80. Aangezien het hierboven in het geding gebrachte onderdeel van het arrest-Rost van Tonningen bovendien duidelijk moet worden aangemerkt als een 'faux pas' van de Hoge Raad als 'prima ballerina', en dan ook in diverse commentaren en publicaties fundamenteel bekritiseerd is. Vrijheid van meningsuiting heeft, als concept van vrijheid voor burgers, juist vorm gekregen als bescherming tegen de overheid en dient natuurlijk niet geperverteerd te worden tot een schild dat de overheid naar believen kan ophouden tegen de burgers. Als zodanig is deze zeer ongelukkige uitspraak van de Hoge Raad je reinste uitnodiging aan de overheid om de burgers te be-liegen en te bedriegen, en vervolgens, als zij daartegen proberen op te komen, ook nog eens uit te sliepen met een beroep op de vrijheid van meningsuiting !;

IX. Rechterlijke taakuitoefening en het staatsrechtelijke proces

81. Aangezien de Staat tenslotte nog het verlenen van steun door de Staat der Nederlanden aan, al dan niet rechtmatige, oorlogshandelingen van de Verenigde Staten jegens door deze hypermacht tot vijand uitgeroepen landen, tracht af te schermen van elke rechterlijke bemoeienis

en van iedere rechtmatigheidstoetsing, door te stellen dat die politieke steun onderdeel uitmaakt van een permanent politiek proces tussen regering en parlement en dat de werking van de politieke besluitvorming zou worden gefrustreerd en een goed functioneren van de parlementaire democratie zou worden belet, indien de rechter daarbij zou ingrijpen;

82. Aangezien echter iedere claim dat enig besluit of handelen van de regering deel uitmaakt van enig besluitvormingsproces tussen regering en parlement slechts de rol van voorwendsel vervult, indien daarvan realiter geen sprake meer is en de regering, al dan niet na consultatie van de Tweede Kamer, daadwerkelijk overgaat tot uitvoering van het betrokken besluit of het plegen van de betrokken handeling. Alsdan is er immers geen enkele reden meer om te vrezen dat een rechterlijke ingreep enigerlei staatsrechterlijk proces zou beïnvloeden;

83. Aangezien de regering, zoals hierboven onder 77 al tot uitdrukkking is gebracht, reeds meermalen, in 1998 en ook nog zeer recentelijk, in samenspraak met de Tweede Kamer, als standpunt heeft geformuleerd dat de bestaande resoluties het gebruik van militair geweld tegen de Republiek Irak in voldoende mate zouden rechtvaardigen, hetgeen door de Kamer in overgrote meederheid wordt gesteund;

84. Aangezien zodra de voltooiing van de staatsrechtelijke besluitvorming ten aanzien van eventuele steun door Nederland aan geweld tegen de Republiek Irak en de parlementaire bezinning op de rechtmatigheid hiervan een feit is en mitsdien verder niets meer een rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van Nederlandse politieke en materiële steunverlening aan Amerikaanse agressie jegens Irak in de weg staat;

85. Aangezien het voor eisers 1 t/m 17 essentiëel is dat alles in het werk wordt gesteld om de Verenigde Staten van agressie tegen hun land af te houden, dan wel dat Amerika bij het voeren van oorlog tegen Irak in een zo geïsoleerd mogelijke positie wordt gebracht, gelet op de voor hen onvermijdelijke gevolgen van een verwoestende oorlog;

86. Aangezien Nederlandse medeplichtigheid aan Amerikaanse agressie tegen Irak niet alleen misdadig is in het licht van het internationale recht, een aantasting vormt van artikel 90 Grondwet en ook overigens volstrekt onrechtmatig is, maar bovendien ook onrechtmatig is jegens eisers, temeer nu steunverlening van andere staten de positie van de Verenigde Staten bij het plegen van hun agressie alleen maar kan versterken, hetgeen dan ook kennelijk de bedoeling is van deze Nederlandse steunverlening;

X. Oorlogsmisdrijven worden begaan door mensen, niet door abstracte entiteiten als de Staat

87. Aangezien sedert de processen van Neurenberg als principe is geboekstaafd:

> "Crimes against international law are committted by man, not by abstract entities, and only by publishing individuals who commit such crimes can the provisions of internationaal law be enforced."
> (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

88. Aangezien sedert Neurenberg het principe dat, in juridische zin, agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin worden begaan door mensen van vlees en bloed en niet uitsluitend door staten, zich breed geworteld heeft in het recht;

89. Aangezien dan ook het beginsel dat hiervoor verantwoordelijke personen juridisch aansprakelijk moeten worden gehouden, zijnde het principe van individuele aansprakelijkheid voor agressie en voor misdrijven tegen het humanitaire recht, niet alleen tot uitdrukking gebracht in internationale tribunalen, zoals die van Neurenberg en Tokio, het Joegoslavië Tribunaal, het Rwanda Tribunaal en een internationale rechtinstelling als het Internationale Strafhof, maar ook in de nationale wetgeving en nationale rechtspraktijk van het merendeel van de nationale staten;

90. Aangezien, als het gaat om wat als onze vijanden gepercipiëerd wordt, de Staat der Nederlanden er altijd als de kippen bij is om te beklemtonen dat oorlogsmisdrijven door schurken van vlees en bloed worden begaan, die daarvoor dan ook als persoon gestraft moeten worden;

91. Aangezien deze houding de Staat der Nederlanden ertoe gebracht heeft met trots het gastheerschap te claimen voor instituties als het Joegoslavië Tribunaal en het Internationaal Strafhof;

92. Aangezien dit de Staat der Nederlanden er, hypocrieterwijs, niet van weerhoudt datzelfde principe van persoonlijke aansprakelijkheid voor oorlogsmisdrijven in juridische procedures ver van zich te werpen en dit te vuur en te zwaard te bestrijden, als Nederlandse onderdanen als potentiële plegers van oorlogsmisdaden in enge en zin van agressie in het vizier dreigen te komen. Alsdan heet het plotseling dat van enigerlei vorm van persoonlijke strafrechtelijke of civielrechtelijke aansprakelijkheid natuurlijk geen sprake kan zijn !;

93. Aangezien reeds in het Handvest van Neurenberg in artikel 6 als een misdrijf tegen de vrede wordt gekwalificeerd:

> "Het maken van plannen voor, het voorbereiden van, het nemen van initiatieven tot, of het voeren van een aanvalsoorlog of een oorlog in strijd met internationale verdragen, overeenkomsten of verzekeringen, of deelneming aan een gemaanschappelijk plan of samenzwering voor het verichten van bovengenoemde handelingen." (Stcrt 1946, 18)

94. Aangezien, nu het bij de (dreigende) oorlog tegen de Republiek Irak gaat om een (dreigende) aanvalsoorlog, waarbij de van ius cogens zijnde beginselen van het agressie-verbod en het verbod van interventie (zullen) worden geschonden, het als een paal boven water staat dat deze oorlog valt binnen de hierboven omschreven termen;

95. Aangezien artikel 6 van het Handvest van Neurenberg voorts nog bepaalt:

> "Leiders, organisatoren, zij die hebben uitgelokt en medeplichtigen, die hebben deelgenomen aan het opstellen of uitvoeren van een gemeenschappelijk plan of samenzwering om een van de bovengenoemde misdrijven te begaan, zijn aansprakelijk voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht.";

96. Aangezien, indien Nederland zich medeplichtig maakt aan de Amerikaans/Britse aanvalsoorlog, ook hier het principe van de persoonlijke verantwoordelijkheid en individuele aansprakelijkheid voorop staat;

97. Aangezien natuurlijk de leden van het demissionaire kabinet niet alleen de verantwoordelijkheid voor een regeringsstandpunt omtrent Nederlandse steunverlening aan de Amerikaans/Britse agressie op zich zullen durven nemen, maar aangenomen moet worden dat de veronderstelde leiders van een nieuw te vormen kabinet hierin de doorslaggevende stem zullen hebben;

98. Aangezien derhalve Balkenende en Bos hier het voortouw hebben en dan ook in die zin, uit hoofde van hun persoonlijke verantwoordelijkheid, hier in rechte worden aangesproken, nu zij, indien de Staat der Nederlanden zich medeplichtig maakt aan agressie tegen de Republiek Irak, zich uit dien hoofde ook mede-aansprakelijk maken voor 'het organiseren en medeplegen van, het deelnemen aan' en 'het uitvoeren van' het misdrijf van agressie, en 'voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht';

99. Aangezien de Staat der Nederlanden, indien het gaat om het in rechte verantwoordelijk stellen van leidende

101. Aangezien dan ook de Staat, opportuniteitshalve stellende dat het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn geworden of maar een zeer beperkte reikwijdte zou hebben, hier kennelijk een probleem heeft;

XI. Gevolgen van de agressie voor eisers 1 t/m 17

102. Aangezien eisers 1 t/m 17 zijn burgers van de Republiek Irak en woonachtig zijn in Irak;

103. Aangezien de burgers van Irak nu al meer dan een decennium gebukt gaan onder een sanktieregime dat zijn weerga in de geschiedenis niet kent, een en ander nadat de economie en de infrastructuur van hun land tijdens de Golfoorlog al grotendeels waren verwoest;

104. Aangezien, zoals van algemene bekendheid is, diverse topfunctionarissen van de Verenigde Naties, belast met de uitvoering van de sancties, in het recente verleden zich hebben teruggetrokken uit hun functies, omdat zij de gevolgen van het sanctieregime voor de Irakse burgerbevolking niet langer met hun geweten in overeenstemming konden brengen. Zoals Hans von Sponeck, die van 1996 tot 2000 het olie-voor-voedsel programma coordineerde;

105. Aangezien Irak de intensieve verwoestingen van de civiele infrastructuur tijdens de Golfoorlog nimmer te boven is gekomen en de sancties het land verder hebben uitgemergeld. De economie is ingestort en het eens welvarende Irak behoort nu tot de armste landen ter wereld. 21% van de kinderen is ondervoed en de kindersterfte is enorm, de gezondheidszorg is volstrekt ontoereikend en de kwaliteit van hygiëne en drinkwatervoorziening is ronduit slecht. Ziekten als diarree maken voortdurend slachtoffers, hetgeen niet verwonderlijk is nu Irak bijvoorbeeld geen chemicaliën voor drinkwaterzuivering mag invoeren, omdat 'Saddam Hoessein' die wel eens voor chemische wapens zou kunnen gebruiken;

106. Aangezien eisers 1 t/m 17, als burgers van Irak, de gevolgen van deze mensonterende omstandigheden dagelijks aan den lijve moeten ondervinden;

107. Aangezien miljoenen burgers van Irak over de rand van het bestaansminimum zijn geraakt en grote delen van de Irakse burgerbevolking permanent aan de rand van de hongersnood leven, welke bestaansvoorwaarden met name ook eisers treffen;

108. Aangezien grote delen van de Irakse burgerbevolking dan ook zijn verpauperd, welk lot ook eisers 1 t/m 17 heeft getroffen. Hun primaire bekommernis is thans hoofdzakelijk nog de dagelijkse strijd om te overleven;

109. Aangezien het Internationale Rode Kruis bekend heeft gemaakt dat bij de eerste de beste aanval waarbij in Bagdad de stroom zal uitvallen de rioolzuiveringsfabriek van Bagdad stil zal komen te liggen, omdat generatoren ontbreken, en 175 duizend liter rioolwater per dag dan ongezuiverd de Tigris in zal stromen. Begeeft de stroomvoorziening het helemaal, dan valt ook de drinkwatervoorziening uit. De mensen zullen dan, voorzover zij geen voldoende drinkwatervoorraad hebben aangelegd, naar de rivier moeten om daaruit hun drinkwater te betrekken. Voorts vallen bij het begeven van de stroomvoorziening onvermijdelijk ook de rioolstations uit die het afvalwater door de stad kanaliseren en dan stroomt het rioolwater gewoon over straat. Tyfus en andere ziekte zullen, naar verwachting van het Rode Kruis, als gevolg hiervan op grote schaal mensenlevens eisen;

110. Aangezien de bevolking van de Iraakse steden probeert zoveel drinkwater te hamsteren en waterputten te delven in de tuin, maar je voor dit laatste natuurlijk wel de beschikking moet hebben over een tuin!;

111. Aangezien sinds september 1990 een goed georganiseerd voedseldistributiesysteem in Irak van kracht is, bestaande uit basispakketten die ongeveer tweederde van de calorieën bevatten die een mens per dag nodig heeft en waarvan volgens de hulporganisatie Oxfam momenteel 16 miljoen van de 22 miljoen Irakezen afhankelijk zijn;

112. Aangezien het uiteraard onmogelijk zal zijn om een dergelijk fijnmazig distributiesysteem van voedselhulp in oorlogsomstandigheden in stand te houden, zodat ook dit voedseldistributiesysteem onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog het zal begeven;

113. Aangezien de Iraakse regering sinds eind vorig jaar twee rantsoenen per keer heeft uitgedeeld, zodat de Irakese bevolking nu in theorie tot in mei van dit jaar voorzien zou kunnen zijn van voedselpaketten, maar talloze mensen die behoren tot de vele straatarmen in Irak hun rantsoenen meteen al hebben opgegeten, of geruild voor andere noodzakelijkheden voor het levensonderhoud;

114. Aangezien dan ook uit een uitgelekt rapport van de VN blijkt dat miljoenen mensen ernstig ondervoed zullen raken;

115. Aangezien datzelfde VN-rapport de vrees tot uitdrukking brengt dat ruim 500 duizend mensen als gevolg van de oorlogshandelingen in die zin slachtoffer zullen worden dat zij medische zorg zullen behoeven, terwijl de vrees bestaat dat daarvan naar schatting 100 duizend mensen direct als gevolg van bombardementen gewond zullen raken, aldus dit VN-rapport;

116. Aangezien er in de verste verte geen sprake van is dat het door de sancties en economische malaise ontwrichte Iraakse gezondheidszorg-systeem hiertegen opgewassen zal zijn;

117. Aangezien het Hoge Commissariaat voor Vluchtingen waarschuwt dat de humanitaire ramp in Irak verder nog gecompleteerd zou worden door het op gang komen van massale vluchtelingenstromen, die wel tot een miljoen mensen zouden kunnen oplopen;

118. Aangezien ook eisers onder 1 t/m 17 door deze afschuwelijke ontwikkelingen rechtstreeks getroffen zullen worden;

119. Aangezien ter zitting van het kort nog uitgebreid nader feiten en omstandigheden zullen worden gesteld betreffende elk der eisers persoonlijk en specifieke gevolgen die voor hen dreigen;

XII. De noodzaak om ondergeschiktstelling van Nederlandse militairen aan een Amerikaans oppercommando te voorkomen

120. Aangezien de Verenigde Staten vele uiterst belangrijke regels van humanitair oorlogsrecht, waaraan de Staat der Nederlanden zich gebonden weet, niet onderschrijven;

121. Aangezien dit met name geldt voor de regels van humanitair oorlogsrecht, zoals die zijn neergelegd in het het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en in het Verdrag van Ottawa inzake het verbod van Anti-Personele Mijnen, welke verdragen door de VS niet worden erkend;

122. Aangezien de VS dan er dan ook bijvoorbeeld een opvatting omtrent wat als militair doel kan worden aangemerkt op na houden, die totaal afwijkt van de definitie zoals die in artikel 52 lid 2 van Protocol I bij de Verdragen van Genève is neergelegd;

123. Aangezien de VS, in afwijking van deze definitiebepaling, zich klaarblijkelijk het recht voorbehouden de

civiele infrastructuur van het land van de tegenstander desnoods totaal te verwoesten, zijnde dit in hun ogen in zijn totaliteit een gerechtvaardigd militair doel;

124. Aangezien de Golfoorlog, zowel als de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, daarvan duidelijk getuigenis hebben afgelegd. In beide oorlogen is, onder Amerikaanse militaire leiding, voor tientallen miljarden opzettelijke oorlogsschade toegebracht aan de civiele infrastructuur van de betrokken landen;

125. Aangezien in de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië op een ongekende schaal gebruik is gemaakt van bepaalde typen clusterbommen, die in strijd moeten worden geacht met het Verdrag inzake Anti-Personele Mijnen en die dan ook door Nederland als verboden wapens worden beschouwd, maar die de Verenigde Staten beschouwt als toelaatbare wapens, nu dit land geweigerd heeft dit Verdrag van Ottawa te ratificeren;

126. Aangezien de VS voorts duidelijk hebben gedemonstreerd in de eerder gevoerde oorlogen zich niets gelegen te willen laten liggen aan het buitengewoon fijnmazige verdragsrechtelijke systeem van voorzorgsmaatregelen dat bij voorgenomen bombardementen in acht moet worden genomen als het gaat om het dwingende imperatief gestalte te geven dat daarbij te allen tijde de burgerbevolking en burgerobjecten zoveel mogelijk moeten worden ontzien, zoals dit eveneens is neergelegd in de bepalingen van Protocol I bij de Verdragen van Genève, met name in Hoofdstuk IV van dit protocol;

127. Aangezien het klaarblijkelijk niet te voorkomen is dat de VS, vanuit de positie van het hun bij dergelijke operaties toevallende oppercommando, erin slagen om zodanig hun stempel te drukken op de militair-strategische planning, dat bondgenoten als het ware worden meegezogen in wat, naar hun eigen rechtsnormen, beschouwd moeten worden als oorlogsmisdaden;

128. Aangezien aldus verklaarbaar is dat bijvoorbeeld de Staat der Nederlanden, gedurende de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, ertoe werd gebracht om in alle openheid civiele doelen als doelwit van militair-strategische planning te bestempelen, zoals ter zitting van dit kort geding aan de hand van Kamerstukken zal worden aangetoond;

129. Aangezien overigens volstrekt niet doorslaggevend is of een land als Nederland door Amerikaans oppercommando er inderdaad daadwerkelijk toe wordt gebracht om ook zelf oorlogsmisdrijven te plegen in de zin van schendingen van de voorschriften van Protocol I bij de Verdragen van Genève, omdat immers Nederland, door

zich onder Amerikaans oppercommmando te plaatsen, ipso facto volkenrechtelijk mede-aansprakelijk wordt voor alle misdrijven die door de Amerikanen in het kader van de gezamenlijke militaire operaties worden gepleegd;

130. Aangezien de VS zich tijdens de Golfoorlog naar maatstaven van het humanitair oorlogsrecht ernstig hebben misdragen door het toepassen van volstrekt disproportioneel oorlogsgeweld, door het op zeer grote schaal vernietigen van de Iraakse civiele infrastructuur en door het op grote schaal gebruiken van onnodig wrede wapens, zoals clusterbommen en munitie met verarmd uranium. Als gevolg daarvan zijn, naar de Amerikanen zelf zeggen, meer dan 40.000 Irakese soldaten om het leven gebracht en vele duizenden burgers;

131. Aangezien uit het feit dat oorlogsmisdrijven, gepleegd door de VS, niet worden vervolgd, geenszins valt af te leiden dat er van zodanige misdrijven geen sprake zou zijn. Zoals al gezegd, overwinnaars worden niet voor tribunalen gebracht. Dat gaat zelfs zover dat de Duitse Bondsrepubliek, als gedaagde in een voor de Duitse rechter lopende rechtszaak aangespannen door Joegoslavische slachtoffers van het NAVO-bombardement op de brug bij Vavarin, in zijn conclusie van antwoord op dit punt als het ware een nieuw soort adagium meent te ontwaren, dat overwinnaars vrijwaart van welke aanspraken dan ook, waar wordt overwogen:

> "Vielmehr fordert in aller Regel der Sieger Entschädigungsleistungen von dem Besiegten, ohne dass auf Verletzingen des Kriegsrecht im einzelnen abgestellt würde und vor allem ohne dass der Sieger normalerweise Schadenersatz für die von ihm begangenen Verletzungen der Rechts leistet."
> (Milenkovic u.a. / Bundesrepublik Deutschland, Klageerwiderung, blatt 19)

132. Aangezien tot de ergste misdaden behoorden de aanval op de schuilkelder in Bagdad, waarbij vele honderden burgers een verschrikkelijk dood vonden, alsmede de infernale vernietigingscampagne vanuit de lucht op het zich door de woestijn inderhaast uit Koeweit terugtrekkende Iraakse leger, waarbij, zo weten de Amerikanen trots te melden, zeker 10.000 Iraakse militairen werden verast en een kilometers lange 'kolons des doods' in de woestijn ontstond van verschrote, geblakerd en verschroeide voertuigen;

133. Aangezien de landen die zich onder Amerikaans oppercommando hadden geplaatst stuk voor stuk, naar volkenrechtelijke maatstaven, mede-verantwoordelijk en mede-aansprakelijk zijn voor deze afschuwelijke Amerikaanse massa-slachtingen, hetgeen dus ook voor Nederland

geldt. Des temeer nu ook Nederland op geen enkele wijze afstand heeft genomen van deze daden;

134. Aangezien te enen male moet worden voorkomen dat Nederland opnieuw medeplichtig zou worden gemaakt aan oorlogshandelingen die naar Amerikaanse rechtsopvatting als gelegitimeerd worden opgevat, maar die naar door Nederland onderschreven rechtsmaatstaven als oorlogsmisdrijven worden gekwalificeerd;

135. Aangezien de enige manier voor de Staat der Nederlanden om een en ander te verzekeren, is gelegen in het achterwege laten van het plaatsen van Nederlandse militairen onder Amerikaans oppercommando;

MITSDIEN :

de President van de Rechtbank te Amsterdam wordt verzocht om bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad,

PRIMAIR:

zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

   meer in het bijzonder van het verlenen

   - van politieke en diplomatieke steun

     door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

   - en van militaire steun

   1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door

elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. de Staat der Nederlanden te bevelen:

a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militair verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëndigd;

d. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

e. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van de Staat in de kosten van dit geding.

De kosten dezes zijn voor mij, deurwaarder, € 81,16.

De kosten van dit exploot zijn:

dagvaarding	€ 68.20
informatiekosten	€
toeslag BTW-schade	€ 12,96
	€ 81,16

Rekwirant(e) kan de BTW niet verrekenen in de zin van de Wet op de Omzetbelasting 1968, zodat de kosten van dit exploot zijn verhoogd met een toeslag, gelijk aan het tarief van de omzetbelasting.

Heden, februari tweeduizenddrie, op verzoek van:

1. **ABDALWAHAB MUBAREK**, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. **ABDALAMIR NAJI**, wonende te Babil, Republiek Irak
3. **MUNTHER ABBAS**, woende te Najaf, Republiek Irak
4. **SHAKIR FARHOOD BRISEM**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. **RAFID ABDALAMIR**, wonende te Babil, Republiek Irak
6. **MUHAMED TARIK JASEEN**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. **HAIDER ASWAD ALABAIJI**, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. **FAGRI NAJI**, wonende te Babil, Republiek Irak
9. **AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. **ALI ABBAS ALI**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. **SABAH ABD SALEH**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. **MUHAMED KADUM MUHAMED**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. **RIAD ALI BRISEM**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. **ZAKI AMIN**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. **ABDALRAZAQ MUBAREK**, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. **ALI HUSSEIN**, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. **MUWAFAK HATEM LAFTEH**, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. **DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN**, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn

te dezer zake domicilie kiezende te Amsterdam, Prinsengracht 708, ten kantore van mr. M. Veldman, die tot procureur wordt gesteld, terwijl mr. N.M.P. Steijnen te Zeist als advocaat optreedt,

heb ik,

krachtens mij verstrekte mondelinge last van de E.A. Heer President van de Rechtbank te Amsterdam

IN KORT GEDING GEDAGVAARD:

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel, Paradijsselpark 217, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:
2. WOUTER J. BOS, wonende te Amsterdam, Nieuwendammerdijk 481, aldaar mij exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:
3. de STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie), zetelend te 's-Gravenhage aan de Kazernestraat 52, ten parkette van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, aldaar mijn exploit doende, sprekende met en afschrift dezes latende aan:

Ik hoop dat u mij kunt bijstaan. Ik ben wel afhankelijk van een toegevoegde advocaat. Mocht dit terrein niet binnen uw specialisatie liggen, weet u dan misschien een advocaat die hierin is gespecialiseerd.

Ik hoop spoedig van u te horen.

Hoogachtend,



OM:

op februari tweeduizenddrie

te verschijnen ter terechtzitting van de President van de Rechtbank te Amsterdam, alsdan rechtdoende in kort geding, welke zitting aldaar zal worden gehouden in het Paleis van Justitie aan de Parnassusweg 220 te Amsterdam;

Met aanzegging dat bij verschijnen ter vermelde rechtszitting een vast recht zal worden geheven van 193 euro,

TEN EINDE:

namens verzoekers als eisers te horen concluderen:

I. Resolutie 1441 biedt geen legitimatie voor oorlogshandelingen

1. Aangezien de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de Republiek Irak met oorlog bedreigen, dan wel inmiddels reeds daadwerkelijk oorlog voeren tegen de Republiek Irak;

2. Aangezien op 8 november 2002 door de Veiligheidsraad resolutie 1441 (2002) is aangenomen, waarin van de Irakese autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewerking wordt geëist terzake van alle denkbare inspecties naar massavernietigingswapens — een en ander onder enorme druk van de Verenigde Staten, die duidelijk kenbaar hadden gemaakt om zonder meer alleen een totale oorlog tegen de Republiek Irak te zullen gaan voeren, indien een dergelijke resolutie niet door de Veiligheidsraad zou worden aanvaard;

3. Aangezien resolutie 1441 (2002) benadrukt dat de Republiek Irak door de Veiligheidsraad steeds opnieuw is gewaarschuwd voor *severe consequences*, als de verplichtingen van de resoluties niet worden nagekomen;

4. Aangezien in deze resolutie voorts wordt bepaald dat de Veiligheidsraad terstond weer bijeen zal komen indien er sprake zou kunnen zijn van enigerlei inbreuk op de aan de Irakese autoriteiten gestelde eisen, ten einde alsdan te besluiten over verdere maatregelen: *"3. Decides that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq ... will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below; 11. Directs to the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities (...); 12. Decides to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation (...)"*;

5. Aangezien zodoende weliswaar in resolutie 1441 (2002) wordt herbevestigd dat de Veiligheidsraad de Republiek Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd voor *severe consequences* als het de verplichtingen van de resoluties niet mocht nakomen, maar er geen sprake van is dat deze resolutie, of welke andere resolutie dan ook sinds de Golfoorlog, opdracht geeft tot het toepassen van geweld jegens de Republiek Irak, dan wel uitdrukkelijk tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak machtigt;

6. Aangezien resolutie 1441 (2002) daarentegen juist de opdracht behelst om, indien enigerlei schending van deze resolutie zou worden verondersteld, een vervolgvergadering of vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad te beleggen, waarop dan zal moeten worden beslist over verdere maatregelen;

7. Aangezien resolutie 1441 (2002) derhalve onmiskenbaar het karakter heeft van een tweetrapsraket, waarbij de genoemde resolutie 1441 (2202) dan de eerste trap vormt, en nieuw te beleggen vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad de tweede trap. Pas op deze nieuw te beleggen vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad kan, na een gedegen vaststelling of inderdaad sprake zou zijn van een serieus te nemen schending van de voorwaarden van resolutie 1441 (2002), beslist worden wanneer, op welke wijze, onder welke omstandigheden en in welke, proportioneel te achten, mate nadere invulling zou worden gegeven aan de in het vooruitzicht gestelde *severe consequences*;

kon worden dat er veel fouten gemaakt zouden worden en dat de afhandeling van de procedures een veel langere termijn in beslag zouden nemen dan normaal het geval was. Door de trage wetgevingspraktijk kon ik dus geen gebruik maken van een voorlopige voorziening die dient om schade te voorkomen. Trage wetgevingspraktijk rechtvaardigt volgens het Hof niet-tijdige omzetting van Europees recht in Nationaal recht allerminst.

Volgens mij is hier sprake van een schending van het Gemeenschapsrecht. En dan is de lidstaat verantwoordelijk voor de aan particulieren veroorzaakte schade.

Staatsaansprakelijkheid:

- De geschonden rechtsregel strekt ertoe rechten toe te kennen aan particulieren.
- Er is sprake van een voldoende gekwalificeerde schending.
- Er bestaat een een direct causaal verband tussen de schade en de schending.

Daarbij komt dat de hele zaak bij elkaar 4 jaar geduurd heeft en dat is niet binnen de redelijke termijn, dan is ook artikel 6 van het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** geschonden. Was de zaak binnen 1 jaar afgehandeld, dan was mijn schade beperkt gebleven. Vervolgens heb ik heb geen rechtsbescherming genoten.

Het Hof wijst er trouwens ook op dat het verkrijgen van schadevergoeding in de praktijk niet onmogelijk of uiterst moeilijk mag worden gemaakt en tevens dat het nationale recht de vergoeding van door particulieren gederfde winst niet mag uitsluiten.

Bij elkaar volgens mij een aantal zaken.

- Ik heb geen rechtsbescherming genoten.
- Schending van het gemeenschapsrecht, dan is de staat aansprakelijk voor de schade.
- Afhandeling van de zaak niet binnen redelijke termijn.
- De staat maakt het mij onmogelijk om mijn schade, die ook volgens de rechter een rechtstreeks gevolg is van het 3 jaar ontberen van inkomen te verhalen.

Omdat ik financiële verplichtingen die ik voor 1993 ben aangegaan niet meer na kon komen heb ik moeten lenen. Dit omdat mijn schade niet werd vergoed. Dan kom je in de negatieve spiraal terecht en daar kom je niet meer uit. Ik zit nu dus gigantisch in de problemen en als er geen wonder gebeurt of hulp komt, dan sta ik binnenkort op straat. Ik kan het onrecht dat mij is aangedaan op geen enkele wijze accepteren en wil doorvechten tot ik mijn recht heb.

Een overheid heeft volgens mij niet het recht om ten onrechte mensenlevens kapot te maken.

Omdat de Nederlandse Wetgeving te kort schiet zoek ik dus een advocaat die met behulp van Europese Wetgeving mij in deze kan helpen.

OM:

op februari tweeduizenddrie

te verschijnen ter terechtzitting van de President van de Rechtbank te Amsterdam, alsdan rechtdoende in kort geding, welke zitting aldaar zal worden gehouden in het Paleis van Justitie aan de Parnassusweg 220 te Amsterdam;

Met aanzegging dat bij verschijnen ter vermelde rechtszitting een vast recht zal worden geheven van 193 euro,

TEN EINDE:

namens verzoekers als eisers te horen concluderen:

I. Resolutie 1441 biedt geen legitimatie voor oorlogshandelingen

1. Aangezien de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de Republiek Irak met oorlog bedreigen, dan wel inmiddels reeds daadwerkelijk oorlog voeren tegen de Republiek Irak;

2. Aangezien op 8 november 2002 door de Veiligheidsraad resolutie 1441 (2002) is aangenomen, waarin van de Irakese autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewerking wordt geëist terzake van alle denkbare inspecties naar massavernietigingswapens — een en ander onder enorme druk van de Verenigde Staten, die duidelijk kenbaar hadden gemaakt om zonder meer alleen een totale oorlog tegen de Republiek Irak te zullen gaan voeren, indien een dergelijke resolutie niet door de Veiligheidsraad zou worden aanvaard;

3. Aangezien resolutie 1441 (2002) benadrukt dat de Republiek Irak door de Veiligheidsraad steeds opnieuw is gewaarschuwd voor *severe consequences*, als de verplichtingen van de resoluties niet worden nagekomen;

4. Aangezien in deze resolutie voorts wordt bepaald dat de Veiligheidsraad terstond weer bijeen zal komen indien er sprake zou kunnen zijn van enigerlei inbreuk op de aan de Irakese autoriteiten gestelde eisen, ten einde alsdan te besluiten over verdere maatregelen: *"3. Decides that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq ... will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below; 11. Directs to the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities (...); 12. Decides to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation (...)"*;

5. Aangezien zodoende weliswaar in resolutie 1441 (2002) wordt herbevestigd dat de Veiligheidsraad de Republiek Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd voor *severe consequences* als het de verplichtingen van de resoluties niet mocht nakomen, maar er geen sprake van is dat deze resolutie, of welke andere resolutie dan ook sinds de Golfoorlog, opdracht geeft tot het toepassen van geweld jegens de Republiek Irak, dan wel uitdrukkelijk tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak machtigt;

6. Aangezien resolutie 1441 (2002) daarentegen juist de opdracht behelst om, indien enigerlei schending van deze resolutie zou worden verondersteld, een vervolgvergadering of vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad te beleggen, waarop dan zal moeten worden beslist over verdere maatregelen;

7. Aangezien resolutie 1441 (2002) derhalve onmiskenbaar het karakter heeft van een tweetrapsraket, waarbij de genoemde resolutie 1441 (2202) dan de eerste trap vormt, en nieuw te beleggen vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad de tweede trap. Pas op deze nieuw te beleggen vervolgvergaderingen van de Veiligheidsraad kan, na een gedegen vaststelling of inderdaad sprake zou zijn van een serieus te nemen schending van de voorwaarden van resolutie 1441 (2002), beslist worden wanneer, op welke wijze, onder welke omstandigheden en in welke, proportioneel te achten, mate nadere invulling zou worden gegeven aan de in het vooruitzicht gestelde *severe consequences*;

8. Aangezien Veiligheidsraadresolutie 1441 dan ook geen mandaat verstrekt, aan wie of wat dan ook, om tegen de Republiek Irak geweld te gebruiken;

II. Geweldsverbod als pijler van de internationale rechtsorde

9. Aangezien het geweldsverbod, als regel van volkenrechtelijk gewoonterecht, de belangrijkste pijler vormt van de internationale rechtsorde en deze volkenrechtelijk gewoonterechtelijke regel, eenduidig en met consensus, wordt opgevat als zijnde van een volstrekt dwingendrechtelijk karakter, hetgeen ook door het Hof Amsterdam werdt onderschreven in het hierna nog nader te bespreken arrest Dedovic c.s./ Kok, Van Aartsen en de Grave van 6 juli 2000, rolnr. 759/99 SKG, nu immers daarin, onder 5.3.11, ook door dit Hof, wordt bevestigd dat dit geweldsverbod ius cogens vormt;

10. Aangezien het gebruik van oorlogsgeweld tegen staten slechts dan juridisch gelegitimeerd kan worden geacht, indien er sprake is van gerechtvaardigde zelfverdediging, dan wel in geval van een expliciete machtiging tot gebruik van geweld door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Slechts dan is het bestaanbaar dat bij het toepassen van oorlogsgeweld van een schending van het geweldsverbod geen sprake zou kunnen zijn;

11. Aangezien dit impliceert dat, zolang enige resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt blijft ontbreken, er geen enkele legitimatie bestaat voor welk eigenmachtig Amerikaans/Brits militair optreden dan ook, dan wel voor enigerlei Nederlandse steunverlening daaraan;

12. Aangezien immers in het algemeen geldt dat, zelfs in geval van militaire actie bij wijze van gerechtvaardigde zelfverdediging, het Handvest van de Verenigde Naties het primaat voor optreden inzake herstel van de internationale vrede en veiligheid uitdrukkelijk bij de Veiligheidsraad legt, zoals in artikel 51 Handvest expressis verbis wordt bepaald. Zodat in elk geval kan worden aangenomen dat dit primaat van de Veiligheidsraad vanzelfsprekend ook in ieder geval zonder meer onverlet zal blijven in geval van eventuele dwangmaatregelen, geïnitieerd door de Veiligheidsraad zelf;

13. Aangezien, indien en zodra de Veiligheidsraad dan ook een zaak van vrede en veiligheid aan zich heeft getrokken, de besluitvorming over wat er verder dient te gebeuren onwrikbaar bij de Veiligheidsraad blijft berusten;

14. Aangezien de Veiligheidsraad het feit dat Raad ook in casu de besluitvorming uitdrukkelijk aan zichzelf heeft voorbehouden onmiskenbaar in resolutie 1441 (2002) tot uitdrukking heeft gebracht middels de formulering aan het slot van deze resolutie: *"14. Decides to remain seized of the matter"*;

III. Het zijn van Hoofdstuk VII Handvest-resolutie biedt op zichzelf geen legitimatie tot oorlogsgeweld

15. Aangezien, anders dan op misleiding uit zijnde westerse politieke kringen, op desinformatie gerichte westerse media en pseudo-deskundigen willen doen voorkomen, geenszins uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak in het teken staan van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties kan worden afgeleid dat het toestaan van geweld vervolgens de enige optie zou zijn;

16. Aangezien des te minder uit het feit dat de resoluties jegens de Republiek Irak het stempel dragen van Hoofdstuk VII van het Handvest kan worden afgeleid dat het gebruik van geweld daaruit min of meer vanzelf voortvloeit, dan wel dat het gebruik van geweld daardoor in voldoende mate wordt gelegitimeerd;

17. Aangezien daarmee een interpretatie te kwader trouw van de inhoud van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties ten beste wordt gegeven, waarvan de honden geen brood lusten;

18. Aangezien immers Hoofdstuk VII een heel scala kent van dwangmaatregelen, variërend van voorlopige maatregelen, langs geweldloze maatregelen tot militaire maatregelen, zodat elke suggestie dat de enige optie, verbonden aan Hoofdstuk VII van het Handvest, een militair gewelddadige zou zijn, een opzettelijke en kwaadwillige misleiding vormt;

Advocatenkollektief Olof en Steijnen
T.a.v. mr. N.M.P. Steijnen
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist

Mw. E.S. Schuurman
Zebraspoor 716
3605 HR Maarssen

Maarssen 14-02-2003

Geachte heer Steijnen,

Van de Raad voor Rechtsbijstand in Amsterdam heb ik uw naam opgekregen.
Ik zoek een advocaat gespecialiseerd in Europees Recht dit inzake een geschil met de overheid. Het gaat mij om iemand die met behulp van Europees Recht de Nederlandse Staat kan aanpakken. Wat mij ten onrechte is aangedaan heeft mijn leven compleet verwoest en daardoor zit ik nu ook financieel in de ellende.

Ik zal in het kort mijn zaak uitleggen en mijn gedachtegang hoe misschien deze zaak aan te pakken.

Mijn zaak:
Begin 1993 is ten onrechte mijn WAO-uitkering ingetrokken. Omdat ik zelf een vermogen bezat kon ik geen aanspraak maken op een sociale uitkering en een voorlopige voorziening was toen ook nog niet mogelijk. Om te kunnen leven met mijn kind moest ik mijn goedbelegde geld vrijmaken. De rechtszaak heeft 3 jaar geduurd eind 1995 uitspraak rechtbank, dus 3 jaar totaal geen inkomen. Het GAK had een onrechtmatige daad gepleegd. Nabetalingen waren pas eind 1996 binnen en de wettelijke rente pas in 1997.

Nu is het in Nederland zo dat bij een zogenaamde 'vertraagde betaling' geen schade gevorderd kan worden. Art. 119 Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek: De schadevergoeding, verschuldigd wegens vertraging in de voldoening van een geldsom, bestaat in de wettelijke rente van die som over de tijd dat de schuldenaar met de voldoening daarvan in verzuim is geweest.
Ik heb wel geprobeerd mijn schade te verhalen en de rechter zegt ook dat de vermogensschade een rechtstreeks gevolg is van het ontberen van inkomen gedurende 3 jaar. Maar door art. 119 lukt dit niet.
Als je geen schade kan verhalen, dan had de overheid door wetgeving ervoor moeten zorgen dat de schade werd voorkomen. Dit kon pas per 01-01-1994 met het in werking treden van de Algemene Wet Bestuursrecht, toen is '**de lacune**' van het ontbreken van de mogelijkheid van een voorlopige voorziening opgeheven, zij het dat in sociale verzekeringszaken waarin het besluit vóór 01-01-1994 kenbaar is gemaakt krachtens het overgangsrecht nog steeds geen voorlopige voorziening kon worden gevraagd.

Ten gevolge van de wetten TAV 1992 (Wet terugdringing arbeidsongeschiktheidsvolume) en TBA 1993 (Wet terugdringing beroep op de arbeidsongeschiktheidsregelingen) moesten overheidswege in 1993 zoveel mogelijk mensen uit de WAO gezet worden! Hierdoor ontstond zowel bij het GAK als bij de rechtbank een dusdanige hoge werkdruk, dat voorzien

III.a opstelling van de Nederlandse regering en Nederlandse rechters

19. Aangezien ook de Nederlandse regering er klaarblijkelijk, in voorkomend geval, geen been in ziet om, als dat haar politiek zo uit komt, uit het feit dat resoluties onder Hoofdstuk VII van het Handvest zijn gebracht, de conclusie te destilleren dat daarmee het gebruik van geweld in voldoende mate zou zijn gelegitimeerd;

20. Aangezien de Nederlandse regering met name ook tot de huldiging van een zodanige voorstelling van zaken kwam met betrekking tot Veiligheidsraadresolutie 1199 (1998), die op geen enkele manier aan wie of wat dan ook een machtiging verstrekte om de Federale Republiek Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan, maar die nochtans door de Nederlandse regering, consequent en zonder enige nadere explicatie, werd aangemerkt als een resolutie die 'het gebruik van geweld jegens de Federale Republiek Joegoslavië in voldoende mate legitimeert', toen de Nederlandse regering de gelegenheid zocht om, in NAVO-verband, Joegoslavië met oorlogsgeweld te lijf te gaan;

21. Aangezien Haagse rechterlijke instanties in tegen de daarop volgende Nederlandse agressie in NAVO-verband gerichte juridische procedures, gevoerd door Joegoslavische staatsburgers, deze opzettelijke misinterpretatie door de Staat der Nederlanden zonder meer plachten te volgen in Pres. Rb. Den Haag 18 maart 1999, KG nummer 99/69 (Vereniging van Juristen voor de Vrede e.a. / Staat, Kok, Van Aartsen e.a.), Pres. Rb. Den Haag 7 april 1999, KG nummer 99/339 (Danikovic e.a. / Staat) en Pres. Rb. Den Haag 28 mei 1999, KG nummer 99/523 (Tijsterman e.a. / Staat), doch uiteindelijk het Hof Amsterdam in het reeds genoemde arrest Dedovic e.a. / Kok, Van Aartsen en de Grave blijk gaf van de noodzakelijke rechterlijke onafhankelijkheid en distantie, door op dit stuk afwijkend te oordelen. En wel als hoogste Nederlandse rechter die zich over deze materie heeft uitgelaten;

22. Aangezien echter gedaagden, zich daartoe blijkbaar aangemoedigd voelend door de bovengenoemde Haagse jurisprudentie, zich er klaarblijkelijk niet voor schamen het te doen voorkomen alsof het samenstel van Veiligheidsraadresoluties met betrekking tot de Republiek Irak, waaronder ook resolutie 1441 (2002), alleen al omdat de betrokken resoluties in het teken van Hoofdstuk VII Handvest zijn gesteld, het gebruik van geweld jegens Irak 'in voldoende mate zouden legitimeren';

23. Aangezien de Staat der Nederlanden al eerder, namelijk in 1998, volstrekt onrechtmatige en eigenmachtige oorlogshandelingen van de Verenigde Staten tegen Irak onvoorwaardelijk heeft gesteund, politiek zowel als militair, en daarvoor als juridische en volkenrechtelijke rechtvaardiging jegens de Tweede kamer aanvoerde: **"De Nederlandse regering stelt zich, evenals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, op het standpunt, dat het militair optreden wordt gelegitimeerd door het geheel aan resoluties van de Veiligheidsraad vanaf 1991 inzake Irak."** (Tweede Kamer, 1998-1999, 21 664, nr. 102)

24. Aangezien de gelegenheidsargumentatie die daarmee in dit geval aan de Kamer ten beste werd gegeven, in casu net zo ongerijmd en onzinnig is als de gelijksoortige argumentatie die werd beleden als pseudo-legitimatie voor de door de Staat der Nederlanden gewenste oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, waarvoor dan ook hetzelfde heeft te gelden als door het Hof Amsterdam in het arrest Dedovic/Kok op dit punt bepaald;

25. Aangezien derhalve, indien een voorzover enige resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld jegens de Republiek Irak machtigt blijft ontbreken, de juridische situatie op dit vlak vergelijkbaar is met de eertijds volkenrechtelijke toestand met betrekking tot resolutie 1199 (1998) ten aanzien van de Federale Republiek Joegoslavië;

26. Aangezien daaromtrent door het Gerechtshof Amsterdam in het arrest Dedovic c.s. / Kok, Van Aartsen en de Grave werd overwogen: "5.3.11. Vaststaat dat resolutie 1199 (1998) van de Veiligheidsraad geen uitdrukkelijk mandaat inhoudt om geweld tegen de FRJ te gebruiken. De Nederlandse regering heeft zich op het standpunt gesteld dat het niet naleven van de eisen die in deze resolutie aan de FRJ worden gesteld in de gegeven omstandigheden het gebruik van geweld "voldoende" legitimeert. Aan Dedovic c.s. kan worden toegegeven dat het ontbreken van een dergelijk mandaat (het besluit tot) deelname in strijd doet zijn met het Handvest en dat er goede argumenten bestaan om te betogen dat in het bijzonder de in artikel 51 van het Handvest bedoelde uitzondering op het geweldsverbod zich hier niet voordoet en dat artikel 2, vierde lid, mede in verband met het bepaalde in de artikelen 42 en 53 van het Handvest, alsmede het ongeschreven volkenrecht een dwingend verbod (ius cogens) bevatten op het gebruik van geweld";

MITSDIEN :

de President van de Rechtbank te 's-Gravenhage wordt verzocht om bij vonnmis, uitvoerbaar bij voorraad,

zolang niet de Veiligheidsraad middels en nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. De Staat der Nederlanden te verbieden:

   a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

2. de Staat der Nederlanden te bevelen:

   a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

   b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëndigd;

   d. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse luchthavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

   e. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Repu-

27. Aangezien het Hof Amsterdam ten aanzien van de Nederlandse steun aan het NAVO-geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië echter voorts vermeende dat hier, in volkenrechtelijke zin, een juridische complicatie opgeld zou kunnen doen, omdat in casu wellicht van een zogenaamde 'humanitaire interventie' sprake zou kunnen zijn geweest, zodat het Hof Amsterdam op dit stuk in het onderwerpelijk arrest onder 5.3.15 tot slotsom kwam: "Daarom kan in dit kort geding niet met voldoende mate van waarschijnlijkheid ervan worden uitgegaan dat de deelname van de Staat aan de luchtacties jegens de FRJ in strijd is met de regels of normen van het volkenrecht. 5.3.16. Er kan dus niet op voorhand worden aangenomen dat deelname van de Staat aan de luchtacties tegenover de FRJ onrechtmatig is";

28. Aangezien, wat daar overigens ook van zij voor wat betreft deze toenmalige specifieke juridische en volkenrechtelijke constellatie met betrekking tot het dreigen van en het gebruik van geweld tegen de Federale Republiek Joegoslavië, een dergelijke complicatie in volkenrechtelijke zin hier volstrekt afwezig is, zodat in de zich thans voordoende situatie elke juridische legitimatie voor het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak prima facie ontbreekt;

III.b opstelling van de VS

29. Aangezien de Verenigde Staten zich echter uitdrukkelijk op het standpunt stellen dat zij, in hun eigen ogen, nu al gerechtigd zouden zijn om Irak oorlog aan te doen, los van de recente resolutie 1441 (2002);

30. Aangezien de Verenigde Staten, middels resolutie 1441 (2002), zich weliswaar verbonden hebben om mee te werken aan het bijeenkomen van de Veiligheidsraad in vervolgvergaderingen ter evaluatie van het inspectieproces, maar alle tekenen erop wijzen dat de Verenigde Staten de verdere uitkomsten hiervan niet tot maatstaf van handelen zullen nemen en op eigen initiatief onmiddellijk de Republiek Irak de oorlog zullen aandoen, zodra dat hun belieft;

31. Aangezien de Verenigde Staten in elk geval ook jegens de Veiligheidsraad immers het standpunt innemen dat de bestaande resoluties jegens de Republiek Irak in voldoende mate het voeren van oorlog tegen de Republiek Irak rechtvaardigen, zodat de aanname van een nieuwe resolutie, die een uitdrukkelijk mandaat zal verlenen tot het gebruik van geweld tegen de Republiek Irak, in feite als overbodig geldt;

32. Aangezien van een dergelijke overbodigheid natuurlijk geen sprake kan zijn, temeer ook niet gelet op het feit dat in het verleden de Veiligheidsraad altijd ondubbelzinnige taal heeft gebruikt als het ging om het machtigen tot geweld. Zo werd in de resolutie 83 (1950) inzake Korea aanbevolen dat de Lidstaten van de Verenigde Naties zouden verlenen *"such assistance to the Republic of Korea as may be necessary to repel the armed attack and to restore international peace and security in the area"* en werd met betrekking tot de mandatering tot geweld inzake Somalië, Haïti, Bosnië en Koeweit in de desbetreffende resoluties gesproken van het gebruik van *"all necessary means"*, dan wel het toepassen van *"all measures neccesary"*. In geen van de Veiligheidsraadresoluties jegens Irak is sprake van een dergelijke mandaatclausule;

33. Aangezien dan ook zonder meer iedere toepassing van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak een schending blijft van het geweldsverbod, zolang een vervolgresolutie van de Veiligheidsraad waarin, ondubbelzinnig en expliciet, tot het gebruik van geweld wordt gemachtigd, blijft ontbreken;

IV. (Dreigende) schending van het agressieverbod door gedaagden

34. Aangezien de Staat der Nederlanden, bij monde van de leden van het kabinet Balkenende, voortdurend herhaalt zich aan dit naar internationaal recht dwingende verbod eventueel niets gelegen te laten liggen en zich vrij te achten om, desnoods ook zonder een resolutie van de Veiligheidsraad die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld machtigt, steun te verlenen aan Amerikaans-Britse oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

35. Aangezien die opvatting niet alleen doorlopend door de Staat der Nederlanden tot uitdrukking wordt gebracht, maar ook door gedaagde sub 2 als persoon en als leider van het CDA;

36. Aangezien gedaagde sub 1 als persoon en als leider van de PvdA bij voortduring duidelijk kenbaar maakt zich althans het recht voor te behouden om diezelfde positie in te nemen;

37. Aangezien het plegen van oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak zonder dat daarvoor door de Veiligheidsraad een uitdrukkelijke machtiging zal zijn verstrekt - mitsdien inhoudende een schending van het geweldsverbod -, moet worden gekwalificeerd als agressie;

38. Aangezien agressie niet zomaar juridisch en volkenrechtelijk onrechtmatig is, maar bovenal een ernstig misdrijf vormt naar internationaal recht;

39. Aangezien de Nederlandse regering door, in overleg met de Tweede Kamer, reeds herhaaldelijk kenbaar te maken bij een oorlog tegen de Republiek Irak serieus te overwegen de Verenigde Staten te zullen steunen, ook indien buiten een uitdrukkelijke machtiging van de Veiligheidsraad om tot oorlogsgeweld tegen Irak zou worden overgegaan, zich daarmee derhalve bereid en gereed houdt om eventueel als mede-pleger van het misdrijf van agressie te fungeren;

40. Aangezien bovendien, nu een oorlog die legitimatie in het volkenrecht ontbeert gekwalificeerd dient te worden als agressie, elke vorm van steunverlening door gedaagden Bos en Balkenende aan een dergelijk misdrijf mitsdien evenzeer moet worden aangemerkt als onrechtmatig en misdadig;

V. De rechter en het 'buitenlands politieke "speelveld"

41. Aangezien de Nederlandse Staat voorts in procedures met betrekking tot het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht strijk en zet het geluid laat horen dat de rechter zich in dergelijke, wat dan wordt bestempeld als "aangelegenheden van buitenlandse politiek", uiterst terughoudend dient op te stellen, omdat voorkomen zou moeten worden dat de rechter zich teveel mengt in zaken van buitenlandse politiek;

42. Aangezien dit dan, ontdaan van alle égards, feitelijk dient ten betoge van een door de Staat ingenomen standpunt dat de rechter zich buiten een beoordeling heeft te houden omtrent rechtmatigheidsvragen van oorlogsgeweld, zodra de Nederlandse Staat vindt dan een oorlog gevoerd moet worden, dan wel gesteund dient te worden;

43. Aangezien wat er ook zij van een dergelijke als noodzakelijk geclaimde rechterlijke terughoudendheid in zaken van 'buitenlandse politiek' naar bijvoorbeeld Angelsaksische rechtstraditie, naar Nederlandse recht in elk geval niets voor een dergelijke marginale rechterlijke opstelling pleit, ongeacht jurisprudentiële aanwijzingen, tot aan de Hoge Raad toe, die wellicht anders geïnterpreteerd zouden kunnen worden;

44. Aangezien een onbeperkte discretionaire ruimte voor de Staat der Nederlanden inzake aangelegenheden van 'buitenlandse politiek' overigens ook wat eisers betreft niettemin best voorop mag worden gesteld en hier dan ook verder trouwens in het geheel niet door eisers wordt bestreden, doch deze discretionair geachte vrijheid ter zake van het voeren van een 'buitenlandse politiek', gelet op de beginselen van de rechtsstatelijkheid, in elk geval precies daar zijn begrenzing vindt, waar zich een schending van fundamentele mensenrechten ten aanzien van belanghebbende personen zou voordoen;

45. Aangezien noch in enigerlei wet, noch in enigerlei doctrine er grond voor te vinden is dat de rechter voor een dergelijke schending van fundamentele mensenrechten jegens belanghebbende personen maar een oogje zou hebben dicht te knijpen, omdat het hier het terrein van 'de buitenlandse politiek' zou betreffen, maar niettemin dit exact is wat de Staat in dergelijke gevallen van de rechter vraagt;

V.a bij een juiste perceptie blijkt 'het buitenlands politieke "speelveld" een arena van fundamentele mensenrechten

46. Aangezien daarbij voorop moet worden gesteld dat het bij het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht niet gaat om rechtskwesties die alleen en uitsluitend spelen op een interstatelijk, min of meer abstract politiek niveau, zoals de Staat het doet voorkomen, maar daarentegen bij het daadwerkelijk voeren van een oorlog en de rechtsbescherming die het recht inzake gewapende conflicten

in dat kader wordt verondersteld te bieden, voortdurend en expliciet hoge beginselen van humanitair recht aan de orde zijn, in casu met name de fundamentele mensenrechten van hen die van de oorlogshandelingen en de daarmee verbonden gevolgen het slachtoffer zullen zijn;

47. Aangezien dan ook de rechter, die mee gaat met voorstelling van zaken van de Staat dat het terrein van 'de buitenlandse politiek', althans voor zover het kwesties van recht inzake gewapende conflicten en van humanitair oorlogsrecht betreft, door de rechter alleen op het puntje van de tenen betreden zou mogen worden, zich dan ook **in feite** daarmee goeddeels laat verbannen, niet alleen van het terrein van de buitenlandse politiek, maar ook van een heel ander terrein, namelijk dat van de bescherming van zo iets essentiëels als de fundamentele mensenrechten en de bescherming daarvan;

48. Aangezien de gevolgen van de agressie, welke de Verenigde Staten, met steun van de Staat der Nederlanden en van gedaagden als persoon, dreigen te plegen jegens de Republiek Irak, dan wel momenteel reeds daadwerkelijk plegen, immers onvermijdelijk tevens ook rechtstreeks raken aan de mensenrechten van eisers 1 t/m 17, en daarmee hun fundamentele grondrechten schenden, dan wel dreigen te schenden, zoals hun recht op leven, hun recht op gezondheid, hun recht op ongestoord genot van het eigendom, hun recht op welvaart, hun recht op bestaanszekerheid, hun recht op gezondheidszorg, hun recht op onderwijs, hun recht op toekomstperspectief, en daarbij voorts nog talrijke andere klassieke en economische mensenrechten op het spel komen te staan;

49. Aangezien blijkens het bepaalde in artikel 28 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens 'een ieder recht heeft op het bestaan van een zodanige maatschappelijke (..) orde, dat de rechten en vrijheden in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden verwezenlijkt', doch daarvan met betrekking tot de eisers 1 t/m 17 geen sprake zal kunnen zijn in geval van het gebruik van onrechtmatig oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak;

V.b bepaalde rechterlijke taakopvatting

50. Aangezien tal van rechters over de gehele wereld het tot hun taak schijnen te rekenen om allereerst de vermeende belangen van de Staat te dienen, en de redenering dat de rechter moet zwijgen daar waar de buitenlandse politiek spreekt, zelfs daar waar een onmiddellijk beroep op hem wordt gedaan tot bescherming van fundamentele mensenrechten, in feite de rechter aanzet tot het kiezen voor een dergelijke vrijwillige horigheid aan de staat;

VI. Het rechtsprincipe dat alleen rechtmatige oorlogshandelingen een toelaatbare inbreuk op fundamentele mensenrechten kunnen vormen

51. Aangezien als algemeen rechtsbeginsel van volkenrechtelijk gewoonterechtelijke aard moet worden aanvaard dat inbreuken op fundamentele rechten van de mens als de onderhavige als gevolg van oorlogshandelingen slechts dan toelaatbaar moeten worden geacht, indien zij voortvloeien uit *rechtmatige* oorlogshandelingen;

52. Aangezien het bestaan van een dergelijke volkenrechtelijk gewoonterechtelijk principe onder meer kan worden afgeleid uit artikel 15 lid 2 EVRM, waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat inbreuk op het recht op leven ten tijde van oorlog slechts toelaatbaar is in geval van 'dood als gevolg van **rechtmatige** oorlogshandelingen';

53. Aangezien oorlogshandelingen welke deel uitmaken van agressie **nimmer** intrinsiek rechtmatig kunnen zijn, hoewel de Staat hier consequent het tegenovergestelde poneert, maar overigens verzuimt daarbij uit te leggen hoe uit van oorsprong onrechtmatig oorlogsgeweld **rechtmatige** oorlogshandelingen zouden kunnen voortvloeien, en de Staat daarmee dus feitelijk beweert dat bijvoorbeeld doden en gewonden die onder de burgerij zouden vallen bij wijze van 'colleteral damage' bij aanvallen op militaire doelen als gevolg van gepleegde agressie beschouwd zouden moeten worden als **rechtmatige** doden in de zin van artikel 15 lid 2 EVRM en als **rechtmatige** gewonden, waaromtrent dan voor de slachtoffers enigerlei aanspraak op rechtsbescherming geheel en al zou ontbreken;

54. Aangezien de Staat deze opvatting, welke bijvoorbeeld zou impliceren dat burgers van enig land dat een **onrechtige** agressieoorlog wordt aangedaan, tegen een mogelijke aantasting van hun recht op leven even weinig verweer zouden hebben als de burgers van een land waartegen een **rechtmatige** oorlog wordt gevoerd, voorziet van een pseudo-doctrinaire verdediging, en wel door te poneren dat er niet alleen een **onderscheid** zou moeten worden gemaakt tussen het ius ad bellum en het ius in bello, maar dat daarentegen als het ware daartussen een scheiding zou moeten worden aangebracht, en wel zodanig dat dus alleen in geval van schending van het ius in bello sprake zou kunnen zijn van **onrechtmatige** oorlogshandelingen, **onrechtmatige** aantasting van fundamentele rechten, **onrechtmatige** doden en **onrechtmatige** gewonden, en dat daarentegen alle vormen van inbreuk op het recht op leven, op gezondheid, op eigendom en op andere fundamentele grondrechten, die voortvloeien uit schending van het ius ad bellum, en daarmee dus van het geweldsverbod, die dan niet onmiddellijk zijn te herleiden tot specifieke schendingen van het ius in bello, niet als **onrechtmatig** zouden zijn te kwalificeren;

55. Aangezien de Staat zich van een dergelijke gekunstelde redenatie bedient in een kennelijke poging om de aansprakelijkheid voor de gevolgen van deelname aan agressieoorlogen te kunnen ontlopen. Hetgeen de Staat een enorme speelruimte zou geven om naar believen mee te doen aan elke denkbare oorlog, zonder te behoeven vrezen voor wat voor wat voor juridische consequentie dan ook. De ervaring leert immers dat alleen verliezers van oorlogen voor tribunalen worden gebracht en winnaars niet. Maar de Staat heeft natuurlijk het krachtige voornemen om te allen tijde tot de winnende kant te zullen behoren!;

56. Aangezien de absolute verwantschap tussen misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin, zodanig dat daartussen wel een **onderscheid** kan worden gemaakt, maar niet daartussen een **scheiding** kan worden aangebracht, niet alleen tot uitdrukking wordt gebracht door het feit dat misdrijven tegen de vrede en overige oorlogsmisdrijven in artikel 6 van het Handvest van Neurenberg in één adem worden genoemd, maar ook door hetgeen ten processe van Neurenberg hieromtrent werd verhandeld, met name: "*To initiate a war of aggresion, therefore, is not only an international crime; it is the supreme international crime differing only from other war crimes in that it contains within itself the accumulated evil of the whole.*" (H.M. Attorney-General (ed.): The Trial of German Major War Criminals, Part 22, HMSO, London 1950), p 421)

57. Aangezien ook hieruit blijkt dat misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven in enge zin niet dogmatisch en in kwalitatieve zin te scheiden zijn, maar zich hoogstens van elkaar onderscheiden in kwantitatieve zin, hoezeer dit thans ook dikwijls, onder invloed van zogenaamde rechtsgeleerden die zich graag als verlengstuk van de Amerikaanse administratie positioneren, anderszins wordt voorgesteld;

VI.a medeaansprakelijkheid voor de gevolgen van agressie

58. Aangezien het een volkenrechtelijk adagium is dat landen die steun verlenen aan schending van het agressieverbod, zichzelf medeschuldig maken aan die agressie, en tevens zich medeaansprakelijkheid maken voor de gevolgen van die agressie;

59. Aangezien dit mitsdien ook geldt voor de Staat der Nederlanden, indien deze steun verleent aan agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak;

VI.b inbreuk op artikel 90 Grondwet

60. Aangezien agressie van de Verenigde Staten tegen de Republiek Irak, alsmede de Nederlandse steun daaraan, niet alleen ongerechtigde inbreuken tot gevolg heeft, dan wel tot gevolg dreigt te hebben, op de hierboven reeds genoemde - allerminst als een limitatieve opsomming bedoelde - fundamentele rechten van met name ook eisers 1 t/m 17 , en Nederland, door aan deze agressie steun te verlenen, zich mitsdien medeverantwoordelijk en medeaansprakelijk maakt voor het *onrechtmatig* in de waagschaal stellen van deze fundamentele rechten van eisers, maar een Nederlandse steunverlening aan deze agressie overigens bovendien zou betekenen een schending van het grondwettelijk imperatief aan de regering om de internationale rechtsorde te bevorderen, zoals dit tot uitdrukking wordt gebracht in artikel 90 Grondwet;

VI.c het belang van eiseres sub 18

61. Aangezien, behoudens ook eisers 1 t/m 17, voorts ook specifiek eiseres sub 18, de Vereniging van Antifascistische Oud-Verzetsstrijders; Bond van Antifascisten, zich terzake beroept op de onrechtmatigheid die een dergelijke schending van dit grondwetsartikel jegens haar oplevert, nu steunverlening aan agressie door de Nederlandse Staat haar belemmert in het realiseren van haar statutaire doelstelling. De AFVN stelt zich statutair met name ook ten doel "te strijden voor vrede en vriendschap tussen volkeren", op welk gebied de vereniging een lange praktijk van vredesactiviteiten kent, ook met juridische middelen, onder meer ook, voor zover hier relevant, middels deelname en steunverlening aan eerdere juridische procedures tegen Nederlandse agressie in NAVO-verband tegen de Federale Republiek Joegoslavië en tegen Nederlandse steunverlening aan eerdere Amerikaanse agressie tegen Irak;

VI.d onrechtmatigheid sec

62. Aangezien ook overigens het verlenen van steun aan agressie door de Staat der Nederlanden moet worden beschouwd als een inbreuk op artikel 6:162 B.W. jegens alle eisers;

VII. Het beroep van eisers op het geweldsverbod

63. Aangezien de Staat voorts nog, in procedures die daarop betrekking hebben, de stelling pleegt te betrekken dat personen die van het schenden van het geweldsverbod, en daarmee van het plegen van agressie, de dupe worden of dreigen te worden, geen beroep op dit geweldsverbod toekomt, nu aan artikel 2 lid 4 van het Handvest, naar de Staat bepleit, rechtstreekse werking zou moeten worden ontzegd;

64. Aangezien echter allereerst eisers ontkennen dat aan artikel 2 lid 4 Handvest rechtstreekse werking zou moeten worden onthouden, en zij daarvoor ook steun vinden in de al eerder genoemde uitspraak Pres. Rb. Den Haag van 7 april 1999, KG nummer 99/339 inzake Danikovic c.s. / Staat der Nederlanden, waarin wordt overwogen: "3.5. Bij deze stand van de jurisprudentie moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat onder omstandigheden aan het in het Handvest neergelegde verbod tot agressie en tot non-interventie rechtstreekse werking wordt toegekend. Een argument hiervoor lijkt ook art. 15 lid 2 EVRM te verschaffen, dat afwijking van art. 2 EVRM niet toestaat behalve in geval van dood als gevolg van "rechtmatige oorlogshandelingen";

65. Aangezien de Staat bij memorie van antwoord van 3 juni 1999, in het appèl van de AFVN e.a. versus de Staat der Nederlanden inzake eerdere Nederlandse medeplichtigheid aan toenmalige Amerikaanse agressie jegens Irak, zijn stellingname dat burgers geen rechtstreeks beroep zouden kunnen doen op artikel 2 lid 4 Handvest voorts nog poogt te schragen met een verwijzing naar *"The Charter of the United Nations, A Commentary"* (ed. B. Simma), Oxford 1994, alwaar bij genoemd Handvest-artikel door Randelzhofer als commentaar wordt gegeven: *"Art. 2(4) stipulates that it is the members of the UN who shall refrain from the threat or use of force. According to Art. 4 of the Charter, only states are eligible to become members of the UN. Thus the prohibition of the use of force indisputably only protects and is only addressed to states. It does not matter in this respect whether the states recognize each other. Even states that are not members of the UN are protected, though not bound, by Art. 2(4), owing to the provision's broad wording ('any state')."* (p. 115) Met andere woorden, alleen staten die lid zijn van de Verenigde Naties zouden door het geweldsverbod worden gebonden;

66. Aangezien, als deze opvatting al voor juist zou moeten worden gehouden, dit slechts kan betekenen dat de specifieke uitdrukkingsvorm die de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod hier heeft gevonden in het onderhavige verdragsrechtelijke kader van het Handvest, in die specifieke context een veel beperktere reikwijdte toegemeten heeft gekregen dan de gewoonterechtelijke norm zelf toekomt. Dit is dan terstond al duidelijk omdat de gewoonterechtelijke regel van het geweldsverbod immers - en daarover bestaat volstrekte consensus en dit wordt ook door het Hof Amsterdam vastgesteld in het hierboven weergegeven citaat uit het arrest Dedovic - dwingend recht *(ius cogens)* vormt, en dus in elk geval niet alleen 'members of the UN' bindt, maar tenminste ook alle niet-lidstaten. Iedere andere opvatting zou betekenen dat, zodra enige Staat de VN de rug zou toekeren, het geweldsverbod voor die betrokken staat niet meer zou gelden en het de betrokken Staat dus vrij zou staan om agressie te plegen;

67. Aangezien ook overigens het hier door Randelzhofer gegeven commentaar niet kan worden gevolgd. Artikel 2 van het Handvest richt zich niet alleen op de Leden van de VN, maar ook op de Organisatie van de Verenigde Naties als geheel en, blijkens de preambule van het Handvest - welke ingevolge het Weense Verdragenverdrag immers onlosmakelijk deel uitmaakt van het Verdrag als zodanig -, als het ware over de hoofden van de Leden en de Organisatie heen, evenzeer op de Volken van de Verenigde Naties, van de welker vredeswil het Handvest een uitdrukkingsvorm is. Gelet op deze Preambule, gesteld in de 'wij-vorm', is daarmee het Handvest dan ook eerder een document van de **Volkeren** dan van de **Staten** van de Verenigde Naties. Ook reeds daarom kan niet worden aangenomen dat artikel 2 lid 4 van dit Handvest zich alleen en uitsluitend tot Staten zou richten;

68. Aangezien echter voorts eisers zich terzake niet primair beroepen op artikel 2 lid 4 van het Handvest, doch op de onderliggende volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van dwingend recht (ius cogens), die als zodanig ook uitdrukkelijk door het Gerechtshof Amsterdam wordt geïdentificeerd in het hierboven weergeven citaat uit het arrest Dedovic / Kok, en welke voorts ook nog op een aantal andere plaatsen in het verdragsrecht tot uitdrukking wordt gebracht, met name ook in het interventieverbod van artikel 3 Protocol II bij de Verdragen van Genève, welk Protocol natuurlijk rechtstreekse werking allerminst kan worden ontzegd;

69. Aangezien ook overigens volstrekt niet valt in te zien waarom de volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod niet als een ieder verbindend zou dienen te worden aangemerkt, waarbij voorts nog moet worden aangetekend dat de beperkingen die artikel 93 Grondwet met zich meebrengt terzake van verbindende kracht, blijkens de tekst van dit grondwetsartikel, slechts gelden voor 'bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties' en mitsdien niet zonder meer ook toepasselijk kunnen worden verklaard op regels en beginselen van volkenrechtelijk gewoonterecht;

70. Aangezien vervolgens nog moet worden benadrukt dat het feit dat het geweldsverbod een norm betreft van ius cogens, impliceert dat deze norm een universeel en absoluut karakter draagt, geldt jegens alles en iedereen en ook door de rechter onder alle omstandigheden moet worden gehandhaafd, zodat ook om deze reden een ieder daarop een beroep toekomt die als gevolg van agressie door enigerlei rechtssubject dat onder de jurisdictie van de rechter valt in persoon schade ondervindt of dreigt te ondervinden;

71. Aangezien bovendien onduidelijk is wat de rechtsbasis zou zijn voor enigerlei aanname door de rechter dat een bepaald dwingendrechtelijk beginsel van volkenrechtelijk gewoonterechte aard rechtstreekse werking te allen tijde zou ontberen, als daarvoor artikel 93 Grondwet niet als grondslag kan worden aangevoerd en indien ook overigens een basis hiervoor in het geschreven recht ontbreekt;

72. Aangezien tenslotte onderdeel van het 'customary law' uitmaakt dat <u>individuele personen</u> voor schending van het de gewoonterechtelijke norm van het geweldsverbod ook <u>persoonlijk</u> strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, zoals ook verdragsrechtelijk is neergeslagen in onder meer het Handvest van Neurenberg, het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal, het Statuut van het Rwanda Tribunaal en het Statuut van het Internationaal Strafhof. Dit principe van <u>individuele</u> **straf**rechtelijke aansprakelijkheid voor agressie als misdrijf kan uiteraard niet zonder consequenties blijven naar ook andere gremia van rechtsbedeling dan de (internationale) strafrechter. Op rechtsregels, voor de welker schending personen een <u>individuele</u> strafrechtelijke aansprakelijkheid hebben te dragen, komt immers diezelfde personen vanzelfsprekend ook een <u>individueel</u> beroep in rechte toe;

73. Aangezien, met het feit dat men <u>als individu</u> voor schending voor een bepaalde rechtsnorm kan worden vervolgd en veroordeeld, de rechtstreekse werking van die betrokken norm overigens al terstond een onwrikbaar gegeven vormt. Een opvatting dat dit niet zo zijn, is slechts te kwalificeren als juridische apekool. En, wat erger is, als het ophouden van een rechterlijk schild waarachter de Staat der Nederlanden met misdadige agressie zijn gang kan gang.

VIII. Het juridische karakter van het aspect 'politieke steun' aan VS-agressie jegens Irak

74. Aangezien de Staat voorts consequent het verlenen van politieke steun aan, al dan niet onrechtmatige, Amerikaanse oorlogshandelingen inzake Joegoslavië, Afghanistan, Irak of welk ander land dan ook, tracht te reduceren tot 'het enkel innemen van een standpunt' door de Nederlandse regering, ten aanzien van welk 'enkele standpunt' dan vervolgens voor de Staat de vrijheid van meningsuiting wordt ingeroepen. Een en

ander onder verwijzing naar HR 22 januari 1993, nr. 14.926, het arrest Rost van Tonningen, waarin een gevorderd verbod jegens de Staat om nog langer publiekelijk het standpunt in te nemen dat het pensioen van de weduwe Rost van Tonningen rechtmatigerwijs tot stand was gekomen - de totstandkoming van dit pensioen werd door het Gerechtshof Den Haag onrechtmatig verklaard -, door de Hoge Raad werd afgewezen, onder verwijzing naar diezelfde vrijheid van meningsuiting, welke dienaangaande, althans in die casus, ook voor de Staat zou hebben te gelden;

75. Aangezien hier met betrekking tot de kwestie van politieke steunverlening aan oorlogshandelingen, rechtmatig of niet, echter **primair** geldt dat er sprake is van een onaanvaardbare verdwijntruc: het door de Staat der Nederlanden verlenen van politieke steun behelst natuurlijk wel wat meer dan het innemen van een 'enkel standpunt'! En iedereen die het verlenen van politieke steun reduceert tot louter het innemen van een 'enkel standpunt', dan wel in een dergelijke voorstelling van zaken meegaat, maakt zich daarmee schuldig aan misleiding en deformatie van de werkelijkheid;

76. Aangezien politieke steunverlening in casu met name ook inhoudt het verlenen van diplomatieke steun aan de Amerikaanse regering en het overbrengen van deze steun langs diplomatieke kanalen;

77. Aangezien dergelijke politieke ondersteuning voor de Verenigde Staten van groot gewicht is. Zo beriepen zowel de Britse premier Blair als de toenmalige Amerikaanse minister van defensie Cohen zich ten tijde van hun gezamenlijke oorlogshandelingen tegen Irak in de periode van 16 tot 19 december 1998, ter rechtvaardiging van hun toenmalige onrechtmatige acties, herhaaldelijk op "substantial support", die zij overal in de wereld bij dit militaire optreden zouden ondervinden, waarbij ook Nederland voortdurend met nadruk werd genoemd;

78. Aangezien Nederland door zijn politieke steunverlening aan dit onrechtmatige oorlogsgeweld hiermee in feite politieke rugdekking verschafte, leidend tot volkenrechtelijke medeplichtigheid aan het aldus gepleegde onrechtmatige oorlogsgeweld;

79. Aangezien ook dit keer Bush er alles aan gelegen is om zoveel mogelijk staten tot een instemmende houding tegenover zijn agressie jegens de Republiek Irak te bewegen. Dit om zich zo de schijn van legitimiteit te verschaffen;

80. Aangezien het hierboven in het geding gebrachte onderdeel van het arrest Rost van Tonningen bovendien duidelijk moet worden aangemerkt als een 'faux pas' van de Hoge Raad als 'prima ballerina', en dan ook in diverse commentaren en publicaties fundamenteel bekritiseerd is. Vrijheid van meningsuiting heeft, als concept van vrijheid voor burgers, juist vorm gekregen als bescherming **tegen** de overheid en dient natuurlijk niet geperverteerd te worden tot een schild dat de overheid naar believen kan ophouden tegen de burgers. Als zodanig is deze zeer ongelukkige uitspraak van de Hoge Raad je reinste uitnodiging aan de overheid om de burgers te beliegen en te bedriegen, en vervolgens, als zij daartegen proberen op te komen, ook nog eens uit te sluipen met een beroep op de vrijheid van meningsuiting!;

IX. Rechterlijke taakuitoefening en het staatsrechtelijke proces

81. Aangezien de Staat tenslotte nog het verlenen van steun door de Staat der Nederlanden aan, al dan niet rechtmatige, oorlogshandelingen van de Verenigde Staten jegens door deze hypermacht tot vijand uitgeroepen landen, tracht af te schermen van elke rechterlijke bemoeienis en van iedere rechtmatigheidstoetsing, door te stellen dat die politieke steun onderdeel uitmaakt van een permanent politiek proces tussen regering en parlement en dat de werking van de politieke besluitvorming zou worden gefrustreerd en een goed functioneren van de parlementaire democratie zou worden belet, indien de rechter daarbij zou ingrijpen;

82. Aangezien echter iedere claim dat enig besluit of handelen van de regering deel uitmaakt van enig besluitvormingsproces tussen regering en parlement slechts de rol van voorwendsel vervult, indien daarvan realiter geen sprake meer is en de regering, al dan niet na consultatie van de Tweede Kamer, daadwerkelijk overgaat tot uitvoering van het betrokken besluit of het plegen van de betrokken handeling. Alsdan is er immers geen enkele reden meer om te vrezen dat een rechterlijke ingreep enigerlei staatsrechterlijk proces zou beïnvloeden;

83. Aangezien de regering, zoals hierboven onder 77 al tot uitdrukking is gebracht, reeds meermalen, in 1998 en ook nog zeer recentelijk, in samenspraak met de Tweede Kamer, als standpunt heeft geformuleerd dat de bestaande resoluties het gebruik van militair geweld tegen de Republiek Irak in voldoende mate zouden rechtvaardigen, hetgeen door de Kamer in overgrote meerderheid wordt gesteund;

84. Aangezien daarmee de voltooiing van de staatsrechtelijke besluitvorming ten aanzien van eventuele steun door Nederland aan geweld tegen de Republiek Irak en de parlementaire bezinning op de rechtmatigheid hiervan een feit is en mitsdien verder niets meer een rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van Nederlandse politieke en materiële steunverlening aan Amerikaanse agressie jegens Irak in de weg staat;

85. Aangezien het voor eisers 1 t/m 17 essentieel is dat alles in het werk wordt gesteld om de Verenigde Staten van agressie tegen hun land af te houden, dan wel dat Amerika bij het voeren van oorlog tegen Irak in een zo geïsoleerd mogelijke positie wordt gebracht, gelet op de voor hen onvermijdelijke gevolgen van een verwoestende oorlog;

86. Aangezien Nederlandse medeplichtigheid aan Amerikaanse agressie tegen Irak niet alleen misdadig is in het licht van het internationale recht, een aantasting vormt van artikel 90 Grondwet en ook overigens volstrekt onrechtmatig is, maar bovendien ook onrechtmatig is jegens eisers, temeer nu steunverlening van andere staten de positie van de Verenigde Staten bij het plegen van hun agressie alleen maar kan versterken, hetgeen dan ook kennelijk de bedoeling is van deze Nederlandse steunverlening;

X. Oorlogsmisdrijven worden begaan door mensen, niet door abstracte entiteiten als de Staat

87. Aangezien sedert de processen van Neurenberg als principe is geboekstaafd: "*Crimes against international law are committed by man, not by abstract entities, and only by publishing individuals who commit such crimes can the provisions of international law be enforced.*" (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

88. Aangezien sedert Neurenberg het principe dat, in juridische zin, agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin worden begaan door mensen van vlees en bloed en niet uitsluitend door staten, zich breed geworteld heeft in het recht;

89. Aangezien dan ook het beginsel dat hiervoor verantwoordelijke personen juridisch aansprakelijk moeten worden gehouden, zijnde het principe van individuele aansprakelijkheid voor agressie voor misdrijven tegen het humanitaire recht, niet alleen tot uitdrukking gebracht in internationale tribunalen, zoals die van Neurenberg en Tokio, het Joegoslavië Tribunaal, het Rwanda Tribunaal en een internationale rechtinstelling als het Internationale Strafhof, maar ook in de nationale wetgeving en nationale rechtspraktijk van het merendeel van de nationale staten;

90. Aangezien, als het gaat om wat als onze vijanden gepercipieerd wordt, de Staat der Nederlanden er altijd als de kippen bij is om te beklemtonen dat oorlogsmisdrijven door schurken van vlees en bloed worden begaan, die daarvoor dan ook als persoon gestraft moeten worden;

91. Aangezien deze houding de Staat der Nederlanden ertoe gebracht heeft met trots het gastheerschap te claimen voor instituties als het Joegoslavië Tribunaal en het Internationaal Strafhof;

92. Aangezien dit de Staat der Nederlanden er, zogenaamd, niet van weerhoudt datzelfde principe van persoonlijke aansprakelijkheid voor oorlogsmisdrijven in juridische procedures ver van zich te werpen en dit te vuur en te zwaard te bestrijden, als Nederlandse onderdanen als potentiële plegers van oorlogsmisdaden in het vizier dreigen te komen. Alsdan heet het plotseling dat van enigerlei vorm van persoonlijke strafrechtelijke of civielrechtelijke aansprakelijkheid natuurlijk geen sprake kan zijn!;

93. Aangezien reeds in het Handvest van Neurenberg in artikel 6 als een misdrijf tegen de vrede wordt gekwalificeerd: "Het maken van plannen voor, het voorbereiden van, het nemen van initiatieven tot, of het voeren van een aanvalsoorlog of een oorlog in strijd met internationale verdragen, overeenkomsten of verzekeringen, of deelneming aan een gemeenschappelijk plan of samenzwering voor het verrichten van bovengenoemde handelingen" (Stert 1946, 18);

94. Aangezien, nu het bij de (dreigende) oorlog tegen de Republiek Irak gaat om een (dreigende) aanvalsoorlog, waarbij de van ius cogens zijnde beginselen van het agressieverbod en het verbod van interventie (zullen) worden geschonden, het als een paal boven water staat dat deze oorlog valt binnen de hierboven omschreven termen;

95. Aangezien artikel 6 van het Handvest van Neurenberg voorts nog bepaalt: "Leiders, organisatoren, zij die hebben uitgelokt en medeplichtigen, die hebben deelgenomen aan het opstellen of uitvoeren van een gemeenschappelijk plan of samenzwering om een van de bovengenoemde misdrijven te begaan, **zijn aansprakelijk voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht**";

96. Aangezien, indien Nederland zich medeplichtig maakt aan de Amerikaans/Britse aanvalsoorlog, ook hier het principe van de persoonlijke verantwoordelijkheid en individuele aansprakelijkheid voorop staat;

97. Aangezien natuurlijk de leden van het demissionaire kabinet niet alleen de verantwoordelijkheid voor een regeringsstandpunt omtrent Nederlandse steunverlening aan de Amerikaans/Britse agressie op zich zullen durven nemen, maar aangenomen moet worden dat de veronderstelde leiders van een nieuw te vormen kabinet hierin de doorslaggevende stem zullen hebben;

98. Aangezien derhalve Balkenende en Bos hier het voortouw hebben en dan ook in die zin, uit hoofde van hun persoonlijke verantwoordelijkheid, hier in rechte worden aangesproken, nu zij, indien de Staat der Nederlanden zich medeplichtig maakt aan agressie tegen de Republiek Irak, zich uit dien hoofde ook medeaansprakelijk maken voor 'het organiseren en medeplegen van, het deelnemen aan' en 'het uitvoeren van' het misdrijf van agressie, en 'voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht';

99. Aangezien de Staat der Nederlanden, indien het gaat om het in rechte verantwoordelijk stellen van leidende politici en militairen van vreemde staten voor agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin, zich buitengewoon enthousiast betoont, maar in alle tot nu toe gevoerde procedures voor de Nederlandse rechter, zoals gezegd, ogenblikkelijk heftig begint te steigeren tegen het principe dat ook Nederlandse leidende politici en militairen verantwoordelijk zouden kunnen gehouden voor hun medeplichtigheid aan agressie en oorlogsmisdrijven in enge zin;

100. Aangezien het dan plotseling heet dat het recht van het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn geworden, dan wel uitsluitend van toepassing zou zijn (geweest) voor individuen die behoorden tot de Asmogendheden, waarbij dan maar even door de Staat der Nederlanden gemakshalve over het hoofd wordt gezien dat nog recentelijk, bij het tot stand brengen het Statuut van het Joegoslavië Tribunaal, door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties tot uitdrukking werd gebracht dat het Joegoslavië Tribunaal in geen enkel opzicht nieuw recht zou gaan toepassen, doch uitsluitend dat recht dat als volkenrechtelijk gewoonterecht algemeen is gevestigd. Waarbij door hem dan in zijn begeleidend rapport bij het publiceren van de bepalingen van dit Statuut van het Joegoslavië Tribunaal op dit stuk wordt gesteld: *"34. In the view of the secretary-General, the application of the principle nullum crimen sine lege requires that the international tribunal should apply rules of international humanitarian law which are beyond any doubt part of customary law so that the problem of adherence of some but not all States to specific conventions does not arise. This would appear to be particularly important in the context of an international tribunal prosecuting persons responsible for serious violations of international humanitarian law. 35. The part of conventional international humanitarian law which has beyond doubt become part of international customary law is the law applicable in armed conflict as embodied in: the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of War Victims; 3/ the Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and the Regulations annexed thereto of 18 October 1097; 4/ the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 9 December 1948; 5/ and the Charter of the International Military Tribunal of 8 August 1945."* (*Report of the Secretary-General pursuant to Paragraph 2 of the Security Council Resolution 808 (1993), dated 3 may 1993, S/2507);*

101. Aangezien dan ook de Staat, opportuniteitshalve stellende dat het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn geworden of maar een zeer beperkte reikwijdte zou hebben, hier kennelijk een probleem heeft;

XI. Gevolgen van de agressie voor eisers 1 t/m 17

102. Aangezien eisers 1 t/m 17 zijn burgers van de Republiek Irak en woonachtig zijn in Irak;

103. Aangezien de burgers van Irak nu al meer dan een decennium gebukt gaan onder een sanctieregime dat zijn weerga in de geschiedenis niet kent, een en ander nadat de economie en de infrastructuur van hun land tijdens de Golfoorlog al grotendeels waren verwoest;

104. Aangezien, zoals van algemene bekendheid is, diverse topfunctionarissen van de Verenigde Naties, belast met de uitvoering van de sancties, in het recente verleden zich hebben teruggetrokken uit hun functies, omdat zij de gevolgen van het sanctieregime voor de Irakese burgerbevolking niet langer met hun geweten in overeenstemming konden brengen. Zoals Hans von Sponeck, die van 1996 tot 2000 het olie-voor-voedsel programma coördineerde;

105. Aangezien Irak de intensieve verwoestingen van de civiele infrastructuur tijdens de Golfoorlog nimmer te boven is gekomen en de sancties het land verder hebben uitgemergeld. De economie is ingestort en het eens welvarende Irak behoort nu tot de armste landen ter wereld. 21% van de kinderen is ondervoed en de kindersterfte is enorm, de gezondheidszorg is volstrekt ontoereikend en de kwaliteit van hygiëne en drinkwatervoorziening is ronduit slecht. Ziekten als diarree maken voortdurend slachtoffers, hetgeen niet verwonderlijk is nu Irak bijvoorbeeld geen chemicaliën voor drinkwaterzuivering mag invoeren, omdat 'Saddam Hoessein' die wel eens voor chemische wapens zou kunnen gebruiken;

106. Aangezien eisers 1 t/m 17, als burgers van Irak, de gevolgen van deze mensonterende omstandigheden dagelijks aan den lijve moeten ondervinden;

107. Aangezien miljoenen burgers van Irak over de rand van het bestaansminimum zijn geraakt en grote delen van de Irakese burgerbevolking permanent aan de rand van de hongersnood leven, welke bestaansvoorwaarden met name ook eisers treffen;

108. Aangezien grote delen van de Irakese burgerbevolking dan ook zijn verpauperd, welk lot ook eisers 1 t/m 17 heeft getroffen. Hun primaire bekommernis is thans hoofdzakelijk nog de dagelijkse strijd om te overleven;

109. Aangezien het Internationale Rode Kruis bekend heeft gemaakt dat bij de eerste de beste aanval waarbij in Bagdad de stroom zal uitvallen de rioolzuiveringsinstallatie van Bagdad stil zal komen te liggen, omdat generatoren ontbreken, en 175 duizend liter rioolwater per dag dan ongezuiverd de Tigris in zal stromen. Begeeft de stroomvoorziening het helemaal, dan valt ook de drinkwatervoorziening uit. De mensen zullen dan, voorzover zij geen voldoende drinkwatervoorraad hebben aangelegd, naar de rivier moeten om daaruit hun drinkwater te betrekken. Voorts vallen bij het begeven van de stroomvoorziening onvermijdelijk ook de rioolstations uit die het afvalwater door de stad kanaliseren en dan stroomt het rioolwater gewoon over straat. Tyfus en andere ziekte zullen, naar verwachting van het Rode Kruis, als gevolg hiervan op grote schaal mensenlevens eisen;

110. Aangezien de bevolking van de Irakese steden probeert zoveel drinkwater te hamsteren en waterputten te delven in de tuin, maar je voor dit laatste natuurlijk wel de beschikking moet hebben over een tuin!;

111. Aangezien sinds september 1990 een goed georganiseerd voedseldistributiesysteem in Irak van kracht is, bestaande uit basispakketten die ongeveer tweederde van de calorieën bevatten die een mens per dag nodig heeft, waarvan volgens de hulporganisatie Oxfam momenteel 16 miljoen van de 22 miljoen Irakezen afhankelijk zijn;

112. Aangezien het uiteraard onmogelijk zal zijn om een dergelijk fijnmazig distributiesysteem van voedselhulp in oorlogsomstandigheden in stand te houden, zodat ook dit voedseldistributiesysteem onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog het zal begeven;

113. Aangezien de Irakese regering sinds eind vorig jaar twee rantsoenen per keer heeft uitgedeeld, zodat de Irakese bevolking nu in theorie tot in mei van dit jaar voorzien zou kunnen zijn van voedselpakketten, maar talloze mensen die behoren tot de vele straatarmen in Irak hun rantsoenen meteen al hebben opgegeten, of geruild voor andere noodzakelijkheden voor het levensonderhoud;

114. Aangezien dan ook uit een uitgelekt rapport van de VN blijkt dat miljoenen mensen ernstig ondervoed zullen raken;

115. Aangezien datzelfde VN-rapport de vrees tot uitdrukking brengt dat ruim 500 duizend mensen als gevolg van de oorlogshandelingen in die zin slachtoffer zullen worden dat zij medische zorg zullen behoeven, terwijl de vrees bestaat dat daarvan naar schatting 100 duizend mensen direct als gevolg van bombardementen gewond zullen raken, aldus dit VN-rapport;

116. Aangezien er in de verste verte geen sprake van is dat het door de sancties en economische malaise ontwrichte Irakese gezondheidszorgsysteem hiertegen opgewassen zal zijn;

117. Aangezien het Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen waarschuwt dat de humanitaire ramp in Irak verder nog gecompleteerd zou worden door het op gang komen van massale vluchtelingenstromen, die wel tot een miljoen mensen zouden kunnen oplopen;

118. Aangezien ook eisers onder 1 t/m 17 door deze afschuwelijke ontwikkelingen rechtstreeks getroffen zullen worden;

119. Aangezien ter zitting van het kort nog uitgebreid nader feiten en omstandigheden zullen worden gesteld betreffende elk der eisers persoonlijk en specifieke gevolgen die voor hen dreigen;

XII. De noodzaak om onderschikking van Nederlandse militairen aan een Amerikaans oppercommando te voorkomen

120. Aangezien de Verenigde Staten vele uiterst belangrijke regels van humanitair oorlogsrecht, waaraan de Staat der Nederlanden zich gebonden weet, niet onderschrijven;

121. Aangezien dit met name geldt voor de regels van humanitair oorlogsrecht, zoals die zijn neergelegd in het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en in het Verdrag van Ottawa inzake het verbod van Antipersoneel Mijnen, welke verdragen door de VS niet worden erkend;

122. Aangezien de VS dan er dan ook bijvoorbeeld een opvatting omtrent wat als militair doel kan worden aangemerkt op na houden, die totaal afwijkt van de definitie zoals die in artikel 52 lid 2 van Protocol I bij de Verdragen van Genève is neergelegd;

123. Aangezien de VS, in afwijking van deze definitiebepaling, zich klaarblijkelijk het recht voorbehouden de civiele infrastructuur van het land van de tegenstander desnoods totaal te verwoesten, zijnde dit in hun ogen in zijn totaliteit een gerechtvaardigd militair doel;

124. Aangezien de Golfoorlog, zowel als de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië, daarvan duidelijk getuigenis hebben afgelegd. In beide oorlogen is, onder Amerikaanse militaire leiding, voor tientallen miljarden opzettelijke oorlogsschade toegebracht aan de civiele infrastructuur van de betrokken landen;

125. Aangezien in de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië op een ongekende schaal gebruik is gemaakt van bepaalde typen clusterbommen, die in strijd moeten worden geacht met het Verdrag inzake Antipersoneel Mijnen en die dan ook door Nederland als verboden wapens worden beschouwd, maar die de Verenigde Staten beschouwt als toelaatbare wapens, nu dit land geweigerd heeft dit Verdrag van Ottawa te ratificeren;

126. Aangezien de VS voorts duidelijk hebben gedemonstreerd in de eerder gevoerde oorlogen zich niets gelegen te willen laten liggen aan het buitengewoon fijnmazige verdragsrechtelijke systeem van voorzorgsmaatregelen dat bij voorgenomen bombardementen in acht moet worden genomen als het gaat om het dwingende imperatief gestalte te geven dat daarbij te allen tijde de burgerbevolking en burgerobjecten zoveel mogelijk moeten worden ontzien, zoals dit eveneens is neergelegd in de bepalingen van Protocol I bij de Verdragen van Genève, met name in Hoofdstuk IV van dit protocol;

127. Aangezien het klaarblijkelijk niet te voorkomen is dat de VS, vanuit de positie van het hun bij dergelijke operaties toevallende oppercommando, erin slagen om zodanig hun stempel te drukken op de militair-strategische planning, dat bondgenoten als het ware worden meegezogen in wat, naar hun eigen rechtsnormen, beschouwd moeten worden als oorlogsmisdaden;

128. Aangezien aldus verklaarbaar is dat bijvoorbeeld de Staat der Nederlanden, gedurende de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, ertoe werd gebracht om in alle openheid civiele doelen als doelwit van militair-strategische planning te bestempelen, zoals ter zitting van dit kort geding aan de hand van Kamerstukken zal worden aangetoond;

129. Aangezien overigens volstrekt niet doorslaggevend is of een land als Nederland door Amerikaans oppercommando er inderdaad daadwerkelijk toe wordt gebracht om ook zelf oorlogsmisdrijven te plegen in de zin van schendingen van de voorschriften van Protocol I bij de Verdragen van Genève, omdat immers Nederland, door zich onder Amerikaans oppercommando te plaatsen, ipso facto volkenrechtelijk medeaansprakelijk wordt voor alle misdrijven die door de Amerikanen in het kader van de gezamenlijke militaire operaties worden gepleegd;

130. Aangezien de VS zich tijdens de Golfoorlog naar maatstaven van het humanitair oorlogsrecht ernstig hebben misdragen door het toepassen van volstrekt disproportioneel oorlogsgeweld, door het op zeer grote schaal vernietigen van de Irakese civiele infrastructuur en door het op grote schaal gebruiken van onnodig wrede wapens, zoals clusterbommen en munitie met verarmd uranium. Als gevolg daarvan zijn, naar de Amerikanen zelf zeggen, meer dan 40.000 Irakese soldaten om het leven gebracht en vele duizenden burgers;

131. Aangezien uit het feit dat oorlogsmisdrijven, gepleegd door de VS, niet worden vervolgd, geenszins valt af te leiden dat er van zodanige misdrijven geen sprake zou zijn. Zoals al gezegd, overwinnaars worden niet voor tribunalen gebracht. Dat gaat zelfs zover dat de Duitse Bondsrepubliek, in een voor de Duitse rechter lopende rechtszaak aangespannen door Joegoslavische slachtoffers van een bepaald NAVO-bombardement, in zijn conclusie van antwoord op dit punt als het ware een nieuw soort adagium meent te ontwaren, dat overwinnaars vrijwaart van welke aanspraken dan ook, waar wordt overwogen: *"Vielmehr fordert in aller Regel der Sieger Entschädigungsleistungen van dem Besiegten, ohne dass auf Verletzingen des Kriegsrecht im einzelnen abgestellt würde und vor allem ohne dass der Sieger normalerweise Schadenersatz für die van ihm begangenen Verletzungen der Rechts leistet."* *(Milenkovic u.a. /Bundesrepublik Deutschland, Klageerwiderung, blatt 19)*

132. Aangezien tot de ergste misdaden behoorden de aanval op de schuilkelder in Bagdad, waarbij vele honderden burgers een verschrikkelijk dood vonden, alsmede de infernale vernietigingscampagne vanuit de lucht op het zich door de woestijn inderhaast uit Koeweit terugtrekkende Irakese leger, waarbij, zo weten de Amerikanen trots te melden, zeker 10.000 Irakese militairen werden verast en een kilometers lange 'colonne des doods' in de woestijn ontstond van verschrote, geblakerd en verschroeide voertuigen;

133. Aangezien de landen die zich onder Amerikaans oppercommando hadden geplaatst stuk voor stuk, naar volkenrechtelijke maatstaven, medeverantwoordelijk en medeaansprakelijk zijn voor deze afschuwelijke Amerikaanse massaslachtingen, hetgeen dus ook voor Nederland geldt. Des temeer nu ook Nederland op geen enkele wijze afstand heeft genomen van deze daden;

134. Aangezien te enen male moet worden voorkomen dat Nederland opnieuw medeplichtig zou worden gemaakt aan oorlogshandelingen die naar Amerikaanse rechtsopvatting als gelegitimeerd worden opgevat, maar die naar door Nederland onderschreven rechtsmaatstaven als oorlogsmisdrijven worden gekwalificeerd;

135. Aangezien de enige manier voor de Staat der Nederlanden om een en ander te verzekeren, is gelegen in het achterwege laten van het plaatsen van Nederlandse militairen onder Amerikaans oppercommando;

MITSDIEN:

de President van de Rechtbank te Amsterdam wordt verzocht om bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad,

PRIMAIR:

Zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak, meer in het bijzonder van het verlenen van politieke en diplomatieke steun door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak, en van militaire steun
   a. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen;
   b. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;
2. De Staat der Nederlanden te verbieden:
   a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;
   b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;
   c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen,
3. de Staat der Nederlanden te bevelen:
   a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militair verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;
   b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëindigd;
   c. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materieel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;
   d. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen, de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen; met veroordeling van de Staat in de kosten van dit geding.
De kosten dezes zijn voor mij, deurwaarder,

K O R T G E D I N G R E C H T B A N K A M S T E R D A M

Pleitnotities

van

mr. E. Th. Hummels en mr. N.M.P. Steijnen

inzake

ABDALWAHAB MUBAREK en 17 mede-eisers

tegen

BALKENENDE, Bos en de Staat der Nederlanden

kort geding van vrijdag 21 februari 2003 om 10.00 uur

Inleiding

President, u zult hedenmorgen van ons geen politiek correcte rethoriek horen, en die zult u van ons ook niet verwachten.
Het lijkt ons, juridisch gezien, overbodig om eerst een soort tribuut te brengen aan het politiek correcte spraakgebruik en breeduit gewag te maken van 'afschuwelijke daden en afschuwelijke gevaren van "Saddam Hoessein", om zo als het ware een brevet te halen om tot de noodzakelijke juridische kritiek en beoordelingen te kunnen komen.
Dit soort politieke correctheid is hier in de rechtszaal onnodig en ongepast. Want leidt alleen maar van de zaak af.

Bezit en gebruik van massavernietigingswapens

Zoals algemeen bekend is, is het gehele Midden-Oosten vergeven van de massavernietigingswapens. Het is zeker dat landen als Syrie, Iran en Turkije over arsenalen met chemische wapens beschikken. Van Israel staat vast dat het beschikt over chemische, biologische en kernwapens, elk voor zich voldoende om alle leven in het Midden-Oosten uit te roeien.
En 's-werelds grootste bezitter van massavernietigingswapens is zonder twijfel de Verenigde Staten.

De Verenigde Staten, om daar even bij stil te staan.
Niet alleen zijn hun arsenalen met biologische, chemische en kernwapens tot de nok toe gevuld, zij behouden zich ook uitdrukkelijk het recht toe om die ook daadwerkelijk te gebruiken. Als eerste, en zelfs preventief, zoals blijkt uit de jongste strategische conceptie van de VS. Naar deze vorig jaar

publiekelijk bekend is geworden.

Om nog even bij deze Verenigde Staten te blijven.
Niet alleen dreigen de VS hun biologische, chemische en/of kernwapens daadwerkelijk te gebruiken, desnoods preventief, als zij dat noodzakelijk achten, het staat ook vast dat zij al eerder van hun kernwapens en hun chemische wapens gebruik hebben gemaakt. Wat betreft hun kernwapens als enigen.Tegen Japan dus. En wat betreft chemische wapens tegen Vietnam. Op zeer grote schaal is daar Agent Orange ingezet, waardoor hele gebieden werden vergiftigd en tienduizenden Vietnamezen een voortijdige dood zijn gestorven en ziek zijn gemaakt. Nog steeds, generaties later, komen als gevolg hiervan massaal mismaakte baby's ter wereld.

Van 'Saddam Hoessein' wordt, door de gedaagden en hun Amerikaanse vrienden, gezegd dat hij niet heeft geschroomd chemische wapens ook daadwerkelijk in te zetten. Het is hier dus de pot die de ketel verwijt.
Maar, zo wordt hier dan bij gezegd, 'Saddam' is zelfs zo'n duivel dat hij die wapens zelfs tegen zijn eigen bevolking heeft ingezet.
Ik kom op dit laatste nog terug, maar eerst dit. Ter nadere verklaring over de positie van eisers.

Equal justice for all

Op de achtergrond van de eisers in deze rechtszaak beweegt zich de PC. PC staat hier voor Permanente Commissie inzake (westerse) oorlogsmisdrijven, een samenwerkingsverband van een aantal organisaties, waaronder ook de Vereniging van Juristen voor de Vrede.

In de dagvaarding is al aangegeven dat de ervaring leert dat alleen verliezers voor de door hun gepleegde oorlogsmisdrijven en agressie vervolgd plegen te worden en dat alleen op hen verhaal wordt gepleegd voor schade als gevolg van hun schendingen van het oorlogsrecht.
Het behoeft geen betoog dat dit in strijd is met het rechtsprincipe, zoals ook aangebracht boven de ingang van het Amerikaanse Supreme Court, van 'Equal Justice for All'.

In de dagvaarding is erer ook al op gewezen dat er, volgens de Duitse Bondsrepubliek, op dit principe van 'equal justice for all' een corrigerend rechtsprincipe in ontwikkeling zou zijn. Namelijk dat overwinnaars nimmer worden vervolgd voor welke oorlogsmisdaden dan ook, en dat zij nog minder ooit schadevergoeding zouden moeten betalen. Daartoe worden alleen de verliezers veroordeeld.
Dat stelt de Bondsrepubliek Duitsland, zonder een spier te vetrekken, in een procedure die tegen die Staat is aangespannen door Joegoslavische burgers die het slachtoffer zijn geworden van het bombardement op de brug bij Vavarin tijdens de NAVO-agressieoorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië. Als onderdeel van de conclusie van antwoord in deze lopende rechtszaak.

Maar de PC is bedoeld om dit, juridisch volstrekt ongerechtvaardigde stramien, dat alleen de verliezers in rechte rekening en verantwoording hebben af te leggen voor hun eventuele agressie en oorlogsmisdaden, te doorbreken.
De PC faciliteert daarom als het ware de mogelijkheid voor de slachtoffers en potentiële slachtoffers van onrechtmatige oorlogshandelingen van westerse staten - die immers strijk en zet de overwinnaars zullen zijn -, om die westerse staten en hun politieke en militaire vertegenwoordigers hier in de westerse landen zelf voor de rechter te brengen. Om die misdrijven, begaan door die westerse landen te doen staken, en om schadevergoeding te bewerkstelligen.

In Nederland is hierdoor op dit stuk al een uitgebreide jurisprudentie gevormd. Deze is, bij wijze van produktie, grotendeels aan u overgelegd, ik kom op deze jurisprudentie uiteraard nog terug.

Maar ook in andere Europese landen worden soortgelijke akties op gang gebracht. In Duitsland is daar het al genoemde proces van de slachtoffers van de bombardementen op de brug bij Vavarin. In Canada loopt een soortgelijk proces van Joegoslavische slachtoffers van de NAVO-agressie tegen de Canadese Staat en ook in België en Groot-Brittannië zijn dergelijke procedures in voorbereiding.

De eisers in dit geding

Als eisers in dit kort geding treden 17 inwoners op van diverse Iraakse grote steden. Maar het hadden er gerust 17 miljoen kunnen zijn. Iedereen in Irak staat, in zijn radeloosheid over de dreigende oorlog, te dringen om elk redmiddel te baat te nemen om het komende onheil zoveel mogelijk af te wenden.
De PC heeft dan ook een keuze moeten maken.
Er zijn een aantal eisers geselecteerd, die allemaal, behalve de verschrikkingen die elke Iraakse burger boven het hoofd hangen, ook nog iets speciaals hebben.
Ik kom daar nog op terug.

Het gebruik van massavernietigingswapens van Irak tegen de eigen bevolking

Terug naar die duivelse 'Saddam', die immers niet geschroomd heeft om zijn eigen bevolking met massavernietigingswapens te lijf te gaan.
De Vereniging van Juristen voor de Vrede, zoals gezegd een van de participanten in de PC, heeft al in 1988, kort nadat de berichten over de gasaanval op de Koerden publiek werden, met kracht de politieke trom geroerd, met als inzet om tot een absoluut wapenembargo tegen Irak te komen.
De stukken hieromtrent hebben wij u als produkties op voorhand doen toekomen. Deze aktie van de VJV heeft geleid tot Kamervragen over deze gifgasaanval. Maar tot de wapenboycot van Irak, waarop door de VJV met zoveel klem werd aangedrongen, wilde de Staat geen initiatieven nemen. Daar wilde de westerse wereld, met uitzondering van het Frankrijk van Francois Mitte-

rand, toen volstrekt niet aan.

Want we hadden toen te maken met een soortgelijk, door media en politiek gecreëerd hysterisch vijandbeeld. Dat was de baarlijke duivel Khomeiny van Iran.
Dus dat onze toenmalige vriend Saddam Hoessein eventueel chemische wapens inzette tegen de Koerden, daar moest maar niet al te veel politieke commotie over worden gemaakt. Saddam Hoessein was toen ons schild tegen 'de slager van Teheran', de ayatollah Khomeiny.

Inmiddels is het overigens zeer omstreden geworden of dit gifgas in het Koerdische Halabja wel van Irak afkomstig was. Blijkens latere CIA-bronnen is er alle reden om aan te nemen dat het hier Iran was dat het gifgas gebruikte, in hun strijd tegen Iraakse legereenheden. Waarvan toen de Koerdische burgerbevolking ter plaatse de dupe is geworden.

Iran als volgende kandidaat voor een preventieve oorlog

Maar vast staat dus in elk geval dat ook Iran in de Iran-Iraakse oorlog daadwerkelijk chemische wapens heeft gebruikt, zo hebben CIA-bronnen vastgesteld. En dat betekent dat we hiermee een volgende kandidaat voor Amerikaans militair geweld bij de kop hebben. Want waarom zouden wij, hier in het Westen, van Iran moeten pikken wat we van Irak niet accepteren ?
Een volgende 'schurkenstaat', vatbaar voor Westers militair geweld, in het Midden-Oosten, ligt hiermee dus voor het grijpen.

Na Irak is er dus geen reden om Iran te sparen, enzovoort.
Hetzelfde geldt voor Noord-Korea.
Zij allemaal zijn kandidaat voor een preventieve oorlog. Omdat zij het wagen om te hebben wat ook Amerika heeft. En desnoods ook zal gebruiken. Namelijk massavernietigingwapens.

Kan de internationale rechtsorde een preventieve oorlog overleven ?

Dit doet de vraag rijzen: hoeveel preventieve oorlogen, om willekeurige staten te ontdoen van hun massa-vernietigingswapens en ter handhaving van het monopolie op dergelijke wapens van weinigen, kan de internationale rechtsorde verdragen alvorens te bezwijken ?
Het antwoord kan geen ander zijn dan: niet één.

De internationale rechtsorde, gebaseerd op de soevereine gelijkwaardigheid van staten, zoals eerst en voor al tot uitdrukking gebracht in het Handvest van de Verenigde Naties, is simpelweg onmogelijk in staat om te overleven wat heden ten dage, met kracht van het meest afschuwelijke oorlogsgeweld, door de westerse staten wordt opgelegd: namelijk dat enkelen mogen beschikken over massavernietigingswapens, daarmee mogen dreigen en ze desnoods ook gebruiken, waar zo'n bezit aan alle anderen totaal wordt ontzegd.

En een Veiligheidsraad die zich tot een dergelijke conceptie laat usurperen door de Verenigde Staten, delft daarmee onherroepelijk zijn eigen graf.

Het recht van de sterkste heeft daarmee dan immers ongetwijfeld gezegevierd over de sterkte van het recht.
Wat het internationale recht betreft zijn we daarmee dan terug in het Stenen Tijdperk. De wetten van de jungle in de internationale verhoudingen zijn daarmee dan in ere hersteld.

Het concept van preventieve oorlog leidt tot een humanitaire catastrofe

Maar niet alleen de internationale rechtsorde kan een dergelijke absolute willekeur en machtspolitiek onmogelijk overleven. Ook voor de mensheid zelf wordt op korte termijn een catastrofe onvermijdelijk.
Want stel dat het de Amerikanen lukt om snel Irak te veroveren, daar gaat het ze per slot van rekening om. Stel dat dit gebeurt, ongetwijfeld ten koste van onnoemelijke aantallen slachtoffers in Irak, maar niet hier in het Westen. De westerse media en politici zullen dan in meerderheid, ongeacht die slachoffer-aantallen aan Iraakse zijde, spreken van 'een geslaagde oorlog'. Maar wat als het boze Westerse oog zich dan vervolgens weer meer op Noord-Korea gaat focussen ? En ook dat land maar eens besluit de daad bij het woord te voegen en een preventieve aanval uit te voeren op bijvoorbeeld de Amerikaanse troepen in Zuid-Korea ? Of, een ander scenario, de Amerikanen besluiten te proberen Noord-Korea een slag voor te zijn, en zelf een preventieve aanval te beginnen en vervolgens Noord-Korea terugslaat met een kernwapen tegen de miljoenenstad Seoel ?

Met zekerheid is de leer van de preventieve oorlog het beste scenario, niet alleen naar de ineenstorting van de internationale rechtsorde, maar ook de meest directe weg naar een totaal Armageddon.

Noodzaak van rechterlijk ingrijpen

Er is, met een dergelijke zekerheid achter de hand, geen enkele reden voor u, als rechter, om niet uitdrukkelijk in rechte vast te stellen, zoals al benadrukt in de dagvaarding, dat wat hier dreigt is een totale vernietiging van de internationale rechtsorde.
En dat de Staat der Nederlanden, gelet op het grondwettelijke imperatief om die internationale rechtsorde nu juist te bevorderen, hiermee diametraal tegenover de Grondwet komt te staan, indien steun wordt verleend aan een dergelijke preventieve oorlog. Met des temeer zekerheid en overtuiging, als dat ook nog eens gebeurd zonder uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad.

Strijdigheid met artikel 90 Grondwet

Een schending dus van art. 90 Grondwet, zo helder en overtui-

gend als maar mogelijk is. Ten detrimente niet alleen van, zoals al in de dagvaarding is uitgewerkt, eiseres sub 18, de Vereniging van Anti-Fascistische Oud-Verzetsstrijders Nederland; Bond van Anti-fascisten (AFVN) - overigens ook een participant in de PC -, maar ook ten koste van alle andere eisers in dit geding.

De oorlog, waartoe de Amerikanen het nu trachten te drijven, is natuurlijk niet alleen in strijd met artikel 90 grondwet, maar, zeker zolang een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad ontbreekt, allereerst ook in strijd met het gewelds-verbod, en daarmee met het Handvest.

De belofte van het Handvest

Het Handvest van de Verenigde Naties beloofde ons een einde te maken aan, wat in de aanhef wordt genoemd: 'de gesel van de oorlog'. Dat was de inzet, de gemeenschappelijke wil van de volkeren, na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog.
Om dit intense streven, deze absolute topprioriteit, te onderstrepen, werd in de vergaderzaal van de Veiligheidsraad een replica aangebracht van de beroemde 'Guernica' van Picasso.

> ...met opengesperde mond en uitpuilende ogen slaat een man de nachtmerrie gade. Hij lig op zijn rug, de armen gespreid. Geveld door de bommen. Zijn rechterhand omklemt een afgebroken zwaard - hij had geen verweer tegen de luchtaanval. Weldra sterft hij, met het gekrijs van een paard en een vrouw in de oren...

Mateloze verschrikkingen in beeld, die miljoenen mensen op aarde al de tranen in de ogen deden schieten.

Maar nu, begin 2003, nu de Verenigde Staten de wereld in snel tempo naar een verwoestende oorlog aan het voeren zijn, is er een blauwe VN-vlag over de 'Guernica' in de vergaderzaal van de Veiligheidsraad gehangen.
Hij hing er toen enkele dagen geleden de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell, zijn requisitoir hield.
'Het doel is niets anders dan een gepaste achtergrond te bieden aan de televisieploegen', verklaarde een VN-woordvoerder tegenover het Franse persobureau AFP.
'Het is bedoeld om een diplomatieke rel te voorkomen', zei een VN-woordvoerder in The Los Angeles Times.
Powells op een aanvalsoorlog op Irak gerichte toespraak op TV, afgewisseld met de beelden van de 'Guernica', zou een publicitair drama zijn geworden.

Het voltallige personeel van het Koningin Sofia Museum in Madrid is onderwijl razend - daar hangt het originele doek.
Van schoonmaker tot curator demonstreerden zij afgelopen donderdag 13 februari op het bordes van het museum. Met als leus: "Het bedekken van de 'Guernica' in New York: CENSUUR !"

Als Picasso de 'Guernica' ergens voor bedoeld heeft, dan is het voor tijden waarin de oorlog in aantocht is - ook voor het

heden dus. Het is niet het anti-oorlogskunstwerk van een mooiprater voor vrede. Het is het werk van realist: zó ziet oorlog eruit, zó voelt het, ruikt het, klinkt het. En vervolgens stelt het impliciet een vraag: wie kiest vóór deze verschrikking ?

De luchtaanval op het Baskische stadje Guernica - het eerste tapijtbombardement uit de geschiedenis - diende Pablo Picasso als inspiratie.

Dreigende Amerikaanse verzadigingsbombardementen

Volgens de New York Times van 1 februari j.l. is het Pentagon van plan de eerste 48 uur van de oorlog een 'verzadigingsbombardement' van drieduizen bommen en raketten te laten neerdalen op Bagdad. Dit met de bedoeling om het moreel van de Iraakse strijdkrachten te breken. En om een wig te drijven tussen Saddam Hoessein en het leger.

Slachtoffer-aantallen in de Golfoorlog

President, hier aangekomen in het pleidooi wordt het nu tijd om een corectie aan te brengen op iets wat ten onrechte in de dagvaarding is gesteld.
En dat is het cijfer dat in de dagvaarding wordt genoemd van het aantal doden aan Iraakse zijde bij de eerste Golfoorlog.
In 130 van de dagvaarding wordt gezegd dat dit cijfer, volgens de Amerikanen zelf, 40.000 gedode Iraakse soldaten en vele duizenden burgers zou zijn.

Dat cijfer moet ik hierbij corrigeren.
De Amerikanen hebben nooit enige andere indicatie willen geven over het aantal Iraakse slachtoffers in de eerste Golfoorlog dan, bij monde van Colin Powell, dat het er 'velen, zeer velen' zijn geweest.

Als produktie 1 zijn een aantal artikelen overgelegd, uit gewone Nederlandse kranten, o.a. onder de koppen:
- Dodelijke file naar Bagdad
- Het Westen koos bewust voor massavernietigng
- Aantal doden Irak blijft raadsel
- 'Kalkoenschieten, dat was het'
- Orgie van vernietiging,

etcetera, waaruit het volgende valt te ontlenen:

- "Een Franse militair, kolonel Dufour, gaat een schatting van het aantal Iraakse doden niet uit de weg. Hij meent dat er op het slagveld tussen de 100 en 150 duizend Irakezen zijn gesneuveld." (in 'Aantal Iraakse doden blijft groot geheim');

- "Het aantal gedode soldaten wordt geschat op tenminste honderdvijftigduizend" (in 'Het Westen koos bewust voor massavernietiging')

- "Misschien is het verschil in macht nog nooit eerder

in de krijgsgeschiedenis zo huiveringwekkend duidelijk uitgedrukt als in de verliescijfers van deze oorlog: meer dan honderdduizend gesneuvelden wellicht aan de ene kant tegenover honderd aan de andere kant" (in 'Orgie van vernietiging')

- "Duizenden uitgebrande Iraakse militaire voertuigen, maar ook gewone personenauto's, staan op de grote zesbaansweg van Koeweit-Stad naar het noorden, richting Irak. Als stille getuigen van wat zich de laatste dagen van de oorlog in de Golf heeft afgespeeld. (...) Kilometers lang is de stoet, bumper aan bumper staan staan de tanks, pantserwagens, vrachtwagens, autobussen, Mercedessen, Amerikaanse bakken, kortom alles wat wielen heeft en waarin de Irakezen probeerden naar het noorden te ontkomen, nadat saddam Hoessein het sein tot de terugtocht had gegeven. (..) Het lijkt, zeggen de journalisten ter plekke, alsof een enorme vuurbal over het konvooi is gescheerd, die alles heeft verschroeid. En in feite is dat ook gebeurd, dinsdag, toen de geallieerde luchtmachten de kolonne tot stoppen dwongen en hem onder vuur namen. Twee vuurwallen, één voor de kolonne en één er achter, maakten ontsnappen onmogelijk. Amerikaanse mariniers van de tweede divisie zijn hier sinds donderdag bezig met opruimingswerkzaamheden. Zij hebben de meeste lijken weggehaald en ter plekke begraven (..) Donderdag en gisteren hadden ze zo'n kilometer van de weg vrijgemaakt. Ze moeten nog minstens vijf kilometer." (in 'Dodelijke file naar Bagdad').

De foto's van de uitgebrande karkassen van de kilometers lange, bumper aan bumper staande voertuigen, vele rijen dik, - u vindt ze bij de produkties die zijn overgelegd - spreken voor zich. Alleen al bij deze barbaarse slachtpartij, deze partij 'kalkoenschieten', moeten de Amerikanen vele duizenden Irakezen om het leven hebben gebracht.

Dreigende straatgevechten als taktiek bij een nieuwe oorlog

Nu zijn ze bij de Irakese militaire leiding natuurlijk niet gek.
Ze realiseren zich heel goed dat zij geen partij zijn voor de Amerikaanse luchtmacht, als zij zich opnieuw in de woestijn zullen ingraven.
Begin februari vertelde het Irakse parlementslid Mohamed Saleh Amerikaanse journalisten dan ook:

> "Als ze het politieke systeem in Irak willen veranderen, dan zullen ze naar Bagdad moeten komen. We zullen hen daar opwachten."

En westerse waarnemers maken melding van dat Iraakse troepen, behalve in Bagdad, ook in Basra zich oefenen in het voeren van straatgevechten.

In kringen van het Pentagon wordt dit een 'nachtmerriescenario' genoemd, als "een half dozijn divisies van de Republikeinse Garde" zich in Bagdad verschanst, versterkt met een paar duizend stuks luchtdoelgeschut. 'De Amerikaanse strijdkrachten zouden uiteindelijk wel winnen', aldus de Amerikaanse generaal b.d. John Hoar voor een Senaatscommissie, 'maar tegen welke prijs ?'
Hij doelde daarbij niet alleen op de militaire slachtoffers. Maar volgens hem zou ook 'de publicitaire schade die de VS zouden oplopen, wanneer de wereld toekijkt hoe wij bombarderen en granaten laten exploderen in dichtbevolkte Iraakse woonwijken, zeer groot zijn'.

dreigende instorting van het voedseldistributiesysteem

Zoals al in de dagvaarding aangegeven, na meer dan een decennium van sancties is de Iraakse bevolking uitgeput en zonder reserves. Het grootste deel van de bevolking kan slechts overleven met behulp van de voedselpaketten, die door de Iraakse regering worden gedistribueerd. Bij de eerste de beste bom die valt, zal dit voedseldistributiesysteem instorten. Vanaf dat moment begint voor miljoenen Iraakse burgers, die van de dag in de dag leven om te overleven, de hongersnood.

dreigende instorting van de drinkwatervoorziening en het rioolsysteem

Het 'verzadigingsbombardement' van duizenden bommen op Bagdad, dat de Amerikanen van zins zijn, zal ook onmiddellijk leiden tot het uitvallen van de drinkwatervoorziening in de miljoenenstad Bagdad. Generatoren als reserve zijn er niet. De mensen zullen gedwongen worden om naar de rivier te komen om daaruit te drinken. Maar - het is allemaal al in de dagvaarding uitvoerig uiteengezet - ook het rioolzuiveringssysteem zal het onmiddellijk begeven, alsmede het rioolpompsysteem. Het rioolwater komt daarmee door de straten van Bagdad te stromen en enorme hoeveelheden rioolwater zullen dagelijks ongezuiverd in de Tigris verdwijnen. Die dan niettemin de enige bron van drinkwater zal zijn. Talloze burgers zullen het slachtoffer worden van typhus en andere besmettelijke ziekten. Bagdad zal in een levende hel veranderen.

Hoever zijn de Amerikanen bereid om te gaan ?

Dit alles roept op zijn minst deze twee vragen op.
Allereerst de vraag: hoever zijn de Amerikanen bereid om te gaan, als het gaat om hun militaire doel, de bezetting van Irak, te bereiken ?
En de tweede vraag is dan: hoe verhoudt zich dit alles tot het humanitaire oorlogsrecht ?

Terug naar de eerste vraag: hoever zijn de Amerikanen bereid om te gaan om hun militaire doel, de bezetting van Irak, te bereiken ?
De Golfoorlog bewijst het: heel ver. Het mogelijke aantal slachtoffers aan Iraakse zijde, wat Iraakse militairen zowel

als burgers betreft, speelt daarbij voor de Amerikanen absoluut geen rol.
Alleen de eigen slachtoffer-aantallen zijn relevant.

Ook wat betreft het toebrengen van schade aan de civiele infrastructuur van wat tot vijand is benoemd aanvaarden de Verenigde Staten, voor wat betreft het bereiken van hun oorlogsdoelen, geen enkele beperking.
Integendeel, de gehele civiele infrastructuur wordt door de Amerikanen systematisch beschouwd als een rechtmatig militair doel. Dat was zo in de eerste Golfoorlog en dat was ook zo in de NAVO-oorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië. Waarin, naar schatting van westerse economen, voor meer dan 100 miljard schade werd toegebracht aan de Joegoslavische civiele infrastructuur. Honderden fabrieken, bedrijven, nutsbedrijven, verkeerswegen, bruggen, overheidsgebouwen, scholen, etc. werden in de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië genadeloos gebombardeerd. Toen nog verdere intensivering daarvan dreigde, moest de Joegoslavische regering wel zwichten. Vervolgens trok het Joegoslavische legermaterieel zich - iedereen kan het zich nog herinneren -, vrijwel zonder een schram te hebben opgelopen, uit Kosovo terug.

De ongelooflijke verwoestingen die de Amerikanen bereid zijn om aan te richten om militair hun zin te krijgen, willen we hierbij alsnog, aan de hand van het voorbeeld Joegoslavië, met produkties te staven. Zij zijn bij de Staat maar al te bekend uit de vele procedures die door Joegoslavische eisers inmiddels tegen de Staat zijn gevoerd.
(produkties overleggen)

Mogen zulke grootschalige verwoestingen op basis van het humanitair oorlogsrecht ?

En zo komen we dan automatisch bij de **tweede** vraag.
Mag dit allemaal zomaar volgens de regels en beginselen van humanitair oorlogsrecht ?
Mag Amerika doen wat het van plan is, namelijk een vernietigend 'verzadigingsbombardement' over Bagdad en andere Iraakse steden brengen, met alle volstrekt voorzienbare verwoestende konsekwenties van dien voor de civiele bevolking ?

Mag het, na de eerste Golfoorlog, na de oorlog tegen Joegoslavië, opnieuw de civiele infrastructuur van Irak op grote schaal verwoesten om zijn militaire doel te bereiken ?

Het antwoord is driewerf nee.

Allereerst is elk bombardement, elke militaire aktie, als zijnde een schending van het geweldsverbod, verboden zolang een resolutie die <u>uitdrukkelijk en ondubbelzinnig</u> tot het gebruik van geweld mandateert, blijft ontbreken.

We hebben al in voldoende mate in de dagvaarding uitgewerkt: zolang een resolutie die bepaaldelijk, <u>in ondubbelzinnige bewoordingen</u>, tot het gebruik van geweld machtigt achterwege

blijft, is elk militair geweld tegen Irak onrechtmatig.
Is een resolutie op dit punt niet ondubbelzinnig, dan kan deze geen titel opleveren voor oorlogsgeweld.

Flauwekul als dat het feit dat een resolutie onder Hoofdstuk VII van het Handvest tot stand is gekomen op zichzelf al een voldoende titel zou opleveren voor geweldstoepassing, is al in de dagvaarding voldoende weerlegt.

Ook het Hof Amsterdam heeft een zodanige voorstelling van zaken in het arrest Dedovic c.s./Kok, van Aartsen en de Grave impliciet afdoende weerlegt. Door uit te spreken dat als er geen uitdrukkelijk mandaat is tot het gebruik van oorlogsgeweld, het niettemin plegen van zulk oorlogsgeweld een schending oplevert van het Handvest, en van het geweldsverbod.
Welk verbod door het Hof Amsterdam in dit arrest ook nog eens uitdrukkelijk als ius cogens wordt erkend.

Over de konsekwenties van dit laatste komen we nog te spreken.

Een **tweede** reden waarom bij de vraag naar de geoorloofdheid van de door Amerika voorgenomen vernietiging van mensen en goederen, bestaanskansen en bronnen van bestaan, gesproken moet worden van een driewerf nee, is gelegen in het feit dat niet alleen aanvallen op burgers, maar ook die op burgerobjecten te enen male zijn verboden volgens de regels van het humanitair oorlogsrecht.
Wat beschouwt mag worden als een militair doel, is nauwkeurig gedefinieerd in het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève.
Elk ander doel, niet zijnde uitdrukkelijk een militair doel, moet beschouwd worden als een burgerobject. En elke aanval daarop als in beginsel verboden.
We komen hier nog nader op terug.

En de **derde** reden waarom Amerika niet opnieuw tot dergelijke grootschalige vernietigingen zal mogen overgaan, is omdat er in het humanitair oorlogsrecht ook nog zoiets is als proportionaliteit.
Dat vormt een basisprincipe van humanitair oorlogsrecht dat te allen tijde als dwingend gerespecteerd moet worden.

In de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof van 8 juli 1996 inzake de Rechtmatigheid van de Bedreigig met en het Gebruik van Kernwapens, die wij in een geautoriseerde Nederlandse vertaling hebben overgelegd, wordt, onder 41, uitdrukkelijk op het bestaan van het beginsel van proportionaliteit, als regel van internationaal gewoonterecht, gewezen.
Het Internationaal Gerechtshof voegt hier dan nog aan toe:

> "Zoals het Hof heeft verklaard in de zaak betreffende de **Militaire en paramilitaire activiteiten in en tegen Nicaragua (Nicaragua tegen de Verenigde Staten van Amerika) (I.C.J. Reports 1986, p. 194, par. 176)**: "er bestaat een uitdrukkelijke regel die zegt dat zelfverdediging alleen maatregelen rechtvaardigt die proportioneel zijn

met de gewapende aanval en noodzakelijk zijn om er weerstand aan te bieden, een regel die reeds lang gevestigd is in het internationaal gewoonterecht."

Wat hier geldt voor verdediging tegen agressie, geldt dus zeker zoveel temeer als van verdediging tegen agressie geen sprake is. Zoals hier.

De omvang van vernietigingen waaraan, naar de bovengenoemde ervaringen hebben geleerd, de Amerikanen in de recente door hun gevoerde of geleide oorlogen zich schuldig plegen te maken, overschrijdt dit principe van proportionaliteit verre.

Het geweldsverbod

Terug naar het geweldsverbod.
Zoals al gesteld, iedere titel tot het toepassen van oorlogsgeweld ontbreekt in elk geval zolang als een resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt, blijft ontbreken.
Wordt dan desalniettemin oorlogsgeweld toegepast, dan is dit zonder meer te kwalificeren als agressie.

Bij wijze van produktie zijn de Agressie Definitie resolutie en de resolutie inzake definiëring van schending van het non-interventie beginsel, tot stand gebracht door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, hier in het geding gebracht.
Die laten, geënt op de omstandigheden van dit geval, aan duidelijkheid niets te wensen over: overgaan tot militair geweld, zonder specifieke machtiging van de de Veiligheidsraad, is niet alleen slechts te kwalificeren als het plegen van agressie, maar ook als een schending van het non-interventie beginsel.

De vraag die zich vervolgens opdringt is: kunnen eisers zich beroepen op het agressie-verbod en het verbod van non-interventie ?
In de dagvaarding is op de beantwoording van die vraag al tamelijk uitvoerig op ingegaan.

Rechtreekse werking van het agressieverbod

Enige verdere bespreking van de tot dusver gevormde jurisprudentie is hier noodzakelijk.
In het recente arrest van de Hoge Raad van 29 november 2002 inzake Danikovic c.s. / Staat, nr. C01/027HR, laat de Hoge Raad de beantwoording van het overgrote deel van de daar spelende rechtsvragen over aan procureur-generaal Strikwerda en sluit zich daarvoor geheel aan bij diens conclusie.
In zoverre kunnen we dus gerust van een arrest van Strikwerda spreken, in plaats van van een arrest door de Hoge Raad.

Nu zegt Strikwerda - de Hoge Raad dus - in zijn conclusie, op het stuk van de rechtstreekse werking van wat hij aanduidt als 'het volkenrechtelijke agressieverbod', onder 30 van zijn conclusie letterlijk:

"Naar algemeen aanvaarde opvatting richt het volkenrechtelijke agressieverbod, zoals vastgelegd in artikel art. 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties, zich uitsluitend tot staten en kunnen uitsluitend staten de naleving van het verbod inroepen. Zie Bruno Simma (ed.), The Charter of the United Nations. A Commentary, 1995, Article 2 (4), blz. 115, MN 28 (A. Randelzhofer): "Thus the prohibition of the use of force indisputably only protects and is only adressed to states." Zie voorts Malcolm N. Shaw, International Law, 4th ed. 1997, blz. 182-184."

Al deze literatuurverwijzingen zijn letterlijk overgenomen uit de processtukken van de Staat.

Nu moet er met nadruk op worden gewezen dat Strikwerda - de Hoge Raad dus - hier niet rept van 'het volkenrechtelijk agressieverbod' sec, maar uitdrukkelijk van 'het volkenrechtelijk agressieverbod, zoals vastgelegd in art. 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties'.
En dat terwijl dus, zoals Strikwerda - de Hoge Raad dus - onder 29 aangeeft, in het geding was de vraag of

"het voorschrift van artikel 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties en regels van ongeschreven (dwingend) volkenrecht met een vergelijkbare strekking zich richten tegen staten en in beginsel slechts tussen staten rechtsgevolgen hebben."

Let hier op de toevoeging: 'en de regels van ongeschreven (dwingend) volkenrecht met een vergelijkbare strekking'.

Nu is er een verschil - althans kan zo'n verschil er natuurlijk zijn - tussen 'het volkenrechtelijk agressieverbod, zoals vastgelegd in art. 2 lid 4 van het Handvest' en 'regels van ongeschreven (dwingend) volkenrecht met een vergelijkbare strekking'.
Indien immers het volkenrechtelijk agressieverbod, zoals vastgelegd in artikel 2 lid 4 van het Handvest van de VN, geen rechtstreekse werking zou toekomen, en wel met als argument dat het Handvest zich uitdrukkelijk tot staten zou richten, betekent dat immers nog geenszins, althans niet zonder meer, dat daarmee ook aan de volkenrechtelijke gewoonterechtelijke regel zelf, waarvan artikel 2 lid 4 Handvest de specifieke verdragsrechtelijke uitdrukkingsvorm vormt, geen rechtstreekse werking zou toekomen.

Strikwerda - de Hoge Raad dus - gaat daar, cassatie-technisch vaardig, maar nietemin al te opzichtig, met een boog omheen.

Naast alles wat daarover al in de dagvaarding is opgeworpen, laten we er hier dit nog over zeggen.
Eisers vinden allereerst dit standpunt van Strikwerda - de Hoge Raad dus - dat 'het volkenrechtelijk agressieverbod, zoals vastgelegd in art. 2 lid 4 van het Handvest' zich uitsluitend tot staten zou richten, en dus te allen tijde

rechtstreekse werking zou ontberen, niet alleen bijzonder mager onderbouwd, maar ook nog eens duidelijk onjuist. Op de al in de dagvaarding aangegeven gronden.

Het Handvest richt zich immers bepaald niet alleen tot staten maar, over de hoofden van de staten heen, uitdrukkelijk ook tot de volkeren en de gehele volkerengemeenschap. Kortom tot iedereen. Zoals een norm van ius cogens ook betaamt.

Maar wat er verder ook zij van het door Strikwerda - de Hoge Raad dus - aangenomen ontbreken van rechtstreekse werking van 'het volkenrechtelijke agressieverbod, zoals vastgelegd in art. 2 lid 4 van het Handvest', deze opvatting kan, ook als zij voor juist zou moeten worden gehouden, geenszins beslissend zijn voor de vraag of ook het agressieverbod als volkenrechtelijke norm, dus los van de specifieke verdragsrechtelijke uitdrukkingsvorm die zij in het Handvest heeft opgedaan, al dan niet rechtstreekse werking toekomt.
In de dagvaarding zijn we daar al uitvoerig op ingegaan.

Het schenden van het agressieverbod levert immers, naar de huidige rechtsmaatstaven, een persoonlijk delict op van de zwaarste categorie. Aldus niet alleen de Handvesten van Neurenberg en Tokio, maar ook de beoordelingen van het Joegoslavië Tribunaal. Waarin de vraag of er al of niet sprake is geweest van agressie tegen Bosnië en Kroatië voor de straftoemeting van de aldaar terecht staande individuele Serviërs van groot gewicht wordt geacht. En ook in het Statuut van het Internationale Strafhof wordt het delict van agressie expliciet als een specifiek individueel delict geboekstaafd.

Japanse oorlogsmisdadigers zijn voor de schending van dit agressieverbod opgehangen. Zij hebben daarvoor de strop om hun nek gevoeld, maar volgens het tandem Strikwerda/Hoge Raad zou dat niet betekenen dat die norm van het agressieverbod rechtstreekse werking zou hebben. Hun is dus letterlijk de levensadem benomen vanwege schending van een norm die volgens Strikwerda/de Hoge Raad hen niet rechtstreeks zou verbinden !
In de dagvaarding wordt dit al als 'apekool' afgedaan.
Ik zou hier opnieuw willen stellen, in naam van de Japanners die voor de schending van deze anti-agressienorm de strop om hun nek hebben voelen dichttrekken: grotere juridische onzin is nauwelijks denkbaar.

Dan is het vonnis in eerste aanleg inzake Danikovic, in vergelijking daarmee, nog buitengewoon lucide. De president kwam hier nog tenminste tot toekenning van de mogelijkheid van rechtstreekse werking. Want, terecht, stelde de president: hoe kan ik anders bepalen of, in voorkomende gevallen, een aantasting van het recht op leven het gevolg is van <u>rechtmatige</u> oorlogshandelingen of niet ? Zoals artikel 15 lid 2 EVRM in voorkomend geval van hem zou kunnen vragen.

Schending van het agressieverbod als onrechtmatige daad

Als schending van het agressieverbod een individueel misdrijf

oplevert, dan vormt het ook, ten opzichte van de (potentiële) slachtoffers, een onrechtmatige daad.
Er is geen enkele strafrechtelijke norm waarbij dit niet geldt.
Zodat het tandem Strikwerda/Hoge Raad ook bepaald mistast, waar het onder 31 van de conclusie van Strikwerda in de zaak Danikovic, beweert dat schending van het agressieverbod door de Staat geen grondslag kan vormen voor een onrechtmatige daad ten opzichte van Danikovic c.s.

Schending van het agressieverbod kan dus, anders dan de Hoge Raad inzake Danikovic oordeelt, wel degelijk een directe grondslag vormen voor een onrechtmatige daads-aktie van degene die daardoor getroffen dreigen te worden.
Omdat nu eenmaal de Hoge Raad ten onrechte aan het agressie-verbod, onmiskenbaar een internationaal strafrechtelijke norm, rechtstreekse werking ontzegt.

We moeten hier dus gewoon terug naar de president in eerste aanleg in de zaak-Danikovic. Die over die rechtstreekse werking een andere, juistere opvatting had. Al paste ook het door hem gemaakte impliciete voorbehoud hier niet.

Het principe van persoonlijke aansprakelijkheid voor schending van het agressie-verbod

Nu hebben de Handvesten van Neurenberg en Tokio uitdrukkelijk het beginsel van persoonlijke aansprakelijkheid en rechtstreekse medeverantwoordelijkheid geintroduceerd voor schendingen van het agressie-verbod en van oorlogsmisdrijven.
In de dagvaarding, onder 87, is al geciteerd hoe dit beginsel tijdens de Neurenberg-processen is geboekstaafd.
Ik citeer:

> "Crimes against international law are committed by man, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes can the provisions of international law be enforced."
> (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

In de in de dagvaarding (onder 87) weergegeven tekst staat overigens, natuurlijk als schrijffout, 'publishing' in plaats van 'punishing'.

Handvest van Neurenberg als bron van 'customary law'

De Staat heeft - ook dat is in de dagvaarding al uitvoerig uiteengezet - altijd geroepen dat het Handvest van Neurenberg obsoleet zou zijn, dan wel alleen voor de verdachten van de As-mogendheden van tijdens de Tweede Wereldoorlog zou hebben te gelden.
En ook hier zien we Strikwerda/ de Hoge Raad in het arrest-Danikovic deze visie van de Staat weer kritiekloos overnemen.
Strikwerda, goedkeurend toegeknikt door de Hoge Raad, voegt daar zelfs nog aan toe dat, ik citeer:

"..zo moet worden aangenomen dat de in art. 6 van het Handvest opgenomen beginselen normen van volkenrechtelijk gewoonterecht zijn, de naleving van dergelijke normen door de Staat niet in kort geding door individuele personen kan worden gevorderd." (ad 39 concl. Proc.-Gen.)

Artikel 6 Handvest geeft op de eerste plaats nadere definities van misdrijven tegen de vrede, oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid.
Wat Strikwerda, met de zegen van de Hoge Raad, hier dus in feite zegt, is: individuele burgers kunnen zich niet in rechte tot de Staat wenden met als eis dat de Staat oorlogsmisdrijven, waaraan deze jegens hen is begonnen, onmiddellijk beëindigd.
En dus ook niet dat de Staat, die dreigt zulke oorlogsmisdrijven te begaan die jegens hen fataal dreigen te worden, zich daarvan verder zal onthouden.

Met andere woorden: de Hoge Raad vindt dat als de Staat eenmaal aan oorlogsmisdaden is begonnen jegens bepaalde burgers, diezelfde Staat alle tijd en alle ruimte moet worden geboden om dit karwei rustig en secuur af te maken.
Zonder dat de rechter zou mogen tussenkomen.
Normen van ius cogens mogen zo, in alle rust, worden geschonden. Zonder dat de rechter daartegen protectie zou mogen bieden.

<u>Waarom</u> dit zo zou zijn, vertellen Strikwerda en de Hoge Raad er niet bij.
<u>Waarom</u> iedereen die door iemand met moord en doodslag, of enig ander delict, wordt bedreigd uit de aard der zaak het volste recht heeft om zich tot de rechter te wenden, met als eis dat de de rechter het die 'iemand' verbiedt om daar mee door te gaan of dat de rechter verbiedt om dat dreigende delict daadwerkelijk te effectueren, maar elkeen die bedreigd wordt door een delict dat behoort tot de zwaarst denkbare categorie misdrijven - namelijk oorlogsmisdrijven, misdrijven tegen de vrede en misdrijven tegen de menselijkheid -, nu juist het recht zou ontberen om daartegen rechterlijke protectie in te roepen, is een volstrekt raadsel.

Laten we eens een ander voorbeeld noemen.
Stel, de Staat martelt gevangenen. Volgens deze nieuwe leer van het tandem Strikwerda/Hoge Raad zou degene die gemarteld wordt daartegen niet de rechterlijke bescherming kunnen inroepen. Hij moet zich maar rustig laten martelen !
Of ligt het hier opeens anders ? En waarom dan wel ? Martelen is toch ook een misdrijf tegen de menselijkheid, zoals omschreven in art. 6 van het Handvest van Neurenberg ?

Ook voor deze opvatting van Strikwerda/de Hoge Raad geldt weer: dit is lariekoek.

Voorts is het, zoals gezegd, de opvatting van de Staat dat het Handvest van Neurenberg obsoleet is, dan wel niet van algemene gelding zou zijn.

Ook die rechtsopvatting wordt door het tandem Strikwerda/Hoge Raad gesteund in het arrest-Danikovic.
Volkomen ten onrechte.

Er is al uitvoerig uiteengezet in de dagvaarding dat de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties een totaal tegenovergestelde opvatting huldigt. En dat hij, in zijn reeds als produktie overgelegde rapport van 1993 inzake de vestiging van het Joegoslavië Tribunaal nou juist zelfs uitdrukkelijk het Handvest van Neurenberg vermeldt, en wel integraal, als een van de rechtsbronnen welke 'beyond any doubt' deel uitmaken van het 'customary law'.

Daarnaar wordt ook uitdrukkelijk verwezen in de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof inzake de Rechtmatigheid van het Gebruik van en de Bedreiging met Kernwapens van 8 juli 1996, die als produktie is ingebracht.
En wel onder 81.

Onder 80 gaat het Internationaal Gerechtshof dan voorts ook nog verder in op de algemene gelding en betekenis van het Tribunaal van Neurenberg voor de rechtsvinding.

De vraag is dus: wie moeten we hier volgen ? Het tandem Strikwerda/Hoge Raad in hun, overigens volstrekt ongemotiveerd gelaten, opvatting ? Of de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en 's-werelds hoogste rechtsinstantie, het Internationaal Gerechtshof ?
De keuze lijkt me duidelijk en voor de hand liggend.

Het Handvest van Neurenberg, en zeker dus de achterliggende rechtsprincipes, maken dan ook reeds lang deel uit van het corpus van het internationaal gewoonterecht.
Dat geldt dus ook, onverkort, voor artikel 6 van het Handvest van het Handvest.

Persoonlijke aansprakelijkheid

Artikel 6 Handvest van Neurenberg boekstaaft verder dat, ik citeer:

> "Leiders, organisatoren, zij die hebben uitgelokt en medeplichtigen, die hebben deelgenomen aan het opstellen of uitvoeren van een gemeenschappelijk plan of samenzwering om een van de bovengenoemde misdrijven te begaan, zijn aansprakelijk voor alle daden die door personen ter uitvoering van dit plan zijn verricht."

Het is deze persoonlijke aansprakelijkheid, voor het eerst geboekstaafd bij Neurenberg, die we nu breeduit terugvinden in de Statuten van het Joegoslavië Tribunaal en het Rwanda Tribunaal, in het Statuut van het Internationaal Gerechtshof, maar ook bijvoorbeeld in nationale wetgeving als de Wet Oorlogsmisdrijven.

'Crimes against international law' worden immers - het is al

geciteerd - niet begaan door 'abstract entities', zoals daar zijn staten, maar door mensen.
En het is op die titel dat hier ook Balkenende en Bos op persoonlijke titel in rechte worden aangesproken.
Als zij zich daartegen verzetten, komt er geen Nederlandse medewerking aan de dreigende Amerikaanse agressie.
Op die verantwoordelijkheid worden zij hier mede aangesproken.

De nu ontstane situatie

De situatie is, wat dit betreft de dreigende schending van het agressie-verbod, waarvan mijn eisers de dupe dreigen te worden, verder als volgt.

De Verenigde Staten dreigen Irak dus de oorlog aan te doen, zonder dat de Veiligheidsraad bepaaldelijk tot het gebruik van geweld heeft gemachtigt. Dat betekent dat Amerika zich uitdrukkelijk het recht voorbehoudt om agressie te gaan plegen tegen Irak.

De Staat der Nederlanden, op zijn beurt, heeft geen gevolg gegeven aan de sommatie om zich, onder dergelijke omstandigheden van het ontbreken van een resolutie die bepaaldelijk en ondubbelzinnig tot geweld machtigt, verre te houden van elke vorm van ondersteuning van eventueel Amerikaans oorlogsgeweld, politiek dan wel met materieel/en of met troepen.

Datzelfde geldt voor de gedaagden Balkenende en Bos.
Ook zij hebben geweigerd gevolg te geven aan de sommatie om zich te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van politieke en materiële steun door de Staat der Nederlanden aan Amerikaans oorlogsgeweld, zolang een resolutie die uitdrukkelijk en ondubbelzinnig tot geweld mandateert, ontbreekt.

Dat betekent dat zowel de Staat der Nederlanden, als Balkenende en Bos, de handen vrij willen houden om eventueel politieke en/of militaire steun te verlenen, dan wel doen te verlenen, aan Amerikaans oorlogsgeweld, ongeacht of er nu een resolutie is die ondubbelzinning tot geweld machtigt of niet.

Het parlement is gebleken, in vier parlementaire debatten die de laatste maanden over de kwestie-Irak zijn gehouden, daaraan niet in de weg te willen gaan staan.

Die steun Aan Amerika wordt bovendien nu al verleend, met instemming van gedaagden, voor de transporten van Amerikaans materieel en troepen door Nederland.
Waarover straks meer.

De bestendige officiële positie van de Nederlandse regering

Er is geen enkele reden om, hier in rechte, voorts niet uit te gaan van het standpunt dat de Nederlandse regering reeds eerder, in 1998, heeft ingenomen, inhoudende dat, ik citeer letterlijk

- het staat ook al in de dagvaarding onder 24:

> "De Nederlandse regering stelt zich, evenals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, op het standpunt, dat het militair optreden wordt gelegitimeerd door het geheel aan resoluties van de Veiligheidsraad vanaf 1991 inzake Irak"
> (Tweede Kamer, 1998-1999, 21664,nr. 102)

Dat is dus de officiële regerings-positie inzake mogelijk gebruik van geweld jegens Irak, zoals deze, in overleg met de Tweede Kamer, is ingenomen.
Deze **officiële positie** van de regering is nimmer herroepen. Zodat aangenomen mag worden dat deze nog steeds geldt.

Ook tijdens de vier parlementaire debatten, die de afgelopen maanden over de dreigende oorlog tegen Irak zijn gevoerd, heeft de regering er blijk van gegeven dat deze **officiële positie** nog immer een constante is: een resolutie die uitdrukkelijk en ondubbelzinnig tot geweld machtigt, wordt wel wenselijk genoemd, maar niet als noodzakelijk.

In deze vier parlementaire debatten, die recentelijk zijn gehouden, heeft de Tweede Kamer volop de gelegenheid gehad om deze officiële positie van de regering onderuit te halen. En de regering te dwingen tot het innemen van een ander standpunt.
De Tweede Kamer heeft dit, keer op keer, verzuimd. Zodat deze **officiële positie**, ook na herhaalde toetsing door de Tweede Kamer, onverlet is gebleven.

Het woord is nu aan de rechter

Dat betekent dat nu de rechter aan het woord kan komen.
Zeker nu deze bestendige **officiële positie** van de regering, wederom met instemming van de Tweede Kamer, vandaag de dag al volop daadwerkelijk wordt geëffectueerd middels directe steunverlening aan de voorbereidingen van de dreigende Amerikaanse agressie. Dit door de Nederlandse medewerking aan wapen- en troepentransport door Nederland, bestemd voor oorlogsgebied.

De Staat, bij monde van de regering, en Bos en Balkenende als privé-persoon, weigeren gevolg te geven aan een sommatie om zich verre te houden, dan wel om zich in te spannen om Nederland verre te doen houden, van dreigende Amerikaanse agressie tegen Irak en houden de handen vrij om op enigerlei wijze te participeren, dan wel Nederland te doen participeren, in deze dreigende agressie.

De rechter kan ook daarom nu, onder deze huidige staatsrechtelijke gegevenheden, volop aan het woord komen.

Maar er is nog een andere, doorslaggevende reden, waarom de rechter hier gehouden is om in te grijpen.
Dit dus ongeacht het feit dat het parlement, in vier parlementaire debatten, de **officiële positie** van de regering onverlet

heeft gelaten, ja zelfs recentelijk expliciet heeft ingestemd met de verdere opbouw van een Amerikaanse agressie-potentieel tegen Irak door Amerikaanse wapen- en troepentransporten door Nederland toe te laten.
En dat is de kwestie van de hoge internationaal-rechtelijke status van het agressie-verbod.

Zoals immers bij de processen van Neurenberg is bevestigd - het is in de dagvaarding al behandeld onder 56 -, is het voeren van een agressie-oorlog niet zomaar een oorlogsmisdrijf, maar, ik citeer:

> "a war of aggression, therefore, is not only an international crime; it is the supreme international crime differing only from other war crimes in that it contains within itself the accumulated evil of the whole."

Met andere woorden: agressie is niet zomaar iets, het is de grootst voorstelbare super-misdaad. Het is zogezegd '<u>de moeder van alle oorlogsmisdrijven</u>'.

En, zoals ook door het Hof Amsterdam in de zaak-Dedovic is herbevestigd, het verbod van agressie is daarmee dan ook onherroepelijk een zaak van ius cogens.

Ius cogens wil zeggen: dwingend recht, eventueel ook uitgaande boven alle andere recht.
Ius cogens wil ook zeggen: recht dat te allen tijde overal onder alle omstandigheden moet worden gehandhaafd.
Door de Staat, maar als die faalt, door een onmiddellijk ingrijpen van de rechter. Als daarom gevraagd wordt.

Wat momenteel acuut dreigt, ja zelfs gelet op de Amerikaanse transporten door Nederland al daadwerkelijk plaatsvindt, is medewerking van gedaagden aan deze super-misdaad, die agressie nu dus nu eenmaal is.
Waardoor die regel van ius cogens dus geschonden wordt, dan wel in elk geval ook (verder) geschonden dreigt te worden.

Deze regel van ius cogens, en het belang van de handhaving daarvan, gaat, gelet op de hoge status van dit van ius cogns zijnde verbod, dan ook verre uit boven welke staatsrechtelijke bedenking dan ook, die eventueel nog te opperen zou zijn tegen een rechterlijke interventie.

Rechtmatigheid van dreiging met geweld

Ongetwijfeld zal hier straks, namens de gedaagden, uitvoerig worden betoogd dat de Staat, en ook de overige gedaagden, louter bezield zijn met goede bedoelingen.
En dat het enige waar gedaagden op uit zijn, is het voorkomen van oorlog. Maar dat daarvoor nu eenmaal een geloofwaardige dreiging met geweld noodzakelijk is, om 'Saddam Hoessein' tot optimale medewerking aan de inspecties en ontwapening te dwingen.

Ongetwijfeld zullen gedaagden hier ook breed laten uitmeten dat juist die 'zware druk', die dreiging met oorlog, die is uitgeoefend op 'Saddam Hoessein', ertoe heeft geleid dat deze toch maar heeft ingestemd met de wapen-inspecties.

Ongetwijfeld zal ook worden gesteld dat het handhaven van die 'geloofwaardige dreiging' de sleutel vormt naar het eventueel voorkomen van oorlog.

Er zijn aan dit een en ander twee aspecten verbonden.
Het aspect van de feitelijke juistheid hiervan, alsmede het aspect van de rechtmatigheid.
Met andere woorden: ook als het juist zou zijn dat dreiging met oorlogsgeweld 'Saddam' ertoe gebracht zou hebben om in te stemmen met de wapeninspecties, dan betekent dit nog niet, en zeker niet automatisch, dat zo'n oorlogsdreiging ook rechtmatig zou zijn.

Zou deze voortdurende oorlogsdreiging jegens Irak, waaraan gedaagden van harte meewerken, inderdaad onrechtmatig zijn, dan zou dit zeer wel ook onrechtig kunnen zijn jegens eisers. In elk geval ook jegens gedaagde sub 18. Want dan zou er daarmee, ook in dit opzicht, sprake zijn van een schending van het imperatief van art. 90 Grondwet aan de regering om de internationale rechtsorde te bevorderen.
En het onrechtmatigerwijs dreigen met oorlogsgeweld bevordert de internationale rechtsorde nu eenmaal bepaald niet !

In hoeverre is nu dit dreigen met geweld jegens Irak rechtmatig ?
Artikel 2, lid 4, van het Handvest van de Verenigde Naties stelt het verbod tot het gebruiken van geweld op één lijn met het verbod tot het dreigen met geweld.

We zijn in het gelukkige bezit van een nadere explicatie hiervan bij monde van het Internationaal Gerechtshof.
En wel wederom in de reeds genoemde uitspraak inzake de dreiging met en het gebruik van kernwapens.

Het Internationaal Gerechtshof overweegt hierin, aangaande de rechtmatigheid van het dreigen met oorlogsgeweld;

> "Of dit een "bedreiging" is in strijsd met artikel 2, lid 4, hangt af van de omstandigheid of het specifieke gebruik van geweld dat wordt overwogen, gericht zou zijn tegen de territoriale integriteit of de politieke onafhankelijkheid van een staat, of tegen de doelstellingen van de Verenigde Naties, dan wel of dit, in geval het bedoeld is als middel ter verdediging, noodzakelijkerwijs de beginselen van noodzakelijkheid en proportionalitit zou schenden. In ieder van deze omstandigheden zou het gebruik van geweld, en de dreiging om het te gebruiken, onrechtmatig zijn volgens het recht van het Handvest."

Deze explicatie van het Internationaal Gerechtshof over de eventuele rechtmatigheid van het dreigen met geweld, afgezet

tegen de constante en hevige dreiging met geweld tegen Irak, kan in casu niet tot andere conclusies leiden dan de volgende.

- Geen enkele resolutie heeft de Verenigde Staten gemachtigd om tegen Irak oorlogsgeweld toe te passen. Mitsdien is ook de dreiging met oorlogsgeweld hier onrechtmatig.

- Bij het daadwerkelijk gebruik van oorlogsgeweld tegen Irak zal, gezien wat er allemaal wordt samengetrokken aan wapenmateriaal en troepen, en evenzeer gezien de eerdere ervaringen gedurende de Golfoorlog, van het principe van proportionaliteit geen spaan heel blijven. Ook daarom is het dreigen met oorlogsgeweld hier onrechtmatig.

- Amerika, de Staat en gedaagden verkondigen voortdurend dat een Veiligheidsraadsresolutie die bepaaldelijk en ondubbelzinnig tot geweld machtigt, niet strikt noodzakelijk zal zijn.
  Een oorlog zonder expliciete goedkeuring van de Veiligheidsraad ontbeert in elk geval ook de noodzakelijkheid.
  En ook hierom is tenslotte het dreigen met oorlogsgeweld hier volstrekt onrechtmatig.

Waar het in dit geding om gaat

Overigens, maar dit terzijde, de eisen in dit kort geding keren zich niet tegen de oorlogsdreiging tegen Irak.
Maar tegen de weigering om gevolg te geven aan de sommatie om - kort gezegd - af te zien van elke vorm van steunverlening aan een mogelijke oorlog tegen Irak, zolang niet een Veiligheidsraadsresolutie daar bepaaldelijk toe machtigt.

Met andere woorden: dit kort geding keert zich tegen het openhouden van de optie - en het deels al effectueren van die optie, voor zover het gaat om de wapen- en troepentransporten door Nederland - om steun te verlenen aan een onrechtmatige agressie-oorlog.
Waarbij dan voorts ook nog in de kantlijn kan worden aangemerkt - dit in antwoord op wat de Staat zal betogen over de wenselijkheid van zulk een dreigen - dat bovendien ook **het dreigen met** een zodanige oorlog onrechtmatig is.

De rechtsbescherming vanwege het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht

Zoals ook in het geding gebracht, zijn er in het recente verleden een fors aantal procedures gevoerd rond oorlogen.
Over de inhoud van het recht inzake gewapende conflicten en van het humanitair oorlogsrecht, alsmede de rechtsbescherming die daardoor aan justitiabelen wordt verondersteld te worden geboden, zijn bibliotheken volgeschreven.
Maar dat is **de theorie**.

De gevoerde rechtsprocedures vormen echter de lakmoesproef voor wat de veronderstelde rechtbescherming voor gewone burgers **in de praktijk** waard is.

Een tussentijdse evaluatie van deze jurisprudentie, welke dus door Nederlandse 'domestic courts' inmiddels is gevormd m.b.t. tot de rechtsbescherming die het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht zouden bieden - en volgens zijn pretenties zou **moeten** bieden -, levert dan een onthutsend en ontluisterend beeld op.

Wat de **Amsterdamse rechtscolleges** op dit punt tot stand hebben gebracht, steekt daarbij nog zonder meer positief af bij de jurisprudentie die de **Haagse rechtscolleges** tot op heden op dit stuk hebben gevormd.
Dat geldt dan met name voor het arrest-Dedovic van het Amsterdamse Hof. Weliswaar heeft dit arrest de Joegoslavische burgers die in de betrokken procedure als eisers optraden niet de gevraagde rechtsbescherming kunnen bieden tegen de waanzin en het lijden van de oorlog, maar het arrest-Dedovic behelst in elk geval een duidelijke poging om serieus en met enige diepgang op het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht in te gaan.

De jurisprudentie, op dit gebied gevormd door de **Haagse rechtscolleges**, zet daarentegen het hierna volgende beeld neer, waaraan in dit pleidooi al eerder gerefereerd is.
Voor een goed begrip van dit hierna volgende beeld is het raadzaam om, in het licht van de hier spelende psychologische blokkades, met het oog op de noodzakelijke objectiviteit - en recht heeft toch alles van doen met objectiviteit ! - te abstraheren van 'Irak' en 'Iraakse burgers', en een en ander te transformeren in: - willekeurig - 'België' en 'Belgische burgers'. Per slot van rekening tillen we hier in het Westen niet zo zwaar aan een paar honderdduizend Iraakse burgers meer of minder !

De jurisprudentie, gevormd door **Haagse rechtscolleges**, levert dan tot dusver het volgende beeld op.

> **Indien Nederland, in NAVO-verband, België de oorlog zou aandoen - en dit dan zonder dat er sprake is van gerechtvaardigde zelfverdediging en zonder een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad -, dan is zulks zonder meer als rechtmatig te beschouwen. Dat de NAVO-raad daartoe dan heeft besloten, geeft immers evenveel legitimatie als dat de VN-Veiligheidsraad daartoe zou hebben besloten.**
> **(uitspraak Danikovic c.s. / Staat in eerste aanleg)**
>
> **Zouden Belgische burgers, die daarvan het slachoffer worden of dreigen te worden, dan de Staat der Nederlanden vervolgens in rechte tot stopzetting van deze agressie willen dwingen, dan zal zo'n poging zonder meer hebben te falen. Want de rechtsnormen die zulke agressie verbieden - geschreven dan wel ongeschreven -, hebben in geen enkel opzicht rechtstreekse werking.**
> **(uitspraak Danikovic c.s / Staat in appèl ; VJV c.s. / Staat c.s in eerste aanleg ; Tijsterman c.s. / Staat)**

De Belgische burgers hebben dus geen enkel rechtsmiddel om tegen deze Nederlandse bommenregen individueel bescherming in te roepen. Zij hebben derhalve zonder meer te gedogen dat hun infrastructuur, hun eigendommen, hun toekomst door Nederland verwoest worden. Dat hun leven en hun gezondheid door deze Nederlandse agressie op het spel worden gezet. Kortom, zij hebben deze 'gesel van de oorlog' gewoon te dulden, te dragen. Zoals ook in de Middeleeuwen de mensen 'de gesel van de oorlog' hadden te dragen.
Zonder rechten, zonder rechtsmiddelen.
En dus ook zonder enige vorm van rechtsbescherming.
Zeker indien hun nationale overheid zich niet tot het Internationale Gerechtshof wendt, dan wel zich daartoe niet kan wenden, omdat deze daarvan de rechtmacht niet op tijd of onvoldoende zou hebben erkend, zoals met Joegoslavië het geval was, dan wel indien het niet afdwingbare karakter van een uitspraak van het IGH de nationale overheid ertoe zou aanzetten om daaraan geen gevolg te geven, zoals de Verenigde Staten handelde in het geval van de veroordeling van diens agressie jegens Nicaragua.

Maar dan de volgende vraag: als er dan door deze Belgische burgers geen rechtsbescherming kan worden ingeroepen voor de Nederlandse rechter tegen deze Nederlandse agressie, zijn die bombardementen dan tenminste in elk geval niet als onrechtmatig te beschouwen ? Is het niet onrechtmatig om, middels bombardementen, die immers worden uitgevoerd in strijd met het geweldsverbod, mensen naar het leven te staan, roerende en onroerende eigendommen te vernietigen, terreur te bedrijven ?

Volgens de Haagse jurisprudentie niet.
Tenminste, als de Nederlandse bombardementen zich richten op wat te beschouwen zou zijn als militaire doelen. Alle bombardementen die in dat kader plaatsvinden, alle vernietigingen die in dat kader worden aangericht, alle doden en gewonden die in dat kader vallen, zijn dan rechtmatige bombardementen, rechtmatige vernietigingen, rechtmatige doden en gewonden.
(uitspraak Danikovic / Staat in appèl)

Maar ook tegen bombardementen op niet-militaire doelen staat voor het getroffen Belgische individu geen enkele rechtsbescherming bij de Nederlandse rechter open. Want of nu wel of niet militaire doelen tot doelwit worden gemaakt, is geen zaak die individuele burgers aangaat. Want ook aan artikel 52 van Protocol I bij de Verdragen van Genève moet rechtstreekse werking worden ontzegd.
(uitspraak Tijsterman c.s / Staat)

Maar het gaat nog verder.
Tegen de mensenrechten-schendingen waarmee dit oorlogsgeweld, deze bombardementen gepaard gaan, kunnen niet alleen de importante mensenrechten-verdragen op geen enkele wijze individuele rechtsbescherming bieden, maar

evenzeer ook niet de normen die in deze verdragen zijn geïncorporeerd.
En dat geldt dan zelfs ook voor het recht op leven.

Dus als Nederland morgen België zou gaan bombarderen, in strijd met geweldsverbod, dan kan geen enkele Belgische burger in rechte hiertegen voor een Nederlandse rechtbank jegens de Nederlandse Staat aanspraken doen gelden op het recht op leven, het recht op eigendom of op welk mensenrecht dan ook.
(uitspraak Danikovic / Staat in appèl)

Deze specifieke, aldus gevormde Haagse jurisprudentie ademt negatie van agressie, negatie van dood en verderf zonder begrenzing, negatie van ongebreidelde vernietiging en van tomeloze willekeur en rechteloosheid.

De conclusie van deze onthutsende Haagse jurisprudentie tendeert er dan ook naar dat eisers hier, met hun beroep op rechtsbescherming, althans naar Haagse maatstaven, geen schijn van kans zouden hebben.

Geen enkele regel of beginsel van het recht inzake gewapende conflicten of van het humanitair oorlogsrecht, geen enkel mensenrechten-verdrag, vermag dus, volgens de Haagse rechterlijke instanties potentiële slachtoffers of daadwerkelijke slachtoffers van de 'gesel van de oorlog' enigerlei vorm van bescherming of verhaal te bieden tegen de dreiging van agressie, daadwerkelijke agressie en de gevolgen daarvan en al evenmin tegen dreigende oorlogsmisdrijven, daadwerkelijke oorlogsmisdrijven en de gevolgen daarvan.
Zo rekent het Haagse rechterlijke echelon dus af met het humanitair oorlogrecht en de bescherming die dit veronderstelt te bieden aan individuele burgers.

De enige opening

Niettemin laat het arrest-Danikovic van Strikwerda/de Hoge echter één mogelijkheid open. Die niets te maken heeft met welk mensenrechten-verdrag of welke regel of beginsel van humanitair oorlogsrecht dan ook.
Dat is de mogelijkheid van onrechtmatige daad.

Met een onrechtmatige daadsactie kunnen burgers die geslachtofferd worden, of dreigen te worden, door een onrechtmatige oorlog, of onrechtmatige oorlogshandelingen, zich daartegen te weer stellen.

Althans, zij kunnen dat proberen.
Maar dan moeten ze wel voldoen aan een zware bewijslast.
Want, zoals door Strikwerda/de Hoge Raad in het arrest-danikovic onder 19 van de conclusie van Strikwerda wordt overwogen:

"Naast het onrechtmatigheidsvereiste is daartoe in ieder geval ook vereist dat Danikovc c.s. individueel het slachtoffer van poging tot moord of een inbreuk op hun

recht op gezondheid zijn geweest, het vereiste van schade c.q. dreiging van schade. 's Hofs oordeel dat de vraag of aan dit vereiste is voldaan afhankelijk is van de persoonlijke omstandigheden waaronder Danikovic c.s. als militairen tijdens de luchtacties verkeerden is niet onbegrijpelijk (..) en geeft ook niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting met betrekking tot de stelplicht in verband met aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad."

Met andere woorden: een andere mogelijkheid dan een beroep op pure onrechtmatigheid als gevolg van (dreigende) moord, doodslag, schending van het recht op gezondheid en/of (dreigende) schending van andere fundamentele rechten, is er volgens de Haagse rechtspraak niet. Willen slachtoffers (dreigende) agressie, althans de medewerking daaraan van gedaagden, van hun hoofden weren.
Maar dan moeten zij wel voldoen aan een zware bewijsplicht. Zij moeten aantonen dat zij daadwerkelijk en concreet persoonlijk het slachtoffer dreigen te worden van de onrechtmatige oorlogshandelingen.

Eisers verzetten zich tegen de complete Haagse onttakeling van de beschermende werking die het recht inzake gewapende conflicten en het humanitair oorlogsrecht hen beogen te bieden tegen (dreigende) agressie en (dreigende) oorlogsmisdrijven.
Dit pleidooi en de dagvaarding leggen daarvan getuigenis af.

De dreigende onrechtmatigheid jegens eisers; feiten en omstandigheden.

Maar verder willen eisers natuurlijk ook door-exerceren op de enige mogelijkheid die de Haagse benadering voor hen openlaat. Namelijk een beroep op onrechtmatigheid sec, en de verdere aan een dergelijk beroep op onrechtmatigheid te stellen eisen omtrent concreet en toegespitst persoonlijk (dreigend) slachtofferschap.

Nu zijn in de dagvaarding daaromtrent al een groot aantal feiten en gegevenheden gesteld:

- Acute hongersnood dreigt voor de eisers, zodra de bommen beginnen te vallen, want het voedseldistributiesysteem, waarvan zij, stuk voor stuk, afhankelijk zijn, zal onmiddellijk instorten.

- Intensieve bombardementen op de steden, waar zij leven, zijn te verwachten. Hun leven, gezondheid, eigendommen van henzelf en hun verwanten komen daardoor in acuut gevaar.

- De drinkwatervoorziening in de steden zal het begeven, zodat eisers vervuild water dreigen te moeten drinken, met alle dreigende besmettingsziektes voor hen als gevolg.

- Het rioolwatersysteem in de steden zal bezwijken, riool-

water zal over de straten lopen als het rioolpompsysteem bezwijkt, hetgeen het risico van besmettelijke ziekten nog zal vergroten.

- Het gezondheidssysteem, toch al tot het bot uitgekleed, zal de gevolgen van een oorlog onmogelijk aankunnen. Zodat eisers verstoken dreigen te worden van gezondheidszorg.

- Irak is geheel verpauperd en eisers, die stuk voor stuk zelf ook zijn verpauperd, zien hun bestaansvoorwaarden en toekomstperspectief, voor zover zij overleven, nog verder aangetast als gevolg van de komende verwoestingen.

Deze lijst van dreigende gevolgen voor eisers is allerminst limitatief. In feite is de rampspoed die de oorlog hen zal brengen oneindig.

Dan zijn er ook nog de volgende omstandigheden:

eiser sub 17, Abdalwahab Mubarek: woont in Dijala. Zijn huis is zwaar beschadigd door eerdere bombardementen. Het is weer opgebouwd, maar hij leeft in grote angst dat zijn huis opnieuw prooi zal worden van bombardementen.

eiser sub 2, Abdalamir Naji: woont in Babil en heeft in de Golfoorlog een been verloren. Leeft van de voedselpaketten en van wat hij verder bij elkaar kan scharrelen.

eiser sub 3, Munther Abbas: woont in Najaf en is werkloos door de instorting van de economie als gevolg van het embargo. Leeft in de marge van de samenleving en is vergaand afhankelijk van de voedselverstrekkingen door de regering.

eiser sub 4, Shakir Farhood Brisem: is ernstig ziek als gevolg van het tekort aan medicijnen en vreest het ergste als de oorlog uitbreekt.

eiser sub 5, Rafid Abdalamir: woont te Babil. Heeft al een paar leden van zijn familie verloren als gevolg van zware raketbeschietingen door de Amerikaans/Britse luchtmacht. Woont in de buurt van een fabriek die, naar Amerikaanse conceptie, als militair doelwit zou kunnen gaan gelden.

eiser sub 6, Muhamed Tarik Jaseen: woont in Bagdad. Zijn gehele huis werd verwoest tijdens de bombardementen van 1998 en hij vreest opnieuw dakloos te worden als de oorlog uitbreekt.

eiser sub 7, Haider Aswad Alabaiji: woont in Najaf. Zijn gezondheid is ernstig achteruitgegaan als gevolg van de oorlog en het embargo. Is met zijn gezin voornamelijk afhankelijk van voedselpaketten. Vreest het ergste voor zijn gezondheid zodra de oorlog uitbreekt.

eiser sub 8, Fagri Naji: wonend in Babil. Heeft al een broer

verloren in de Golfoorlog, en vreest voor nieuwe slachtoffers in zijn familie bij een nieuwe oorlog.

eiser sub 9, Ahmed Abdalrazaq Alsawami: woont in Bagdad en is zijn baan verloren als gevolg van de instorting van de economie. Probeert nu met man en macht iets nieuws op te bouwen, maar ziet het perspectief daarop totaal verdwijnen bij nieuwe oorlogsverwoestingen. Leeft in een gebied in Bagdad dat bij golfoorlog intensief gebombardeerd is, om hem onbekende redenen.

eisers sub 10, Ali Abbas Ali: wonend te Bagdad. Heeft een naast familielid verloren in de Golfoorlog en is als gevolg daarvan depressief geraakt. Leeft voornamelijk van voedselpaketten en van wat sjacher-aktiviteiten. Vreest ontzettend voor nieuwe verliezen onder zijn verwanten bij een nieuwe oorlog.

eiser sub 11, Sabah Abd Saleh: woont in Bagdad. Hij heeft zijn zaak moeten verkopen om zijn familie te kunnen onderhouden. Een nieuwe oorlog zal hem ongetwijfeld verder tot de bedelstaf brengen, zo vreest hij.

eiser sub 12, Muhamed Kadum Muhamed: wonend in Bagdad. Raakte al gewond tijdens de Golfoorlog en is panisch voor een nieuwe oorlog. Zijn vrouw is ernstig ziek.

eiser sub 13, Riad Ali Brisem: woont in Bagdad. Is straatarm geworden door de economische malaise en leeft voortdurend op de rand van de hongersnood. Vreest het niet lang te maken als de oorlog uitbreekt.

eiser sub 14, Zaki Amin: wonend te Bagdad. Ook hij woonde in kwartier dat tijdens de Golfoorlog hevig is gebombardeerd, waardoor zijn huis totaal is verwoest. Woont nu met zijn gezin in bij een familielid in dezelfde wijk als waar zijn huis stond en vreest dat deze wijk opnieuw hevig gebombardeerd zal worden bij een nieuwe oorlog.

eiser sub 15, Abdalrazaq Mubarek: woont in Dijala de buurt van een provinciaal bestuurscentrum en is doodsbang dat dit door de Amerikanen straks gebombardeerd wordt. Zijn gezondheid is ernstig aangetast als gevolg van het embargo, en heeft dan ook weinig weerstand tegen de komende oorlogsbeproevingen.

eiser sub 16, Ali Hussein: wonend te Najaf. Heeft in de Golfoorlog al een zoon verloren en is, als gevolg van de economische malaise ook zijn werk kwijtgeraakt. Leeft onder zeer kommervolle omstandigheden en vreest het ergste bij een nieuwe oorlog. Is met zijn gezin in hoge mate afhankelijk van de voedseldistributie.

eiser sub 1, Muwafak Hatem Lafteh: woont in Bagdad. Had een goede baan bij de overheid, maar is deze nu kwijt als gevolg van het economische verval in Irak. Ziet als ambtenaar totaal geen bestaansperspectief meer als nieuwe verwoestingen de economie nog verder zullen vernietigen. Woont in een kwartier

waarin veel overheidskantoren zijn en is doodsbang dat dit door de Amerikanen bij een nieuwe oorlog genadeloos gebombardeerd zal worden.

K O R T G E D I N G R E C H T B A N K A M S T E R D A M

Aanvullende pleitnotities

van

mr. E. Th. Hummels en mr. N.M.P. Steijnen

inzake

ABDALWAHAB MUBAREK en 17 mede-eisers

tegen

BALKENENDE, Bos en de Staat der Nederlanden

kort geding van vrijdag 21 februari 2003 om 10.00 uur

Inzake de subsidiaire vordering:

De Amerikanen behouden zich het recht voor om munitie met verarmd uranium te gebruiken.
Nederland wijst het gebruik van zulke wapens af.

De Amerikanen behouden zich het recht voor bepaalde typen clusterbommen te gebruiken, die naar Nederlandse rechtsopvatting, vallen onder het Verdrag inzake Anti-Personele Mijnen.

Bepaalde typen clusterbommen zijn **reeds op het eerste gezicht** onrechtmatig ingevolge het Verdrag inzake Anti-Personele Mijnen.
Dat wordt door de Nederlandse regering erkend en die heeft dan ook deze typen clusterbommen uit de Nederlandse wapenarsenalen verwijderd.

Maar dat betekent niet dat dergelijke reeds op het eerste gezicht verboden typen clusterbommen niet in de recentelijk gevoerde oorlogen gebruikt zouden zijn.
Amerika heeft namelijk geweigerd dit Verdrag van Ottawa te ondertekenen, en behoudt zich aldus nog steeds het recht voor om ze ook daadwerkelijk te gebruiken.

Aangenomen moet dan ook worden dat dergelijke naar internationaal rechtelijke verplichtingen voor Nederland verboden typen clusterbomen, die ook in de oorlog tegen Joegoslavië op grote schaal door de Amerikanen zijn gebruikt, o.a. bij de clusterbom-aanvallen op het Joegoslavische Nis, door de Amerikanen in de komende oorlog tegen Irak opnieuw zullen worden gebruikt.

Als Nederland daadwerkelijk in de komende oorlog, draagt ons land voor het gebruik van deze verboden wapens in NAVO-verband volkenrechtelijk mede-aansprakelijkheid.

<u>De terughoudendheid die Protocol I bij de Verdragen van Genève bij het uitvoeren van militaire aanvallen gebiedt</u>

Het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève bevat een fijnmazig stelsel van regels die moeten verzekeren dat er strikt de hand wordt gehouden aan het basale verbod van het humanitair oorlogsrecht om de burgerbevolking het slachtoffer te laten zijn van de oorlogshandelingen.

9.2. - Aanvallen dienen strikt tot militaire doelen te worden beperkt. (artikel 52 lid 1 Protocol I)

- Militaire doelen zijn <u>uitsluitend</u> die objecten die naar hun aard, ligging, bestemming of gebruik een daadwerkelijke bijdrage tot de krijgsverrichtingen leveren en waarvan de gehele of gedeeltelijke vernietiging, verovering of onbruikbaarmaking **onder de omstandigheden <u>van dat moment</u>** een duidelijk militair voordeel oplevert. (artikel 52 lid 2 Protocol I)

- Alle andere objecten die **geen** militaire doelen zijn als omschreven in artikel 52 lid 2 zijn <u>burgerobjecten</u> . (artikel 52 lid 1 Protocol I)

- Bij **twijfel** of een object dat gewoonlijk als burgerobject gebruikt wordt, wordt gebruikt om **een daadwerkelijke bijdrage te leveren aan de krijgsverrichtingen**, moet ervan uitgegegaan worden dat dit <u>niet</u> het geval is. (artikel 52 lid 3 Protocol I)

- Bij het uitvoeren van militaire operaties moet er **voortdurend** voor worden gewaakt, dat de burgerbevolking, de burgers en de burgerobjecten worden ontzien. (artikel 57, lid 1 Protocol I)

- **Al het praktisch uitvoerbare** moet worden gedaan om zich ervan te vergewissen dat slechts militaire doelen in de zin van artikel 52 lid 2 Protocol I worden aangevallen. Dit moet gebeuren zowel door degenen die een aanval voorbereiden als door degenen die tot een aanval besluiten. (artikel 57, lid 2 ad a onder (i) Protocol I)

- **Alle praktisch uitvoerbare** voorzorgen moeten in acht worden genomen bij de keuze van **middelen en methoden voor de aanval** om doden en gewonden onder de burgerbevolking te voorkomen en in elk geval tot het uiterste te beperken. Ook dat geldt zowel voor degenen die de aanval voorbereiden als voor degenen die tot de aanval besluiten. (artikel 57, lid 2, ad a onder

(ii) Protocol I)

- Als verwacht kan worden dat een aanval onevenredige schade zal toebrengen wat betreft doden of gewonden onder de burgerbevolking, dan wel onevenredige schade zal toebrengen aan civiele objecten, en dit dan in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse **militaire voordeel**, dan moet van die aanval worden afgezien. Dat geldt wederom zowel voor degenen die de aanval voorbereiden als voor degene die tot de aanval besluiten. (artikel 57, lid 2, ad a onder (iii) Protocol I)

- Als blijkt dat een bepaald doel geen militair doel is, dan dient de aanval te worden afgelast of opgeschort. Een aanval moet ook worden afgelast of opgeschort als verwacht kan worden dat deze onevenredige schade zal toebrengen wat betreft doden en gewonden onder de burgerbevolking, dan wel onevenredige schade zal toebrengen aan civiele objecten, en dit dan in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse **militaire voordeel.** (artikel 57 lid 2 ad b Protocol I)

Amerika heeft er, in alle recente oorlogen, maar vooral ook in de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, blijk van gegeven dit stelsel van regels van humanitair oorlogsrecht niet te willen respecteren.
Op zeer grote schaal zijn in deze oorlog objecten aangevallen en vernietigd, die met de beste wil van de wereld niet zijn te beschouwen als voldoend aan de definitie van militair doel, zoals die in art. 52,lid 2 Protocol I wordt gegeven.

Nederland heeft zich, toen ten tijde van de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, medeplichtig gemaakt door in het geintegreerde commando te participeren.

Zie hiervoor ook de adviezen van de Raad van State inzake de plaatsing van de kruisraketten in Nederland, met name ook het advies van 27 november 1985:

> "Geconstateerd kan dan ook worden dat Nederland reeds meer danvijfentwintig jaar betrokken is bij èn medeverantwoordelijk is voor de opstelling van geintegreerde defensieplannen die mede het gebruik van kernwapensystemen in daarin voorziene gevallen insluiten, en bijgevolg mede aansprakelijk is te stellen voor een gebruik van kernwapens in bondgenootschappelijk kader. Als participant in de geintegreerde NAVO-structuur kan Nederland - daarop heeft de Raad in zijn eerder advies reeds gewezen - zich, ook zonder plaatsing van kruisvluchtwapens op zijn grondgebied, aan deze medeverantwoordelijkheid niet onttrekken."

en:

"Zonder twijfel zal de beslissing tot al of niet inzetten van in Nederland geplaatste kruisvluchtwapens ernstige gevolgen kunnen hebben. Bovendien zou Nederland mede aansprakelijk kunnen worden gesteld voor een gebruik dat niet in overeenstemming zou zijn met het volkenrecht, een gebruik waarvoor Nederland de weg heeft vrijgemaakt door vrijwillig afstand te doen van de bevoegdheid om zodanig gebruik vanaf Nederlands grondgebied te beletten." eerste Advies van de Raad van State inzake de plaatsing van Kruisraketten, december 1983 (blz. 8, eerste kolom)

INZAKE DE ZOGENAAMDE VERPLICHTING OM MEE TE WERKEN AAN DE AMERIKAANSE WAPEN- EN TROEPENTRANSPORTEN DOOR NEDERLAND

Een dergelijke verplichting is non-existent:

1. Het NAVO-Verdrag (en dus ook de daarvan afgeleide verdragen) zijn louter **defensief** gericht.
   Dat geldt dus ook voor zover uit dit verdrag en aanvullende overeenkomsten, geheim of niet, verplichtingen zouden voortvloeien.
   Van een louter **defensief** gerichte operatie is hier geen sprake en Nederland hoeft deze dan ook niet te dulden.

2. "Anders dan het Verdrag van Brussel bevat het Noord-Atlantisch Verdrag geen automatische militaire bijstandsclausule". (blz. 6 1e kolom, advies Raad van State van 23 december 1983 inzake de plaatsing van kruisraketten in Nederland)

3. "Het voornaamste verschil met de eerstgenoemde bijstandsclausule, die overigens onverkort van kracht is gebleven en met de oprichting van de West-Europese Unie in 1954 is uitgebreid tot de Bondsrepubliek en Italië, ligt hierin, dat wanneer zich de zogenaamde casus foederis voordoet - het geval waarin de situatie optreedt waaraan het verdrag de bijstandsverplichting vastknoopt -, de plicht tot het verlenen van militaire bijstand niet een automatische is, doch afhankelijk van het oordeel van de verdragstaten over de noodzakelijkheid daarvan. Dit voorbehoud met betrekking tot de te verlenen bijstand was het gevolg van met name Amerikaanse constitutionele bezwaren tegen een automatische verplichting tot oorlogvoering." (blz. 6, eerste kolom)

4. Gaat de een of andere NAVO-staat dus zelfs op het pad van de aaanvalsoorlog, het agressie-pad dus, dan bestaat er uiteraard voor die staat op geen enkele wijze een beroep op dit NAVO-verdrag en daarvan afgeleide verdragen.

   - In geval van aanvallen die ook de burgerbevolking zouden kunnen treffen, dient op effectieve wijze vooraf een **waarschuwing** te worden gegeven, tenzij de omstandigheden dat niet toelaten. (artikel 57 lid 2

onder c Protocol I)

- Wanneer een keuze mogelijk is tussen verschillende militaire doelen om een gelijkwaardig militair voordeel te behalen, dan dient **dat doel te worden gekozen, waarop de aanval naar kan worden verwacht het minste gevaar voor de levens van de burgerbevolking en voor de burgerobjecten oplevert.** (artikel 57 lid 3 Protocol I)

- Geen enkele bepaling van artikel 57 protocol I mag worden uitgelegd als machtiging tot enige aanval op de burgerbevolking, burgers of burgerobjecten. (artikel 57 lid 5 Protocol I)

-

VOORZIENINGENRECHTER IN DE RECHTBANK TE AMSTERDAM
21 februari 2003 te 10.00 uur
03/284 KG

J.P. Balkenende, W.J. Bos, de Staat der Nederlanden/A. Mubarek en 17 anderen

Pleitnota mr. G.J.H. Houtzagers

1. Inleiding

Eisers vorderen in dit kort geding – kort samengevat – dat gedaagden worden veroordeeld zich te onthouden van iedere politieke, diplomatieke en militaire steun aan de dreiging met oorlogsgeweld tegen Irak, zolang de Veiligheidsraad niet met een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met militair geweld tegen Irak.

De vorderingen hebben betrekking op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie. Het gaat om de Nederlandse opstelling met betrekking tot resolutie 1441 en het eventueel gebruik van militair geweld tegen Irak. Dat beleid hangt in sterke mate af van politieke afwegingen in verband met de omstandigheden van het geval. Die omstandigheden staan, gezien de internationale ontwikkelingen, ook niet vast. De in dit verband te maken politieke afwegingen zijn ook onderwerp van voortdurend debat tussen de regering en de Tweede Kamer.

De vorderingen strekken er alle toe handelingen ter bepaling en ter uitvoering van politieke besluitvorming te verbieden. De burgerlijke rechter dient, zeker in kort geding, een grote mate van terughoudendheid aan de dag te leggen bij de beoordeling van dit soort vorderingen. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om dit soort politieke afwegingen te maken. Bovendien dient de rechter aan de daartoe geroepen organen van de Staat op voorhand voldoende ruimte te laten voor het maken van deze politieke afwegingen aan de hand van de concrete omstandigheden van het geval. Deze ruimte dient zo min mogelijk op voorhand beperkt te worden door het opleggen van een verbod waarbij ook niet alle relevante omstandigheden – als gevolg van internationale ontwikkelingen - in aanmerking kunnen worden genomen.

De discussie over de opstelling van de Nederlandse regering en politici met betrekking tot een eventueel militair optreden van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk tegen Irak, in het licht van resolutie 1441 van de Veiligheidsraad en de daarvan voorafgaande resoluties, dient dan ook plaats te vinden en vindt ook plaats in de Tweede Kamer en niet in de rechtszaal. Een terughoudende opstelling van de rechter met betrekking tot dit soort politieke afwegingen zou, mede gezien het gegeven dat elders zich toevoegen en vormen die geen rechtstreekse werking hebben, reeds moeten leiden tot afwijzing van de vorderingen.

8. Politieke debat

In de dagvaarding wordt niet ingegaan op het politieke debat in de Kamer en wordt het standpunt van de regering - als position 34 van de dagvaarding - onjuist en onvolledig weergegeven. Ik wijs u en de advocaat van eisers op voorhand een aantal Kamerstukken toegestuurd over dat politieke debat en het standpunt van de Nederlandse regering. In chronologische volgorde citeer ik een aantal passages uit Kamerstukken.

Brief van Minister van Buitenlandse Zaken van 11 november 2002

> "Nu acht weten intensieve onderhandelingen tussen de leden van de Veiligheidsraad en in het bijzonder tussen de P-5 is op 8 november 8. VR-resolutie 1441 inzake Irak uiteraard aanvaard. De regering vereenigt deze positieve ontwikkeling die het resultaat is van de constructieve houding in het diplomatieke overleg van de kant van de Verenigde Staten en andere leden van de VR."
>
> "De resolutie stelt dat indien een verdere "material breach" door de VN-wapeninspecteurs gerapporteerd en aan de VR gemeld wordt, de Raad bijeen zal komen om zich te beraden. De resolutie gaat niet in op de vraag welke maatregelen in dat geval genomen kunnen of moeten worden, en is tevens niet op de vraag of een eventueel gebruik van geweld in een nieuwe VR-resolutie moet worden betrokken. Wel wordt in herinnering gebracht dat de Veiligheidsraad Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd dat het ernstige consequenties zinden zou moeten zien in het geval van voortdurende schending van zijn verplichtingen."
>
> Zie:
> Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 43

Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie van 21 november 2002

> "De regering heeft eerder gewezen op de noodzaak de druk op Irak op te voeren om uitvoering te geven aan zijn verplichtingen uit hoofde van deze en voorgaande VR-resoluties."
>
> Zie:
> Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 64

Verslag van een algemeen overleg gehouden op 19 november 2002, de Minister van Buitenlandse Zaken

Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn, advocaten en notarissen

De discussie over de opstelling van de Nederlandse regering en politici met betrekking tot een eventueel militair optreden van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk tegen Irak, in het licht van resolutie 1441 van de Veiligheidsraad en de daaraan voorafgaande resoluties, dient dan ook plaats te vinden en vindt ook plaats in de Tweede Kamer en niet in de rechtszaal. Een terughoudende opstelling van de rechter met betrekking tot dit soort politieke afwegingen zou, mede gezien het gegeven dat eisers zich beroepen op normen die geen rechtstreekse werking hebben, reeds moeten leiden tot afwijzing van de vorderingen.

2. Politieke debat

In de dagvaarding wordt niet ingegaan op het politieke debat in de Kamer en wordt het standpunt van de regering – zie positum 34 van de dagvaarding – onjuist en onvolledig weergegeven. Ik heb u en de advocaat van eisers op voorhand een aantal kamerstukken toegestuurd over dat politieke debat en het standpunt van de Nederlandse regering. In chronologische volgorde citeer ik een aantal passages uit Kamerstukken.

Brief van Minister van Buitenlandse Zaken van 11 november 2002

> "Na acht weken intensieve onderhandelingen tussen de leden van de Veiligheidsraad en in het bijzonder tussen de P-5 is op 8 november jl. VR-resolutie 1441 inzake Irak unaniem aanvaard. De regering verwelkomt deze positieve ontwikkeling die het resultaat is van de constructieve houding in het diplomatieke overleg van de kant van de Verenigde Staten en andere leden van de VR."

> "De resolutie stelt dat zodra een verdere "material breach" door de VN-wapeninspecteurs geconstateerd en aan de VR gemeld wordt, de Raad bijeen zal komen om zich te beraden. De resolutie gaat niet in op de vraag welke maatregelen in dat geval genomen kunnen of moeten worden, en a fortiori niet op de vraag of een eventueel gebruik van geweld in een nieuwe VR-resolutie moet worden bekrachtigd. Wel wordt in herinnering gebracht dat de Veiligheidsraad Irak herhaaldelijk heeft gewaarschuwd dat het ernstige consequenties onder ogen zal moeten zien in het geval van voortdurende schending van zijn verplichtingen."

> Zie:
> Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 63

Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie van 21 november 2002

> "De regering heeft eerder gewezen op de noodzaak de druk op Irak op te voeren om uitvoering te geven aan zijn verplichtingen uit hoofde van deze en voorgaande VR-resoluties."

> Zie:
> Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 64

Verslag van een algemeen overleg gehouden op 19 november 2002, de Minister van Buitenlandse Zaken

"De resolutie is keihard en laat geen enkel misverstand bestaan over wat van Irak wordt gevraagd. Zij is er gekomen in het kader van de permanente maximale politieke en militaire druk die op Irak is uitgeoefend. Zonder die druk op Saddam Hoessein zal er immers niets bereikt worden. Mede dankzij de vasthoudende pogingen van een aantal landen, waaronder Nederland, om de VS ervan te overtuigen om in het kader van de VN te opereren, hebben de VS voor het VN-spoor gekozen; dat spoor is niet gericht op «regime change», maar op ontwapening. Dat neemt niet weg dat het een zegen zou zijn als het regime van Saddam Hoessein zou verdwijnen. De resolutie heeft geen betrekking op de no-fly zones, maar alleen op de ontwapening. Het niet voldoen aan de resolutie betekent niet automatisch dat dan het geweldsmiddel wordt ingezet. Op dat punt is de resolutie niet helder, omdat zij een politiek compromis is ten behoeve van de unanimiteit. Frankrijk wilde bijvoorbeeld geen automatische «trigger» in de resolutie; de minister heeft geen informatie over wat aan de Syrische instemming vooraf is gegaan. Er komt een nieuwe vergadering van de Veiligheidsraad als op grond van de rapportage door de wapeninspecteurs onverhoopt blijkt dat Irak niet voldoet aan zijn zware, maar terecht opgelegde opdracht. De vermelding van «serious consequences» betekent echter dat de Veiligheidsraad dan niet een geheel nieuw debat begint: «serious consequences» kan naar de mening van de minister alleen worden gelezen als «de inzet van het geweldsmiddel». Dat is echter een aparte afweging die op dat moment moet worden gemaakt. Als militaire actie onverhoopt nodig is, is het opsporen en vernietigen van massavernietigingswapens de doelstelling daarvan, maar die militaire actie zal hopelijk ook leiden tot de beëindiging van het regime van de afschuwelijke dictator Saddam Hoessein. Op basis van eerdere ervaringen en gelet op de brief van de Iraakse minister van buitenlandse zaken, die veel mogelijkheden tot traineren openlaat, is de minister sceptisch over de opstelling van Irak; de druk op Irak mag dus niet verslappen. Voor de vaststelling van «non-compliance» is meer nodig dan het opgeven van een verkeerd typenummer van een raket, maar het is duidelijk dat Irak niet mag vervallen in een patroon van non-compliance. Tot nu toe heeft Irak permanent gebruik gemaakt van list en bedrog, maar de minister heeft vertrouwen in de heer Blix, die een zeer zware opdracht heeft en die fair zal moeten rapporteren. De Nederlandse regering vindt dat bij de onverhoopte inzet van het geweldsmiddel een nieuwe resolutie wenselijk is, maar niet noodzakelijk voor de volkenrechtelijke legitimatie van dat geweld. Zij is in die al voor de totstandkoming van resolutie 1441 bestaande opvatting gesterkt doordat die unaniem aangenomen resolutie duidelijk verwijst naar eerdere resoluties, met name naar resolutie 678, en naar de totale inbreuk («material breach») die Irak daarop permanent heeft gepleegd; die resoluties worden ook verhelderd. Resolutie 1441 moet dus inderdaad als één geheel gelezen worden en is dus ook een gevolg van de ontwikkelingen in de afgelopen elf jaar, waarin niet tegen Irak werd opgetreden omdat de wereldgemeenschap en de VN om allerlei politieke redenen daar toen te slap voor waren, waardoor de Veiligheidsraad zijn geloofwaardigheid dreigde te verliezen. Het in de resolutie opgenomen tijdspad is zeer strikt, maar wel realistisch. Binnen de EU zijn gesprekken gaande over eventuele onverhoopte volgende fases; daarover voert de Nederlandse regering ook gesprekken met de VS. De regering zal echter uiteraard geen enkele beslissing nemen zonder dat het Nederlandse parlement daarmee heeft ingestemd."

Zie:

Tweede Kamer, 2002 – 2003, 23 432, nr. 66

Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 3 december 2003, de Minister van Buitenlandse Zaken

"De minister van Buitenlandse Zaken is van mening dat het spoor van de Veiligheidsraad tot het bittere einde moet worden afgelopen en wenst niet uit te gaan

van een oorlog zolang dat spoor via resolutie 1441 niet volledig is afgelegd. Hij memoreert de uitspraak van de secretarisgeneraal van de Verenigde Naties dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheden zal moeten nemen op grond van de «serious consequences» die in resolutie 1441 worden vermeld, indien Irak zich niet houdt aan de resolutie. Deze resolutie was er nooit gekomen als Saddam Hoessein niet al onder maximale militaire druk was gezet. Recht heeft af en toe macht nodig om recht te zijn. Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een «material breach» door Irak zal worden bezien of sprake is van «een consistent pattern of non-compliance» met de resolutie. Daarover zal in de Veiligheidsraad gesproken moeten worden en daarover heeft Nederland ook een eigen, separate afweging te maken. De minister verwijst ten slotte naar het algemeen overleg van november jongstleden, waarin uitgebreid is gesproken over de opvatting van de regering over resolutie 1441. Tijdens dat overleg is ook gesproken over de positie van de Verenigde Staten en de verschillende deadlines die in de resolutie worden vermeld. Voorts is de opvatting van de regering over een eventuele «material breach» uitgebreid aan de orde geweest. Ook hij benadrukt dat resolutie 1441 een kans moet hebben en dat het ten principale gaat om het waarborgen van de internationale rechtsorde. Daarbij passen verschillende middelen, waarbij het gebruik van militair geweld moet worden beschouwd als een ultimum remedium."

Zie:

Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 68

Brief van de Minister van Buitenlandse zaken d.d. 30 januari 2003

"Op 27 januari hebben Hoofd UNMOVIC Blix en Voorzitter van IAEA hun rapporten aan de Veiligheidsraad gepresenteerd over de bevindingen van de eerste fase van de inspecties. Hieruit is gebleken dat de Iraakse medewerking met de VN-wapeninspecteurs te wensen overlaat en dat Irak «nog steeds niet tot een volledige aanvaarding» is gekomen van de ontwapeningseisen die het land zijn opgelegd"

"De regering is zeer bezorgd over deze rapportage. Het beleid van de regering – en van de internationale gemeenschap – is en blijft gericht op de ontwapening van Irak."

"Tenslotte geeft de regering er sterk de voorkeur aan dat, als zou moeten worden geconcludeerd tot «material breach», zulks zou worden gedaan in de vorm van een nieuwe Veiligheidsresolutie, waarin tevens verdere maatregelen tegen Irak expliciet worden gesanctioneerd. De regering zal zich overigens onder alle omstandigheden – nadat «material breach» is geconstateerd – hierover een zelfstandig oordeel vormen en een eigen afweging maken welke stappen de regering gerechtvaardigd acht en welke bijdrage Nederland daaraan zou willen en kunnen leveren."

Zie:
Tweede Kamer, 2002- 2003, 23 432, nr. 69

Verslag van een algemeen overleg gehouden op 18 december 2002, de Minister van Buitenlandse Zaken

"Minister **De Hoop Scheffer** merkt op dat Saddam Hussein nooit zou hebben ingestemd met het toelaten van wapeninspecteurs en het presenteren van de lijst als er naast politieke druk niet ook sprake zou zijn geweest van militaire druk. Hij spreekt tegen dat de voorbereidingen het plannen van een oorlog inhouden. De Nederlandse regering doet op dit moment hetzelfde wat de Europese bondgenoten doen, inclusief Duitsland. De maatregelen die de regering in haar brieven noemt, hebben een defensief karakter. Hij vindt de planning daarvan niet voorbarig, want daarmee kan niet worden gewacht totdat het conflict is uitgebroken. De VN-Veiligheidsraad is het

orgaan om "material breach" vast te stellen. Als dit gebeurt, komen de "serious consequences" aan de orde die in resolutie 1441 worden genoemd en treedt er een nieuwe fase in. Voor de voorbereiding van de discussie daarover in de VN-Veiligheidsraad vertrouwt de regering op het oordeel van de heer Blix en de zijnen, die als VN-medewerkers tot een objectief en onafhankelijk oordeel zullen moeten komen. De minister wijst erop dat de VN-Veiligheidsraad een politiek orgaan is en dus met een politiek oordeel zal komen. De regering heeft een sterke voorkeur ("voor" toevoeging GJHH) een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken.
De minister onderstreept hierbij het belang van een zo breed mogelijk politiek draagvlak in het parlement. De minister bevestigt dat de wapeninspecteurs tot dusverre hun werk ongehinderd hebben kunnen doen, zij het dat zij nog slechts een klein gedeelte van de te inspecteren plaatsen hebben bezocht. Op het moment dat UNSCOM destijds Irak verliet, was een groot aantal biologische en chemische wapens nog niet getraceerd, terwijl dit er wel zou moeten zijn. Hij hoopt dat de heer Blix hierover een oordeel zal kunnen geven in zijn rapportage.
De minister spreekt tegen dat de Nederlandse regering het Amerikaanse unilateralisme steunt. Tot op dit moment bewandelen de Verenigde Staten het VN-spoor en de bewindsman hoopt dat dit zo blijft. Ook volgens de VS dient de discussie plaats te vinden in de Veiligheidsraad. Als de VN-Veiligheidsraad op basis van een nieuwe resolutie unaniem besluit tot "material breach" en op basis daarvan tot "serious consequences", is de minister politiek uitgepraat met degenen die steun hieraan dan toch nog zouden afwijzen. Bij een besluit over deelname aan acties spelen naast legitimiteit proportionaliteit en effectiviteit een rol, maar de afweging met betrekking tot deze twee criteria wordt pas gemaakt op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van een conflict en er duidelijkheid ontstaat over de situatie in Irak. Hierin passen geen dogmatische aannames voorafgaand aan het proces."

Zie:
Tweede Kamer, 2002-2003, 23 432, nr. 74

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken van 10 februari 2003

"Zoals ik reeds eerder heb aangegeven is het van groot belang de integriteit van het VN-proces te respecteren, en is een nieuwe resolutie derhalve zeer wenselijk."

"Met het oog op de noodzakelijke politieke legitimatie van eventueel militaire optreden tegen Irak hecht Nederland sterk aan een uitspraak van de VR"

Zie:
Tweede Kamer 2002-2003, 23 432 , nr. 76

Uit deze citaten blijkt duidelijk dat de opstelling van de regering erop gericht is de druk op Irak op te voeren om resolutie 1441 en de daaraan voorafgaande resoluties van de Veiligheidsraad na te leven. Het standpunt van de regering met betrekking tot een eventuele nadere resolutie van de Veiligheidsraad is duidelijk. De regering heeft een sterke voorkeur voor een dergelijke resolutie en vindt een dergelijke resolutie ook zeer wenselijk, maar niet noodzakelijk. Resolutie 1441 van de Veiligheidsraad kan, gezien de uitdrukkelijke verwijzing naar eerdere resoluties en met name de resoluties 678 en 687 een volkenrechtelijke legitimatie opleveren voor een eventueel militair geweld tegen Irak, dat, hetzij met nadruk gesteld, nu niet aan de orde is.

3. Het volkenrechtelijk geweldsverbod

Eisers beroepen zich op schending van een volkenrechtelijk geweldsverbod. Daarvoor beroepen zij zich in de eerste plaats op schending van artikel 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties en subsidiair op de onderliggende volkenrechtelijke gewoonterechtelijke norm - met naar zij stellen een gelijke inhoud - van dwingend recht ook wel aangeduid als ius cogens. Daarvoor wordt ook een beroep gedaan op het arrest van het Hof Amsterdam van 6 juli 2000 in de zaak Dédovic tegen de Staat (productie eisers).

Over dit onderwerp kan ik kort zijn. Eisers kunnen zich in dit geding niet beroepen op een schending van een volkenrechtelijk geweldsverbod. Dat is niet een misinterpretatie van een Haags rechtscollege maar bevestigd in het arrest van de Hoge Raad van 29 november 2002 in de zaak Danikovic tegen de Staat (productie 3 van gedaagden).
De Hoge Raad overweegt in de r.o. 3.5 uitdrukkelijk dat het Haagse hof in zijn rechtsoverwegingen 8 tot 16 met juistheid heeft geoordeeld dat de door die eisers aan hun vorderingen ten grondslag gelegde internationaal-rechtelijke normen - identiek aan de normen waarop eisers zich in deze procedure beroepen - niet tot toewijzing daarvan kunnen leiden. In die overweging wordt voor de gronden verwezen naar de conclusie van de Advocaat-Generaal onder 21-56. Ik citeer kort uit de conclusie van AG mr. Strikwerda, een autoriteit op dit gebied.

> "29. *Onderdeel 3.5* bestrijdt als onjuist het oordeel van het Hof dat het voorschrift van art. 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties en regels van ongeschreven (dwingend) volkenrecht met een vergelijkbare strekking zich richten tegen staten en in beginsel slechts tussen Staten rechtsgevolgen hebben.
> 30. Het onderdeel faalt omdat het oordeel van het Hof juist is. Naar algemeen aanvaarde opvatting richt het volkenrechtelijke agressieverbod, zoals vastgelegd in art. 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties, zich uitsluitend tot staten en kunnen uitsluitend Staten de naleving van het verbod inroepen. Zie Bruno Simma (ed.), The Charter of the United Nations. A Commentary, 1995, Article 2 (4), blz. 115, MN 28 (A. Randelzhofer): "Thus the prohibition of de use of force indisputably only protects and is only addressed to states". Zie voorts Malcolm N. Shaw, International Law, 4th ed. 1997, blz. 182-184."

Zie:
Productie 3 van de gedaagden.

Voor de vraag of er sprake is van rechtstreekse werking dient gekeken te worden naar de inhoud en strekking van de norm. Het gaat dus niet om de vraag of een norm is vastgelegd in een verdrag, dan wel of die norm voortvloeit uit gewoonterecht, maar om de vraag of die norm, gezien haar inhoud en strekking, een ieder verbindt als bedoeld in artikel 93 van de Grondwet. De vraag of een norm behoort tot het zogenaamde ius cogens is derhalve niet

beslissend voor de vraag of op die norm rechtstreeks een beroep kan worden gedaan. In casu richt het volkenrechtelijke geweldsverbod zich uitsluitend tot Staten.

Ter voorkoming van misverstand, naar mijn mening is het hof Amsterdam in de zaak Dédovic niet uitgegaan van een onjuist rechtsopvatting. In r.o. 5.3.18 wordt uitdrukkelijk overwogen dat eisers in die procedure geen directe aanspraak kunnen ontlenen aan het geweldsverbod.

4. Gestelde andere normschendingen

Artikel 90 Grondwet
Dit artikel geeft een algemeen uitgangspunt waaraan het buitenlands beleid steeds moet worden getoetst. Door het opvoeren van de druk op Irak om resolutie 1441 en de daaraan voorafgaande resoluties na te leven wordt door de regering nu juist de ontwikkeling van de internationale rechtsorde bevorderd. Van enige schending is dan ook geen sprake.

Protocol II bij de Verdragen van Geneve
Dit protocol is uitsluitend van toepassing op niet internationale conflicten, dat wil zeggen op alle gewapende conflicten waarop protocol I niet van toepassing is (artikel 1 Protocol II).

Handvast van Neurenberg
Het handvest van de internationale militaire rechtbank behorend bij de op 8 augustus 1945 gesloten "overeenkomst (...) voor de vervolging en bestraffing van grote oorlogsmisdadigers van de Europeesche As) Trb. 1946, 14) heeft blijkens artikel 1 daarvan betrekking op de berechting en de bestraffing van oorlogsmisdadigers van de toenmalige Europese As. Het handvest is derhalve niet van toepassing op eventuele, nu niet aan de orde zijnde oorlogsmisdrijven in of jegens Irak. Zover het betoog van eisers moet worden gezien als een beroep op volkenrechtelijk gewoonterecht geldt hetgeen hiervoor is opgemerkt. Dergelijke normen hebben in ieder geval in zoverre geen rechtstreekse werking dat individuele personen in kort geding voor de burgerlijke rechter een bevel tot naleving door de Staat van die normen zou kunnen vorderen.

Onrechtmatige daad
Zoals hiervoor al uiteengezet is er van enig onrechtmatig handelen van de Staat geen sprake. De opstelling van de Nederlandse regering is erop gericht de druk op Irak maximaal op te voeren teneinde resolutie 1441 en de daaraan voorafgaande resoluties van de Veiligheidsraad na te leven. Alles staat in dat teken. Het standpunt van de regering met betrekking tot een nadere resolute van de Veiligheidsraad, te weten een sterke voorkeur voor een dergelijke resolutie die ook gewenst maar niet noodzakelijk is, is niet onrechtmatig. De regering moet in vrijheid een dergelijk standpunt kunnen innemen. Voor de volkenrechtelijke legitimatie daarvan verwijs ik naar hetgeen ik hiervoor heb opgemerkt. Eisers kunnen zich daarenboven niet beroepen op een eventuele schending van het geweldsverbod omdat die norm zich uitsluitend richt tot Staten.

5. De vorderingen

In de inleiding van dit pleidooi heb ik reeds uiteengezet dat nu de vorderingen betrekking hebben op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie de burgerlijke rechter in kort geding een grote mate van terughoudendheid aan de dag moet leggen. De vorderingen zijn er immers op gericht dat handelingen die strekken ter uitvoering of ter bepaling van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlands beleid en defensie als onrechtmatig en derhalve als verboden worden aangemerkt. Ik verwijs uitdrukkelijk naar de in het geding gebrachte arresten van de Hoge Raad van 29 november 2002 (Danikovic tegen de Staat) en 21 december 2001 (Vereniging van Juristen voor de Vrede tegen de Staat) (productie 3 van gedaagden). Het politieke debat over de opstelling van de Staat is in volle gang. De omstandigheden die voor die politieke besluitvorming van belang zijn staan niet vast. Er doen zich dagelijks internationale ontwikkelingen voor die van belang zijn voor de politieke besluitvorming. In de Nederlandse parlementaire democratie komt politieke besluitvorming tot stand in samenspel tussen regering en parlement. Aan deze politieke besluitvorming gaat een standpuntbepaling vooraf, die zowel bij (leden van) de regering als bij (leden van) het parlement plaatsvindt. Een en ander resulteert vervolgens in een politiek besluit. De werking van de politieke besluitvorming zou worden gefrustreerd indien – zoals eisers vorderen – de rechter vooraf een standpuntbepaling zou verbieden. Standpunten en meningen zijn niet verboden. Een rechtelijk ingrijpen zou een goed functioneren van de parlementaire democratie beletten, zo niet onmogelijk maken. Daar komt bij dat eisers zich beroepen op normen die geen rechtstreekse werking hebben. Indien de regering in een debat met het parlement een bepaald standpunt huldigt is dit geen handeling die in kort geding kan worden verboden.

> Zie:
> President van de Arrondissementsrechtbank 's -Gravenhage, vonnis van d.d. 15 januari 1999 (productie 2 van gedaagden).

In dit verband wijs ik op het arrest van de Hoge Raad van 22 januari 1993, NJ 1994, 734 (productie 3 van gedaagden). Ook in die zaak ging het over een mening van de regering over een rechtsvraag.

De vorderingen zijn niet voldoende concreet omschreven

De vorderingen zijn zeer ruim geformuleerd (in welke vorm dan ook meewerken aan oorlogsgeweld tegen Irak, het politiek en diplomatiek steunen van eventueel oorlogsgeweld etc.). Dat doet de vraag rijzen of deze vorderingen wel voldoende concreet zijn omschreven om eisers in die vorderingen te kunnen ontvangen. Ik verwijs naar het arrest van de Hoge Raad van 21 december 2001, NJ 2002, 217 in de zaak Vereniging van Juristen voor de Vrede tegen de Staat. De Hoge Raad overwoog:

"Indien reeds op voorhand blijkt dat de handelingen waarvan in dit geding wordt gevorderd deze verboden te verklaren, op zodanige wijze zijn omschreven dat zij niet alle of niet onder alle omstandigheden onrechtmatig zijn, en de vraag of zij al dan niet onrechtmatig zijn, anders dan in geval van in het verleden verrichtte handelingen, ook niet aan de hand van de omstandigheden van het geval kan worden onderzocht, is de verklaring voor recht onvoldoende concreet omschreven."

"Hetzelfde geldt op overeenkomstige wijze voor de onvoldoende concreet omschreven vorderingen strekkende tot een verbod van die handelingen of tot een bevel die handelingen te staken."

Zie:
Productie 3 van gedaagden

De vorderingen zijn niet zodanig concreet omschreven dat het handelen van de Staat onder alle omstandigheden onrechtmatig zou zijn. Stel bijvoorbeeld dat Irak zelf zou overgaan tot het gebruik van militair geweld. De vorderingen, indien toegewezen, zouden dan ook zien op de opstelling van de gedaagden om in die situatie op welke wijze dan ook politiek, diplomatiek of militair steun te verlenen aan een reactie op dat militaire geweld. Nu de vorderingen onvoldoende concreet zijn omschreven zijn eisers dan ook niet ontvankelijk in de door hen ingestelde vorderingen.

6. Gedaagden sub 1 en 2

In hoofdstuk IV van de dagvaarding wordt ingegaan op de reden waarom de heren Balkenende en Bos in privé gedagvaard zijn. De heer Balkenende omdat hij "als persoon en als leider van het CDA" een opvatting zou hebben verkondigd die overeenkomt met de opvatting van de regering, welke opvatting door eisers bestreden wordt (positum 35 dagvaarding).
De heer Bos omdat hij "als persoon en als leider van de PvdA" kenbaar zou hebben gemaakt zich het recht voor te behouden eenzelfde positie in te nemen.
De redenering van eisers is bijna onnavolgbaar. Ik doe een poging die redenering te volgen. Betoogd wordt dat de regering door te overwegen de VS te zullen steunen zich bereid en gereed houdt om eventueel als medepleger van het misdrijf van agressie te fungeren. Elke persoonlijke vorm van steunverlening door de heren Balkenende en Bos aan dat misdrijf zou dan moeten worden aangemerkt als onrechtmatig en misdadig jegens eisers.
Het gaat dus volgens eisers om een persoonlijke verantwoordelijkheid van de heren Balkenende en Bos. Zij zouden – niet in een hoedanigheid van orgaan van de Staat – onrechtmatig handelen door een standpunt in te nemen dat eisers onwelgevallig is.

Die redenering is om meerdere redenen onhoudbaar. In de eerste plaats natuurlijk omdat er van enig onrechtmatig handelen van de zijde van de Staat geen sprake is zoals hiervoor uiteengezet. Dan komt men aan de tweede stap van de redenering niet meer toe. In de tweede plaats is het de vraag hoe een standpunt van een natuurlijk persoon, die niet kan worden beschouwd als orgaan van de Staat, over de opstelling van de Staat met betrekking

tot enig mogelijk militair geweld van een andere Staat jegens een derde Staat, onrechtmatig kan zijn. Ik kan het niet inzien.
De heren Balkenende en Bos zijn politici. Standpunten van politici over dit soort onderwerpen kunnen naar mijn overtuiging niet onrechtmatig zijn. De heren Bos en Balkenende zijn beide lid van de Tweede Kamer. Zij dienen als kamerlid standpunten in te nemen in het politieke debat over onder andere de Nederlandse opstelling met betrekking tot een eventueel militair optreden van derden jegens Irak. Toewijzing van de vorderingen zou ertoe leiden dat de heren Balkenende en Bos geen standpunt meer zouden kunnen innemen over dit onderwerp in de vergaderingen van de Tweede Kamer. Dit zou een onaanvaardbare inbreuk opleveren op hun recht op vrijheid van meningsuiting. Een dergelijk ingrijpen zou een goed functioneren van de parlementaire democratie beletten, zo niet onmogelijk maken. Daarenboven is een ingrijpen rechtstreeks in strijd met de parlementaire onschendbaarheid van kamerleden die is vastgelegd in artikel 71 van de Grondwet. Ook het petitum van de vordering met betrekking tot deze gedaagden is onbegrijpelijk. De heren Balkenende en Bos stellen niet in privé troepen of wapens beschikbaar. Ook hebben zij in privé geen invloed op het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied (zie 1.1 van het petitum met betrekking tot gedaagden sub 1 en 2).

Met betrekking tot de vordering tegen deze gedaagden wil ik nog een slotopmerking maken. Eisers hebben weinig vertrouwen in de Haagse rechtbank en het Haagse hof. In de dagvaarding wort gesteld dat deze rechtelijke colleges de opzettelijke misinterpretatie door de Staat zonder meer plachten te volgen (zie positum 21 van de dagvaarding). Dat zou wel eens de reden kunnen zijn geweest om een natuurlijke persoon die woonplaats heeft in een ander arrondissement in dit kort geding te betrekken zodat een andere rechtbank ook bevoegd is. Gebruikelijk is natuurlijk dat dit soort zaken en deze discussies plaatsvinden voor de rechtbank waar de Staat zijn zetel heeft te weten de rechtbank Den Haag. Voorkomen dient te worden dat door bijvoorbeeld telkenmale een kamerlid – die woonachtig zijn in alle arrondissementen – in rechte te betrekken aan een vorm van willekeurige forumshopping gedaan zou kunnen worden.

7. Ondergeschiktstelling van Nederlandse militairen

In de dagvaarding wordt aangegeven dat voorkomen dient te worden dat Nederlandse militairen onder het oppercommando van de Verenigde Staten komen omdat de Verenigde Staten vele regels van humanitair oorlogsrecht niet onderschrijven. Het woord oppercommando is een onduidelijke en onjuiste term. "Het oppergezag" zo dat wordt bedoeld, berust op grond van artikel 97 lid 2 van de Grondwet te allen tijde bij de regering. Dat is bij de inzet onder niet Nederlands bevel niet anders. Ook bij niet Nederlandse bevelvoering zijn eenheden gebonden door hun eigen nationale regels alsook, uiteraard, het internationale recht. De Nederlandse militairen blijven individueel strafrechtelijk aansprakelijk voor misdrijven gepleegd door hen of door troepen onder hun bevel. Op dit moment is nog volstrekt onduidelijk of er een conflict in Irak zal ontstaan en nog minder duidelijk of

Nederland alsdan daaraan zal bijdragen met inzet van militaire eenheden. Een eventuele bevelsverhouding tussen nog niet aangewezen Nederlandse eenheden en niet nader bepaalde Amerikaans bevelsniveaus in een nog niet bestaand conflict is dan ook op dit moment niet nader aan te duiden. Anders gezegd, het niveau van bevelsoverdracht staat nog allerminst vast.

8. Doorvoer Amerikaans materieel

Op 17 februari 2003 heeft de advocaat van eisers de heer Balkenende in zijn hoedanigheid van minister van Algemene Zaken, gesommeerd om hem uiterlijk donderdag 20 februari 2003 om 20.00 uur aan de hand van documenten garanties te bieden dat het Amerikaans materieel dat thans in Nederland wordt doorgevoerd niet bestemd zal zijn voor een eventuele militaire actie tegen Irak. Aan die sommatie is geen gevolg gegeven.

De Verenigde Staten hebben, overeenkomstig de daarvoor geldende afspraken in het kader van "host nation support" de Staat gevraagd de doorvoer van Amerikaans militair materieel en personeel te faciliteren. De regering heeft hiermee ingestemd. Dit besluit van de regering moet uitdrukkelijk worden geplaatst in het kader van het uitgebreide stelsel van samenwerking en wederzijdse hulp die tussen bondgenoten tot stand is gekomen in het kader van het Noord-Atlantisch Verdrag van 1949. Dit stelsel berust op uiteenlopende verdragen en ongeschreven gewoonterechtelijke normen. Ook andere landen, waaronder België en Duitsland, hebben om die reden ingestemd met soortgelijke Amerikaans verzoeken. Over dit besluit is in de Kamer op 19 februari 2003 gedebatteerd en een overgrote meerderheid van de Kamer steunt het besluit van de regering. Het faciliteren door de Staat van de doorvoer van Amerikaans materieel is derhalve niet onrechtmatig jegens eisers.

9. Conclusie

Eisers dienen niet ontvankelijk te worden verklaard in hun vorderingen dan wel dienen deze vorderingen afgewezen te worden; kosten rechtens.

behandeld door mr. G.J.H. Houtzagers
correspondentie postbus 11756, 2502 AT Den Haag
telefoon 070-5153786
fax 070-5153123
e-mail gjh.houtzagers@prdf.nl
zaaknummer 1003032

IN NAAM DER KONINGIN !

120

Pee/SK
vonnis 28 februari 2003

RECHTBANK IN HET ARRONDISSEMENT AMSTERDAM
VOORZIENINGENRECHTER IN KORT GEDING
VONNIS

in de zaak met rolnummer KG 03/284 Pee van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK,
2. ABDALAMIR NAJI,
3. MUNTHER ABBAS,
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM,
5. RAFID ABDALAMIR,
6. MUHAMED TARIK JASEEN,
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI,
8. FAGRI NAJI,
9. AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI,
10. ALI ABBAS ALI,
11. SABAH ABD SALEH,
12. MUHAMED KADUM MUHAMED,
13. RIAD ALI BRISEM,
14. ZAKI AMIN,
15. ABDALRAZAQ MUBAREK,
16. ALI HUSSEIN,
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH,
    allen wonende in Irak,
18. de vereniging VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo,

eisers bij gelijkluidende dagvaardingen van 17 en 18 januari 2003,
procureur mr. M. Veldman,
advocaten mr. E. Th. Hummels en mr. N.M.P. Steijnen te Zeist,

t e g e n :

1. Jan Pieter BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel,
2. Wouter Jacob BOS, wonende te Amsterdam,
3. de STAAT DER NEDERLANDEN, zetelend te 's-Gravenhage,

g e d a a g d e n ,
procureur mr. L.P. Broekveldt,
advocaat mr. G.J.H. Houtzagers te 's-Gravenhage.

VERLOOP VAN DE PROCEDURE

Ter terechtzitting van 21 februari 2003 hebben eisers, verder te noemen Mubarek c.s., gesteld en gevorderd overeenkomstig de in fotokopie aan dit vonnis gehechte dagvaarding. Gedaagden, verder gezamenlijk te noemen de Staat c.s. en afzonderlijk de Staat, Balkenende en Bos, hebben verweer gevoerd met conclusie tot weigering van de gevraagde voorziening.
Na verder debat hebben partijen stukken overgelegd voor vonniswijzing.

GRONDEN VAN DE BESLISSING

1. In dit vonnis wordt uitgegaan van de volgende feiten.

a. Met betrekking tot de crisis rond Irak staat vast dat er een oorlogsdreiging bestaat. Deze crisis is onderwerp van discussies in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN).

b. De Veiligheidsraad heeft op 8 november 2002 resolutie 1441 (2002) aangenomen, waarin wordt vastgesteld dat Irak de verplichtingen van eerdere resoluties niet nakomt en van de Irakese autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewerking wordt geëist met betrekking tot de inspecties naar massavernietigingswapens. In de resolutie 1441 (2002) wordt onder meer nog bepaald:
"(...)
Recognizing the threat Iraq's non-compliance with Council resolutions and proliferation of weapons of mass destruction and long-range missiles poses to international peace and security,

Recalling that its resolution 678 (1990) authorized Member States to use all necessary means to uphold and implement its resolution 660 (1990) of 2 August 1990 and all relevant resolutions subsequent to resolution 660 (1990) and to restore international peace and security in the area,
(...)
4. *Decides* that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq pursuant to this resolution and failure by Iraq at any time to comply with, and cooperate fully in the implementation of, this resolution shall constitute a further material breach of Iraq's obligations and will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below; (...)
11. *Directs* the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities, as well as any failure by Iraq to comply with its disarmement obligations, including its obligations regarding inspections under this resolution.
12. *Decides* to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation and the need for full compliance with all the relevant Council resolutions in order to secure international peace and security.
13. *Recalls*, in that context, that the Council has repeatedly warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations. (...)."

c. In het verslag van een algemeen overleg met de vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, gehouden op 19 november 2002, staat dat minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer heeft gemeld:
"Het niet voldoen aan de resolutie betekent niet automatisch dat dan het geweldsmiddel wordt ingezet. Op dat punt is de resolutie niet helder, omdat zij een politiek compromis is ten behoeve van de unanimiteit. (...) Er komt een nieuwe vergadering van de Veiligheidsraad als op grond van de rapportage door de wapeninspecteurs onverhoopt blijkt dat Irak niet voldoet aan zijn zware, maar terecht opgelegde opdracht. De vermelding van 'serious consequences' betekent echter dat de Veiligheidsraad dan niet een geheel nieuw debat begint: 'serious consequences' kan naar de mening van de minister alleen worden gelezen als 'de inzet van het geweldmiddel'. Dat is echter een aparte afweging die op dat moment moet worden gemaakt. (...) De Nederlandse regering vindt dat bij de onverhoopte inzet van het geweldsmiddel een nieuwe resolutie wenselijk is, maar niet noodzakelijk voor de volkenrechtelijke legitimatie van dat geweld. Zij is in die al voor de totstandkoming van resolutie 1441 bestaande opvatting gesterkt doordat die unaniem aangenomen resolutie verwijst naar resolutie 678, en naar de totale inbreuk ('material breach') die Irak daarop permanent heeft gepleegd; die resoluties worden ook verhelderd. Resolutie 1441 moet dus inderdaad als één geheel worden gelezen en is dus ook een gevolg van de ontwikkelingen in de afgelopen elf jaar, (...). Binnen de EU zijn gesprekken gaande over eventuele onverhoopte volgende fa-

ses; daarover voert de Nederlandse regering ook gesprekken met de VS. De regering zal echter uiteraard geen enkele beslissing nemen zonder dat het Nederlandse parlement daarmee heeft ingestemd."

d. Tijdens een algemeen overleg met de vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, gehouden op 3 december 2002, heeft minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer gemeld:
"De minister van Buitenlandse Zaken is van mening dat het spoor van de Veiligheidsraad tot het bittere einde moet worden afgelopen en wenst niet uit te gaan van een oorlog zolang dat spoor via resolutie 1441 niet volledig is afgelegd. Hij memoreert de uitspraak van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheden zal moeten nemen op grond van de 'serious consequences' die in resolutie 1441 worden vermeld, indien Irak zich niet houdt aan de resolutie. (...) Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een 'material breach' door Irak zal worden bezien of sprake is van 'een consistent pattern of non-compliance' met de resolutie. Daarover zal in de Veiligheidsraad gesproken worden en daarover heeft Nederland ook een eigen, seperate afweging te maken. (...) Ook hij benadrukt dat resolutie 1441 een kans moet hebben en dat het ten principale gaat om het waarborgen van de internationale rechtsorde. Daarbij passen verschillende middelen, waarbij het gebruik van militair geweld moet worden beschouwd als ultimum remedium."

e. Tijdens een algemeen overleg met de vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie, gehouden op 18 december 2002, heeft minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer gemeld:
"(...) dat Saddam Hoessein nooit zou hebben ingestemd met het toelaten van wapeninspecteurs en het presenteren van de lijst als er naast politieke druk niet ook sprake zou zijn geweest van militaire druk. Hij spreekt tegen dat de voorbereidingen het plannen van een oorlog inhouden. De Nederlandse regering doet op dit moment hetzelfde wat de Europese bondgenoten doen, inclusief Duitsland. De maatregelen die de regering in haar brieven noemt, hebben een defensief karakter. Hij vindt de planning niet voorbarig, want daar mee kan niet gewacht worden totdat het conflict is uitgebroken. De VN-Veiligheidsraad is het orgaan om 'material breach' vast te stellen. Als dit gebeurt, komen de 'serious consequences' aan de orde die in resolutie 1441 worden genoemd en treedt er een nieuwe fase in. (...) De regering heeft een sterke voorkeur een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken. De minister onderstreept hierbij het belang van een zo breed mogelijk politiek draagvlak in het parlement. (...) De minister spreekt tegen dat de Nederlandse regering het Amerikaanse unilateralisme steunt. Tot op dit moment bewandelen de Verenigde Staten het VN-

spoor en de bewindsman hoopt dat dit zo blijft. (...) Als de VN-Veiligheidsraad op basis van een nieuwe resolutie unaniem besluit tot 'material breach' en op basis daarvan tot 'serious consequences', is de minister politiek uitgepraat met degenen die steun hieraan toch nog zouden afwijzen. Bij een besluit over deelname aan acties spelen naast legitimiteit proportionaliteit en effectiviteit een rol, maar de afweging met betrekking tot deze twee criteria wordt pas gemaakt op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van een conflict en er duidelijkheid ontstaat over de situatie in Irak."

f. In een brief van 30 januari 2003 schrijft de minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de minister van Defensie, aan de Tweede Kamer onder meer:
"(...) Tenslotte geeft de regering er sterk de voorkeur aan dat, als zou moeten worden geconcludeerd tot 'material breach', zulks zou worden gedaan in de vorm van een nieuwe Veiligheidsraadresolutie, waarin tevens verdere maatregelen tegen Irak expliciet worden gesanctioneerd. De regering zal zich overigens onder alle omstandigheden -nadat 'material breach' is geconstateerd- hierover een zelfstandig oordeel vormen en een eigen afweging maken welke stappen de regering gerechtvaardigd acht en welke bijdrage Nederland daaraan zou kunnen leveren."

2. Mubarek c.s. vorderen thans, samengevat, primair, zolang de Veiligheidsraad niet met een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen Irak,
- Balkenende en Bos te gebieden zich te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat aan enigerlei vorm van (dreiging met) oorlogsgeweld tegen Irak, in het bijzonder ook door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en de Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied,
- de Staat te verbieden over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld, medewerking aan oorlogsgeweld en politieke en diplomatieke steun aan (het dreigen met) oorlogsgeweld, en
- de Staat te bevelen om de Amerikaanse en Britse regeringen te wijzen op de onrechtmatigheid van dit (dreigen met) geweld en de risico's daarvan en hen te berichten dat de Nederlandse steun wordt beëindigd, in het bijzonder door de Amerikaanse en Britse regering kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materieel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten.
Subsidiair vorderen Mubarek c.s. dat de Staat wordt verboden Nederlandse troepen onder Amerikaans oppercommando te plaatsen zolang de Verenigde Staten zich niet

gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa.

3. Mubarek c.s. stellen, kort gezegd, dat gevreesd moet worden dat de Staat steun zal verlenen aan oorlogshandelingen tegen Irak, zulks in strijd met de inhoud van resolutie 1441 (2002) en in strijd met geldende internationale verdragen en het internationaal gewoonterecht. Mubarek c.s. stellen dat voornoemde resolutie 1441 (2002) zonder nadere besluitvorming in en van de Veiligheidsraad geen ruimte geeft voor oorlogshandelingen tegen Irak. Ook Balkenende en Bos zijn persoonlijk verantwoordelijk en aansprakelijk te houden voor een eventuele schending van het internationale recht.

4. De Staat c.s. voeren als verweer, kort gezegd, dat de discussie rondom de aanpak van de crisis met Irak in Nederland nog niet is afgerond. De Staat heeft nog geen beslissing genomen over het verlenen van medewerking aan oorlogshandelingen tegen Irak en de rechter moet op een punt als het onderhavige terughoudend zijn in het ontnemen van de vrijheid van meningsvorming binnen de staatsorganen, het kabinet en het parlement.

Beoordeling van het geschil.

5. Allereerst dient de vraag te worden beantwoord of eiseres sub 18, de Bond van Anti-fascisten (hierna: de Bond), ontvankelijk is, gezien het verweer van de Staat c.s. dat de doelstelling van de Bond, zoals vermeld in artikel 4 onder c van haar statuten, "te strijden voor vrede en vriendschap tussen volkeren", zo algemeen en ruim is dat de vordering hier niet onder kan vallen. Dit verweer dient te worden verworpen. Aan de Staat c.s. kan worden toegegeven dat dit deel van de doelstelling van de Bond ruim geformuleerd is, wat onder omstandigheden en afhankelijk van de aard van de vordering er toe kan leiden dat vragen kunnen rijzen over de strekking daarvan. Nu echter, zoals tussen partijen vaststaat, sprake is van een serieuze oorlogsdreiging, derhalve van een situatie die de vrede bedreigt, terwijl niet kan worden uitgesloten dat in ieder geval de Staat direct of indirect betrokken raakt bij oorlogshandelingen, past het voeren van juridische procedures gericht op bevordering van maatregelen ter voorkoming van oorlog, dus bevordering van vrede, binnen de doelstelling van de Bond.

6. Vervolgens dient de vraag te worden beantwoord of Mubarek c.s. in hun vorderingen jegens Balkenende en Bos ontvankelijk zijn. Vast staat dat Balkenende en Bos niet in hun hoedanigheid (deel uitmakend van) van een staatsorgaan zijn gedag-

vaard, maar als privé-personen. Desgevraagd hebben Mubarek c.s. dit benadrukt. Niet valt in te zien dat zij in die omstandigheid, als privé-persoon, in staat zijn, anders dan door een bijdrage te leveren aan de opinievorming en het publieke debat, de door Mubarek c.s. aan hen verweten gedragingen uit te voeren. Immers, die verweten gedragingen zijn slechts uit te voeren door de Staat en haar organen. Balkende en Bos hebben als privé-persoon geen bevoegdheden om met andere Staten te praten, aan de Staat of aan andere Staten opdrachten te geven of anderszins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden. Op grond hiervan kan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet dragen en dient de vordering tegen hen (in het petitum van de inleidende dagvaarding onder 1 van het primair gevorderde) om deze reden al afgewezen te worden.

7. Uit hetgeen hierboven onder 1.c. tot en met 1.f. is geciteerd volgt, dat de Nederlandse regering, in debat met het Nederlandse parlement, nog bezig is om haar mening te vormen over de crisis in Irak en de gevolgen die het niet-naleven van resolutie 1441 (2002) door Irak zou moeten hebben. Naar algemeen bekend is, is deze discussie ook nog in de Veiligheidsraad van de VN gaande, alsmede in andere verdragsrechtelijke samenwerkingsverbanden.
Als uitgangspunt dient voorts te gelden dat de door Mubarek c.s. ingestelde vorderingen betrekking hebben op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie, welk beleid in sterke mate zal afhangen van politieke afwegingen in verband met de omstandigheden van het geval. Dit betekent dat de burgerlijke rechter, zeker in kort geding, een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten leggen bij de beoordeling van dergelijke vorderingen, die ertoe strekken handelingen ter voorbereiding en uitvoering van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlandse politie en defensie als onrechtmatig en dus als verboden aan te merken. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om deze politieke afweging te maken. Uit hetgeen namens de regering in het overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van oorlog te voorkomen.
Thans valt dan ook niet met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te zeggen dat de Staat de bepaalde, door Mubarek c.s. veronderstelde en door hen als onrechtmatig beschouwde gedragswijze zal volgen. Daarbij komt, zoals gezegd, dat ook binnen en buiten de Veiligheidsraad die discussie nog gaande is. Van dreigend onrechtmatig optreden van de Staat in de zin dat de Staat voornemens is in strijd te

handelen met het krachtens internationale verdragen geldende geweldsverbod is dan ook nog geen sprake. Om deze reden is de vordering van Mubarek c.s. al niet toewijsbaar.

8. De Veiligheidsraad heeft in resolutie 1441 (2002) onder punt 13 (zie 1.b.) aangekondigd dat er 'serious consequences' zullen zijn, indien Irak zich niet aan de opgelegde verplichtingen houdt. Mubarek c.s. vorderen onder 2. van het petitum in de inleidende dagvaarding, kort gezegd, een verbod op steun aan de dreiging met oorlogsgeweld tegen Irak, zolang de Veiligheidsraad niet in een nadere resolutie hiermee heeft ingestemd. Vooralsnog dient echter te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'. In zoverre wordt, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht gehandeld. Die dreiging is er immers vooralsnog op gericht om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak-crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen. Meewerken hieraan, ook indien die dreiging niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rondom Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen – aanstonds zou kunnen optreden, is dat meewerken daaraan, als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig. Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van zaken in dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven internationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken.

9. Met betrekking op het door Mubarek c.s. gedane beroep op artikel 90 van de Grondwet wordt overwogen dat er, gezien het vorenstaande, geen grond is voor een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd. De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de ontwikkelende meningsvorming geen plaats. Het onder 3.b., d. en e. gevorderde [*3.c. ontbreekt, vzgr.*] dient te worden afgewezen op grond van hetgeen hierboven onder 7 is overwogen. Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen. Daarbij komt dat van een oorlogsgebied (nog) geen sprake is. De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied betekent niet dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van

de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die oorlogsmiddelen is dan ook geen plaats.

10. Wat betreft de subsidiaire vordering van Mubarek c.s. wordt overwogen dat, naast het gegeven dat nog niet vaststaat dat er een oorlog tegen Irak zal volgen, dat Nederland hieraan zal meedoen en dat Nederlandse militairen in dat geval onder Amerikaans oppercommando zullen vallen, deze vordering berust op de verkeerde veronderstelling dat Nederlandse militairen, indien zij onder Amerikaans oppercommando zouden vallen, niet (meer) de verplichting en verantwoordelijkheid zouden hebben om zich te gedragen overeenkomstig de regels van het Eerste Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa. Deze vordering dient dan ook te worden afgewezen.

11. Nu de gevraagde voorzieningen worden geweigerd, zullen Mubarek c.s., als de in het ongelijk gestelde partij, worden veroordeeld in de kosten van dit geding.

BESLISSING IN KORT GEDING

De voorzieningenrechter:

1. Weigert de gevraagde voorziening.
2. Veroordeelt Mubarek c.s. hoofdelijk in de kosten van dit geding, tot heden aan de zijde van de Staat c.s. begroot op € 205,= wegens vastrecht en op € 703,= aan salaris procureur.
3. Verklaart de kostenveroordeling uitvoerbaar bij voorraad.

Gewezen door mr. J.A.J. Peeters, vice-president van de rechtbank te Amsterdam, en uitgesproken ter openbare terechtzitting van vrijdag 28 februari 2003, in tegenwoordigheid van de griffier.

Coll.: M

UITGEGEVEN VOOR GROSSE
De griffier van de
rechtbank te Amsterdam

120

IN NAAM DER KONINGIN !

Pee/SK
vonnis 28 februari 2003

RECHTBANK IN HET ARRONDISSEMENT AMSTERDAM
VOORZIENINGENRECHTER IN KORT GEDING
VONNIS

in de zaak met rolnummer KG 03/284 Pee van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK,
2. ABDALAMIR NAJI,
3. MUNTHER ABBAS,
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM,
5. RAFID ABDALAMIR,
6. MUHAMED TARIK JASEEN,
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI,
8. FAGRI NAJI,
9. AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI,
10. ALI ABBAS ALI,
11. SABAH ABD SALEH,
12. MUHAMED KADUM MUHAMED,
13. RIAD ALI BRISEM,
14. ZAKI AMIN,
15. ABDALRAZAQ MUBAREK,
16. ALI HUSSEIN,
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH,
    allen wonende in Irak,
18. de vereniging VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo,

eisers bij gelijkluidende dagvaardingen van 17 en 18 januari 2003,
procureur mr. M. Veldman,
advocaten mr. E. Th. Hummels en mr. N.M.P. Steijnen te Zeist,

t e g e n :

1. Jan Pieter BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel,
2. Wouter Jacob BOS, wonende te Amsterdam,
3. de STAAT DER NEDERLANDEN, zetelend te 's-Gravenhage,

g e d a a g d e n ,
procureur mr. L.P. Broekveldt,
advocaat mr. G.J.H. Houtzagers te 's-Gravenhage.

VERLOOP VAN DE PROCEDURE

Ter terechtzitting van 21 februari 2003 hebben eisers, verder te noemen Mubarek c.s., gesteld en gevorderd overeenkomstig de in fotokopie aan dit vonnis gehechte dagvaarding. Gedaagden, verder gezamenlijk te noemen de Staat c.s. en afzonderlijk de Staat, Balkenende en Bos, hebben verweer gevoerd met conclusie tot weigering van de gevraagde voorziening.
Na verder debat hebben partijen stukken overgelegd voor vonniswijzing.

GRONDEN VAN DE BESLISSING

1. In dit vonnis wordt uitgegaan van de volgende feiten.

a. Met betrekking tot de crisis rond Irak staat vast dat er een oorlogsdreiging bestaat. Deze crisis is onderwerp van discussies in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN).

b. De Veiligheidsraad heeft op 8 november 2002 resolutie 1441 (2002) aangenomen, waarin wordt vastgesteld dat Irak de verplichtingen van eerdere resoluties niet nakomt en van de Irakese autoriteiten volledige en onvoorwaardelijke medewerking wordt geëist met betrekking tot de inspecties naar massavernietigingswapens. In de resolutie 1441 (2002) wordt onder meer nog bepaald:
"(...)
Recognizing the threat Iraq's non-compliance with Council resolutions and proliferation of weapons of mass destruction and long-range missiles poses to international peace and security,

Recalling that its resolution 678 (1990) authorized Member States to use all necessary means to uphold and implement its resolution 660 (1990) of 2 August 1990 and all relevant resolutions subsequent to resolution 660 (1990) and to restore international peace and security in the area,
(...)
4. *Decides* that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq pursuant to this resolution and failure by Iraq at any time to comply with, and cooperate fully in the implementation of, this resolution shall constitute a further material breach of Iraq's obligations and will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below; (...)
11. *Directs* the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities, as well as any failure by Iraq to comply with its disarmement obligations, including its obligations regarding inspections under this resolution.
12. *Decides* to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation and the need for full compliance with all the relevant Council resolutions in order to secure international peace and security.
13. *Recalls*, in that context, that the Council has repeatedly warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations. (...)."

c. In het verslag van een algemeen overleg met de vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, gehouden op 19 november 2002, staat dat minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer heeft gemeld:
"Het niet voldoen aan de resolutie betekent niet automatisch dat dan het geweldsmiddel wordt ingezet. Op dat punt is de resolutie niet helder, omdat zij een politiek compromis is ten behoeve van de unanimiteit. (...) Er komt een nieuwe vergadering van de Veiligheidsraad als op grond van de rapportage door de wapeninspecteurs onverhoopt blijkt dat Irak niet voldoet aan zijn zware, maar terecht opgelegde opdracht. De vermelding van 'serious consequences' betekent echter dat de Veiligheidsraad dan niet een geheel nieuw debat begint: 'serious consequences' kan naar de mening van de minister alleen worden gelezen als 'de inzet van het geweldmiddel'. Dat is echter een aparte afweging die op dat moment moet worden gemaakt. (...) De Nederlandse regering vindt dat bij de onverhoopte inzet van het geweldsmiddel een nieuwe resolutie wenselijk is, maar niet noodzakelijk voor de volkenrechtelijke legitimatie van dat geweld. Zij is in die al voor de totstandkoming van resolutie 1441 bestaande opvatting gesterkt doordat die unaniem aangenomen resolutie verwijst naar resolutie 678, en naar de totale inbreuk ('material breach') die Irak daarop permanent heeft gepleegd; die resoluties worden ook verhelderd. Resolutie 1441 moet dus inderdaad als één geheel worden gelezen en is dus ook een gevolg van de ontwikkelingen in de afgelopen elf jaar, (...). Binnen de EU zijn gesprekken gaande over eventuele onverhoopte volgende fa-

ses; daarover voert de Nederlandse regering ook gesprekken met de VS. De regering zal echter uiteraard geen enkele beslissing nemen zonder dat het Nederlandse parlement daarmee heeft ingestemd."

d. Tijdens een algemeen overleg met de vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, gehouden op 3 december 2002, heeft minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer gemeld:
"De minister van Buitenlandse Zaken is van mening dat het spoor van de Veiligheidsraad tot het bittere einde moet worden afgelopen en wenst niet uit te gaan van een oorlog zolang dat spoor via resolutie 1441 niet volledig is afgelegd. Hij memoreert de uitspraak van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheden zal moeten nemen op grond van de 'serious consequences' die in resolutie 1441 worden vermeld, indien Irak zich niet houdt aan de resolutie. (...) Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een 'material breach' door Irak zal worden bezien of sprake is van 'een consistent pattern of non-compliance' met de resolutie. Daarover zal in de Veiligheidsraad gesproken worden en daarover heeft Nederland ook een eigen, seperate afweging te maken. (...) Ook hij benadrukt dat resolutie 1441 een kans moet hebben en dat het ten principale gaat om het waarborgen van de internationale rechtsorde. Daarbij passen verschillende middelen, waarbij het gebruik van militair geweld moet worden beschouwd als ultimum remedium."

e. Tijdens een algemeen overleg met de vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie, gehouden op 18 december 2002, heeft minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onder meer gemeld:
"(...) dat Saddam Hoessein nooit zou hebben ingestemd met het toelaten van wapeninspecteurs en het presenteren van de lijst als er naast politieke druk niet ook sprake zou zijn geweest van militaire druk. Hij spreekt tegen dat de voorbereidingen het plannen van een oorlog inhouden. De Nederlandse regering doet op dit moment hetzelfde wat de Europese bondgenoten doen, inclusief Duitsland. De maatregelen die de regering in haar brieven noemt, hebben een defensief karakter. Hij vindt de planning niet voorbarig, want daar mee kan niet gewacht worden totdat het conflict is uitgebroken. De VN-Veiligheidsraad is het orgaan om 'material breach' vast te stellen. Als dit gebeurt, komen de 'serious consequences' aan de orde die in resolutie 1441 worden genoemd en treedt er een nieuwe fase in. (...) De regering heeft een sterke voorkeur een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken. De minister onderstreept hierbij het belang van een zo breed mogelijk politiek draagvlak in het parlement. (...) De minister spreekt tegen dat de Nederlandse regering het Amerikaanse unilateralisme steunt. Tot op dit moment bewandelen de Verenigde Staten het VN-

spoor en de bewindsman hoopt dat dit zo blijft. (...) Als de VN-Veiligheidsraad op basis van een nieuwe resolutie unaniem besluit tot 'material breach' en op basis daarvan tot 'serious consequences', is de minister politiek uitgepraat met degenen die steun hieraan toch nog zouden afwijzen. Bij een besluit over deelname aan acties spelen naast legitimiteit proportionaliteit en effectiviteit een rol, maar de afweging met betrekking tot deze twee criteria wordt pas gemaakt op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van een conflict en er duidelijkheid ontstaat over de situatie in Irak."

f. In een brief van 30 januari 2003 schrijft de minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de minister van Defensie, aan de Tweede Kamer onder meer:
"(...) Tenslotte geeft de regering er sterk de voorkeur aan dat, als zou moeten worden geconcludeerd tot 'material breach', zulks zou worden gedaan in de vorm van een nieuwe Veiligheidsraadresolutie, waarin tevens verdere maatregelen tegen Irak expliciet worden gesanctioneerd. De regering zal zich overigens onder alle omstandigheden -nadat 'material breach' is geconstateerd- hierover een zelfstandig oordeel vormen en een eigen afweging maken welke stappen de regering gerechtvaardigd acht en welke bijdrage Nederland daaraan zou kunnen leveren."

2. Mubarek c.s. vorderen thans, samengevat, primair, zolang de Veiligheidsraad niet met een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen Irak,
- Balkenende en Bos te gebieden zich te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat aan enigerlei vorm van (dreiging met) oorlogsgeweld tegen Irak, in het bijzonder ook door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en de Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied,
- de Staat te verbieden over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld, medewerking aan oorlogsgeweld en politieke en diplomatieke steun aan (het dreigen met) oorlogsgeweld, en
- de Staat te bevelen om de Amerikaanse en Britse regeringen te wijzen op de onrechtmatigheid van dit (dreigen met) geweld en de risico's daarvan en hen te berichten dat de Nederlandse steun wordt beëindigd, in het bijzonder door de Amerikaanse en Britse regering kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materieel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten.
Subsidiair vorderen Mubarek c.s. dat de Staat wordt verboden Nederlandse troepen onder Amerikaans oppercommando te plaatsen zolang de Verenigde Staten zich niet

gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa.

3. Mubarek c.s. stellen, kort gezegd, dat gevreesd moet worden dat de Staat steun zal verlenen aan oorlogshandelingen tegen Irak, zulks in strijd met de inhoud van resolutie 1441 (2002) en in strijd met geldende internationale verdragen en het internationaal gewoonterecht. Mubarek c.s. stellen dat voornoemde resolutie 1441 (2002) zonder nadere besluitvorming in en van de Veiligheidsraad geen ruimte geeft voor oorlogshandelingen tegen Irak. Ook Balkenende en Bos zijn persoonlijk verantwoordelijk en aansprakelijk te houden voor een eventuele schending van het internationale recht.

4. De Staat c.s. voeren als verweer, kort gezegd, dat de discussie rondom de aanpak van de crisis met Irak in Nederland nog niet is afgerond. De Staat heeft nog geen beslissing genomen over het verlenen van medewerking aan oorlogshandelingen tegen Irak en de rechter moet op een punt als het onderhavige terughoudend zijn in het ontnemen van de vrijheid van meningsvorming binnen de staatsorganen, het kabinet en het parlement.

Beoordeling van het geschil.

5. Allereerst dient de vraag te worden beantwoord of eiseres sub 18, de Bond van Anti-fascisten (hierna: de Bond), ontvankelijk is, gezien het verweer van de Staat c.s. dat de doelstelling van de Bond, zoals vermeld in artikel 4 onder c van haar statuten, "te strijden voor vrede en vriendschap tussen volkeren", zo algemeen en ruim is dat de vordering hier niet onder kan vallen. Dit verweer dient te worden verworpen. Aan de Staat c.s. kan worden toegegeven dat dit deel van de doelstelling van de Bond ruim geformuleerd is, wat onder omstandigheden en afhankelijk van de aard van de vordering er toe kan leiden dat vragen kunnen rijzen over de strekking daarvan. Nu echter, zoals tussen partijen vaststaat, sprake is van een serieuze oorlogsdreiging, derhalve van een situatie die de vrede bedreigt, terwijl niet kan worden uitgesloten dat in ieder geval de Staat direct of indirect betrokken raakt bij oorlogshandelingen, past het voeren van juridische procedures gericht op bevordering van maatregelen ter voorkoming van oorlog, dus bevordering van vrede, binnen de doelstelling van de Bond.

6. Vervolgens dient de vraag te worden beantwoord of Mubarek c.s. in hun vorderingen jegens Balkenende en Bos ontvankelijk zijn. Vast staat dat Balkenende en Bos niet in hun hoedanigheid (deel uitmakend van) van een staatsorgaan zijn gedag-

vaard, maar als privé-personen. Desgevraagd hebben Mubarek c.s. dit benadrukt. Niet valt in te zien dat zij in die omstandigheid, als privé-persoon, in staat zijn, anders dan door een bijdrage te leveren aan de opinievorming en het publieke debat, de door Mubarek c.s. aan hen verweten gedragingen uit te voeren. Immers, die verweten gedragingen zijn slechts uit te voeren door de Staat en haar organen. Balkende en Bos hebben als privé-persoon geen bevoegdheden om met andere Staten te praten, aan de Staat of aan andere Staten opdrachten te geven of anderszins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden. Op grond hiervan kan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet dragen en dient de vordering tegen hen (in het petitum van de inleidende dagvaarding onder 1 van het primair gevorderde) om deze reden al afgewezen te worden.

7. Uit hetgeen hierboven onder 1.c. tot en met 1.f. is geciteerd volgt, dat de Nederlandse regering, in debat met het Nederlandse parlement, nog bezig is om haar mening te vormen over de crisis in Irak en de gevolgen die het niet-naleven van resolutie 1441 (2002) door Irak zou moeten hebben. Naar algemeen bekend is, is deze discussie ook nog in de Veiligheidsraad van de VN gaande, alsmede in andere verdragsrechtelijke samenwerkingsverbanden.
Als uitgangspunt dient voorts te gelden dat de door Mubarek c.s. ingestelde vorderingen betrekking hebben op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie, welk beleid in sterke mate zal afhangen van politieke afwegingen in verband met de omstandigheden van het geval. Dit betekent dat de burgerlijke rechter, zeker in kort geding, een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten leggen bij de beoordeling van dergelijke vorderingen, die ertoe strekken handelingen ter voorbereiding en uitvoering van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlandse politie en defensie als onrechtmatig en dus als verboden aan te merken. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om deze politieke afweging te maken. Uit hetgeen namens de regering in het overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van oorlog te voorkomen.
Thans valt dan ook niet met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te zeggen dat de Staat de bepaalde, door Mubarek c.s. veronderstelde en door hen als onrechtmatig beschouwde gedragswijze zal volgen. Daarbij komt, zoals gezegd, dat ook binnen en buiten de Veiligheidsraad die discussie nog gaande is. Van dreigend onrechtmatig optreden van de Staat in de zin dat de Staat voornemens is in strijd te

handelen met het krachtens internationale verdragen geldende geweldsverbod is dan ook nog geen sprake. Om deze reden is de vordering van Mubarek c.s. al niet toewijsbaar.

8. De Veiligheidsraad heeft in resolutie 1441 (2002) onder punt 13 (zie 1.b.) aangekondigd dat er 'serious consequences' zullen zijn, indien Irak zich niet aan de opgelegde verplichtingen houdt. Mubarek c.s. vorderen onder 2. van het petitum in de inleidende dagvaarding, kort gezegd, een verbod op steun aan de dreiging met oorlogsgeweld tegen Irak, zolang de Veiligheidsraad niet in een nadere resolutie hiermee heeft ingestemd. Vooralsnog dient echter te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'. In zoverre wordt, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht gehandeld. Die dreiging is er immers vooralsnog op gericht om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak-crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen. Meewerken hieraan, ook indien die dreiging niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rondom Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen – aanstonds zou kunnen optreden, is dat meewerken daaraan, als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig. Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van zaken in dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven internationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken.

9. Met betrekking op het door Mubarek c.s. gedane beroep op artikel 90 van de Grondwet wordt overwogen dat er, gezien het vorenstaande, geen grond is voor een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd. De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de ontwikkelende meningsvorming geen plaats. Het onder 3.b., d. en e. gevorderde [*3.c. ontbreekt, vzgr.*] dient te worden afgewezen op grond van hetgeen hierboven onder 7 is overwogen. Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen. Daarbij komt dat van een oorlogsgebied (nog) geen sprake is. De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied betekent niet dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van

de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die oorlogsmiddelen is dan ook geen plaats.

10. Wat betreft de subsidiaire vordering van Mubarek c.s. wordt overwogen dat, naast het gegeven dat nog niet vaststaat dat er een oorlog tegen Irak zal volgen, dat Nederland hieraan zal meedoen en dat Nederlandse militairen in dat geval onder Amerikaans oppercommando zullen vallen, deze vordering berust op de verkeerde veronderstelling dat Nederlandse militairen, indien zij onder Amerikaans oppercommando zouden vallen, niet (meer) de verplichting en verantwoordelijkheid zouden hebben om zich te gedragen overeenkomstig de regels van het Eerste Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa. Deze vordering dient dan ook te worden afgewezen.

11. Nu de gevraagde voorzieningen worden geweigerd, zullen Mubarek c.s., als de in het ongelijk gestelde partij, worden veroordeeld in de kosten van dit geding.

BESLISSING IN KORT GEDING

De voorzieningenrechter:

1. Weigert de gevraagde voorziening.
2. Veroordeelt Mubarek c.s. hoofdelijk in de kosten van dit geding, tot heden aan de zijde van de Staat c.s. begroot op € 205,= wegens vastrecht en op € 703,= aan salaris procureur.
3. Verklaart de kostenveroordeling uitvoerbaar bij voorraad.

Gewezen door mr. J.A.J. Peeters, vice-president van de rechtbank te Amsterdam, en uitgesproken ter openbare terechtzitting van vrijdag 28 februari 2003, in tegenwoordigheid van de griffier.

Coll.: M

UITGEGEVEN VOOR GROSSE
De griffier van de
rechtbank te Amsterdam

Locatie 309

Heden, de tiende maart tweeduizenddrie,
op verzoek van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. ABDALAMIR NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
3. MUNTHER ABBAS, woende te Najaf, Republiek Irak
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. RAFID ABDALAMIR, wonende te Babil, Republiek Irak
6. MUHAMED TARIK JASEEN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. FAGRI NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
9. AHMED ABDALRAZAO ALSAWAMI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. ALI ABBAS ALI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. SABAH ABD SALEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. MUHAMED KADUM MUHAMED, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. RIAD ALI BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. ZAKI AMIN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. ABDALRAZAO MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. ALI HUSSEIN, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn,

te dezer zake domicilie kiezende te Amsterdam, Prinsengracht 708, ten kantore van mr. M. Veldman, die tot procureur wordt gesteld, terwijl mr. N.M.P. Steijnen te Zeist als advocaat optreedt,

heb ik,

AAN:

Gerardus Johannes Maria Wouters, als toegevoegd-kandidaat deurwaarder werkzaam ten kantore van Johannes Helenus Hubertus Hager, gerechtsdeurwaarder te 's-Gravenhage, kantoorhoudende te 's-Gravenhage aan de Bezuidenhoutseweg 115 en mitsdien beiden ten deze woonplaats hebbende aldaar,

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel,

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam,

3. DE STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie), gevestigd in Den Haag,

maar mijn exploit doende te 's-Gravenhage aan het Koningin Julianaplein 30, kantorengebouw "Babylon", kantoren A, vijfde verdieping, Postbus 11756, 2502 AT , ten kantore van mr. G.J.H. Houtzagers, advocaat en procureur, hebbende geïntimeerden in de vorige instantie laatstelijk aldaar woonplaats gekozen en aan dat gekozen domicilie mijn exploit doende, sprekende met en 3 afschiften dezes latende aan:

Mw C. Baak
aldaar werkzaam

AANGEZEGD:

dat mijn verzoekers in hoger beroep komen van het door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam op 28 februari 2003 onder rolnummer KG 03/284 Pee gewezen vonnis tussen mijn verzoekers als eisers en gerequireerden als gedaagden;

en heb ik, deurwaarder, de geïnsinueerden voornoemd,

GEDAGVAARD:

om op donderdag vijfentwintig september tweeduizenddrie, des morgens om 10 uur, vertegenwoordigd door een procureur, te verschijnen ter terechtzitting van het Gerechtshof te Amsterdam, welke terechtzitting zal worden gehouden in het Paleis van Justitie te Amsterdam aan de Prinsengracht 436 aldaar;

TENEINDE:

alsdan en aldaar te horen eis doen en concluderen dat het het Hof moge behagen te vernietigen het vonnis, op 28 februari 2003 onder rolnummer KG 03/284 Pee in kort geding door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam tussen partijen gewezen en, opnieuw rechtdoende, alsnog bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

PRIMAIR:

zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

   meer in het bijzonder van het verlenen

   - van politieke en diplomatieke steun

     door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

   - en van militaire steun

     1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

     2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

   a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. de Staat der Nederlanden te bevelen:

   a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Neder-

landse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militiar verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëndigd;

c. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

d. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-persónele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van de Staat in de kosten van dit geding.

De kosten dezes zijn voor mij, deurwaarder, [illegible]

exploot/proc. verbaal € 68,20
verschotten:
- GBA
- KvK
- overige

€ 68,20
opslag (b.t.w.) - 12,96
€ 81,16

Eiser kan op grond van de Wet op de Omzetbelasting 1968 de hem / haar in rekening gebrachte omzetbelasting niet verrekenen, derhalve verklaart ondergetekende opgemelde kosten te hebben verhoogd met een percentage gelijk aan het percentage genoemd in bovengenoemde wet.

Heden, maart tweeduizenddrie,
op verzoek van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. ABDALAMIR NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
3. MUNTHER ABBAS, woende te Najaf, Republiek Irak
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. RAFID ABDALAMIR, wonende te Babil, Republiek Irak
6. MUHAMED TARIK JASEEN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. FAGRI NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
9. AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. ALI ABBAS ALI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. SABAH ABD SALEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. MUHAMED KADUM MUHAMED, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. RIAD ALI BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. ZAKI AMIN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. ABDALRAZAQ MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. ALI HUSSEIN, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn,

te dezer zake domicilie kiezende te Amsterdam, Prinsengracht 708, ten kantore van mr. M. Veldman, die tot procureur wordt gesteld, terwijl mr. N.M.P. Steijnen te Zeist als advocaat optreedt,

heb ik,

AAN:

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel,

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel,

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam,

3. DE STAAT DER NEDERLANDEN (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie), gevestigd in Den Haag,

maar mijn exploit doende te 's-Gravenhage aan het Koningin Julianaplein 30, kantorengebouw "Babylon", kantoren A, vijfde verdieping, Postbus 11756, 2502 AT , ten kantore van mr. G.J.H. Houtzagers, advocaat en procureur, hebbende geïntimeerden in de vorige instantie laatstelijk aldaar woonplaats gekozen en aan dat gekozen domicilie mijn exploit doende, sprekende met en 3 afschiften dezes latende aan:

AANGEZEGD:

dat mijn verzoekers in hoger beroep komen van het door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam op 28 februari 2003 onder rolnummer KG 03/284 Pee gewezen vonnis tussen mijn verzoekers als eisers en gerequireerden als gedaagden;

en heb ik, deurwaarder, de geïnsinueerden voornoemd,

GEDAGVAARD:

om op donderdag vijfentwintig september tweeduizenddrie, des morgens om 10 uur, vertegenwoordigd door een procureur, te verschijnen ter terechtzitting van het Gerechtshof te Amsterdam, welke terechtzitting zal worden gehouden in het Paleis van Justitie te Amsterdam aan de Prinsengracht 436 aldaar;

TENEINDE:

alsdan en aldaar te horen eis doen en concluderen dat het het Hof moge behagen te vernietigen het vonnis, op 28 februari 2003 onder rolnummer KG 03/284 Pee in kort geding door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam tussen partijen gewezen en, opnieuw rechtdoende, alsnog bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

PRIMAIR:

zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

   meer in het bijzonder van het verlenen

   - van politieke en diplomatieke steun

     door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

   - en van militaire steun

   1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

   2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

   a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

   c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. de Staat der Nederlanden te bevelen:

   a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Neder-

landse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militiar verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëndigd;

c. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

d. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van de Staat in de kosten van dit geding.

De kosten dezes zijn voor mij, deurwaarder,

GERECHTSHOF TE AMSTERDAM

Zitting van 20 november 2003

rolnr.

MEMORIE VAN GRIEVEN, TEVENS AKTE VAN WIJZIGING VAN EIS

in de zaak van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. ABDALAMIR NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
3. MUNTHER ABBAS, wonende te Najaf, Republiek Irak
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. RAFID ABDALAMIR, wonende te Babil, Republiek Irak
6. MUHAMED TARIK JASEEN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. FAGRI NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
9. AHMED ABDALRAZAQ ALSAWAMI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. ALI ABBAS ALI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. SABAH ABD SALEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. MUHAMED KADUM MUHAMED, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. RIAD ALI BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. ZAKI AMIN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. ABDALRAZAQ MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. ALI HUSSEIN, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn

a p p e l l a n t e n

procureur: mr. T.L. Tan

tegen

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam

3. DE STAAT DER NEDERLANDEN, zetelend te Den Haag

g e ï n t i m e e r d e n

procureur: mr. L.P. Broekveldt

INLEIDING

Aan vooravond van het daadwerkelijk ten uitvoer brengen van de Amerikaans/Britse agressie-oorlog tegen de Republiek Irak tekende zich, voor iedere objectieve waarnemer, reeds zonneklaar af dat de Amerikaanse en Britse regering geenzins van zins waren om hun oorlogsplannen jegens Republiek Irak definitief afhankelijk te stellen van een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en dat, in de aanloop tot deze oorlog, hun voornaamste diplomatieke bekommernis daarin bestond om tenminste nog zoveel mogelijk Staten achter zich te krijgen.

Ten einde op deze wijze - onder verwijzing naar deze 'geallieerden'- hun te plegen agressie zo veel mogelijk te verhullen.

De enige kansrijke mogelijkheid om de Verenigde Staten en Groot-Brittannië nog van te plegen agressie jegens Republiek Irak te doen afzien, was derhalve wellicht daarin gelegen dit voornemen om zich in casu te voorzien van een kring van satelliet-landen die aan deze agressie steun zouden (willen) verlenen te torpederen, door een politiek, diplomatiek en militair isolement van de deze beide landen te handhaven, indien en voorzover zij hun voornemens om, zonder pardon ook eventueel buiten de Veiligheidsraad om, de Republiek Irak de oorlog aan te doen, daadwerkelijk zouden willen effectueren.

De Staat der Nederlanden, altijd bereid om op te treden als - zoals dit recentelijk nog door ex-premier Kok werd aangeduid (en wie kan het beter weten !) - 'het schoothondje van de Amerikanen', positioneerde zich al in vroeg stadium als een van de staten die in deze een spilfunctie konden vervullen bij pogingen een dergelijke schild van Staten op te bouwen, waarachter het agressie-karakter van een eventuele oorlog tegen de

Republiek Irak buiten de Veiligheidsraad om eventueel zou kunnen schuilgaan.

De Staat der Nederlanden ging daarbij zelfs zover niet alleen aan een mogelijke agressie-oorlog tegen de Republiek Irak politieke en diplomatieke uitdrukkelijk steun te verlenen, in welk internationaal forum of in welk diplomatiek kontakt dit ook maar door de Amerikaanse en Britse administratie wenselijk werd geacht, maar ook zich bereid te betonen tot modaliteiten van militaire steunverlening aan de oorlogsvoorbereidingen, door zijn grondgebied, wegen, zeehavens en luchthavens open te stellen voor doorvoer van Amerikaans legermaterieel en Amerikaanse troepen.

Ja zelfs werd door de de Staat der Nederlanden de mogelijkheid van rechtstreekse militaire deelname aan een Amerikaans/Britse agressie-oorlog uitdrukkelijk open gehouden.

Redenen waarom thans appellanten, allen burgers van de Republiek Irak en woonachtig in verschillende Iraakse steden, in hun doodsangst voor de dreigende oorlog naar mogelijkheden zoekend om deze alsnog af te wenden, de Staat der Nederlanden in rechte hebben betrokken terzake van verboden en geboden, erop gericht zijnde Nederland van een politiek, diplomatiek en militair commitment aan de in voorbereiding zijnde agressie tegen de Republiek Irak (verder) af te houden.

Teneinde op deze manier de opbouw van een op onrechtmatig oorlogsgeweld jegens hen en hun land gerichte coalitie te doorkruisen.

Aan hun vorderingen hebben zij ten grondslag gelegd dat, zolang een daartoe strekkende machtiging van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zou blijven ontbreken, de rechtmatigheid van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steunverlening aan geweld dan ook, aan dreiging met geweld, dan wel aan de opbouw van een militair geweld-apparaat als vorm van zulk een dreiging, afstuit op het agressie-verbod en het verbod van interventie als volkenrechtelijk gewoonterechtelijk beginsel van ius cogens-karakter.

In dit verband wezen zij op de gelijkstelling van geweld en dreiging met geweld, als zijnde, naar volkenrechtelijk gewoontelijk beginsel van ius cogens-karakter, allebei gelijkelijk verboden, zolang een titel tot geweld ontbreekt.

Voorts legden zij aan hun vorderingen ten grondslag dat, als gevolg van de van onrechtmatige oorsprong zijnde oorlogsverschrikkingen, waarmee zij dreigden geconfronteerd te worden, hun fundamentele mensenrechten op het spel zouden komen te staan en bepaaldelijk daardoor aangetast zouden geraken.

Alsmede dat zij, bij een onrechtmatige oorlog, rechtstreeks het slachtoffer dreigden te worden van oorlogshandelingen die, immers op onrechtmatige leest geschoeid zijnde, alsdan be-

schouwd zouden moeten worden als commune delicten naar nationaal strafrecht.

Ook legden zij aan hun vorderingen ten grondslag pure onrechtmatigheid van de hierboven reeds genoemde handelingen naar Nederlands recht sec.

En tenslotte hebben thans appellanten aan hun vorderingen ten grondslag gelegd een klip-en-klare inbreuk op de opdracht waartoe artikel 90 de Staat stelt, namelijk de internationale rechtsorde te bevorderen.

De regering ging ertoe over om, terzake van haar belustheid om de weg naar geweld jegens de Republiek Irak al vrij te verklaren nog voordat de Veiligheidsraad daartoe enige machtiging zou hebben verstrekt, dezelfde pseudo-argumentatie te bezigen als waarvan zij zich bediend had ten tijde van de agressieoorlog tegen de toenmalige Federale Republiek Joegoslavië.

Dezelfde lariekoek dat bestaande resoluties van de Veiligheidsraad, bij niet-naleving daarvan, het gebruik van militair geweld voldoende zouden legitimeren - toen met graagte vrijwel Kamerbreed voor zoete koek genomen (met uitzondering van een kleine fractie) -, werd nu opnieuw door de regering aan de Tweede Kamer voorgehouden.

Met wederom hetzelfde gemakkelijke resultaat, al was het parlementaire verzet nu een fractie groter.

Dit ondanks de op de kwestie van de rechtmatigheid betrekking hebbende overweging van het Hof Amsterdam in het arrest Dedovic c.s./Kok, van Aartsen en de Grave van 6 juli 2000, rolnr. 759/99 SKG, terzake van de Nederlandse participatie aan de NAVO-agressieoorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië en de gevolgen hiervan voor de in die zaak optredende eisers.

Het Hof Amsterdam overweegt daarin immers:

> "5.3.1. Vaststaat dat resolutie 1199 (1998) van de Veiligheidsraad geen uitdrukkelijk mandaat inhoudt om geweld tegen de FRJ te gebruiken. De Nederlandse regering heeft zich op het standpunt gesteld dat het niet naleven van de eisen die in deze resolutie aan de FRJ worden gesteld in de gegeven omstandigheden het gebruik van geweld "voldoende" legitimeert. Aan Dedovic c.s. kan worden toegegeven dat het ontbreken van een dergelijk mandaat (het besluit tot) deelname in strijd doet zijn met het Handvest en dat er goede argumenten bestaan om te betogen dat in bijzonder de in artikel 51 van het Handvest bedoelde uitzondering op het geweldsverbod zich hier niet voordoet en dat artikel 2, vierde lid, mede in verband met het bepaalde in artikel 42 en 53 van het Handvest, alsmede het ongeschreven volkenrecht een dwingend verbod (ius cogens) bevatten op het gebruik van geweld."

Vide met name ook: het geweldverbod spreekt niet alleen uit het Handvest maar, alsdus het Hof, ook **uit het volkenrechtelijk gewoonterecht**, en is daarbij van **ius cogens**.

In eerdere gerechtelijke procedures terzake van onrechtmatig oorlogsgeweld en de gevolgen daarvan voor individuele slachtoffers heeft de Staat soms in de gelederen van rechterlijke colleges verwarring kunnen zaaien met de afkondiging dat volkenrechtelijk gewoonterechtelijke principes nimmer rechtstreekse werking zouden kunnen hebben, maar aangenomen mag worden dat de tijd dat daarmee voor de Staat succes viel te behalen inmiddels voorbij is.

Precies eenzelfde situatie als ten tijde van de oorlog tegen de FRY deed zich, terzake van de legitimatie, hier dus opnieuw voor.
Opnieuw kwam de regering met exact dezelfde mantra: "de bestaande resoluties van de Veiligheidsraad vormen in de gegeven omstandigheden een voldoende legitimatie voor het gebruik van geweld".
Punt uit. Zonder welke verdere onderbouwing dan ook!

En opnieuw had het keer op keer onverstoorbaar enkele opdreunen van deze mantra door de regering op de meerderheid van de Tweede Kamer dezelfde bedwelmende uitwerking.

Uiteindelijk heeft deze agressie-oorlog toch plaatsgevonden.

Doordat de Voorzieningenrechter de gevraagde voorzieningen heeft geweigerd, heeft de Staat der Nederlanden daaraan, als bijdrage, zijn politieke, diplomatieke en militaire ondersteuning kunnen leveren.

Weliswaar heeft de Nederlandse publieke opinie een daadwerkelijke directe militaire deelname van de Staat aan de uiteindelijke oorlogshandelingen weten te verhinderen, maar de Staat heeft aan deze onrechtmatige oorlog niet alleen alle **politieke** en **diplomatieke** gegeven die maar mogelijk was, maar ook wel degelijk ook zijn **militaire** ondersteuning geleverd.

Allereerst door zijn grondgebied, wegen, zee- en luchthavenfaciliteiten beschikbaar te stellen voor doorvoer van Amerikaanse troepen en Amerikaans legermaterieel.

Welke internationale overeenkomst, in welk kader dan ook gesloten, onder 'normale' d.w.z. rechtmatige, omstandigheden een dergelijke vorm van doorvoer van militair materieel ook zou kunnen beheersen, het toelaten en faciliteren van dergelijke doorvoer van wapens en manschappen, van welke nationaliteit dan ook, geldt in elk geval als verboden indien en voorzover niet verzekerd is dat een en ander niet plaats vindt om agressie-doeleinden te verwezenlijken.
Het agressie-verbod is immers ius cogens, en stelt als zodanig in dit opzicht, indien nodig, iedere andersluidende volkenrechtelijke overeenkomst daarmee terzijde.

Vervolgens heeft Nederland aan de agressie bovendien nog een bijdrage geleverd door het uitoefenen van zgn. 'backfill-taken' middels de inzet van in het Golfgebied aanwezig Nederlands militair materieel en personeel.
Daarmee de Britten en Amerikanen de gelegenheid biedend om troepen en materieel aldaar vrij te maken voor rechtstreekse inzet bij de militaire agressie jegens de Republiek Irak.

En tenslotte voorzag Nederland Turkije, optredend als mede-agressor tegen de Republiek Irak door zijn grondgebied beschikbaar te stellen als uitvalsbasis voor de Amerikaans-Britse agressie, van Patriot-raketten.
Op deze manier Turkije, als mede-agressor tegen Irak optredend, voorzienend van militair materieel om zich te verdedigen tegen eventuele gerechtvaardigde tegenaanvallen van de Republiek Irak in het kader van gerechtvaardigde zelfverdediging.

Bos en Balkenende hebben, als privé-personen, in hoge mate ertoe bijgedragen dat de Staat zich schuldig maakte aan de hier in het geding zijnde vormen van steunverlening aan de Amerikaans/Britse agressie jegens de Republiek Irak.

Een veel gehoord geluid in meerdere rechterlijke kringen, tot aan de Hoge Raad toe, is trouwens dat het al dan niet aanwezig zijn van agressie niet door de rechter beoordeeld zou kunnen worden, aangezien aan het agressie-verbod rechtstreekse werking zou moeten worden ontzegd.

Des te minder zouden privé-personen voor een zodanige agressie aansprakelijk kunnen worden gehouden.

Hoe curieus is een dergelijke opvatting !
Na afloop van de Tribunalen van Neurenberg en Tokio zijn diverse hoge functionarissen van de As-Mogendheden voor het plegen van agressie tijdens de Tweede Wereldoorlog opgehangen.

Zij hebben dus kennelijk de strop gekregen voor iets dat jegens hen geen rechtstreekse werking zou hebben gehad.
Het dichttrekken van die strop om hun nek moet hen bepaald een ander gevoel hebben gegeven!

Agressie is niet zomaar een onbetekenend, ook op individuele personen terug te voeren, misdrijf.
Het Rome Statute of the International Criminal Court (her)bevestigt nog eens uitdrukkelijk dat 'the crime of aggression' behoort tot de 'most serious crimes of concern to the international community as a whole', zoals in artikel 5 van dit Statuut tot uitdrukking wordt gebracht.

Voor wat betreft de precieze definitie van 'the crime of aggression', die overigens wel als zodanig reeds nu 'within the jurisdiction' van het Internationaal Strafhof valt, al kan de uitoefening van die jurisdictie in casu nog niet worden geëffectueerd, wordt hard gewerkt door daartoe aangewezen comissies.

De voorstellen die in het geding zijn gebracht hebben daarbij één ding gemeen. Zij spreken, in de voorgestelde definities, in de aanhef allemaal gelijkelijk van:

> "For the purpose of this Statute, the crime of aggression is committed by a person who is in the position of exercising control or capable of directing political/military actions in his State..", etc.

Waarmee ook het persoonlijke karakter zowel als de individuele toerekenbaarheid van het misdrijf van agressie nog eens uitdrukkelijk worden (her)bevestigd.

Het Statuut van het Internationaal Strafhof maakt, evenmin als trouwens het Handvest van Neurenberg of het Statuut van het Joegoslavië tribunaal, enig onderscheid tussen (medeplichtigheid aan) agressie en andere oorlogsmisdrijven, begaan als functionaris of orgaan van de Staat of niet begaan in die hoedanigheid.

Terzake van zulke misdrijven, behorend tot de zwaarste categorie die de mensheid kent, is het doodeenvoudig niet relevant in welke hoedanigheid dergelijke misdrijven worden begaan !

Het enige dat telt is, zoals ook in de ontwerpteksten voor een nadere definitie van het misdrijf van agressie wordt aangegeven, de vraag of de persoon in kwestie al dan niet kan worden beschouwd als 'a person who is in the position of exercising control or capable of directing political/military action in his State'.

Voor Bos en Balkenende, als leiders van de beide grootste partijen van Nederland, die ten tijde van het entameren van dit geding bezig waren een kabinet te formeren, en in dat kader hadden afgesproken om steun aan het Amerikaanse standpunt - en daarmee Nederlandse steun aan de toen aankomende agressie - ook na de totstandkoming van hun kabinet tot onderdeel van het beleid te maken, ging deze definitie volledig op: zij waren zeer wel 'capable of directing politicial/military action' terzake van de (dreigende) agressie jegens Irak hier ter lande en hebben daar ook daadwerkelijk blijk van gegeven !

Er was, gelet op de importantie van het tot uitdrukking brengen van het beginsel van **persoonlijke aansprakelijkheid** en **individuele verantwoordelijkheid** voor de zwaarste categorie misdrijven die de mensheid kent, waaronder dus agressie, alsmede gelet op het belang van het gestalte geven aan de vaststelling van het Neurenberg Tribunaal dat "crimes against international law are committed by men, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes the provisions of international law [can] be enforced" (Annual Digest, 13 (1946), p 221), reden te over om in casu dus niet alleen de Staat aan te spreken, maar ook Bos en Balkenende als privé-persoon.

De desastreuze gevolgen van deze agressie-oorlog treden thans geleidelijk aan de dag.

Een rapport van de medische hulporganisatie Medact, dat begin november 2003 verscheen, geeft aan dat het aantal Iraakse burgers dat rechtstreeks het slachoffer is geworden van deze agressie-oorlog 10.000 kunnen bedragen.
Het aantal gewonde burgers bedraagt uiteraard een veelvoud hiervan.

Het aantal mensenlevens van Iraakse militairen dat door de Amerikaans-Britse agressors is vernietigd is onbekend, maar zou volgens Medact zeker 45 duizend kunnen bedragen.

Het rapport van Medact geeft aan dat de mensen in Irak op dit moment "in een slechtere gezondheidstoestand verkeren dan voor de oorlog als gevolg van vernielde watersystemen, verstoorde inentingsprogramma's en epidemieën".

De medische zorg is ingestort.
Sinds het begin van de oorlog zijn een kwart miljoen kinderen niet meer ingeënt tegen mazelen. "Niet alleen is het aantal miskramen toegenomen, ook de kindersterfte is het afgelopen jaar verdubbeld omdat de essentiële inentingen niet meer plaats vinden".

In de komende jaren zullen niet geëxplodeerde bommen tot vele nieuwe slachtoffers leiden.

Veel Irakezen kampen daarnaast met een oorlogssyndroom en met stress.

"De oorlog tegen Irak zal nog generaties lang gevolgen hebben voor de gezondheid van de burgers in het land", aldus de conclusie van dit rapport.

Tot zover hier dit rapport van Medact over de gezondheidstoestand in Irak.

Voorts is wat er voor de oorlog nog bestond aan economie volledig ingestort.
De al voor de oorlog bestaande werkloosheid, verpaupering, en sociale ontwrichting hebben zich verder vermenigvuldigd.

Natuurlijk raken deze gevolgen ook eisers, thans appellanten, rechtstreeks en individueel.
Van de voor hen optredende en opgetreden zijnde specifieke gevolgen, in termen van aantastingen van hun fundamentele mensenrechten, zal ter gelegenheid van het pleidooi in deze zaak de definitieve balans worden opgemaakt.

Nederlandse troepen zijn thans in Irak aanwezig als 'stabilisatiemacht'.
Bezetting van enig ander land in strijd met diens soevereiniteit is, zoals uitdrukkelijk wordt bepaald in de agressiedefinitie van de Verenigde Naties, een vorm van agressie.

Binnen dat gegeven kader is het echter, naar geldend volkenrecht, voor de bezetter een verplichting om de orde en veiligheid te verzekeren.

De vraag is of Nederland, door zijn militaire aanwezigheid in Irak, zelf een 'occupying force' is geworden, en mitsdien ook in dit opzicht thans optreedt als mede-agressor.
Dan wel dat de Staat beschouwd moet worden als hier enkel handelende in de bediening van de Britse bezettingsmacht bij diens volkenrechtelijke verplichting om orde en veiligheid in bezet gebied te handhaven.
In de herziene eis wordt een hierop betrekking hebbende vordering geformuleerd.

Eisers, thans appellanten, zijn, hun vorderingen in eerste aanleg verworpen ziende, hiertegen appel gekomen en komen thans tot invulling van hun grieven.

Daarbij komen zij tot wijziging van hun vorderingen in eerste aanleg - zoals deze integraal worden weergegeven in de eerste grief -, in dier voege dat deze thans komen te luiden:

"Het Gerechtshof te Amsterdam wordt verzocht om het vonnis van de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam, op 28 februari 2003, onder rolnummer KG 03/284 Pee, tussen partijen gewezen, te vernietigen en, in het licht van de bescherming van de fundamentele mensenrechten van appelanten en in het licht van de bescherming van artikel 90 Grondwet opnieuw rechtdoende, bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

1. Geïntimeerden sub 1 en 2, elk individueel, te bevelen, als 'a person who is in a position of excercising control or capable of directing political/military action in his State',

[in welke termen de hoedanigheid van persoonlijke verantwoordelijkheid voor agressie standaard wordt omschreven in de - overigens in andere opzichten uiteenlopende - ontwerp-voorstellen van de 'Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court' en van andere organen die zich bezig houden met de nadere implementatie van de 'crime of aggression', welke in artikel 5 van het Rome Statute of the International Criminal Court wordt gekwalificeerd als een van de 'most serious crimes of concern to the international community'],

zich (verder) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook door de Staat der Nederlanden aan de Amerikaans/Britse bezetting van Irak;

enige andere commissie van experts inzake aangelegenheden van internationaal (humanitiair)rechtelijke aard, de opdracht te geven om, binnen een door het Hof nader te bepalen termijn, te rapporteren omtrent de volkenrechtelijke rechtmatigheid van de Nederlandse militaire aanwezigheid in de Republiek Irak,

[nu juridisch onduidelijk is of de aanwezigheid van een Nederlands militair contingent aldaar, onder Brits oppercommando, maar overigens met een duidelijke eigen (primaire) verantwoordelijkheid voor een deel van Iraaks grondgebied en, uiteindelijk, ook met eigen 'rules of engagement' en geweldsinstructies, Nederland tot een 'occupying power' maakt, en mitsdien tot een, ook in dit opzicht, daadwerkelijke mede-schenner van de Iraakse soevereiniteit en dientengevolge tot mede-agressor, dan wel of het betrokken Nederlandse militaire contingent louter moet worden beschouwd als 'onder-uitvoerder' van de primaire verplichting die het internationaal recht aan 'occupying powers' oplegt om veiligheid en orde te verzekeren in bezet gebied, zodat de onderhavige Nederlandse militaire aanwezigheid daar, zonder meer, kan worden beschouwd als louter dienende tot uitoefening van deze laatste volkenrechtelijk rechtmatige taak],

en in elk geval de uitkomst van deze rapportage in de openbaarheid te brengen,

alsmede geïntimeerden te veroordelen in de kosten van dit geding in beide instanties.

De grieven luiden dan alsvolgt.

GRIEF I

Ten onrechte zijn thans appellanten in eerste aanleg in de kosten veroordeeld, aangezien ten onrechte de vorderingen van - toen - eisers zijn afgewezen.
Dit gelet op de doeltreffendheid van de hierna volgende grieven.

Deze vorderingen luidden:

"PRIMAIR:

Zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of

uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

meer in het bijzonder van het verlenen

- van politieke en diplomatieke steun

door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

- en van militaire steun

1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. De Staat der Nederlanden te bevelen:

a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militiar verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëindigd;

d. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mogen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

e. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van gedaagden in de kosten van het geding."

Het juiste beoordelingcriterium hiervoor is, thans in appèl, of deze vorderingen, zoals hierboven nog eens integraal weergegeven, ten tijde van de beoordeling hiervan in eerste aanleg, voor toewijzing in aanmerking hadden dienen te komen.

GRIEF II

onderdeel 1

Wat betreft de vaststelling van de feiten begint de Voorzieningenrechter in het bestreden vonnis onder 1.a met de terechte constatering dat, ten tijde van de eerste aanleg van dit geding, het volgende gold:

"Met betrekking tot de crisis rond Irak staat vast dat er een oorlogsdreiging bestaat."

De vaststelling van de feiten waar de Voorzieningenrechter vervolgens onder 1.b t/m f toe overgaat mist echter elke objectiviteit en wordt louter bepaald door de kennelijk door de Voorzieningenrechter gevoelde behoefte om mee te gaan met de door de Staat gegeven voorstelling van zaken omtrent de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens, de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadresoluties omtrent de inspecties naar deze

beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens, de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadresoluties omtrent de inspecties naar deze vermeende massavernietigingswapens en de beweerdelijke noodzaak voor, zowel als het beweerdelijke recht van, de Staat om, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, aan deze vermeende weigerachtigheid een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk zelfs ook een militaire geweldstoepassing te verbinden.

De stukken waar deze door de Voorzieningenrechter verkozen feitelijke enkadrering op is gebaseerd, alsmede de daaruit door hem ontleende citaten, zijn uitsluitend op deze criteria door de Voorzieningenrechter geselecteerd.

Niets, maar dan ook niets, van wat door eisers omtrent de feiten werd aangevoerd, heeft zijn weerslag gevonden in de feitelijke overwegingen van het bestreden vonnis.

Het eerste onderdeel van grief 1 strekt er dan ook toe om een dergelijke volstrekte eenzijdigheid als procesrechtelijk onaanvaardbaar te diskwalificeren.
En om aan te geven dat dit bovendien afbreuk doet aan de rechterlijke onpartijdigheid.

onderdeel 2

Met deze weergave als in casu, wordt bovendien de indruk gewekt als zou de keuze van hetgeen hier door de Voorzieningenrechter als de voor deze zaak als relevant te beschouwen feiten wordt geselekteerd, van betekenis zijn voor het te geven vonnis.

Indien de Voorzieningenrechter zich bij zijn vonniswijzing inderdaad heeft laten leiden door de onderhavige voorstelling van zaken van de Staat omtrent:

1. de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens;

2. de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadsresoluties met betrekking tot de inspecties naar deze vermeende massavernietigingswapens;

3. de beweerdelijke noodzaak voor, zowel als het beweerdelijke recht van, de Staat om aan deze vermeende weigerachtigheid, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk ook zelfs een militaire geweldstoepassing te verbinden,

zoals weergegeven in de door de Voorzieningenrechter gemaakte selectie van citaten uit door de Staat overgelegde documenten, dan heeft hij zich, behoudens op een reeds in het eerste onderdeel afgewezen onaanvaardbare eenzijdigheid van gegevens,

Inmiddels is immers komen vast te staan dat de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens een Amerikaans-Britse machinatie was, blindelings gevolgd door de Staat der Nederlanden.
En dat niet Irak en Iraakse wapendreiging een gevaar opleverde voor de mensheid, de wereldorde en de integriteit van het internationale recht, maar de Anglo-Amerikaanse zucht naar militaire agressie tegen Irak, met de Staat in het voetspoor.

De vraag is of deze feitelijke onjuistheid door de rechter in eerste aanleg ten tijde van zijn oordeel redelijkerwijs voorzienbaar was.

Dat dit bepaald het geval was, blijkt alleen al uit het feit dat alleen al de existentie van het onderhavige geding reflecteert dat ook een andere visie_uitdrukkelijk mogelijk was !

onderdeel 3

De weergave van feiten, zoals die door de Voorzieningenrechter wordt gecomponeerd in het bestreden vonnis, verraadt bovendien - zeker nu immers moet worden aangenomen dat deze feiten-weergave in elk geval tenminste mede-richtinggevend is geweest voor de uitkomst van het vonnis - dat de Voorzieningenrechter kennelijk de opvatting is toegedaan dat voor de door de Staat vermeende noodzaak, zowel als het vermeende recht om, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, aan de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan de Veiligheidsresoluties met betrekking tot de inspecties naar vermeende massavernietigingswapens, een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk zelfs ook een militaire geweldstoepassing te verbinden, ook rechtens een hoop te zeggen zou zijn.

Aldus overwegende heeft de rechter zijn politieke privé-opvattingen mede richtinggevend laten zijn voor de uitkomst van zijn vonnis.
Maar daar is de rechter niet voor.

Des te meer niet, indien - zoals in casu - dergelijke politieke privé-inzichten strijdig zijn met wat des rechts is.
Van enig recht van de Staat om over te gaan tot enigerlei militaire geweldsdreiging, militaire geweldsvoorbereiding, laat staan tot enigerlei geweldstoepassing is namelijk volstrekt geen sprake. Zolang een daartoe bepaaldelijk machtigende Veiligheidsraadsresolutie ontbreekt.

Zodanige handelingen, zowel als een zodanige opstelling, vormen dan ook een schending van het internationale recht, en tasten mitsdien de internationale rechtsorde aan.
Zodanige handelingen en een zodanige opstelling vormen daarmee daarenboven dan ook nog een duidelijke schending van artikel 90 Grondwet.

Zodanige handelingen en een zodanige opstelling vormen daarmee daarenboven dan ook nog een duidelijke schending van artikel 90 Grondwet.

Een rechter die, zoals de Voorzieningenrechter in kwestie, middels zijn selectie van wat hij feitelijk aan zijn vonnis ten grondslag wil gaan leggen, alsmede middels de uiteindelijke teneur van zijn vonnis, tot uitdrukking brengt in zodanige handelingen en een zodanige opstelling van de Staat wel wat te zien, maakt daarmee front tegen het recht, in plaats van dit te eerbiedigen, hetgeen in dit derde onderdeel uitdrukkelijk vooropgesteld wordt.

onderdeel 4

Het kan natuurlijk ook niet op toeval berusten dat de Voorzieningenrechter, bij de door hem gemaakte selektie van citaten uit door de Staat overgelegde stapel documenten, door hem benoemd als de feiten waarvan terzake van het bestreden vonnis wordt uitgegaan, keer op keer - onder 1.d, 1.e. en 1.f - nu juist ook weer specifiek die passages als citaat naar voren haalt, waarin melding wordt gemaakt van 'het recht' dat de Staat zich voorbehoudt om een eigen afweging te maken terzake van mogelijke geweldstoepassing, los van de Veiligheidsraad. Zoals weergegeven onder 1.d:

> "Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een 'material breach' door Irak zal worden bezien of er sprake is van 'een consistent pattern of non-compliance' met de resolutie. Daarover zal in de Veiligheidsraad gesproken worden en daarover heeft Nederland ook een eigen, separate afweging te maken. (...)."

En onder 1.e:

> "De regering heeft een sterke voorkeur voor een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken."

En voorts onder 1.f:

> "De regering zal zich overigens onder alle omstandigheden - nadat 'material breach' is geconstateerd - hierover een zelfstandig oordeel vormen en een eigen afweging maken welke stappen de regering gerechtvaardigd acht en welke bijdrage Nederland daaraan zou kunnen leveren."

(onderlijningen NS)

Door er systematisch voor te kiezen juist deze expliciete stellingname van de Staat als 'feit waarvan bij dit vonnis dient te worden uit te gaan' steeds weer naar voren te halen, zonder daarop waar dan ook in het vonnis ook maar op enigerlei

Zodat de Voorzieningenrechter klaarblijkelijk zijn bestreden vonnis mede gebaseerd heeft op de opvatting dat het des rechts zou zijn dat de Staat een **eigen afweging** zou mogen maken omtrent geweldstoepassing jegens Irak, **separaat** van wat de Veiligheidsraad daaromtrent al dan niet zou beslissen.

Nu de Voorzieningenrechter zijn vonnis klaarblijkelijk mede op deze met het recht geheel in strijd zijnde opvatting heeft gebaseerd, kan ook reeds om deze reden dit bestreden vonnis niet in stand blijven.

onderdeel 5

Onaanvaardbaar is de bepaald manipulatieve wijze waarop de Voorzieningenrechter, onder 1.b, punt 13 van de resolutie 1441 (2002) 'samenvat'.

Deze 'samenvatting' luidt:

> "13. recalls, in that context, that the Council has repeatedly warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations. (...)."

Met deze 'samenvatting', waarin de onderhavige tekst van de resolutie wordt afgebroken na sluiting van de zin eindigend met 'it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations', wordt de indruk gewekt dat de Veiligheidsraad in resolutie 1441 (2002) tot uitdrukking zou hebben gebracht dat alstoen, ten tijde van, en als resultaat van, de totstandkoming van deze resolutie, het aanwenden van

> "..serious consequences as a result of its continued violations of its obligations"

jegens Irak reeds zonder meer toepasbaar en rechtens toelaatbaar was geworden.

Met deze op dit punt manipulatieve weergave van de tekst van resolutie 1441 (2002) wordt dan een voorschot genomen op hetgeen vervolgens verderop, onder 8, in het inhoudelijk deel van de het bestreden vonnis - ten onrechte, naar verder ook nog in grief 5 inhoudelijk aan bod zal komen - wordt overwogen, met name dat

> "Vooralsnog echter [dient] te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'.

Zodat

> "In zoverre, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht [wordt] gehandeld."

Waarmee dus, volkomen ten onrechte - zoals ook in grief 5 nog nader inhoudelijk aan de orde zal komen -, de indruk wordt gewekt dat de onderhavige overweging onder 13 van resolutie 1441 (2002) op zich reeds de weg naar het jegens Irak in rekening brengen van 'serious consequences'zou hebben vrijgemaakt.
Voor de Staat zowel als voor andere landen.

Natuurlijk is het doen postvatten van deze opvatting reeds prima facie onjuist.

De Voorzieningenrechter gaat daarmee zelfs nog uitdrukkelijk een stap verder dan de Staat !
Die immers meermalen expliciet tot uitdrukking heeft gebracht dat er pas sprake zou kunnen zijn voor effectuering van wat voor 'serious consequences' dan ook, 'indien Irak zich niet houdt aan de resolutie'.

Zie o.a. de instemmende verwijzing naar de opvatting terzake van de Secretaris-Generaal van de VN door de minister van Buitenlandse Zaken in het Verslag van het algemeen overleg van 3 december 2002 door de Staat bij pleidooi in eerste aanleg (blz. 4 pleitnota van de Staat), luidende:

> " Hij memoreert de uitspraak van de secretaris-generaal van de Verenigde naties dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheden zal moeten nemen op grond van de 'serious consequences' die in resolutie 1441 worden vermeld, indien Irak zich niet houdt aan de resolutie."
> (onderlijning NS).

Met andere woorden: het bestaan van, alsmede het moment van, totstandkoming van resolutie 1441 (2002) schept, uitdrukkelijk ook in de ogen van de Staat zelf, op zich nog geen juridische grondslag om welke 'serious consequences' dan ook jegens Irak te effectueren.

Dit ondanks de suggestie van het tegendeel, die de Voorzieningenrechter met zijn 'samenvatting' van punt 13 van resolutie 1441 (2002) biedt.

Een en ander overigens nog geheel afgezien van het feit - dat elders nader zal worden uitgewerkt - dat in deze opvatting voorts ook nog eens de volstrekt onjuiste zienswijze weerspiegeld wordt dat het de Staat vrij zou staan om, in navolging van, dan wel in samenwerking met andere landen, met name de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, behalve vooruit te lopen op verdere besluiten terzake van nadere implementatie van zulke 'serious consequences' door de Veiligheidsraad, het bovendien ook nog eens vrij zou staan om, terzake van een dergelijke nadere implementatie van 'serious consequences', verdere beslissingen te nemen en door te voeren, separaat van wat daaromtrent nader door de Veiligheidsraad zou worden besloten.

GRIEF III

Ten onrechte kent de Voorzieningenrechter, onder 6 van het bestreden vonnis, aan het feit dat Bos en Balkenende als privé-personen werden gedagvaard in casu een zodanige betekenis toe dat reeds om deze enkele reden de tegen hen ingestelde vordering diende te worden afgewezen.

toelichting

De Voorzieningenrechter redeneert zich onder 6 van het bestreden vonnis als volgt een weg naar deze opvatting:

> Eisers "verwijten" Bos en Balkenende "gedragingen" die slechts zijn "uit te voeren door de Staat en haar organen".
> "Balkenende en Bos hebben als privé-personen geen bevoegdheden om met andere Staten te praten, [dan wel] aan (..) andere Staten opdrachten te geven (..)".
> Ook hebben zij als privé-personen geen bevoegdheden om "aan de Staat (..) opdrachten te geven of anderzins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden."

De conclusie is dan:

> "Op grond hiervan kan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet dragen en dient de vordering tegen hen (..) om deze reden al afgewezen te worden."

Dat eisers in eerste aanleg Bos en Balkenende gedragingen zouden verwijten, die slechts zijn uit te voeren door de Staat en haar organen, zoals de Voorzieningenrechter op dit punt allereerst in het bestreden vonnis overweegt, is even onbegrijpelijk als onzinnig.

De enige gedraging die eisers Bos en Balkenende verwijten is, zoals tot uitdrukking gebracht in de dagvaarding in eerste aanleg onder 34 t/m 36, dat zij, als persoon en als leider van respectievelijk de PvdA en het CDA, doorlopend kenbaar maakten zich te vereenzelvigen met de opvatting van de Staat der Nederlanden om zich eventueel niets gelegen te laten liggen aan het naar internationaal recht dwingende verbod om medewerking te verlenen aan geweldstoepassing tegen Irak, zolang een resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt zou blijven ontbreken.

Dienovereenkomstig wordt in eerste aanleg, onder 1 primair, jegens hen gevorderd een gebod om zich met onmiddelijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van steun dan ook, als verder nader omschreven in deze vordering, van de zijde van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek

Dienovereenkomstig wordt in eerste aanleg, onder 1 primair, jegens hen gevorderd een gebod om zich met onmiddelijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van steun dan ook, als verder nader omschreven in deze vordering, van de zijde van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak, zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig zou hebben ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak.

Natuurlijk zijn dit allerminst "gedragingen" die slechts zijn "uit te voeren door de Staat en haar organen" !
Wat de Voorzieningenrechter op dit punt allereerst overweegt, raakt dan ook kant noch wal.

Vervolgens overweegt de Voorzieningenrechter op dit punt dan voorts dus dat:

> "Balkenende en Bos als privé-personen geen bevoegdheden [hebben] om met andere Staten te praten, [dan wel] aan (..) andere Staten opdrachten te geven (..)".
> Ook hebben zij als privé-personen geen bevoegdheden om "aan de Staat (..) opdrachten te geven of anderzins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden."

De Voorzieningenrechter bedient zich hier derhalve van de onheusheid om te suggereren dat de vorderingen van eisers jegens Bos en Balkenende tot het verrichten van dergelijke daden zouden strekken, hetgeen manifest onjuist is.

Ook dit laatste kan dan ook tot niets anders leiden dan tot vernietiging van het bestreden vonnis.

Nu hier, anders dan zijn rechtsbewustzijn, grotendeels alleen de fantasie van de Voorzieningenrechter aan het woord is geweest, is er natuurlijk ook geen enkele grond voor diens afrondende conclusie onder 6, dat:

> "Op grond hiervan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet [kan] dragen en de vordering tegen hen (...) om deze reden al afgewezen [dient] te worden."

Waar het hier om gaat is dat zowel Bos als Balkenende, als politieke leiders van de twee grootste partijen van ons land, zich als zodanig, ten tijde van het entameren van het onderhavige geding, herhaaldelijk uitspraken vóór steun van Nederland aan de Verenigde Staten en diens kennelijke intentie om desnoods de Veiligheidsraad te negeren.

En dat zij daarbij kwamen tot de afspraak om deze politiek, ook bij totstandkoming van een door hen te vormen kabinet onverkort voort te zetten.

van het Rome Statute of the International Criminal Court steeds weerkerende formulering.

Als leiders van de twee grootste politieke partijen van Nederland, ten tijde van het kort geding bezig zijnde met kabinetsformatie, zetten zij de lijnen uit voor het toekomstig beleid. En daarmee ook de lijn van politieke, diplomatieke en militaire steun aan de (dreiging met) agressie tegen Irak.

Terecht is bij het Tribunaal voor Neurenberg de vaststelling gedaan:

> "Crimes against international law are committed by men, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes can the provisions of international law be enforced"
> (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

Dezelfde constatering ligt trouwens ook aan het Internationaal Strafhof ten grondslag.

Een reden temeer om ook andersoortige rechtsakties op het vlak van (dreigende) agressie dan strafakties niet alleen tot de Staat te richten als abstracte 'entiteit', maar eveneens tegen personen op wie de verantwoordelijkheid hiervoor is terug te voeren.

Dit teneinde het basisprincipe ten aanzien van misdrijven naar internationaal (humanitair) recht ook daar gestalte te geven, namelijk het principe van de **persoonlijke verantwoordelijkheid** en de **individuele aansprakelijkheid**.

GRIEF IV

Ten onrechte overweegt de Voorzieningerechter als weergegeven onder 7, met name:

> "Als uitgangspunt dient voorts te gelden dat de door Mubarek c.s. ingestelde vorderingen betrekking hebben op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie, welk beleid in sterke mate zal afhangen van politieke afwegingen in verband met de omstandigheden van het geval. Dit betekent dat de burgerlijke rechter, zeker in kort geding, een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten leggen bij de beoordeling van dergelijke vorderingen, die ertoe strekken handelingen ter voorbereiding en uitvoering van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlandse politiek en defensie als onrechtmatig en dus als verboden aan te merken. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om deze politieke afweging te maken."

Ten onrechte, aangezien - in weerwil van het feit dat rechtscolleges keer op keer weer tot een dergelijke voorstelling van zaken overgaan -, dergelijke vorderingen als thans ingediend door Mubarek c.s., door hen niet worden ingediend teneinde nu maar eens, intellectuelerwijs, een aantal 'vragen betreffende buitenlandse politiek en defensie' op tafel te leggen, maar worden ingegeven door pure doodsangst als gevolg van jegens hen, door (medewerking van) de Staat en anderen aan misdadige agressie- en oorlogshandelingen, dreigende onrechtmatige aantasting van hun fundamentele mensenrechten.

Bescherming van fundamentele mensenrechten en anderszins de bescherming tegen onrechtmatig geweld kunnen toch gerust als een rechterlijke kerntaak worden beschouwd.
En de rechter kan dit niet van zijn bord schuiven door het jegens de slachtoffers te stellen dat een dergelijke noodkreet tot hulp in feite zou behelzen een 'vraag betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie', waaromtrent 'een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten worden gelegd'!

Een dergelijke rechterlijke benadering ademt niets anders dan een volstrekte minachting voor de eisers in kwestie.
En voor hun alles overheersende noden, welke daarmee tot abstracties worden gedegradeerd, door ze te metamorfoseren tot 'vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek'.

Het zou overigens een illusie zijn - en dit geldt ook op voorhand reeds aan het adres van de Hoge Raad - om te menen dat de Nederlandse rechter buitenlandse slachtoffers die bij hem rechtsbescherming zoeken tegen de meest gruwelijke misdrijven die het internationaal recht kent van de zijde van de Staat, namelijk tegen daden van agressie en oorlogsmisdrijven, blijvend uit de Nederlandse rechtszalen zouden kunnen worden verdreven door te verordonneren dat wat deze slachtoffers te berde hebben te brengen niets anders zou zijn dan het voorleggen van 'vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie'.

Te bezien valt of Nederlandse rechtcolleges - de Hoge Raad incluis - dit ook nog vol zullen houden indien zij vervolgens, terzake van specifieke oorlogsmisdaden waarvan zij, als gevolg van de manier waarop de Staat dergelijke 'vragen van buitenlandse politiek en defensie' jegens hen met bruut onrechtmatig oorlogsgeweld heeft menen te moeten afwikkelen, opnieuw bij deze rechtcolleges de rechtszaal binnen zullen komen stromen!
Voor verhaal jegens de Staat, zoals thans door een aantal slachtoffers van Nederlandse mede-verantwoordelijkheid voor oorlogsmisdrijven in overweging is.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de betekenis in de onderhavige kontekst van de Engelse rechtszaak The Campaign for Nuclear Disarmamant (CND) v. United Kingdom, die door de Staat in eerste aanleg is overgelegd.

Inderdaad, daar ging het nu om een puur geabstraheerde rechtsvraag, uitmondend in een verzoek om een verklaring voor recht. Derhalve onvergelijkbaar met de onderhavige rechtszaak.

GRIEF V

onderdeel 1

Ten onrechte overweegt de Voorzieningenrechter voorts onder 7 van het bestreden vonnis:

> "Uit hetgeen namens de regering in het overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van een oorlog te voorkomen."
> (onderlijning NS)

Alsmede onder 8:

> "De Veiligheidsraad heeft in resolutie 1441 (2002) onder punt 13 (zie 1.b) aangekondigd dat er 'serious consequences' zullen zijn, indien Irak zich niet aan de opgelegde verplichtingen houdt. Mubarek c.s. vorderen onder 2. van het petitum in de inleidende dagvaarding, kort gezegd, een verbod op steun aan de dreiging met oorlogsgeweld tegen Irak, zolang de Veiligheidsraad niet in een nadere resolutie hiermee heeft ingestemd. Vooralsnog dient echter te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'. In zoverre wordt, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht gehandeld. Die dreiging is er immers vooralsnog op gericht om zonder zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irakcrisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen. Meewerken hieraan, ook indien die dreiging niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rond Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen - aanstonds zou kunnen optreden, is dat meewerken daaraan, als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig. Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van zaken in dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven inter-

nationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken."

Ten onrechte, aangezien de dreiging met militair geweld die de Staat hier beweert te mogen aanwenden, beweerdelijk, naar ook de Voorzieningenrechter in het het bestreden vonnis onder 7 meent te moeten aannemen, erop gericht zijnde "om zich in te spannen om (..) het uitbreken van een oorlog te voorkomen", volstrekt niet als rechtmatig is aan te merken.

Een van de grondslagen van de vorderingen van eisers is immers dat het dreigen met geweld, alsmede het overgaan tot steunverlening aan daadwerkelijke opbouw van een geweldsarsenaal, jegens Irak, naar volkenrechtelijk gewoonterechtelijke maatstaf met een ius cogens-karakter, onrechtmatige handelingen zijn, zolang er niet een Veiligheidsraadsresolutie is die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld machtigt.

Naar volkenrechtelijk gewoonterecht met een ius cogens-karakter wordt de onrechtmatigheid van het gebruik van geweld immers uitdrukkelijk op één lijn gesteld met de onrechtmatigheid van het dreigen met geweld.

Met andere woorden: indien en zolang het gebruik van oorlogsgeweld naar internationaal recht als verboden valt aan te merken, en deswege als onrechtmatig, is ook het dreigen met oorlogsgeweld verboden, en deswege onrechtmatig.

Dit volkenrechtelijk gewoonterechtelijk basisprincipe van ius cogens-karakter heeft onder meer ook zijn uitdrukkingsvorm gevonden in artikel 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties.
Ook in deze specifieke verdragrechtelijke uitdrukkingsvorm van deze volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm worden het verbod van geweld en het verbod van dreigen met geweld uitdrukkelijk in één adem genoemd.

De ratio van deze rechtssystematische gelijkstelling van het verbod van geweld en het verbod van dreigen met geweld is gelegen in een andere pijler van de internationale rechtsorde en het internationale rechtssysteem, waarop in de westerse landen het zicht in de loop der jaren - ten onrechte ! - zo langzamerhand geheel verloren is geraakt.
En dat is de soevereine gelijkheid en gelijkwaardigheid van Staten onderling, alsmede het daarmee hecht verbonden principe van non-interventie, als fundamenten van de internationale rechtsorde, zoals die na de Tweede Wereldoorlog zijn gegrondvest: zolang geweld van de ene Staat jegens enige andere Staat om iets van die andere Staat af te dwingen uitdrukkelijk verboden is - en dat is normaliter het geval, behoudens de uitzonderingen van geweld terzake van gerechtvaardigde zelfverdediging en van geweld op een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad - mag ook door de ene Staat jegens enige andere Staat niet gepoogd worden datzelfde van die andere Staat dan maar af te dwingen middels een bedreiging met geweld.

Aangezien daarmee terstond de soevereinde gelijkwaardigheid van die andere Staat, alsmede het verbod om in de aangelegenheden van die Staat te interveniëren, in het geding komen.

Zolang het om westerse landen gaat - en zeker als het Verenigde Staten betreft ! -, is iedereen hier in het westen onmiddellijk bereid om de onverkorte geldigheid van dit principe voluit te onderschrijven en hoog in het vaandel te zetten.
Maar gaat het om militair en economisch machteloze Staten, met name in de derde wereld, dan wil het er bij de dominante westerse politieke elites en hun opiniërende media-hofhoudingen al reeds lange tijd niet meer in dat allerlei vormen van politieke, economische en zelfs ook militaire dwang en dreiging, in het geval dat zich daar ontwikkelingen afspelen die wij hier in het westen als onaanvaardbaar wensen te bestempelen, niet een soort natuurlijk recht van de westerse wereld zouden vormen.

Dit volkomen te onrechte !

Met deze gevaarlijke opvatting - gevaarlijk omdat daarmee de grondslag van de internationale rechtsorde op het spel wordt gezet ! - is kennelijk ook de Voorzieningenrechter behept, gelet op zijn overwegingen onder 8 van het bestreden vonnis, dat

"Meewerken hieraan.."

> - d.w.z. aan een "een dreiging die er immers vooralsnog op gericht [is] om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen"

"(..) als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig [is]."

Aan het door de Voorzieningenrechter op dit punt te berde gebrachte ligt onmiskenbaar de vooronderstelling ten grondslag dat het wel eens wenselijk en zeer effectief kan zijn om fiks met militair geweld te dreigen, in een situatie waarin het gebruik van geweld (nog niet) is geoorloofd.

Die 'wenselijkheid' en 'effectiviteit' zijn echter subjectieve categorieën, en daarmee dus bron van verschil van politieke opvattingen.
Maar objectief, naar rechtsmaatstaven dus, bestaat het recht daarop niet.
Zolang niet ook het gebruik van geweld zelf is geoorloofd.

Ook praktisch zal er trouwens - om ten overvloede een dergelijke niet-juridische zijsprong hier toch maar eens te maken - doorgaans niets aan in de weg staan om aan de systematiek van het volkenrechtelijk gewoonrecht op dit punt te volle recht te

Ook praktisch zal er trouwens - om ten overvloede een dergelijke niet-juridische zijsprong hier toch maar eens te maken - doorgaans niets aan in de weg staan om aan de systematiek van het volkenrechtelijk gewoonrecht op dit punt te volle recht te doen: als enige Staat met militaire agressie wordt geconfronteerd, mag hij immers te allen tijde onmiddellijk militair terugslaan ter zelfverdediging.

Dus op dit punt is er niets aan de hand.

En gaat het om die andere uitzondering op het verder absolute geweldsverbod, namelijk geweldstoepassing op gezag van de Veiligheidsraad, dan is er niets op tegen om eerst een resolutie aan te nemen die uitdrukkelijk tot geweld mandateert, en pas daarna over te gaan tot immanente dreiging met geweld en daadwerkelijke opbouw van een militair geweldsapparaat.

De kille zekerheid dat geweld uitdrukkelijk al is geoorloofd, kan dan juist buitengewoon effectief zijn om te bewerkstelligen dat de Staat/Staten tot wie de betrokken gewelds-resolutie van de Veiligheidsraad zich richt, alsnog in die fase van geweldsdreiging en opbouw van een militair geweldsapparaat eieren voor zijn/hun geld kiest/kiezen !

Het gewoonterechtelijk volkenrechtelijke principe dat, zolang niet daadwerkelijk geweld geoorloofd is, ook **dreiging met** geweld rechtens onrechtmatig is, wordt ook tot uitdrukking gebracht in de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof van 8 juli 1996 inzake de Rechtmatigheid van de bedreiging met of het gebruik van kernwapens, General List No. 95, onder 47, waarin onder meer gesteld wordt:

> "De begrippen "bedreiging" met en "gebruik" van geweld in artikel 2, lid 4, van het Handvest gaan samen in die zin dat, indien in een gegeven geval het gebruik van geweld zelf onrechtmatig is - <u>om welke reden dan ook</u> - de dreiging om zulk geweld te gebruiken eveneens onrechtmatig is."
> (onderlijning NS)

Het Internationaal Gerechtshof onderstreept hier heel duidelijk dat dit beginsel altijd onverkort van gelding is: altijd als, om welke reden dan ook, het gebruik van geweld onrechtmatig is, geldt dit ook voor **dreiging met** geweld.

In dit verband moet er nog eens op gewezen worden dat artikel 2, lid 4, Handvest in casu de specifieke, verdragsrechtelijke uitdrukkingvorm vormt van het geweldverbod als de achterliggende volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm met een ius-cogens-karakter.

Deze norm reikt dan ook, als volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van ius cogens, zelfs verder dan het kader van Handvest.

Ware dit niet zo, dan zou immers het geweldsverbod zich alleen (kunnen) richten tot de lid-staten van de Verenigde Naties, en

En mitsdien gerechtigd zouden zijn om, zonder met het volkenrecht in conflict te komen, naar believen geweld jegens enige andere Staat toe te passen !

onderdeel 2

A fortiori geldt dan vanzelfsprekend dat in situaties waarin het dreigen met de geweld niet is geoorloofd omdat het daadwerkelijk gebruik van geweld (nog) niet is gelegitimeerd, des te minder natuurlijk ook de daadwerkelijke opbouw van een militair geweldsapparaat, gericht tegen enige Staat, alsdan als rechtens toelaatbaar kan kan worden beschouwd.

Indien dan ook, zoals in casu, die op zich zelf al onrechtmatige dreiging met oorlogsgeweld ook nog eens

> "..niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rondom Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen - aanstonds zou kunnen optreden",

dan is, in tegenstellling tot waar de Voorzieningenrechter het voor houdt,

> "..dat meewerken daaraan..",

des te nadrukkelijker onrechtmatig.

Dit ongeacht of die medewerking aan de daadwerkelijke geweldsopbouw jegens dat betrokken land, als vorm van dreiging met geweld die verder gaat dan louter verbaal, nu wel of niet - zoals de Voorzieningenrechter onder 8 voorts nog overweegt - beschouwd zou mogen worden als een

> "...wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering.."

En zijn er dan ook allerminst termen voor een vaststelling als onder 8 slot, luidende:

> "Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven internationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken."

onderdeel 3

Ten onrechte overweegt de Voorzieningenrechter onder 8 voorts dat

"Vooralsnog dient (..) te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'."

Zodat

"In zoverre, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal gewoonterecht [wordt] gehandeld."

Zoals immers al in **het 5e onderdeel** van **Grief II** is uiteengezet, raakt de opvatting van de Voorzieningenrechter dat het de Staat, of welke andere landen dan ook, naar aanleiding van, en ten tijde van de totstandkoming van resolutie 1441 (2002) zou hebben vrijgestaan om welke 'serious consequences' dan ook jegens Irak te effectueren, kant noch wal.

Het is daarbij, zoals **in onderdeel** 5 van **Grief II** al is beklemtoond, ook uitdrukkelijk de opvatting van de Staat - anders dan kennelijk die van de Voorzieningenrechter - dat van enige implementatie terzake van zodanige 'serious consequences' pas sprake zou kunnen zijn, 'indien Irak zich niet houdt aan de resolutie', een zaak die in elk geval eerst naar aanleiding van het doorlopen van de in resolutie 1441 (2002) onder de punten 4, 11 en 12 aangegeven nadere procedure verder beoordeeld zou kunnen worden.

Dit - zoals eveneens reeds **in onderdeel** 5 van **Grief II** is uitgewezen - nog geheel afgezien het feit dat de Staat niet alleen het recht mist om op eigen houtje vooruit te lopen op wat, in het kader van de in resolutie 1441 (2002) aangegeven procedure, nader omtrent een eventuele nadere implementatie van 'serious consequences' zou kunnen worden beslist,

> (zodat niet alleen ook niet reeds ten tijde van de totstandkoming van deze resolutie daaromtrent al door de Staat op rechtmatige wijze een nadere invulling kon worden gegeven, en dus ook niet de invulling dat "het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 aangekondigde 'serious consequences"),

maar de Staat bovendien ook nog eens het recht miste om, los daarvan, op welk moment dan ook, separaat van de Veiligheidsraad, omtrent de verdere vormgeving van mogelijke 'serious consequences' jegens Irak te beslissen.

GRIEF VI

Ten onrechte wordt onder 7 van het bestreden vonnis voorts overwogen:

"Uit hetgeen namens de regering in overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de

ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van oorlog te voorkomen."

Alsmede wordt ten onrechte onder 8 overwogen:

"Die dreiging [d.w.z. het dreigen met oorlogsgeweld door Nederland met een aantal andere landen, met name natuurlijk de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk - NS] is er immers op gericht om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak-crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen."

En:

"Meerwerking hieraan is, ook indien (...) dat meewerken daaraan [daadwerkelijk meewerken aan de opbouw van een militaire strijdmacht impliceert], als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig."

(onderlijning NS)

Deze overwegingen worden door de Voorzieningenrechter, zonder enige nadere motivering of onderbouwing, als een rechtens vaststaand feiten gebracht.

Door aldus vermeende 'goede bedoelingen' van de Staat en van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, bij hun dreiging met geweld en de opbouw van een militaire strijdmacht, uitdrukkelijk in zijn bestreden vonnis voorop te stellen, in plaats van zich ten aanzien van een kwestie als deze volstrekt neutraal op te stellen - hetgeen ten minste toch van een rechter gevraagd kan worden -, heeft de Voorzieningenrechter zijn vonnis gedegradeerd tot een politiek libel.

Door met behulp van deze dragende overwegingen zijn eigen politieke credo in zijn vonnis koning te doen kraaien, wordt immers door de Voorzieningenrechter in het betreden vonnis een kader geschapen waarin de vorderingen van eisers er op geen enkele wijze meer aan te pas konden komen.

De Voorzieningenrechter verheft dusdoende zijn politieke privé-opvatting omtrent wat de intenties zouden zijn geweest van wat zichzelf aanduidde als 'de geallieerden', tot een rechtsfeit.

Een van de kernvragen die hier opkomen laat zich als volgt stellen: kon de Voorzieningenrechter redelijkerwijs tot de kwalificatie komen dat de dreiging met geweld en de opbouw van een geweldsapparaat jegens Irak althans primair waren ingegeven door het motief om een oorlog te voorkomen? Zodat het bestreden vonnis terecht bol is komen te staan van de 'goede

bedoelingen' van de Staat, waardoor voor de vorderingen van eisers eigenlijk feitelijk geen plaats meer was ?

Het antwoord moet zijn: de Voorzieningenrechter kon dergelijke door hem vermeende 'goede bedoelingen' van de Staat onmogelijk in redelijkheid zo centraal stellen in zijn vonnis, als door hem werd gedaan, en dit in elk geval niet zonder nadere motivering en onderbouwing !

Het bestreden vonnis ademt dus, in al zijn porieën, dat aan de geweldsdreiging en opbouw van een militair geweldsapparaat louter 'goede bedoelingen' ten grondslag lagen.
Al sinds Kaïn Abel doodsloeg is dat het standaard-verhaal van hen die geweld voorbereiden.

Niets in de vorderingen van eisers noodzaakte de Voorzieningenrechter echter, noch bracht hem daartoe, noch nodigde hem daartoe als het ware uit, om ze met een politiek privé-credo op voorhand al de pas af te snijden.

De vorderingen die eisers instelden waren juridisch zuiver, gericht op onmiskenbare en expliciete rechtsvragen, namelijk de onrechtmatigheid van schendingen en dreigende schendingen van internationaal recht, van nationaal strafrecht en van artikel 90 Grondwet, alsmede op de noodzaak voor de rechter op daartegen op te treden.

Dit gelet op de zeer ernstige gevolgen die hiermee voor eisers dreigden, met name ook in de sfeer van aantasting van hun fundamentele mensenrechten, en gelet op de de zeer ernstige ondermijning van de internationale rechtsorde die zich hier begon af te tekenen.

Binnen dat strikte beoordelingskader had de Voorzieningenrechter moeten blijven.
Zonder zich in zijn vonnis te verliezen in politiek-ideologische connotaties.

Inmiddels heeft de geschiedenis bewezen dat de oorlogsdreiging en de opbouw van een strijdmacht door de 'geallieerden', in tegenstelling tot de uitgesproken privé-opvatting die de Voorzieningenrechter daarover aan een rechterlijk vonnis tot grondslag meende te moeten leggen, geenszins gericht waren op het voorkomen van een oorlog.
Maar dat deze oorlogsdreiging en militaire opbouw, daadwerkelijk gesteund door de Staat, ten doel hadden om, hoe dan ook en koste wat het kost, tot militaire verovering en bezetting van Irak over te gaan.

Dit ongeacht of Irak nu wel of niet zou meewerken aan resoluties van de Veiligheidsraad.
En ongeacht of dit onrechtmatige agressie jegens Irak zou impliceren.
En tenslotte ongeacht of eisers als gevolg van dit onrechtmatige oorlogsgeweld nu wel of niet zouden worden aangetast in hun elementaire mensenrechten.

En tenslotte ongeacht of eisers als gevolg van dit onrechtmatige oorlogsgeweld nu wel of niet zouden worden aangetast in hun elementaire mensenrechten.

Op 18 september 2003 oefende Hans Blix, de voormalige chef-wapeninspecteur van de Verenigde Staten, in en radio-uitzending van de BBC, zware kritiek uit op de Britse regering voor "de spin en hype" rond de inlichtingen die ze gebruikte om de oorlog tegen Irak te rechtvaardigen. Blix zei niet verbaasd te zijn dat er geen massavernietigingswapens in Irak zijn gevonden. Hij zei "meer en meer te geloven dat Irak in de zomer van 1991, na de eerste Golfoorlog, vrijwel zijn hele [arsenaal] heeft vernietigd", zoals het land heeft gezegd. De huidige zoektocht zal volgens hem hoogstens nog "een paar interessante documenten opleveren".
Tegen de BBC verklaarde Blix dat Blair en de Amerikaanse president Bush zich hebben gedragen als "middeleeuwse heksenjagers", die altijd heksen vonden als je er maar in geloofde.
(NRC 18 september 2003)

Half september 2003 kwam een Britse parlementaire onderzoekscommissie met haar rapport over de misleidingen van de publieke opinie ter rechtvaardiging van de oorlog tegen Irak.
Daarin wordt gerefereerd aan het geheime dossier van de inlichtingendiensten dat de Britse regering in september 2002 presenteerde en dat niet alleen het eigen volk maar ook de rest van de twijfelende wereld moest overtuigen van de noodzaak van een oorlog tegen Irak.
Dat bewuste dossier bevatte alarmerende informatie over de capaciteit van Irak om massavernietigingswapens te maken en in te zetten. Toen VN-wapeninspecteurs daar een paar maanden later kwamen kijken, vonden zij echter helemaal niets.
Uit het materiaal van de Britse geheime diensten dat de parlementaire onderzoekscommissie mocht inzien bleek dat ook deze Britse inlichtingendiensten nauwelijks bruikbaar actueel informatiemateriaal hadden weten te verzamelen. Niettemin meldden de inlichtingendiensten in hun eindverslag dat Saddam Hoessein binnen 45 minuten na een aanval massavernietigingswapens zou kunnen inzetten. Tony Blair zelf voelde er uiteraard weinig voor om het door inlichtingendiensten geschetste beeld te nuanceren. Hij had er politiek belang bij de veronderstelde dreiging te accentueren en deed er graag nog een schepje bovenop. Op het laatste moment schrapte hij uit zijn speech nog de passage dat "Saddam Hoessein niet in staat was een nucleaire aanval op Londen uit te voeren". Blair noemde op grond van dit dossier de dreiging van Saddam Hoessein 'immanent en direct'. Blair zei zwaaiend met het dossier dat 'Irak de productie van chemische en biologische wapens had gecontinueerd' en 'binnen drie kwartier massavernietigingswapens zou kunnen inzetten'. De waarschuwing van de geheime diensten dat 'de val van het regime in Bagdad het risico vergrootte dat biologische en chemische wapens in handen van terroristische groepen zouden komen' werd door hem eveneens verzwegen. In plaats daarvan riep hij dat het Westen tegen Saddam Hoessein moest optreden om te voorkomen dat chemische en bacteriologische wapens in handen van terroristen zouden komen.

Op 5 oktober 2003 publiceerde de Sunday Times fragmenten uit het dagboek van de oud-minister van buitenlandse zaken Robin Cook, waaruit blijkt dat al weken voor de oorlog tegen Irak werd begonnen, de Britse premier Tony Bair wist dat Saddam Hoessein geen massavernietigingswapens had.
Cook, die zijn functie kort voor het begin van de oorlog neerlegde uit onvrede met het feit dat de Britse regering het aanstuurde op een oorlog tegen Irak, schrijft in zijn dagboek dat Blair op 5 maart, twee weken voor de oorlog, al lang niet meer geloofde dat Saddam in staat was om binnen 45 minuten massavernietigingswapens in te zetten. Cook geeft in zijn dagboek aan dat hij zich bovendien grote zorgen maakte over het feit dat Blair in het geheel niet de indruk wekte zich iets aan te trekken van de rapporten van wapeninspecteur Hans Blix.
Volgens Cook beaamde ook John Scarlett, het hoofd van de Britse inlichtingendiensten, op 20 februari - d.w.z. een maand voor de oorlog -, dat Saddam geen massavernietigingswapens had die zouden kunnen worden ingezet tegen burgerdoelen. 'Tony Blair bleek het twee weken later met hem eens te zijn.'
(NRC en Volkskrant 6 oktober 2003)

Op 11 september 2003 meldde de Volkskrant:

"Premier Balkenende heeft zich in de nesten gewerkt met een dossier dat hij van zijn ambtgenoot Blair kreeg over de toestand in Irak. De Tweede Kamer neemt er geen genoegen mee dat de premier weigert - vertrouwelijk - inzake te geven in het rapport, waarover hij ook zweeg in het kabinet."

(Commentaar NS: dat de Kamer 'daarmee geen genoegen nam', blijkt te berusten op fantasie van de Volkskrant; de kamer legde zich daar uiteindelijk simpelweg bij neer)

Het artikel vervolgt:

"Balkenende liet Kamerleden woensdag, na een twee uur durend debat, achter in verwarring en ergernis over de fameuze for your eyes only-brief van zijn Britse collega waarover kort-geleden ophef ontstond. Zelfs minister de Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken moest in een buitenlands blad lezen dat Balkenende exclusief informatie over de dreiging van Irak had gekregen vanuit Groot-Brittannië. Balkenende wierp tegen dat de informatie via andere kanalen (lees: inlichtingen-diensten) ook bij de Hoop Scheffer en diens collega Kamp van Defensie was terechtgekomen. 'Niemand had een achterstand in informatie'.
Bovendien speelde het dossier geen rol in de Nederlandse besluitvorming over het al dan niet deelnemen aan de oorlog tegen Saddam Hoessein. De informatie dateerde immers van vorig jaar september, enkele maanden voordat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië besloten tot militair ingrijpen.
De Kamer concludeerde dat de ter verantwoording geroepen premier meer vragen opriep dan beantwoordde.
Volgens D66'er Bakker kan het parlement zijn taak als con-troleur van de regering niet uitoefenen."

Het Filosofie Magazine van de VU Amsterdam stelde in zijn september-nummer naar aanleiding hiervan onder meer:

"De Nederlandse regering heeft de Amerikaanse en Britse leugens over massavernietigingswapens in Irak altijd bevestigd. De Nederlandse regering wil nu geen inzage geven in de informatie van de veiligheidsdiensten die de aanwezigheid van wapens zou aantonen. Wie neemt het nog op voor de waarheid in de politiek ?"

en:

"Liegen over massavernietigigswapens in Irak belemmert de werking van de democratie. Dan is controle van de regering niet meer mogelijk. Wat moeten we doen met die weigerachtigde politici die weigeren de rapporten te tonen van de inlichtingendiensten ?"

Op 7 november 2003 meldde de Volkskrant onder de kop:

"Irak probeerde tevergeefs oorlog met de VS te voorkomen":

"In de laatste weken van zijn bestaan heeft het Ba'ath-bewind nog tevergeefs geprobeerd het op een akkoordje te gooien met Washington. Weliswaar was het aftreden van Saddam Hoessein niet aan de orde, maar wel werd aangeboden binnen twee jaar verkiezingen uit te schrijven. Zelfs was er sprake van dat de Amerikanen zelf in Irak naar massavernietigingswapens zouden mogen komen zoeken".

In dit artikel wordt vermeld hoe, via tussen-personen, o.a. de invloedrijke Amerikaanse regerings-functionarissen werden benaderd met de mededeling dat 'Saddam Hoessein wist dat er werd geprobeerd hem in verband te brengen met 11 september en te bewijzen dat hij massavernietigingswapens had. De Irakezen waren bereid die bezorgdheid weg te nemen'.
Later vernam de tussenpersoon in kwestie, Cannistraro, dat het aanbod was afgeslagen. 'Al die aanbiedingen hadden één ding gemeen: Saddam zou aan de macht blijven, en dat was voor de regering-Bush onaanvaardbaar.'
Het artikel beschrijft verder nog hoe de regering in Bagdad dergelijke pogingen in de maanden die aan de oorlog voorafgingen intensief voortzette en nog begin maart 2003, via een andere tussenpersoon, de Libanees-Amerikaanse zakenman Imad Hage, rechtstreeks in contact legde met Richard Perle. Deze kreeg aanvankelijk toestemming van de CIA om de rechtstreekse vertegenwoordigers van de Iraakse regering te ontmoeten, maar later kreeg hij de opdracht om daar niet mee door te gaan.
'Volgens hoge Amerikaanse functionarissen was de oorlog niet te voorkomen.'

Aldus dit artikel in de Volkskrant.

Een achtergrond-artikel van de Volkskrant maakte op 24 oktober 2003, onder de kop "Liegende, liegend leugenaars" melding van de explosie van boeken die op dat moment in Amerika aan het

'Volgens hoge Amerikaanse functionarissen was de oorlog niet te voorkomen.'

Aldus dit artikel in de Volkskrant.

Een achtergrond-artikel van de Volkskrant maakte op 24 oktober 2003, onder de kop "Liegende, liegende leugenaars" melding van de explosie van boeken die op dat moment in Amerika aan het verschijnen was over de leugens van president Bush en zijn administratie. Boeken als 'The lies of George W. Bush' van David Corn, 'Lies and the lying liars who tell them' van Al Franken, 'The Great Unravelling' van Paul Krugman, 'Dude, where's my country ?' van Michael Moore en 'Big Lies' van Joe Conason vullen op dat moment de schappen en zetten uiteen hoezeer Bush en zijn administratie niet zomaar incidenteel leugens verkondigen, maar de leugen zelfs tot een syteem verheven hebben.

GRIEF VII

Ten onrechte wordt in het bestreden vonnis onder 9 overwogen:

> "De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de zich ontwikkelende meningsvorming geen plaats."

Dit aangezien deze overweging immers ten onrechte de suggestie in zich draagt dat eisers met hun vordering onder 3.a van de inleidende dagvaarding zouden beogen, of althans daarmee in elk geval, gewild of ongewild, als zijdeling effect zouden bewerkstelligen, dat de vrijheid van politieke meningsvorming, danwel de vrijheid van politieke besluitvorming daardoor zou worden beperkt of anderszins daarmee zou interfereren.
Eerst en vooral in het kader van de opinievorming binnen de VN.

Deze vordering onder 3.a, inhoudende een bevel aan de Staat om aan de Amerikaanse en Britse administratie kenbaar te maken dat een oorlog tegen Irak zonder een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad naar internationaal recht een serieuze schending van de internationale rechtsorde zou betekenen en een misdrijf zou vormen van de ergst denkbare soort, waarvoor de politiek verantwoordelijken voor het Internationale Strafhof in Den Haag zouden kunnen worden gebracht, vormt namelijk voor geen enkele vorm van politiek politiek overleg, dan wel voor geen enkele vorm van politieke meningsvorming of politieke besluitvorming ook maar op enigerlei wijze een belemmernis, op welk niveau dan ook.

Indien tenminste van de veronderstelling wordt uitgegaan dat bij de Amerikaanse en Britse administratie, bij hun deelname aan de meningsvorming terzake, de intentie voorstond om binnen

vaardbaar en te respecteren zou worden beschouwd, is hier ruimte voor enigerlei conclusie dat hetgeen onder 3.a in de inleidende dagvaarding wordt gevorderd op onaanvaardbare wijze zou kunnen interfereren met welke nationale of internationale meningsvorming dan ook, zoals bijvoorbeeld (ook) binnen het kader van de VN.

Niet valt aan te nemen dat, indien bij de Amerikaanse en Britse regering de intentie voorstond om terzake van de opinievorming omtrent verdere maatregelen tegen Irak de kaders van het internationale recht niet te respecteren - zoals achteraf op schokkende wijze is gebleken niettemin het geval te zijn geweest -, en derhalve bij deze Amerikaanse en Britse regering dus de intentie voorstond om deze opinievorming te sturen in een richting van een optreden dat de begrenzingen die het internationaal recht uitdrukkelijk te buiten zou gaan, de daarmee gemoeid zijnde vrijheid van opinievorming alsdan nog een door de rechter uitdrukkelijk te respecteren beperking zou opleveren.

Des te minder valt dit niet aan te nemen, indien en voor zover, zoals in casu, de rechter voor de taak staat om eerst en vooral het recht te verdedigen, met name ook de fundamentele mensenrechten van eisers die als gevolg van onrechtmatige en misdadige geweldsakties, welke een uitvloeisel dreigen te vormen van dergelijke grensoverschrijdende opininiëring, met ernstige aantasting worden bedreigd, alsmede voor de taak staat de integriteit van onze Grondwet te respecteren, die gebiedt dat de Nederlandse Staat de internationale rechtsorde dient te bevorderen.

GRIEF VIII

onderdeel 1

Ten onrechte wordt onder 9 voorts overwogen:

> "Het onder 3.b., d. en e. gevorderde [3.c. ontbreekt, vzgr] dient te worden afgewezen op grond van hetgeen hierboven onder 7 is overwogen. Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen, daarbij komt dat van een oorlogsgebied (nog) geen sprake is. De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied betekent niet dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die orlogsmiddelen is dan ook geen plaats."

resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die orlogsmiddelen is dan ook geen plaats."

Ten onrechte, aangezien het in het bestreden vonnis onder 7 en 8 gestelde niet in stand kan blijven, zoals in de eerdere grieven is uiteengezet en mitsdien dan ook een verwijzing naar het daar overwogene geen baat kan opleveren.

onderdeel 2

Meer specifiek is, in tegenstelling tot hetgeen met name onder 9 van het bestreden vonnis wordt overwogen, namelijk:

"Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen. Daarbij komt dat dat van een oorlogsgebied nog geen sprake is.",

onjuist, aangezien door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel in elk geval tenminste wordt meegewerkt aan een vergaande vorm van dreigen met geweld - hetgeen ook door de Voorzieningenrechter uitdrukkelijk als zodanig wordt opgevat, gezien het daaromtrent onder 8 van het bestreden vonnis door hem gestelde -, en bedreiging met geweld nu eenmaal, om eerder uiteengezette redenen, pas als geoorloofd kan worden beschouwd op het moment dat ook het daadwerkelijk gebruik van geweld toelaatbaar zou zijn.

onderdeel 3

Verder specifiek is het ook rechtens onjuist om de dreiging, die - naar hier kennelijk ook door de Voorzieningenrechter wordt aangenomen - uitgaat jegens Irak van in het Golfgebied aanwezige Nederlandse oorlogsmiddelen, te kwalificeren als:

"..een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld",

nu immers een dergelijke dreiging met militair geweld jegens Irak, evenmin als het daadwerkelijk gebruiken van militair geweld, ooit op enig moment rechtmatig is geworden.

Het feit dat, zoals de Voorzieningenrechter hier voorts nog overweegt, toentertijd, ten tijde van het bestreden vonnis zou hebben gegolden dat:

"De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied niet [betekent] dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de me-

"..al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak.."

Met hun betreffende vordering, inhoudende een bevel

"dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken",

hadden eisers immers, zoals ook in eerste aanleg nadrukkelijk is uiteengezet, niet alleen het oog op het voorkomen van enigerlei situatie waarin dit Nederlandse militaire materieel rechtstreeks zou worden ingezet tegen Irak zonder een uitdrukkelijke machtiging tot geweld door de Veiligheidsraad, maar ook op enige situatie dat dit Nederlandse militaire materieel in de Golf zou worden benut voor het verrichten van zogenaamde 'backfill'-taken, d.w.z. voor het overnemen van militaire taken van met name de Amerikanen en Engelsen in Golfregio, teneinde deze laatsten aldus in de gelegenheid te stellen om de handen vrij te maken voor meer en grotere militaire inzet van eigen materieel en manschappen tegen Irak.

Al sinds het uitvinden van de oorlog wordt een dergelijke vorm van hulpverlening aan een oorlogvoerende partij beschouwd als een duidelijke vorm van medeplichtigheid aan een dergelijke oorlog.

Het feit dat de Voorzieningenrechter in het hierboven laatstelijk weergegeven citaat uitsluitend uitdrukkelijk spreekt van "het inzetten van Nederlandse oorlogsmiddelen in de Golf tegen Irak" wijst uit dat hij het hierboven bedoelde aspect van het eventueel verrichten van 'backfill-taken' ten onrechte buiten beschouwing heeft gelaten en als zodanig hier niet adekwaat respondeert op het onderhavige onderdeel van het petitum.

onderdeel 4

Vervolgens is rechtens onjuist dat, zoals de Voorzieningenrechter het onder 9 formuleert, al zou moeten vaststaan dat deze Nederlandse oorlogsmiddelen daadwerkelijk zouden worden ingezet tegen Irak

- of dit nu **rechtstreekse** inzet betreft of enigerlei inzet in de vorm van het verrichten van 'backfill-taken' ten dienste van de Amerikanen en Britten -,

zonder een daartoe geëigende resolutie van de Veiligheidsraad, voordat een vordering als onder 3.e in eerste aanleg überhaupt toewijsbaar zou kunnen zijn.

Dusdoende legt de Voorzieningenrechter hier een onjuiste en ontoelaatbare maatstaf op.

Voldoende is dat er een **rechtens relevante dreiging** aanwezig is, dat Nederlands militair materieel rechtstreeks dan wel

voor het verrichten van 'backfill-taken' zou worden ingezet, zonder een daartoe passende resolutie van de Veiligheidsraad.

Een dergelijke rechtens relevant dreiging was, ten tijde van de eerste aanleg van het onderhavige geding volop aanwezig.

Zoals immers ook de Staat zelf uitdrukkelijk heeft uitgewezen in de door hem in het geding gebrachte Kamerstukken, en door de Voorzieningenrechter in zijn weergave van de feiten voortdurend wordt onderstreept, dreigde de Staat bij voortduring met een verdere 'Alleingang' buiten de Veiligheidsraad om.

Dit nadat al eerder, buiten de Veiligheidsraad om, op voorhand onrechtmatigerwijs politieke, diplomatieke en militaire steun aan onrechtmatige dreiging van een oorlog tegen Irak door de Staat werd verleend.
Met name ook door het openstellen van mogelijkheden om Amerikaans militair materieel, bestemd voor een eventuele oorlog in Irak, zonder garanties dat een dergelijke oorlog slechts zou worden gevoerd in overeenstemming met een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, door te laten voeren over Nederlands grondgebied en daarvoor ook Nederlandse havens en vliegvelden volledig beschikbaar te stellen.

Zie hiervoor met name de al in **onderdeel 4 van de Grief II** weergegeven citaten uit de Kamerstukken, waarin er door de regering niet allen mee wordt gedreigd, maar ook zelfs nog eens uitdrukkelijk wordt gesteld, dat Nederland, ook na een eventuele uitspraak van de Veiligheidsraad - bedoeld is hier kennelijk een terzake van een machtiging tot het gebruik van geweld negatieve uitspraak van de Veiligheidsraad - zich uitdrukkelijk het recht voorbehoudt dan alsnog daarover **"een eigen, separate afweging te maken", "in alle gevallen een eigen afweging te maken"** en aldus **"een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad niet per definitie de doorslag"** te laten geven.

Ook deze uitdrukkelijke positionering van de Staat toont duidelijk aan dat een rechtens relevante dreiging dat de Staat zich verder ook nog schuldig zou gaan maken aan rechtstreekse mlitiaire steun aan de onrechtmatige agressie-oorlog, middels de in het Golfgebied aanwezige oorlogsmiddelen, - een agressie-oorlog die enige tijd later inderdaad losborstte - ten tijde van het aanspannen van het onderhavige geding volop aanwezig was.

En inderdaad, de publieke opinie in Nederland heeft de regering afgehouden van directe inzet van militaire troepen en militair materieel aan de inmiddels plaatsgevonden hebbende agressie-oorlog, maar wél zijn de in het Golfgebied aanwezige Nederlandse oorlogsmiddelen niettemin wel degelijk benut voor het verrichten van 'backfill-taken'.
En heeft de Staat aldus, behoudens het openstellen van het Nederlandse luchtruim, wegen, lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel, alsmede ook het leveren Patriots aan Turkije, uiteindelijk ook op deze

wijze een duidelijke militaire bijdrage aan de agressie jegens Irak geleverd.

GRIEF IX

Ten onrechte wordt onder 9 van het bestreden vonnis overwogen:

> "Met betrekking op het door Mubarek c.s. gedane beroep op artikel 90 van de Grondwet wordt overwogen dat er, gezien het vorenstaande, geen grond is voor een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd."

Nu uit de kontekst van deze overweging blijkt dat de Voorzieningenrechter voor wat betreft het referentiekader hiervan alleen de vordering in eerste aanleg onder 3.a op het oog heeft gehad, hetgeen met name valt af te leiden uit de vervolgzin:

> "De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de ontwikkelende meningsvorming geen plaats",

heeft een toetsing aan artikel 90 Grondwet klaarblijkelijk alleen plaatsgevonden voor zover het deze vordering onder 3.a betreft.

Weliswaar is deze vordering onder 3.a, luidende:

> "de Staat te bevelen om de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 grondwet dat de Nederlandse regerig de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat
> (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak,
> zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militair verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht",

de enige vordering waarin expliciet naar artikel 90 Grondwet als toetsingskader wordt verwezen, maar dit betetent niet dat niet ook aan de overige vorderingen uitdrukkelijk een beroep op artikel 90 Grondwet ten grondslag werd gelegd, zoals ook herhaaldelijk in eerste aanleg is benadrukt.

Niet alleen de vordering onder 3.a, maar alle vorderingen in eerste aanleg hadden dan ook door de Voorzieningenrechter expliciet aan vereisten van artikel 90 Grondwet moeten worden getoetst.

Nu dit klaarblijkelijk ten aanzien van de andere vorderingen dan de vordering onder 3.a door de Voorzieningenrechter achterwege is gelaten, heeft de Voorzieningenrechter onvoldoende recht gedaan op de grondslag van de eis.

GRIEF X

Ten onrechte heeft de Voorzieningenrechter onder 9 van het bestreden vonnis overwogen zoals reeds in grief IX is weergegeven.

Uit de eerdere grieven volgt dat, in tegenstelling tot wat de Voorzieningenrechter concludeert, artikel 90 Grondwet wel degelijk grond oplevert voor, zoals onder 9 wordt geformuleerd, "een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd."

Noch het vorengestelde onder 8, noch hetgeen voorts nog wordt gesteld onder 9 en 10 van het bestreden vonnis doet daaraan af, nu het daar gestelde geen stand kan houden.

De internationale rechtsorde heeft, door de oorlog tegen Irak die in strijd met het internationale recht werd gevoerd en door de politieke en militaire steun die daaraan door de Staat werd verleend, onvoorstelbare schade opgelopen.

Op 23 september oefende de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties Kofi Anan zware kritiek uit op de Verenigde Staten.
In zijn openingstoespraak van de jaarlijkse zitting van de Algemene Vergadering van de VN zei Anan dat preventief optreden, als dat algemeen wordt geaccepteerd, kan leiden tot een "verspreiding van het unilaterale en wetteloze gebruik van geweld, met of zonder geloofwaardige rechtvaardiging".
Anan zei dat de doctrine van preventieve aanval "een fundamentele uitdaging vormt voor de uitgangspunten waarop, hoe onvolmaakt ook, wereldvrede en stabiliteit de afgelopen 58 jaar gebaseerd zijn geweest".
De secretaris-generaal sprak voorts van "een moment niet minder beslissend dan 1945, toen de VN werd opgericht".
(NRC en Volkskrant 24 september 2003)

In een interview met de NRC, gepubliceerd op 4 oktober 2003, werd de VN-ondersecretaris voor communicatie en publieke voorlichting Shasi Tharoor onder meer de vraag voorgelegd:

"Vreest u na de Amerikaanse aanval op Irak nog meer multilateralisme 'a la carte' in plaats van 'a la charte', dus met ad hoc-coalities in plaats van collectief via het VN-Handvest?",

waarop door hem onder meer werd geantwoord:

"Zeker. Dat zou een recept voor wanorde in de wereld zijn."

En de Amerikaanse oud-minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright verklaarde in een interview met de NRC, gepubliceerd op 14 oktober 2003, op de vraag:

"Hoopt u dat 'Irak' het einde van preventieve doctrine van de regering-Bush is [om landen preventief aan te vallen]?"

"Die doctrine heeft geen zin. Elk land heeft het recht op zelfverdediging. Als andere landen de preventieve doctrine ook gaan hanteren, krijgen we een zeer gevaarlijke wereld."

In een ingezonden artikel, gepubliceerd in de NRC van 23 oktober 2003, verklaarde de Amerikaanse senator voor de staat West-Virginia Robert C. Byrd onder meer:

"Ik kan geen steun geven aan de politiek van verblinding en 'het recht van de sterkste', die heeft geleid tot de nieuwe Amerikaanse arrogantie en eigenmachtigheid die bij deze regering voor buitenlandse politiek doorgaat.
Ik kan geen steun geven aan dit domme voorbeeld van de gevaarlijke en destabiliserende doctrine van de preventieve aanval, die het beeld van Amerika verandert in dat van een onbesuisde hork."

In een interview in de Volkskrant van 13 september 2003, naar aanleiding van het verschijnen van zijn nieuwe boek "De ondergang van een wereldorde", stelde prof. Karel van Wolferen, na eerder zijn zorg over de ontwikkelingen in Amerika tot uitdrukking te hebben gebracht, in antwoord op de vraag:

"Wat zijn die ontwikkelingen die de VS op dat zorgwekkende punt brengen?",

onder meer:

"In een notedop is het zoals de titel van het boek zegt: het einde van een relatief stabiele wereldorde waarvan de VS zelf de belangrijkste architect waren, en die tot een verbazend harmonieuze samenleving van staten was uitgegroeid. Met deze orde is het nu afgelopen."

En in een commentaar op de brede discussie die in de media losgebarsten was naar aanleiding van het verschijnen van het bovengenoemde boek van prof. van Wolferen "De ondergang van een wereldorde", schreef Bart Tromp in Het Parool van 2 oktober 2003 tenslotte onder meer:

"Bush' regering heeft fundamenteel gebroken met het beleid van alle vorige Amerikaanse regeringen sinds WO II. Die streefden naar een wereldorde gebaseerd op samenwerking, internationale afspraken, internationale organisaties en een internationale rechtsorde. Daarin domineerden de VS als een welwillende hegemniale staat, zonder dat andere staten zich daardoor tekort gedaan voelden. President Bush heeft de aanslagen van 11 september 2001 aangegrepen om een eind aan

"Bush' regering heeft fundamenteel gebroken met het beleid van alle vorige Amerikaanse regeringen sinds WO II. Die streefden naar een wereldorde gebaseerd op samenwerking, internationale afspraken, internationale organisaties en een internationale rechtsorde. Daarin domineerden de VS als een welwillende hegemoniale staat, zonder dat andere staten zich daardoor tekort gedaan voelden. President Bush heeft de aanslagen van 11 september 2001 aangegrepen om een eind aan deze wereldorde te maken - zie de opeenvolging van eenzijdige stappen (..)."

Tromp besluit dan, ten aanzien van de critici van dit boek, met de constatering:

"Ik heb nog geen enkele poging tot inhoudelijke weerlegging gezien van wat de kern is van dit politieke pamflet. Eerlijk gezegd lijkt me dat ook geen gemakkelijke opgave."

Grief XI

onderdeel 1

Ten onrechte wordt, onder 10 van het bestreden vonnis, door de Voorzieningenrechter ten aanzien van de subsidiaire vordering primair overwogen dat

"...nog niet vaststaat dat een oorlog tegen Irak zal volgen, dat Nederland hieraan zal meedoen en dat Nederlandse militairen in dat geval onder Amerikaans oppercommando zullen vallen (..)",
(onderlijning NS)

reden waarom:

"Deze vordering dan ook [dient] te worden afgewezen."

Waarmee de Voorzieningenrechter dus opnieuw een verkeerde maatstaf aanlegt.

Niet dat **vaststaat** dat een dergelijke oorlog zou gaan plaatsvinden is in casu immers het geëigende criterium voor een aktie als de onderhavige

- namelijk om te bewerkstelligen dat het de Staat zou worden verboden om Nederlandse troepen en/of Nederlands militair materieel in het kader van een (eventuele) oorlog tegen Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen, zolang de VS zich niet gebonden achten aan de regels van Protocol I bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen -,

maar dat er een **rechtens relevante dreiging** aanwezig is dat dit zou kunnen gebeuren.

"..op de verkeerde veronderstelling dat Nederlandse militairen, indien zij onder Amerikaans oppercommando zouden vallen, niet (meer) de verplichting en verantwoordelijkheid zouden hebben om zich te gedragen overeenkomstig de regels van het Eerste Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa."

Dit laatste is door eisers als zodanig noch gesteld, noch gesuggereerd.

Wat eisers hebben betoogd, is dat indien Nederlandse militairen zouden meevechten onder een gezamenlijk oppercommando, dat dan naar uitdrukkelijk te verwachten viel een Amerikaans oppercommando zou zijn

- zoals dat overigens ook uiteindelijk daadwerkelijk heeft gefunctioneerd tijdens de Amerikaans/Britse agressie-oorlog tegen Irak -,

Nederland zich daarmee volkenrechtelijk mede-aansprakelijk zou maken voor alle schendingen van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en van het Verdrag van Ottawa, die naar verwachting door de Verenigde Staten zouden worden begaan.

Een verwachting gebaseerd op het feit dat dergelijke schendingen door de VS immers als rechtens toelaatbare oorlogshandelingen worden beschouwd, nu de VS zich aan Protocol I en het Verdrag van Ottawa niet gebonden achten.

Zodoende zou de Staat dus, door zich onder een vreemd oppercommando te stellen, ongeacht of de betrokken oorlogshandelingen nu wel of niet rechtstreeks door Nederlandse militairen zouden worden verricht, volkenrechtelijk mede-aansprakelijk worden voor dergelijke oorlogsdaden in strijd met Protocol I en het verdrag van Ottawa, die, naar Nederlandse rechtsopvatting, oorlogsmisdrijven zouden opleveren.

Met kracht van argumenten is - door de Staat onbesproken gelaten en daarmee in elk geval daarmee ook onweersproken - door eisers gesteld dat het risico dat zodanige oorlogsmisdaden door de Amerikanen zouden worden begaan, zeker gelet ook op ervaringen met eerdere oorlogen - zoals de eerste Golfoorlog, de oorlog tegen Joegoslavië en de oorlog tegen Afghanistan -, bijzonder groot zou moeten worden geacht.
Mede ook juist omdat dergelijke oorlogshandelingen in strijd met Protocol I en met het Verdrag van Ottawa door de VS dus als op zichzelf volstrekt legale oorlogshandelingen worden beschouwd.

En zo is in feite gedurende de Amerikaans/Britse agressie-oorlog ook gebeurd, toen deze zich uiteindelijk heeft voltrokken.

Er is op grote schaal, zowel vanuit de lucht als vanaf de grond, clustermunitie ingezet met een anti-personeel karakter.

En zo is in feite gedurende de Amerikaans/Britse agressie-oorlog ook gebeurd, toen deze zich uiteindelijk heeft voltrokken.

Er is op grote schaal, zowel vanuit de lucht als vanaf de grond, clustermunitie ingezet met een anti-personeel karakter. Talloze burgers zijn daarvan het slachtoffer geworden, en tallozen zullen daarvan ook nog in de toekomst het slachtoffer worden.

Opnieuw is in deze oorlog op grote schaal de civiele infrastructuur op grote schaal verwoest. Waaronder opnieuw zelfs openbare nutsbedrijven voor de electriciteitsvoorziening, de watervoorzieningen, afvoersystemen en andere openbare voorzieningen, die genadeloos tot doelwit werden gemaakt.

Opnieuw zijn in deze oorlog televisie- en radiostations gebombardeerd.

Opnieuw zijn in deze oorlog de bepalingen van Protocol I omtrent maatregelen die in acht moeten worden genomen om de burgerbevolking bij bombardementen te ontzien op massieve wijze aan de laars gelapt.

Tot zover de grieven

DE EIS

De eis luidt dan als volgt:

Het Gerechtshof te Amsterdam wordt verzocht om het vonnis van de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Amsterdam, op 28 februari 2003, onder rolnummer 03/284 Pee tussen partijen gewezen, te vernietigen en, mede in het licht van de bescherming van de fundamentele mensenrechten van appelanten en in het licht van de bescherming van artikel 90 Grondwert opnieuw rechtdoende, bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

1. Geïntimeerden sub 1 en 2, elk individueel, te bevelen, als 'a person who is in a position of excercising control or capable of directing political/military action in his State',

[in welke termen de hoedanigheid van persoonlijke verantwoordelijkheid voor agressie standaard wordt omschreven in de - overigens in andere opzichten uiteenlopende - ontwerp-voorstellen van de 'Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court' en van andere organen die zich bezig houden met de nadere implementatie van de 'crime of aggression', welke in artikel 5 van het Rome Statute of the International Criminal Court

2. Geïntimeerde sub 3 te bevelen om aanstonds de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagtstukken, dan wel enige andere commissie van experts inzake aangelegenheden van internationaal (humanitiair) rechtelijke aard, de opdracht te geven om, binnen een door het Hof nader te bepalen termijn, te rapporteren omtrent de volkenrechtelijke rechtmatigheid van de Nederlandse militaire aanwezigheid in de Republiek Irak,

> [nu juridisch onduidelijk is of de aanwezigheid van een Nederlands militair contingent aldaar, onder Brits oppercommando, maar overigens met een duidelijke eigen (primaire) verantwoordelijkheid voor een deel van Iraaks grondgebied en, uiteindelijk, ook met eigen 'rules of engagement' en geweldsinstructies, Nederland tot een 'occupying power' maakt, en mitsdien tot een, ook in dit opzicht, daadwerkelijke mede-schenner van de Iraakse soevereiniteit en dientengevolge tot mede-agressor, dan wel of het betrokken Nederlandse militaire contingent louter moet worden beschouwd als 'onder-uitvoerder' van de primaire verplichting die het internationaal recht aan 'occupying powers' oplegt om veiligheid en orde te verzekeren in bezet gebied, zodat de onderhavige Nederlandse militaire aanwezigheid daar, zonder meer, kan worden beschouwd als louter dienende tot uitoefening van deze volkenrechtelijk rechtmatige taak],

en in elk geval de uitkomst van deze rapportage in de openbaarheid te brengen;

alsmede geïntimeerden te veroordelen in de kosten van dit geding in beide instanties.

procureur

GERECHTSHOF TE AMSTERDAM

Zitting van 20 november 2003

rolnr.

MEMORIE VAN GRIEVEN, TEVENS AKTE VAN WIJZIGING VAN EIS

in de zaak van:

1. ABDALWAHAB MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
2. ABDALAMIR NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
3. MUNTHER ABBAS, wonende te Najaf, Republiek Irak
4. SHAKIR FARHOOD BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
5. RAFID ABDALAMIR, wonende te Babil, Republiek Irak
6. MUHAMED TARIK JASEEN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
7. HAIDER ASWAD ALABAIJI, wonende te Najaf, Republiek Irak
8. FAGRI NAJI, wonende te Babil, Republiek Irak
9. AHMED ABDALRAZAO ALSAWAMI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
10. ALI ABBAS ALI, wonende te Bagdad, Republiek Irak
11. SABAH ABD SALEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
12. MUHAMED KADUM MUHAMED, wonende te Bagdad, Republiek Irak
13. RIAD ALI BRISEM, wonende te Bagdad, Republiek Irak
14. ZAKI AMIN, wonende te Bagdad, Republiek Irak
15. ABDALRAZAO MUBAREK, wonende te Dijala, Republiek Irak
16. ALI HUSSEIN, wonende te Najaf, Republiek Irak
17. MUWAFAK HATEM LAFTEH, wonende te Bagdad, Republiek Irak
18. DE VERENIGING VAN ANTI-FASCISTISCHE OUD-VERZETSSTRIJDERS NEDERLAND; BOND VAN ANTI-FASCISTEN, gevestigd te Hoenderloo, gemeente Apeldoorn

a p p e l l a n t e n

procureur: mr. T.L. Tan

tegen

1. JAN PIETER BALKENENDE, wonende te Capelle aan den IJssel

2. WOUTER JACOB BOS, wonende te Amsterdam

3. DE STAAT DER NEDERLANDEN, zetelend te Den Haag

g e ï n t i m e e r d e n

procureur: mr. L.P. Broekveldt

INLEIDING

Aan vooravond van het daadwerkelijk ten uitvoer brengen van de Amerikaans/Britse agressie-oorlog tegen de Republiek Irak tekende zich, voor iedere objectieve waarnemer, reeds zonneklaar af dat de Amerikaanse en Britse regering geenzins van zins waren om hun oorlogsplannen jegens Republiek Irak definitief afhankelijk te stellen van een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en dat, in de aanloop tot deze oorlog, hun voornaamste diplomatieke bekommernis daarin bestond om tenminste nog zoveel mogelijk Staten achter zich te krijgen.

Ten einde op deze wijze - onder verwijzing naar deze 'geallieerden'- hun te plegen agressie zo veel mogelijk te verhullen.

De enige kansrijke mogelijkheid om de Verenigde Staten en Groot-Brittannië nog van te plegen agressie jegens Republiek Irak te doen afzien, was derhalve wellicht daarin gelegen dit voornemen om zich in casu te voorzien van een kring van satelliet-landen die aan deze agressie steun zouden (willen) verlenen te torpederen, door een politiek, diplomatiek en militair isolement van de deze beide landen te handhaven, indien en voorzover zij hun voornemens om, zonder pardon ook eventueel buiten de Veiligheidsraad om, de Republiek Irak de oorlog aan te doen, daadwerkelijk zouden willen effectueren.

De Staat der Nederlanden, altijd bereid om op te treden als - zoals dit recentelijk nog door ex-premier Kok werd aangeduid (en wie kan het beter weten !) - 'het schoothondje van de Amerikanen', positioneerde zich al in vroeg stadium als een van de staten die in deze een spilfunctie konden vervullen bij pogingen een dergelijke schild van Staten op te bouwen, waarachter het agressie-karakter van een eventuele oorlog tegen de

Republiek Irak buiten de Veiligheidsraad om eventueel zou kunnen schuilgaan.

De Staat der Nederlanden ging daarbij zelfs zover niet alleen aan een mogelijke agressie-oorlog tegen de Republiek Irak politieke en diplomatieke uitdrukkelijk steun te verlenen, in welk internationaal forum of in welk diplomatiek kontakt dit ook maar door de Amerikaanse en Britse administratie wenselijk werd geacht, maar ook zich bereid te betonen tot modaliteiten van militaire steunverlening aan de oorlogsvoorbereidingen, door zijn grondgebied, wegen, zeehavens en luchthavens open te stellen voor doorvoer van Amerikaans legermaterieel en Amerikaanse troepen.

Ja zelfs werd door de de Staat der Nederlanden de mogelijkheid van rechtstreekse militaire deelname aan een Amerikaans/Britse agressie-oorlog uitdrukkelijk open gehouden.

Redenen waarom thans appellanten, allen burgers van de Republiek Irak en woonachtig in verschillende Iraakse steden, in hun doodsangst voor de dreigende oorlog naar mogelijkheden zoekend om deze alsnog af te wenden, de Staat der Nederlanden in rechte hebben betrokken terzake van verboden en geboden, erop gericht zijnde Nederland van een politiek, diplomatiek en militair commitment aan de in voorbereiding zijnde agressie tegen de Republiek Irak (verder) af te houden.

Teneinde op deze manier de opbouw van een op onrechtmatig oorlogsgeweld jegens hen en hun land gerichte coalitie te doorkruisen.

Aan hun vorderingen hebben zij ten grondslag gelegd dat, zolang een daartoe strekkende machtiging van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zou blijven ontbreken, de rechtmatigheid van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steunverlening aan geweld dan ook, aan dreiging met geweld, dan wel aan de opbouw van een militair geweld-apparaat als vorm van zulk een dreiging, afstuit op het agressie-verbod en het verbod van interventie als volkenrechtelijk gewoonterechtelijk beginsel van ius cogens-karakter.

In dit verband wezen zij op de gelijkstelling van geweld en dreiging met geweld, als zijnde, naar volkenrechtelijk gewoontelijk beginsel van ius cogens-karakter, allebei gelijkelijk verboden, zolang een titel tot geweld ontbreekt.

Voorts legden zij aan hun vorderingen ten grondslag dat, als gevolg van de van onrechtmatige oorsprong zijnde oorlogsverschrikkingen, waarmee zij dreigden geconfronteerd te worden, hun fundamentele mensenrechten op het spel zouden komen te staan en bepaaldelijk daardoor aangetast zouden geraken.

Alsmede dat zij, bij een onrechtmatige oorlog, rechtstreeks het slachtoffer dreigden te worden van oorlogshandelingen die, immers op onrechtmatige leest geschoeid zijnde, alsdan be-

schouwd zouden moeten worden als commune delicten naar nationaal strafrecht.

Ook legden zij aan hun vorderingen ten grondslag pure onrechtmatigheid van de hierboven reeds genoemde handelingen naar Nederlands recht sec.

En tenslotte hebben thans appellanten aan hun vorderingen ten grondslag gelegd een klip-en-klare inbreuk op de opdracht waartoe artikel 90 de Staat stelt, namelijk de internationale rechtsorde te bevorderen.

De regering ging ertoe over om, terzake van haar belustheid om de weg naar geweld jegens de Republiek Irak al vrij te verklaren nog voordat de Veiligheidsraad daartoe enige machtiging zou hebben verstrekt, dezelfde pseudo-argumentatie te bezigen als waarvan zij zich bediend had ten tijde van de agressieoorlog tegen de toenmalige Federale Republiek Joegoslavië.

Dezelfde lariekoek dat bestaande resoluties van de Veiligheidsraad, bij niet-naleving daarvan, het gebruik van militair geweld voldoende zouden legitimeren - toen met graagte vrijwel Kamerbreed voor zoete koek genomen (met uitzondering van een kleine fractie) -, werd nu opnieuw door de regering aan de Tweede Kamer voorgehouden.

Met wederom hetzelfde gemakkelijke resultaat, al was het parlementaire verzet nu een fractie groter.

Dit ondanks de op de kwestie van de rechtmatigheid betrekking hebbende overweging van het Hof Amsterdam in het arrest Dedovic c.s./Kok, van Aartsen en de Grave van 6 juli 2000, rolnr. 759/99 SKG, terzake van de Nederlandse participatie aan de NAVO-agressieoorlog tegen de Federale Republiek Joegoslavië en de gevolgen hiervan voor de in die zaak optredende eisers.

Het Hof Amsterdam overweegt daarin immers:

> "5.3.1. Vaststaat dat resolutie 1199 (1998) van de Veiligheidsraad geen uitdrukkelijk mandaat inhoudt om geweld tegen de FRJ te gebruiken. De Nederlandse regering heeft zich op het standpunt gesteld dat het niet naleven van de eisen die in deze resolutie aan de FRJ worden gesteld in de gegeven omstandigheden het gebruik van geweld "voldoende" legitimeert. Aan Dedovic c.s. kan worden toegegeven dat het ontbreken van een dergelijk mandaat (het besluit tot) deelname in strijd doet zijn met het Handvest en dat er goede argumenten bestaan om te betogen dat in bijzonder de in artikel 51 van het Handvest bedoelde uitzondering op het geweldsverbod zich hier niet voordoet en dat artikel 2, vierde lid, mede in verband met het bepaalde in artikel 42 en 53 van het Handvest, alsmede het ongeschreven volkenrecht een dwingend verbod (**ius cogens**) bevatten op het gebruik van geweld."

Vide met name ook: het geweldverbod spreekt niet alleen uit het Handvest maar, alsdus het Hof, ook **uit het volkenrechtelijk gewoonterecht**, en is daarbij van **ius cogens**.

In eerdere gerechtelijke procedures terzake van onrechtmatig oorlogsgeweld en de gevolgen daarvan voor individuele slachtoffers heeft de Staat soms in de gelederen van rechterlijke colleges verwarring kunnen zaaien met de afkondiging dat volkenrechtelijk gewoonterechtelijke principes nimmer rechtstreekse werking zouden kunnen hebben, maar aangenomen mag worden dat de tijd dat daarmee voor de Staat succes viel te behalen inmiddels voorbij is.

Precies eenzelfde situatie als ten tijde van de oorlog tegen de FRY deed zich, terzake van de legitimatie, hier dus opnieuw voor.
Opnieuw kwam de regering met exact dezelfde mantra: "de bestaande resoluties van de Veiligheidsraad vormen in de gegeven omstandigheden een voldoende legitimatie voor het gebruik van geweld".
Punt uit. Zonder welke verdere onderbouwing dan ook!

En opnieuw had het keer op keer onverstoorbaar enkele opdreunen van deze mantra door de regering op de meerderheid van de Tweede Kamer dezelfde bedwelmende uitwerking.

Uiteindelijk heeft deze agressie-oorlog toch plaatsgevonden.

Doordat de Voorzieningenrechter de gevraagde voorzieningen heeft geweigerd, heeft de Staat der Nederlanden daaraan, als bijdrage, zijn politieke, diplomatieke en militaire ondersteuning kunnen leveren.

Weliswaar heeft de Nederlandse publieke opinie een daadwerkelijke directe militaire deelname van de Staat aan de uiteindelijke oorlogshandelingen weten te verhinderen, maar de Staat heeft aan deze onrechtmatige oorlog niet alleen alle **politieke** en **diplomatieke** gegeven die maar mogelijk was, maar ook wel degelijk ook zijn **militaire** ondersteuning geleverd.

Allereerst door zijn grondgebied, wegen, zee- en luchthavenfaciliteiten beschikbaar te stellen voor doorvoer van Amerikaanse troepen en Amerikaans legermaterieel.

Welke internationale overeenkomst, in welk kader dan ook gesloten, onder 'normale' d.w.z. rechtmatige, omstandigheden een dergelijke vorm van doorvoer van militair materieel ook zou kunnen beheersen, het toelaten en faciliteren van dergelijke doorvoer van wapens en manschappen, van welke nationaliteit dan ook, geldt in elk geval als verboden indien en voorzover niet verzekerd is dat een en ander niet plaats vindt om agressie-doeleinden te verwezenlijken.
Het agressie-verbod is immers ius cogens, en stelt als zodanig in dit opzicht, indien nodig, iedere andersluidende volkenrechtelijke overeenkomst daarmee terzijde.

Vervolgens heeft Nederland aan de agressie bovendien nog een bijdrage geleverd door het uitoefenen van zgn. 'backfill-taken' middels de inzet van in het Golfgebied aanwezig Nederlands militair materieel en personeel.
Daarmee de Britten en Amerikanen de gelegenheid biedend om troepen en materieel aldaar vrij te maken voor rechtstreekse inzet bij de militaire agressie jegens de Republiek Irak.

En tenslotte voorzag Nederland Turkije, optredend als mede-agressor tegen de Republiek Irak door zijn grondgebied beschikbaar te stellen als uitvalsbasis voor de Amerikaans-Britse agressie, van Patriot-raketten.
Op deze manier Turkije, als mede-agressor tegen Irak optredend, voorzienend van militair materieel om zich te verdedigen tegen eventuele gerechtvaardigde tegenaanvallen van de Republiek Irak in het kader van gerechtvaardigde zelfverdediging.

Bos en Balkenende hebben, als privé-personen, in hoge mate ertoe bijgedragen dat de Staat zich schuldig maakte aan de hier in het geding zijnde vormen van steunverlening aan de Amerikaans/Britse agressie jegens de Republiek Irak.

Een veel gehoord geluid in meerdere rechterlijke kringen, tot aan de Hoge Raad toe, is trouwens dat het al dan niet aanwezig zijn van agressie niet door de rechter beoordeeld zou kunnen worden, aangezien aan het agressie-verbod rechtstreekse werking zou moeten worden ontzegd.

Des te minder zouden privé-personen voor een zodanige agressie aansprakelijk kunnen worden gehouden.

Hoe curieus is een dergelijke opvatting !
Na afloop van de Tribunalen van Neurenberg en Tokio zijn diverse hoge functionarissen van de As-Mogendheden voor het plegen van agressie tijdens de Tweede Wereldoorlog opgehangen.

Zij hebben dus kennelijk de strop gekregen voor iets dat jegens hen geen rechtstreekse werking zou hebben gehad.
Het dichttrekken van die strop om hun nek moet hen bepaald een ander gevoel hebben gegeven!

Agressie is niet zomaar een onbetekenend, ook op individuele personen terug te voeren, misdrijf.
Het Rome Statute of the International Criminal Court (her)bevestigt nog eens uitdrukkelijk dat 'the crime of aggression' behoort tot de 'most serious crimes of concern to the international community as a whole', zoals in artikel 5 van dit Statuut tot uitdrukking wordt gebracht.

Voor wat betreft de precieze definitie van 'the crime of aggression', die overigens wel als zodanig reeds nu 'within the jurisdiction' van het Internationaal Strafhof valt, al kan de uitoefening van die jurisdictie in casu nog niet worden geëffectueerd, wordt hard gewerkt door daartoe aangewezen comissies.

De voorstellen die in het geding zijn gebracht hebben daarbij één ding gemeen. Zij spreken, in de voorgestelde definities, in de aanhef allemaal gelijkelijk van:

> "For the purpose of this Statute, the crime of aggression is committed by a person who is in the position of exercising control or capable of directing political/military actions in his State..", etc.

Waarmee ook het persoonlijke karakter zowel als de individuele toerekenbaarheid van het misdrijf van agressie nog eens uitdrukkelijk worden (her)bevestigd.

Het Statuut van het Internationaal Strafhof maakt, evenmin als trouwens het Handvest van Neurenberg of het Statuut van het Joegoslavië tribunaal, enig onderscheid tussen (medeplichtigheid aan) agressie en andere oorlogsmisdrijven, begaan als functionaris of orgaan van de Staat of niet begaan in die hoedanigheid.

Terzake van zulke misdrijven, behorend tot de zwaarste categorie die de mensheid kent, is het doodeenvoudig niet relevant in welke hoedanigheid dergelijke misdrijven worden begaan !

Het enige dat telt is, zoals ook in de ontwerpteksten voor een nadere definitie van het misdrijf van agressie wordt aangegeven, de vraag of de persoon in kwestie al dan niet kan worden beschouwd als 'a person who is in the position of exercising control or capable of directing political/military action in his State'.

Voor Bos en Balkenende, als leiders van de beide grootste partijen van Nederland, die ten tijde van het entameren van dit geding bezig waren een kabinet te formeren, en in dat kader hadden afgesproken om steun aan het Amerikaanse standpunt - en daarmee Nederlandse steun aan de toen aankomende agressie - ook na de totstandkoming van hun kabinet tot onderdeel van het beleid te maken, ging deze definitie volledig op: zij waren zeer wel 'capable of directing politicial/military action' terzake van de (dreigende) agressie jegens Irak hier ter lande en hebben daar ook daadwerkelijk blijk van gegeven !

Er was, gelet op de importantie van het tot uitdrukking brengen van het beginsel van **persoonlijke aansprakelijkheid** en **individuele verantwoordelijkheid** voor de zwaarste categorie misdrijven die de mensheid kent, waaronder dus agressie, alsmede gelet op het belang van het gestalte geven aan de vaststelling van het Neurenberg Tribunaal dat "crimes against international law are committed by men, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes the provisions of international law [can] be enforced" (Annual Digest, 13 (1946), p 221), reden te over om in casu dus niet alleen de Staat aan te spreken, maar ook Bos en Balkenende als privé-persoon.

De desastreuze gevolgen van deze agressie-oorlog treden thans geleidelijk aan de dag.

Een rapport van de medische hulporganisatie Medact, dat begin november 2003 verscheen, geeft aan dat het aantal Iraakse burgers dat rechtstreeks het slachoffer is geworden van deze agressie-oorlog 10.000 kunnen bedragen.
Het aantal gewonde burgers bedraagt uiteraard een veelvoud hiervan.

Het aantal mensenlevens van Iraakse militairen dat door de Amerikaans-Britse agressors is vernietigd is onbekend, maar zou volgens Medact zeker 45 duizend kunnen bedragen.

Het rapport van Medact geeft aan dat de mensen in Irak op dit moment "in een slechtere gezondheidstoestand verkeren dan voor de oorlog als gevolg van vernielde watersystemen, verstoorde inentingsprogramma's en epidemieën".

De medische zorg is ingestort.
Sinds het begin van de oorlog zijn een kwart miljoen kinderen niet meer ingeënt tegen mazelen. "Niet alleen is het aantal miskramen toegenomen, ook de kindersterfte is het afgelopen jaar verdubbeld omdat de essentiële inentingen niet meer plaats vinden".

In de komende jaren zullen niet geëxplodeerde bommen tot vele nieuwe slachtoffers leiden.

Veel Irakezen kampen daarnaast met een oorlogssyndroom en met stress.

"De oorlog tegen Irak zal nog generaties lang gevolgen hebben voor de gezondheid van de burgers in het land", aldus de conclusie van dit rapport.

Tot zover hier dit rapport van Medact over de gezondheidstoestand in Irak.

Voorts is wat er voor de oorlog nog bestond aan economie volledig ingestort.
De al voor de oorlog bestaande werkloosheid, verpaupering, en sociale ontwrichting hebben zich verder vermenigvuldigd.

Natuurlijk raken deze gevolgen ook eisers, thans appellanten, rechtstreeks en individueel.
Van de voor hen optredende en opgetreden zijnde specifieke gevolgen, in termen van aantastingen van hun fundamentele mensenrechten, zal ter gelegenheid van het pleidooi in deze zaak de definitieve balans worden opgemaakt.

Nederlandse troepen zijn thans in Irak aanwezig als 'stabilisatiemacht'.
Bezetting van enig ander land in strijd met diens soevereiniteit is, zoals uitdrukkelijk wordt bepaald in de agressiedefinitie van de Verenigde Naties, een vorm van agressie.

Binnen dat gegeven kader is het echter, naar geldend volkenrecht, voor de bezetter een verplichting om de orde en veiligheid te verzekeren.

De vraag is of Nederland, door zijn militaire aanwezigheid in Irak, zelf een 'occupying force' is geworden, en mitsdien ook in dit opzicht thans optreedt als mede-agressor.
Dan wel dat de Staat beschouwd moet worden als hier enkel handelende in de bediening van de Britse bezettingsmacht bij diens volkenrechtelijke verplichting om orde en veiligheid in bezet gebied te handhaven.
In de herziene eis wordt een hierop betrekking hebbende vordering geformuleerd.

Eisers, thans appellanten, zijn, hun vorderingen in eerste aanleg verworpen ziende, hiertegen appel gekomen en komen thans tot invulling van hun grieven.

Daarbij komen zij tot wijziging van hun vorderingen in eerste aanleg - zoals deze integraal worden weergegeven in de eerste grief -, in dier voege dat deze thans komen te luiden:

"Het Gerechtshof te Amsterdam wordt verzocht om het vonnis van de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Amsterdam, op 28 februari 2003, onder rolnummer KG 03/284 Pee, tussen partijen gewezen, te vernietigen en, in het licht van de bescherming van de fundamentele mensenrechten van appelanten en in het licht van de bescherming van artikel 90 Grondwet opnieuw rechtdoende, bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

1. Geïntimeerden sub 1 en 2, elk individueel, te bevelen, als 'a person who is in a position of excercising control or capable of directing political/military action in his State',

[in welke termen de hoedanigheid van persoonlijke verantwoordelijkheid voor agressie standaard wordt omschreven in de - overigens in andere opzichten uiteenlopende - ontwerp-voorstellen van de 'Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court' en van andere organen die zich bezig houden met de nadere implementatie van de 'crime of aggression', welke in artikel 5 van het Rome Statute of the International Criminal Court wordt gekwalificeerd als een van de 'most serious crimes of concern to the international community'],

zich (verder) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook door de Staat der Nederlanden aan de Amerikaans/Britse bezetting van Irak;

enige andere commissie van experts inzake aangelegenheden van internationaal (humanitiair)rechtelijke aard, de opdracht te geven om, binnen een door het Hof nader te bepalen termijn, te rapporteren omtrent de volkenrechtelijke rechtmatigheid van de Nederlandse militaire aanwezigheid in de Republiek Irak,

[nu juridisch onduidelijk is of de aanwezigheid van een Nederlands militair contingent aldaar, onder Brits oppercommando, maar overigens met een duidelijke eigen (primaire) verantwoordelijkheid voor een deel van Iraaks grondgebied en, uiteindelijk, ook met eigen 'rules of engagement' en geweldsinstructies, Nederland tot een 'occupying power' maakt, en mitsdien tot een, ook in dit opzicht, daadwerkelijke mede-schenner van de Iraakse soevereiniteit en dientengevolge tot mede-agressor, dan wel of het betrokken Nederlandse militaire contingent louter moet worden beschouwd als 'onder-uitvoerder' van de primaire verplichting die het internationaal recht aan 'occupying powers' oplegt om veiligheid en orde te verzekeren in bezet gebied, zodat de onderhavige Nederlandse militaire aanwezigheid daar, zonder meer, kan worden beschouwd als louter dienende tot uitoefening van deze laatste volkenrechtelijk rechtmatige taak],

en in elk geval de uitkomst van deze rapportage in de openbaarheid te brengen,

alsmede geïntimeerden te veroordelen in de kosten van dit geding in beide instanties.

De grieven luiden dan alsvolgt.

GRIEF I

Ten onrechte zijn thans appellanten in eerste aanleg in de kosten veroordeeld, aangezien ten onrechte de vorderingen van - toen - eisers zijn afgewezen.
Dit gelet op de doeltreffendheid van de hierna volgende grieven.

Deze vorderingen luidden:

"PRIMAIR:

Zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig heeft ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak,

1. Gedaagden sub 1 en 2 te gebieden om zich met onmiddellijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of

uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van politieke, diplomatieke en militaire steun dan ook van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak,

meer in het bijzonder van het verlenen

- van politieke en diplomatieke steun

door in welke vorm dan ook blijk te geven van instemming met Amerikaans/Brits oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak,

- en van militaire steun

1. door voor enigerlei vorm van oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, of het dreigen daarmee, troepen of wapens beschikbaar te stellen, direct zowel als indirect - indirect bijvoorbeeld door elders Amerikaanse of Britse militaire taken over te nemen -;

2. door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel naar het oorlogsgebied;

2. De Staat der Nederlanden te verbieden:

a. om over te gaan tot militaire steunverlening aan (de dreiging met) oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

b. in welke vorm dan ook (nog langer) mee te werken aan oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak;

c. (het dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak (nog langer) politiek en diplomatiek te steunen.

3. De Staat der Nederlanden te bevelen:

a. de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 Grondwet dat de Nederlandse regering de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak, zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot een zodanig geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militiar verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht;

b. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat elke vorm van politieke, diplomatieke, militaire of anderszins materiële steun aan oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak met onmiddellijke ingang wordt beëindigd;

d. de Amerikaanse en Britse regering terstond kenbaar te maken dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor het vervoer van troepen en materiëel van en naar het oorlogsgebied geen gebruik (meer) mógen maken van het Nederlandse luchtruim en dat alle Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer hiervan (voortaan) zijn gesloten;

e. dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken;

SUBSIDIAIR:

Zolang de Verenigde Staten zich niet gebonden achten aan de regels van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen,

de Staat der Nederlanden te verbieden om Nederlandse troepen, dan wel Nederlandse bemanningen van militaire vliegtuigen en marineschepen in het kader van een (eventuele) oorlog tegen de Republiek Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen;

met veroordeling van gedaagden in de kosten van het geding."

Het juiste beoordelingcriterium hiervoor is, thans in appèl, of deze vorderingen, zoals hierboven nog eens integraal weergegeven, ten tijde van de beoordeling hiervan in eerste aanleg, voor toewijzing in aanmerking hadden dienen te komen.

GRIEF II

onderdeel 1

Wat betreft de vaststelling van de feiten begint de Voorzieningenrechter in het bestreden vonnis onder 1.a met de terechte constatering dat, ten tijde van de eerste aanleg van dit geding, het volgende gold:

"Met betrekking tot de crisis rond Irak staat vast dat er een oorlogsdreiging bestaat."

De vaststelling van de feiten waar de Voorzieningenrechter vervolgens onder 1.b t/m f toe overgaat mist echter elke objectiviteit en wordt louter bepaald door de kennelijk door de Voorzieningenrechter gevoelde behoefte om mee te gaan met de door de Staat gegeven voorstelling van zaken omtrent de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens, de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadresoluties omtrent de inspecties naar deze

beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens, de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadresoluties omtrent de inspecties naar deze vermeende massavernietigingswapens en de beweerdelijke noodzaak voor, zowel als het beweerdelijke recht van, de Staat om, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, aan deze vermeende weigerachtigheid een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk zelfs ook een militaire geweldstoepassing te verbinden.

De stukken waar deze door de Voorzieningenrechter verkozen feitelijke enkadrering op is gebaseerd, alsmede de daaruit door hem ontleende citaten, zijn uitsluitend op deze criteria door de Voorzieningenrechter geselecteerd.

Niets, maar dan ook niets, van wat door eisers omtrent de feiten werd aangevoerd, heeft zijn weerslag gevonden in de feitelijke overwegingen van het bestreden vonnis.

Het eerste onderdeel van grief 1 strekt er dan ook toe om een dergelijke volstrekte eenzijdigheid als procesrechtelijk onaanvaardbaar te diskwalificeren.
En om aan te geven dat dit bovendien afbreuk doet aan de rechterlijke onpartijdigheid.

onderdeel 2

Met deze weergave als in casu, wordt bovendien de indruk gewekt als zou de keuze van hetgeen hier door de Voorzieningenrechter als de voor deze zaak als relevant te beschouwen feiten wordt geselekteerd, van betekenis zijn voor het te geven vonnis.

Indien de Voorzieningenrechter zich bij zijn vonniswijzing inderdaad heeft laten leiden door de onderhavige voorstelling van zaken van de Staat omtrent:

1. de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens;

2. de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan Veiligheidsraadsresoluties met betrekking tot de inspecties naar deze vermeende massavernietigingswapens;

3. de beweerdelijke noodzaak voor, zowel als het beweerdelijke recht van, de Staat om aan deze vermeende weigerachtigheid, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk ook zelfs een militaire geweldstoepassing te verbinden,

zoals weergegeven in de door de Voorzieningenrechter gemaakte selectie van citaten uit door de Staat overgelegde documenten, dan heeft hij zich, behoudens op een reeds in het eerste onderdeel afgewezen onaanvaardbare eenzijdigheid van gegevens,

Inmiddels is immers komen vast te staan dat de beweerdelijke dreiging van Iraakse massavernietigingswapens een Amerikaans-Britse machinatie was, blindelings gevolgd door de Staat der Nederlanden.
En dat niet Irak en Iraakse wapendreiging een gevaar opleverde voor de mensheid, de wereldorde en de integriteit van het internationale recht, maar de Anglo-Amerikaanse zucht naar militaire agressie tegen Irak, met de Staat in het voetspoor.

De vraag is of deze feitelijke onjuistheid door de rechter in eerste aanleg ten tijde van zijn oordeel redelijkerwijs voorzienbaar was.

Dat dit bepaald het geval was, blijkt alleen al uit het feit dat alleen al de existentie van het onderhavige geding reflecteert dat ook een andere visie_uitdrukkelijk mogelijk was !

onderdeel 3

De weergave van feiten, zoals die door de Voorzieningenrechter wordt gecomponeerd in het bestreden vonnis, verraadt bovendien - zeker nu immers moet worden aangenomen dat deze feiten-weergave in elk geval tenminste mede-richtinggevend is geweest voor de uitkomst van het vonnis - dat de Voorzieningenrechter kennelijk de opvatting is toegedaan dat voor de door de Staat vermeende noodzaak, zowel als het vermeende recht om, desnoods buiten de Veiligheidsraad om, aan de beweerdelijke weigerachtigheid van Irak om mee te werken aan de Veiligheidsresoluties met betrekking tot de inspecties naar vermeende massavernietigingswapens, een militaire geweldsdreiging, een militaire geweldsvoorbereiding en uiteindelijk zelfs ook een militaire geweldstoepassing te verbinden, ook rechtens een hoop te zeggen zou zijn.

Aldus overwegende heeft de rechter zijn politieke privé-opvattingen mede richtinggevend laten zijn voor de uitkomst van zijn vonnis.
Maar daar is de rechter niet voor.

Des te meer niet, indien - zoals in casu - dergelijke politieke privé-inzichten strijdig zijn met wat des rechts is.
Van enig recht van de Staat om over te gaan tot enigerlei militaire geweldsdreiging, militaire geweldsvoorbereiding, laat staan tot enigerlei geweldstoepassing is namelijk volstrekt geen sprake. Zolang een daartoe bepaaldelijk machtigende Veiligheidsraadsresolutie ontbreekt.

Zodanige handelingen, zowel als een zodanige opstelling, vormen dan ook een schending van het internationale recht, en tasten mitsdien de internationale rechtsorde aan.
Zodanige handelingen en een zodanige opstelling vormen daarmee daarenboven dan ook nog een duidelijke schending van artikel 90 Grondwet.

Zodanige handelingen en een zodanige opstelling vormen daarmee daarenboven dan ook nog een duidelijke schending van artikel 90 Grondwet.

Een rechter die, zoals de Voorzieningenrechter in kwestie, middels zijn selectie van wat hij feitelijk aan zijn vonnis ten grondslag wil gaan leggen, alsmede middels de uiteindelijke teneur van zijn vonnis, tot uitdrukking brengt in zodanige handelingen en een zodanige opstelling van de Staat wel wat te zien, maakt daarmee front tegen het recht, in plaats van dit te eerbiedigen, hetgeen in dit derde onderdeel uitdrukkelijk vooropgesteld wordt.

onderdeel 4

Het kan natuurlijk ook niet op toeval berusten dat de Voorzieningenrechter, bij de door hem gemaakte selektie van citaten uit door de Staat overgelegde stapel documenten, door hem benoemd als de feiten waarvan terzake van het bestreden vonnis wordt uitgegaan, keer op keer - onder 1.d, 1.e. en 1.f - nu juist ook weer specifiek die passages als citaat naar voren haalt, waarin melding wordt gemaakt van 'het recht' dat de Staat zich voorbehoudt om een eigen afweging te maken terzake van mogelijke geweldstoepassing, los van de Veiligheidsraad. Zoals weergegeven onder 1.d:

> "Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een 'material breach' door Irak zal worden bezien of er sprake is van 'een consistent pattern of non-compliance' met de resolutie. Daarover zal in de Veiligheidsraad gesproken worden en daarover heeft Nederland ook een eigen, separate afweging te maken. (...)."

En onder 1.e:

> "De regering heeft een sterke voorkeur voor een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken."

En voorts onder 1.f:

> "De regering zal zich overigens onder alle omstandigheden - nadat 'material breach' is geconstateerd - hierover een zelfstandig oordeel vormen en een eigen afweging maken welke stappen de regering gerechtvaardigd acht en welke bijdrage Nederland daaraan zou kunnen leveren."

(onderlijningen NS)

Door er systematisch voor te kiezen juist deze expliciete stellingname van de Staat als 'feit waarvan bij dit vonnis dient te worden uit te gaan' steeds weer naar voren te halen, zonder daarop waar dan ook in het vonnis ook maar op enigerlei

Zodat de Voorzieningenrechter klaarblijkelijk zijn bestreden vonnis mede gebaseerd heeft op de opvatting dat het des rechts zou zijn dat de Staat een **eigen afweging** zou mogen maken omtrent geweldstoepassing jegens Irak, **separaat** van wat de Veiligheidsraad daaromtrent al dan niet zou beslissen.

Nu de Voorzieningenrechter zijn vonnis klaarblijkelijk mede op deze met het recht geheel in strijd zijnde opvatting heeft gebaseerd, kan ook reeds om deze reden dit bestreden vonnis niet in stand blijven.

onderdeel 5

Onaanvaardbaar is de bepaald manipulatieve wijze waarop de Voorzieningenrechter, onder 1.b, punt 13 van de resolutie 1441 (2002) 'samenvat'.

Deze 'samenvatting' luidt:

> "13. **recalls**, in that context, that the Council has repeatedly warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations. (...)."

Met deze 'samenvatting', waarin de onderhavige tekst van de resolutie wordt afgebroken na sluiting van de zin eindigend met 'it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations', wordt de indruk gewekt dat de Veiligheidsraad in resolutie 1441 (2002) tot uitdrukking zou hebben gebracht dat alstoen, ten tijde van, en als resultaat van, de totstandkoming van deze resolutie, het aanwenden van

> "..serious consequences as a result of its continued violations of its obligations"

jegens Irak reeds zonder meer toepasbaar en rechtens toelaatbaar was geworden.

Met deze op dit punt manipulatieve weergave van de tekst van resolutie 1441 (2002) wordt dan een voorschot genomen op hetgeen vervolgens verderop, onder 8, in het inhoudelijk deel van de het bestreden vonnis - ten onrechte, naar verder ook nog in grief 5 inhoudelijk aan bod zal komen - wordt overwogen, met name dat

> "Vooralsnog echter [dient] te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'.

Zodat

> "In zoverre, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht [wordt] gehandeld."

Waarmee dus, volkomen ten onrechte - zoals ook in grief 5 nog nader inhoudelijk aan de orde zal komen -, de indruk wordt gewekt dat de onderhavige overweging onder 13 van resolutie 1441 (2002) op zich reeds de weg naar het jegens Irak in rekening brengen van 'serious consequences'zou hebben vrijgemaakt.
Voor de Staat zowel als voor andere landen.

Natuurlijk is het doen postvatten van deze opvatting reeds prima facie onjuist.

De Voorzieningenrechter gaat daarmee zelfs nog uitdrukkelijk een stap verder dan de Staat !
Die immers meermalen expliciet tot uitdrukking heeft gebracht dat er pas sprake zou kunnen zijn voor effectuering van wat voor 'serious consequences' dan ook, 'indien Irak zich niet houdt aan de resolutie'.

Zie o.a. de instemmende verwijzing naar de opvatting terzake van de Secretaris-Generaal van de VN door de minister van Buitenlandse Zaken in het Verslag van het algemeen overleg van 3 december 2002 door de Staat bij pleidooi in eerste aanleg (blz. 4 pleitnota van de Staat), luidende:

> " Hij memoreert de uitspraak van de secretaris-generaal van de Verenigde naties dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheden zal moeten nemen op grond van de 'serious consequences' die in resolutie 1441 worden vermeld, indien Irak zich niet houdt aan de resolutie."
> (onderlijning NS).

Met andere woorden: het bestaan van, alsmede het moment van, totstandkoming van resolutie 1441 (2002) schept, uitdrukkelijk ook in de ogen van de Staat zelf, op zich nog geen juridische grondslag om welke 'serious consequences' dan ook jegens Irak te effectueren.

Dit ondanks de suggestie van het tegendeel, die de Voorzieningenrechter met zijn 'samenvatting' van punt 13 van resolutie 1441 (2002) biedt.

Een en ander overigens nog geheel afgezien van het feit - dat elders nader zal worden uitgewerkt - dat in deze opvatting voorts ook nog eens de volstrekt onjuiste zienswijze weerspiegeld wordt dat het de Staat vrij zou staan om, in navolging van, dan wel in samenwerking met andere landen, met name de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, behalve vooruit te lopen op verdere besluiten terzake van nadere implementatie van zulke 'serious consequences' door de Veiligheidsraad, het bovendien ook nog eens vrij zou staan om, terzake van een dergelijke nadere implementatie van 'serious consequences', verdere beslissingen te nemen en door te voeren, separaat van wat daaromtrent nader door de Veiligheidsraad zou worden besloten.

GRIEF III

Ten onrechte kent de Voorzieningenrechter, onder 6 van het bestreden vonnis, aan het feit dat Bos en Balkenende als privé-personen werden gedagvaard in casu een zodanige betekenis toe dat reeds om deze enkele reden de tegen hen ingestelde vordering diende te worden afgewezen.

toelichting

De Voorzieningenrechter redeneert zich onder 6 van het bestreden vonnis als volgt een weg naar deze opvatting:

> Eisers "verwijten" Bos en Balkenende "gedragingen" die slechts zijn "uit te voeren door de Staat en haar organen".
> "Balkenende en Bos hebben als privé-personen geen bevoegdheden om met andere Staten te praten, [dan wel] aan (..) andere Staten opdrachten te geven (..)".
> Ook hebben zij als privé-personen geen bevoegdheden om "aan de Staat (..) opdrachten te geven of anderzins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden."

De conclusie is dan:

> "Op grond hiervan kan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet dragen en dient de vordering tegen hen (..) om deze reden al afgewezen te worden."

Dat eisers in eerste aanleg Bos en Balkenende gedragingen zouden verwijten, die slechts zijn uit te voeren door de Staat en haar organen, zoals de Voorzieningenrechter op dit punt allereerst in het bestreden vonnis overweegt, is even onbegrijpelijk als onzinnig.

De enige gedraging die eisers Bos en Balkenende verwijten is, zoals tot uitdrukking gebracht in de dagvaarding in eerste aanleg onder 34 t/m 36, dat zij, als persoon en als leider van respectievelijk de PvdA en het CDA, doorlopend kenbaar maakten zich te vereenzelvigen met de opvatting van de Staat der Nederlanden om zich eventueel niets gelegen te laten liggen aan het naar internationaal recht dwingende verbod om medewerking te verlenen aan geweldstoepassing tegen Irak, zolang een resolutie die bepaaldelijk tot geweld machtigt zou blijven ontbreken.

Dienovereenkomstig wordt in eerste aanleg, onder 1 primair, jegens hen gevorderd een gebod om zich met onmiddelijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van steun dan ook, als verder nader omschreven in deze vordering, van de zijde van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek

Dienovereenkomstig wordt in eerste aanleg, onder 1 primair, jegens hen gevorderd een gebod om zich met onmiddelijke ingang (voortaan) te onthouden van elke handeling of uitlating, gericht op het verlenen van welke vorm van steun dan ook, als verder nader omschreven in deze vordering, van de zijde van de Staat der Nederlanden aan enigerlei vorm van oorlogsgeweld, dan wel het dreigen met oorlogsgeweld, tegen de Republiek Irak, zolang niet de Veiligheidsraad middels een nadere resolutie uitdrukkelijk en ondubbelzinnig zou hebben ingestemd met mogelijk militair geweld tegen de Republiek Irak.

Natuurlijk zijn dit allerminst "gedragingen" die slechts zijn "uit te voeren door de Staat en haar organen" !
Wat de Voorzieningenrechter op dit punt allereerst overweegt, raakt dan ook kant noch wal.

Vervolgens overweegt de Voorzieningenrechter op dit punt dan voorts dus dat:

> "Balkenende en Bos als privé-personen geen bevoegdheden [hebben] om met andere Staten te praten, [dan wel] aan (..) andere Staten opdrachten te geven (..)".
> Ook hebben zij als privé-personen geen bevoegdheden om "aan de Staat (..) opdrachten te geven of anderzins als privé-persoon verplichtingen aan te gaan die tot de verweten gedragingen zouden kunnen leiden."

De Voorzieningenrechter bedient zich hier derhalve van de onheusheid om te suggereren dat de vorderingen van eisers jegens Bos en Balkenende tot het verrichten van dergelijke daden zouden strekken, hetgeen manifest onjuist is.

Ook dit laatste kan dan ook tot niets anders leiden dan tot vernietiging van het bestreden vonnis.

Nu hier, anders dan zijn rechtsbewustzijn, grotendeels alleen de fantasie van de Voorzieningenrechter aan het woord is geweest, is er natuurlijk ook geen enkele grond voor diens afrondende conclusie onder 6, dat:

> "Op grond hiervan het door Mubarek c.s. gestelde de vordering tegen Balkenende en Bos in persoon niet [kan] dragen en de vordering tegen hen (...) om deze reden al afgewezen [dient] te worden."

Waar het hier om gaat is dat zowel Bos als Balkenende, als politieke leiders van de twee grootste partijen van ons land, zich als zodanig, ten tijde van het entameren van het onderhavige geding, herhaaldelijk uitspraken vóór steun van Nederland aan de Verenigde Staten en diens kennelijke intentie om desnoods de Veiligheidsraad te negeren.

En dat zij daarbij kwamen tot de afspraak om deze politiek, ook bij totstandkoming van een door hen te vormen kabinet onverkort voort te zetten.

van het Rome Statute of the International Criminal Court steeds weerkerende formulering.

Als leiders van de twee grootste politieke partijen van Nederland, ten tijde van het kort geding bezig zijnde met kabinetsformatie, zetten zij de lijnen uit voor het toekomstig beleid. En daarmee ook de lijn van politieke, diplomatieke en militaire steun aan de (dreiging met) agressie tegen Irak.

Terecht is bij het Tribunaal voor Neurenberg de vaststelling gedaan:

> "Crimes against international law are committed by men, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes can the provisions of international law be enforced"
> (Annual Digest, 13 (1946), p. 221)

Dezelfde constatering ligt trouwens ook aan het Internationaal Strafhof ten grondslag.

Een reden temeer om ook andersoortige rechtsakties op het vlak van (dreigende) agressie dan strafakties niet alleen tot de Staat te richten als abstracte 'entiteit', maar eveneens tegen personen op wie de verantwoordelijkheid hiervoor is terug te voeren.

Dit teneinde het basisprincipe ten aanzien van misdrijven naar internationaal (humanitair) recht ook daar gestalte te geven, namelijk het principe van de **persoonlijke verantwoordelijkheid** en de **individuele aansprakelijkheid**.

GRIEF IV

Ten onrechte overweegt de Voorzieningerechter als weergegeven onder 7, met name:

> "Als uitgangspunt dient voorts te gelden dat de door Mubarek c.s. ingestelde vorderingen betrekking hebben op vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie, welk beleid in sterke mate zal afhangen van politieke afwegingen in verband met de omstandigheden van het geval. Dit betekent dat de burgerlijke rechter, zeker in kort geding, een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten leggen bij de beoordeling van dergelijke vorderingen, die ertoe strekken handelingen ter voorbereiding en uitvoering van politieke besluitvorming op het gebied van buitenlandse politiek en defensie als onrechtmatig en dus als verboden aan te merken. Het is immers niet aan de burgerlijke rechter om deze politieke afweging te maken."

Ten onrechte, aangezien - in weerwil van het feit dat rechtscolleges keer op keer weer tot een dergelijke voorstelling van zaken overgaan -, dergelijke vorderingen als thans ingediend door Mubarek c.s., door hen niet worden ingediend teneinde nu maar eens, intellectuelerwijs, een aantal 'vragen betreffende buitenlandse politiek en defensie' op tafel te leggen, maar worden ingegeven door pure doodsangst als gevolg van jegens hen, door (medewerking van) de Staat en anderen aan misdadige agressie- en oorlogshandelingen, dreigende onrechtmatige aantasting van hun fundamentele mensenrechten.

Bescherming van fundamentele mensenrechten en anderszins de bescherming tegen onrechtmatig geweld kunnen toch gerust als een rechterlijke kerntaak worden beschouwd.
En de rechter kan dit niet van zijn bord schuiven door het jegens de slachtoffers te stellen dat een dergelijke noodkreet tot hulp in feite zou behelzen een 'vraag betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie', waaromtrent 'een grote mate van terughoudendheid aan de dag zal moeten worden gelegd'!

Een dergelijke rechterlijke benadering ademt niets anders dan een volstrekte minachting voor de eisers in kwestie.
En voor hun alles overheersende noden, welke daarmee tot abstracties worden gedegradeerd, door ze te metamorfoseren tot 'vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek'.

Het zou overigens een illusie zijn - en dit geldt ook op voorhand reeds aan het adres van de Hoge Raad - om te menen dat de Nederlandse rechter buitenlandse slachtoffers die bij hem rechtsbescherming zoeken tegen de meest gruwelijke misdrijven die het internationaal recht kent van de zijde van de Staat, namelijk tegen daden van agressie en oorlogsmisdrijven, blijvend uit de Nederlandse rechtszalen zouden kunnen worden verdreven door te verordonneren dat wat deze slachtoffers te berde hebben te brengen niets anders zou zijn dan het voorleggen van 'vragen betreffende het beleid van de Staat op het gebied van buitenlandse politiek en defensie'.

Te bezien valt of Nederlandse rechtcolleges - de Hoge Raad incluis - dit ook nog vol zullen houden indien zij vervolgens, terzake van specifieke oorlogsmisdaden waarvan zij, als gevolg van de manier waarop de Staat dergelijke 'vragen van buitenlandse politiek en defensie' jegens hen met bruut onrechtmatig oorlogsgeweld heeft menen te moeten afwikkelen, opnieuw bij deze rechtcolleges de rechtszaal binnen zullen komen stromen!
Voor verhaal jegens de Staat, zoals thans door een aantal slachtoffers van Nederlandse mede-verantwoordelijkheid voor oorlogsmisdrijven in overweging is.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de betekenis in de onderhavige kontekst van de Engelse rechtszaak The Campaign for Nuclear Disarmamant (CND) v. United Kingdom, die door de Staat in eerste aanleg is overgelegd.

Inderdaad, daar ging het nu om een puur geabstraheerde rechtsvraag, uitmondend in een verzoek om een verklaring voor recht. Derhalve onvergelijkbaar met de onderhavige rechtszaak.

GRIEF V

onderdeel 1

Ten onrechte overweegt de Voorzieningenrechter voorts onder 7 van het bestreden vonnis:

> "Uit hetgeen namens de regering in het overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van een oorlog te voorkomen."
> (onderlijning NS)

Alsmede onder 8:

> "De Veiligheidsraad heeft in resolutie 1441 (2002) onder punt 13 (zie 1.b) aangekondigd dat er 'serious consequences' zullen zijn, indien Irak zich niet aan de opgelegde verplichtingen houdt. Mubarek c.s. vorderen onder 2. van het petitum in de inleidende dagvaarding, kort gezegd, een verbod op steun aan de dreiging met oorlogsgeweld tegen Irak, zolang de Veiligheidsraad niet in een nadere resolutie hiermee heeft ingestemd. Vooralsnog dient echter te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'. In zoverre wordt, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal verdragsrecht of internationaal gewoonterecht gehandeld. Die dreiging is er immers vooralsnog op gericht om zonder zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irakcrisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen. Meewerken hieraan, ook indien die dreiging niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rond Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen - aanstonds zou kunnen optreden, is dat meewerken daaraan, als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig. Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van zaken in dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven inter-

nationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken."

Ten onrechte, aangezien de dreiging met militair geweld die de Staat hier beweert te mogen aanwenden, beweerdelijk, naar ook de Voorzieningenrechter in het het bestreden vonnis onder 7 meent te moeten aannemen, erop gericht zijnde "om zich in te spannen om (..) het uitbreken van een oorlog te voorkomen", volstrekt niet als rechtmatig is aan te merken.

Een van de grondslagen van de vorderingen van eisers is immers dat het dreigen met geweld, alsmede het overgaan tot steunverlening aan daadwerkelijke opbouw van een geweldsarsenaal, jegens Irak, naar volkenrechtelijk gewoonterechtelijke maatstaf met een ius cogens-karakter, onrechtmatige handelingen zijn, zolang er niet een Veiligheidsraadsresolutie is die bepaaldelijk tot het gebruik van geweld machtigt.

Naar volkenrechtelijk gewoonterecht met een ius cogens-karakter wordt de onrechtmatigheid van het gebruik van geweld immers uitdrukkelijk op één lijn gesteld met de onrechtmatigheid van het dreigen met geweld.

Met andere woorden: indien en zolang het gebruik van oorlogsgeweld naar internationaal recht als verboden valt aan te merken, en deswege als onrechtmatig, is ook het dreigen met oorlogsgeweld verboden, en deswege onrechtmatig.

Dit volkenrechtelijk gewoonterechtelijk basisprincipe van ius cogens-karakter heeft onder meer ook zijn uitdrukkingsvorm gevonden in artikel 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties.
Ook in deze specifieke verdragrechtelijke uitdrukkingsvorm van deze volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm worden het verbod van geweld en het verbod van dreigen met geweld uitdrukkelijk in één adem genoemd.

De ratio van deze rechtssystematische gelijkstelling van het verbod van geweld en het verbod van dreigen met geweld is gelegen in een andere pijler van de internationale rechtsorde en het internationale rechtssysteem, waarop in de westerse landen het zicht in de loop der jaren - ten onrechte ! - zo langzamerhand geheel verloren is geraakt.
En dat is de soevereine gelijkheid en gelijkwaardigheid van Staten onderling, alsmede het daarmee hecht verbonden principe van non-interventie, als fundamenten van de internationale rechtsorde, zoals die na de Tweede Wereldoorlog zijn gegrondvest: zolang geweld van de ene Staat jegens enige andere Staat om iets van die andere Staat af te dwingen uitdrukkelijk verboden is - en dat is normaliter het geval, behoudens de uitzonderingen van geweld terzake van gerechtvaardigde zelfverdediging en van geweld op een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad - mag ook door de ene Staat jegens enige andere Staat niet gepoogd worden datzelfde van die andere Staat dan maar af te dwingen middels een bedreiging met geweld.

Aangezien daarmee terstond de soevereinde gelijkwaardigheid van die andere Staat, alsmede het verbod om in de aangelegenheden van die Staat te interveniëren, in het geding komen.

Zolang het om westerse landen gaat - en zeker als het Verenigde Staten betreft ! -, is iedereen hier in het westen onmiddellijk bereid om de onverkorte geldigheid van dit principe voluit te onderschrijven en hoog in het vaandel te zetten.
Maar gaat het om militair en economisch machteloze Staten, met name in de derde wereld, dan wil het er bij de dominante westerse politieke elites en hun opiniërende media-hofhoudingen al reeds lange tijd niet meer in dat allerlei vormen van politieke, economische en zelfs ook militaire dwang en dreiging, in het geval dat zich daar ontwikkelingen afspelen die wij hier in het westen als onaanvaardbaar wensen te bestempelen, niet een soort natuurlijk recht van de westerse wereld zouden vormen.

Dit volkomen te onrechte !

Met deze gevaarlijke opvatting - gevaarlijk omdat daarmee de grondslag van de internationale rechtsorde op het spel wordt gezet ! - is kennelijk ook de Voorzieningenrechter behept, gelet op zijn overwegingen onder 8 van het bestreden vonnis, dat

"Meewerken hieraan.."

> - d.w.z. aan een "een dreiging die er immers vooralsnog op gericht [is] om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen"

"(..) als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig [is]."

Aan het door de Voorzieningenrechter op dit punt te berde gebrachte ligt onmiskenbaar de vooronderstelling ten grondslag dat het wel eens wenselijk en zeer effectief kan zijn om fiks met militair geweld te dreigen, in een situatie waarin het gebruik van geweld (nog niet) is geoorloofd.

Die 'wenselijkheid' en 'effectiviteit' zijn echter subjectieve categorieën, en daarmee dus bron van verschil van politieke opvattingen.
Maar objectief, naar rechtsmaatstaven dus, bestaat het recht daarop niet.
Zolang niet ook het gebruik van geweld zelf is geoorloofd.

Ook praktisch zal er trouwens - om ten overvloede een dergelijke niet-juridische zijsprong hier toch maar eens te maken - doorgaans niets aan in de weg staan om aan de systematiek van het volkenrechtelijk gewoonrecht op dit punt te volle recht te

Ook praktisch zal er trouwens - om ten overvloede een dergelijke niet-juridische zijsprong hier toch maar eens te maken - doorgaans niets aan in de weg staan om aan de systematiek van het volkenrechtelijk gewoonrecht op dit punt te volle recht te doen: als enige Staat met militaire agressie wordt geconfronteerd, mag hij immers te allen tijde onmiddellijk militair terugslaan ter zelfverdediging.

Dus op dit punt is er niets aan de hand.

En gaat het om die andere uitzondering op het verder absolute geweldsverbod, namelijk geweldstoepassing op gezag van de Veiligheidsraad, dan is er niets op tegen om **eerst** een resolutie aan te nemen die uitdrukkelijk tot geweld mandateert, en pas **daarna** over te gaan tot immanente dreiging met geweld en daadwerkelijke opbouw van een militair geweldsapparaat.

De kille zekerheid dat geweld uitdrukkelijk al is geoorloofd, kan dan juist buitengewoon effectief zijn om te bewerkstelligen dat de Staat/Staten tot wie de betrokken gewelds-resolutie van de Veiligheidsraad zich richt, alsnog in die fase van geweldsdreiging en opbouw van een militair geweldsapparaat eieren voor zijn/hun geld kiest/kiezen !

Het gewoonterechtelijk volkenrechtelijke principe dat, zolang niet daadwerkelijk geweld geoorloofd is, ook **dreiging met** geweld rechtens onrechtmatig is, wordt ook tot uitdrukking gebracht in de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof van 8 juli 1996 inzake de Rechtmatigheid van de bedreiging met of het gebruik van kernwapens, General List No. 95, onder 47, waarin onder meer gesteld wordt:

> "De begrippen "bedreiging" met en "gebruik" van geweld in artikel 2, lid 4, van het Handvest gaan samen in die zin dat, indien in een gegeven geval het gebruik van geweld zelf onrechtmatig is - <u>om welke reden dan ook</u> - de dreiging om zulk geweld te gebruiken eveneens onrechtmatig is."
> (onderlijning NS)

Het Internationaal Gerechtshof onderstreept hier heel duidelijk dat dit beginsel altijd onverkort van gelding is: altijd als, om welke reden dan ook, het gebruik van geweld onrechtmatig is, geldt dit ook voor **dreiging met** geweld.

In dit verband moet er nog eens op gewezen worden dat artikel 2, lid 4, Handvest in casu de specifieke, verdragsrechtelijke uitdrukkingvorm vormt van het geweldverbod als de achterliggende volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm met een ius-cogens-karakter.

Deze norm reikt dan ook, als volkenrechtelijk gewoonterechtelijke norm van ius cogens, zelfs verder dan het kader van Handvest.

Ware dit niet zo, dan zou immers het geweldsverbod zich alleen (kunnen) richten tot de lid-staten van de Verenigde Naties, en

En mitsdien gerechtigd zouden zijn om, zonder met het volkenrecht in conflict te komen, naar believen geweld jegens enige andere Staat toe te passen !

onderdeel 2

A fortiori geldt dan vanzelfsprekend dat in situaties waarin het dreigen met de geweld niet is geoorloofd omdat het daadwerkelijk gebruik van geweld (nog) niet is gelegitimeerd, des te minder natuurlijk ook de daadwerkelijke opbouw van een militair geweldsapparaat, gericht tegen enige Staat, alsdan als rechtens toelaatbaar kan kan worden beschouwd.

Indien dan ook, zoals in casu, die op zich zelf al onrechtmatige dreiging met oorlogsgeweld ook nog eens

> "..niet uitsluitend verbaal is, maar daaraan kracht wordt bijgezet door mee te werken aan aan de opbouw van een strijdmacht die in het geval van het ontstaan van een situatie, waarin krachtens internationaal recht oorlogshandelingen rechtmatig zullen zijn - een situatie die zich ook in de visie van Mubarek c.s. in de crisis rondom Irak onder omstandigheden zou kunnen voordoen - aanstonds zou kunnen optreden",

dan is, in tegenstellling tot waar de Voorzieningenrechter het voor houdt,

> "..dat meewerken daaraan..",

des te nadrukkelijker onrechtmatig.

Dit ongeacht of die medewerking aan de daadwerkelijke geweldsopbouw jegens dat betrokken land, als vorm van dreiging met geweld die verder gaat dan louter verbaal, nu wel of niet - zoals de Voorzieningenrechter onder 8 voorts nog overweegt - beschouwd zou mogen worden als een

> "...wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering.."

En zijn er dan ook allerminst termen voor een vaststelling als onder 8 slot, luidende:

> "Van feiten of omstandigheden die dit handelen van de Staat bij de huidige stand van dit conflict onrechtmatig (namelijk in strijd met geschreven of ongeschreven internationaal recht) zouden maken is niet (voldoende) gesteld of gebleken."

onderdeel 3

Ten onrechte overweegt de Voorzieningenrechter onder 8 voorts dat

"Vooralsnog dient (..) te worden aangenomen dat het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 (2002) aangekondigde 'serious consequences'."

Zodat

"In zoverre, indien de Staat hieraan steun verleent, niet in strijd met internationaal gewoonterecht [wordt] gehandeld."

Zoals immers al in **het 5e onderdeel** van **Grief II** is uiteengezet, raakt de opvatting van de Voorzieningenrechter dat het de Staat, of welke andere landen dan ook, naar aanleiding van, en ten tijde van de totstandkoming van resolutie 1441 (2002) zou hebben vrijgestaan om welke 'serious consequences' dan ook jegens Irak te effectueren, kant noch wal.

Het is daarbij, zoals in **onderdeel** 5 van **Grief II** al is beklemtoond, ook uitdrukkelijk de opvatting van de Staat - anders dan kennelijk die van de Voorzieningenrechter - dat van enige implementatie terzake van zodanige 'serious consequences' pas sprake zou kunnen zijn, 'indien Irak zich niet houdt aan de resolutie', een zaak die in elk geval eerst naar aanleiding van het doorlopen van de in resolutie 1441 (2002) onder de punten 4, 11 en 12 aangegeven nadere procedure verder beoordeeld zou kunnen worden.

Dit - zoals eveneens reeds in **onderdeel** 5 van **Grief II** is uitgewezen - nog geheel afgezien het feit dat de Staat niet alleen het recht mist om op eigen houtje vooruit te lopen op wat, in het kader van de in resolutie 1441 (2002) aangegeven procedure, nader omtrent een eventuele nadere implementatie van 'serious consequences' zou kunnen worden beslist,

> (zodat niet alleen ook niet reeds ten tijde van de totstandkoming van deze resolutie daaromtrent al door de Staat op rechtmatige wijze een nadere invulling kon worden gegeven, en dus ook niet de invulling dat "het enkele dreigen met (oorlogs)geweld valt onder de in resolutie 1441 aangekondigde 'serious consequences"),

maar de Staat bovendien ook nog eens het recht miste om, los daarvan, op welk moment dan ook, separaat van de Veiligheidsraad, omtrent de verdere vormgeving van mogelijke 'serious consequences' jegens Irak te beslissen.

GRIEF VI

Ten onrechte wordt onder 7 van het bestreden vonnis voorts overwogen:

"Uit hetgeen namens de regering in overleg met de volksvertegenwoordiging door de minister van buitenlandse zaken is verklaard, blijkt dat de Staat zich bewust is van de

ernst van de situatie en van de verdragsrechtelijke verplichtingen, en dat de Staat beoogt zich in te spannen en daartoe alle rechtmatige middelen wil gebruiken, om door verder overleg op nationaal en internationaal niveau het uitbreken van oorlog te voorkomen."

Alsmede wordt ten onrechte onder 8 overwogen:

"Die dreiging [d.w.z. het dreigen met oorlogsgeweld door Nederland met een aantal andere landen, met name natuurlijk de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk - NS] is er immers op gericht om zonder daadwerkelijk oorlogsgeweld een einde te maken aan de Irak-crisis, door Irak te bewegen in overeenstemming met de resoluties van de Veiligheidsraad te handelen."

En:

"Meerwerking hieraan is, ook indien (...) dat meewerken daaraan [daadwerkelijk meewerken aan de opbouw van een militaire strijdmacht impliceert], als wijze van handelen die kan bijdragen aan het voorkomen van daadwerkelijke oorlogsvoering niet zonder meer onrechtmatig."

(onderlijning NS)

Deze overwegingen worden door de Voorzieningenrechter, zonder enige nadere motivering of onderbouwing, als een rechtens vaststaand feiten gebracht.

Door aldus vermeende 'goede bedoelingen' van de Staat en van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, bij hun dreiging met geweld en de opbouw van een militaire strijdmacht, uitdrukkelijk in zijn bestreden vonnis voorop te stellen, in plaats van zich ten aanzien van een kwestie als deze volstrekt neutraal op te stellen - hetgeen ten minste toch van een rechter gevraagd kan worden -, heeft de Voorzieningenrechter zijn vonnis gedegradeerd tot een politiek libel.

Door met behulp van deze dragende overwegingen zijn eigen politieke credo in zijn vonnis koning te doen kraaien, wordt immers door de Voorzieningenrechter in het betreden vonnis een kader geschapen waarin de vorderingen van eisers er op geen enkele wijze meer aan te pas konden komen.

De Voorzieningenrechter verheft dusdoende zijn politieke privé-opvatting omtrent wat de intenties zouden zijn geweest van wat zichzelf aanduidde als 'de geallieerden', tot een rechtsfeit.

Een van de kernvragen die hier opkomen laat zich als volgt stellen: kon de Voorzieningenrechter redelijkerwijs tot de kwalificatie komen dat de dreiging met geweld en de opbouw van een geweldsapparaat jegens Irak althans primair waren ingegeven door het motief om een oorlog te voorkomen? Zodat het bestreden vonnis terecht bol is komen te staan van de 'goede

bedoelingen' van de Staat, waardoor voor de vorderingen van eisers eigenlijk feitelijk geen plaats meer was ?

Het antwoord moet zijn: de Voorzieningenrechter kon dergelijke door hem vermeende 'goede bedoelingen' van de Staat onmogelijk in redelijkheid zo centraal stellen in zijn vonnis, als door hem werd gedaan, en dit in elk geval niet zonder nadere motivering en onderbouwing !

Het bestreden vonnis ademt dus, in al zijn porieën, dat aan de geweldsdreiging en opbouw van een militair geweldsapparaat louter 'goede bedoelingen' ten grondslag lagen.
Al sinds Kaïn Abel doodsloeg is dat het standaard-verhaal van hen die geweld voorbereiden.

Niets in de vorderingen van eisers noodzaakte de Voorzieningenrechter echter, noch bracht hem daartoe, noch nodigde hem daartoe als het ware uit, om ze met een politiek privé-credo op voorhand al de pas af te snijden.

De vorderingen die eisers instelden waren juridisch zuiver, gericht op onmiskenbare en expliciete rechtsvragen, namelijk de onrechtmatigheid van schendingen en dreigende schendingen van internationaal recht, van nationaal strafrecht en van artikel 90 Grondwet, alsmede op de noodzaak voor de rechter op daartegen op te treden.

Dit gelet op de zeer ernstige gevolgen die hiermee voor eisers dreigden, met name ook in de sfeer van aantasting van hun fundamentele mensenrechten, en gelet op de de zeer ernstige ondermijning van de internationale rechtsorde die zich hier begon af te tekenen.

Binnen dat strikte beoordelingskader had de Voorzieningenrechter moeten blijven.
Zonder zich in zijn vonnis te verliezen in politiek-ideologische connotaties.

Inmiddels heeft de geschiedenis bewezen dat de oorlogsdreiging en de opbouw van een strijdmacht door de 'geallieerden', in tegenstelling tot de uitgesproken privé-opvatting die de Voorzieningenrechter daarover aan een rechterlijk vonnis tot grondslag meende te moeten leggen, geenszins gericht waren op het voorkomen van een oorlog.
Maar dat deze oorlogsdreiging en militaire opbouw, daadwerkelijk gesteund door de Staat, ten doel hadden om, hoe dan ook en koste wat het kost, tot militaire verovering en bezetting van Irak over te gaan.

Dit ongeacht of Irak nu wel of niet zou meewerken aan resoluties van de Veiligheidsraad.
En ongeacht of dit onrechtmatige agressie jegens Irak zou impliceren.
En tenslotte ongeacht of eisers als gevolg van dit onrechtmatige oorlogsgeweld nu wel of niet zouden worden aangetast in hun elementaire mensenrechten.

En tenslotte ongeacht of eisers als gevolg van dit onrechtmatige oorlogsgeweld nu wel of niet zouden worden aangetast in hun elementaire mensenrechten.

Op 18 september 2003 oefende Hans Blix, de voormalige chef-wapeninspecteur van de Verenigde Staten, in en radio-uitzending van de BBC, zware kritiek uit op de Britse regering voor "de spin en hype" rond de inlichtingen die ze gebruikte om de oorlog tegen Irak te rechtvaardigen. Blix zei niet verbaasd te zijn dat er geen massavernietigingswapens in Irak zijn gevonden. Hij zei "meer en meer te geloven dat Irak in de zomer van 1991, na de eerste Golfoorlog, vrijwel zijn hele [arsenaal] heeft vernietigd", zoals het land heeft gezegd. De huidige zoektocht zal volgens hem hoogstens nog "een paar interessante documenten opleveren".
Tegen de BBC verklaarde Blix dat Blair en de Amerikaanse president Bush zich hebben gedragen als "middeleeuwse heksenjagers", die altijd heksen vonden als je er maar in geloofde.
(NRC 18 september 2003)

Half september 2003 kwam een Britse parlementaire onderzoekscommissie met haar rapport over de misleidingen van de publieke opinie ter rechtvaardiging van de oorlog tegen Irak.
Daarin wordt gerefereerd aan het geheime dossier van de inlichtingendiensten dat de Britse regering in september 2002 presenteerde en dat niet alleen het eigen volk maar ook de rest van de twijfelende wereld moest overtuigen van de noodzaak van een oorlog tegen Irak.
Dat bewuste dossier bevatte alarmerende informatie over de capaciteit van Irak om massavernietigingswapens te maken en in te zetten. Toen VN-wapeninspecteurs daar een paar maanden later kwamen kijken, vonden zij echter helemaal niets.
Uit het materiaal van de Britse geheime diensten dat de parlementaire onderzoekscommissie mocht inzien bleek dat ook deze Britse inlichtingendiensten nauwelijks bruikbaar actueel informatiemateriaal hadden weten te verzamelen. Niettemin meldden de inlichtingendiensten in hun eindverslag dat Saddam Hoessein binnen 45 minuten na een aanval massavernietigingswapens zou kunnen inzetten. Tony Blair zelf voelde er uiteraard weinig voor om het door inlichtingendiensten geschetste beeld te nuanceren. Hij had er politiek belang bij de veronderstelde dreiging te accentueren en deed er graag nog een schepje bovenop. Op het laatste moment schrapte hij uit zijn speech nog de passage dat "Saddam Hoessein niet in staat was een nucleaire aanval op Londen uit te voeren". Blair noemde op grond van dit dossier de dreiging van Saddam Hoessein 'immanent en direct'. Blair zei zwaaiend met het dossier dat 'Irak de productie van chemische en biologische wapens had gecontinueerd' en 'binnen drie kwartier massavernietigingswapens zou kunnen inzetten'. De waarschuwing van de geheime diensten dat 'de val van het regime in Bagdad het risico vergrootte dat biologische en chemische wapens in handen van terroristische groepen zouden komen' werd door hem eveneens verzwegen. In plaats daarvan riep hij dat het Westen tegen Saddam Hoessein moest optreden om te voorkomen dat chemische en bacteriologische wapens in handen van terroristen zouden komen.

Op 5 oktober 2003 publiceerde de Sunday Times fragmenten uit het dagboek van de oud-minister van buitenlandse zaken Robin Cook, waaruit blijkt dat al weken voor de oorlog tegen Irak werd begonnen, de Britse premier Tony Bair wist dat Saddam Hoessein geen massavernietigingswapens had.
Cook, die zijn functie kort voor het begin van de oorlog neerlegde uit onvrede met het feit dat de Britse regering het aanstuurde op een oorlog tegen Irak, schrijft in zijn dagboek dat Blair op 5 maart, twee weken voor de oorlog, al lang niet meer geloofde dat Saddam in staat was om binnen 45 minuten massavernietigingswapens in te zetten. Cook geeft in zijn dagboek aan dat hij zich bovendien grote zorgen maakte over het feit dat Blair in het geheel niet de indruk wekte zich iets aan te trekken van de rapporten van wapeninspecteur Hans Blix.
Volgens Cook beaamde ook John Scarlett, het hoofd van de Britse inlichtingendiensten, op 20 februari - d.w.z. een maand voor de oorlog -, dat Saddam geen massavernietigingswapens had die zouden kunnen worden ingezet tegen burgerdoelen. 'Tony Blair bleek het twee weken later met hem eens te zijn.'
(NRC en Volkskrant 6 oktober 2003)

Op 11 september 2003 meldde de Volkskrant:

> "Premier Balkenende heeft zich in de nesten gewerkt met een dossier dat hij van zijn ambtgenoot Blair kreeg over de toestand in Irak. De Tweede Kamer neemt er geen genoegen mee dat de premier weigert - vertrouwelijk - inzake te geven in het rapport, waarover hij ook zweeg in het kabinet."
>
> (Commentaar NS: dat de Kamer 'daarmee geen genoegen nam', blijkt te berusten op fantasie van de Volkskrant; de kamer legde zich daar uiteindelijk simpelweg bij neer)

Het artikel vervolgt:

> "Balkenende liet Kamerleden woensdag, na een twee uur durend debat, achter in verwarring en ergernis over de fameuze **for your eyes only**-brief van zijn Britse collega waarover kortgeleden ophef ontstond. Zelfs minister de Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken moest in een buitenlands blad lezen dat Balkenende exclusief informatie over de dreiging van Irak had gekregen vanuit Groot-Brittannië. Balkenende wierp tegen dat de informatie via andere kanalen (lees: inlichtingendiensten) ook bij de Hoop Scheffer en diens collega Kamp van Defensie was terechtgekomen. 'Niemand had een achterstand in informatie'.
> Bovendien speelde het dossier geen rol in de Nederlandse besluitvorming over het al dan niet deelnemen aan de oorlog tegen Saddam Hoessein. De informatie dateerde immers van vorig jaar september, enkele maanden voordat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië besloten tot militair ingrijpen.
> De Kamer concludeerde dat de ter verantwoording geroepen premier meer vragen opriep dan beantwoordde.
> Volgens D66'er Bakker kan het parlement zijn taak als controleur van de regering niet uitoefenen."

Het Filosofie Magazine van de VU Amsterdam stelde in zijn september-nummer naar aanleiding hiervan onder meer:

"De Nederlandse regering heeft de Amerikaanse en Britse leugens over massavernietigingswapens in Irak altijd bevestigd. De Nederlandse regering wil nu geen inzage geven in de informatie van de veiligheidsdiensten die de aanwezigheid van wapens zou aantonen. Wie neemt het nog op voor de waarheid in de politiek ?"

en:

"Liegen over massavernietigigswapens in Irak belemmert de werking van de democratie. Dan is controle van de regering niet meer mogelijk. Wat moeten we doen met die weigerachtigde politici die weigeren de rapporten te tonen van de inlichtingendiensten ?"

Op 7 november 2003 meldde de Volkskrant onder de kop:

"Irak probeerde tevergeefs oorlog met de VS te voorkomen":

"In de laatste weken van zijn bestaan heeft het Ba'ath-bewind nog tevergeefs geprobeerd het op een akkoordje te gooien met Washington. Weliswaar was het aftreden van Saddam Hoessein niet aan de orde, maar wel werd aangeboden binnen twee jaar verkiezingen uit te schrijven. Zelfs was er sprake van dat de Amerikanen zelf in Irak naar massavernietigingswapens zouden mogen komen zoeken".

In dit artikel wordt vermeld hoe, via tussen-personen, o.a. de invloedrijke Amerikaanse regerings-functionarissen werden benaderd met de mededeling dat 'Saddam Hoessein wist dat er werd geprobeerd hem in verband te brengen met 11 september en te bewijzen dat hij massavernietigingswapens had. De Irakezen waren bereid die bezorgdheid weg te nemen'.
Later vernam de tussenpersoon in kwestie, Cannistraro, dat het aanbod was afgeslagen. 'Al die aanbiedingen hadden één ding gemeen: Saddam zou aan de macht blijven, en dat was voor de regering-Bush onaanvaardbaar.'
Het artikel beschrijft verder nog hoe de regering in Bagdad dergelijke pogingen in de maanden die aan de oorlog voorafgingen intensief voortzette en nog begin maart 2003, via een andere tussenpersoon, de Libanees-Amerikaanse zakenman Imad Hage, rechtstreeks in contact legde met Richard Perle. Deze kreeg aanvankelijk toestemming van de CIA om de rechtstreekse vertegenwoordigers van de Iraakse regering te ontmoeten, maar later kreeg hij de opdracht om daar niet mee door te gaan.
'Volgens hoge Amerikaanse functionarissen was de oorlog niet te voorkomen.'

Aldus dit artikel in de Volkskrant.

Een achtergrond-artikel van de Volkskrant maakte op 24 oktober 2003, onder de kop "Liegende, liegend leugenaars" melding van de explosie van boeken die op dat moment in Amerika aan het

'Volgens hoge Amerikaanse functionarissen was de oorlog niet te voorkomen.'

Aldus dit artikel in de Volkskrant.

Een achtergrond-artikel van de Volkskrant maakte op 24 oktober 2003, onder de kop "Liegende, liegende leugenaars" melding van de explosie van boeken die op dat moment in Amerika aan het verschijnen was over de leugens van president Bush en zijn administratie. Boeken als 'The lies of George W. Bush' van David Corn, 'Lies and the lying liars who tell them' van Al Franken, 'The Great Unravelling' van Paul Krugman, 'Dude, where's my country ?' van Michael Moore en 'Big Lies' van Joe Conason vullen op dat moment de schappen en zetten uiteen hoezeer Bush en zijn administratie niet zomaar incidenteel leugens verkondigen, maar de leugen zelfs tot een syteem verheven hebben.

GRIEF VII

Ten onrechte wordt in het bestreden vonnis onder 9 overwogen:

> "De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de zich ontwikkelende meningsvorming geen plaats."

Dit aangezien deze overweging immers ten onrechte de suggestie in zich draagt dat eisers met hun vordering onder 3.a van de inleidende dagvaarding zouden beogen, of althans daarmee in elk geval, gewild of ongewild, als zijdeling effect zouden bewerkstelligen, dat de vrijheid van politieke meningsvorming, danwel de vrijheid van politieke besluitvorming daardoor zou worden beperkt of anderszins daarmee zou interfereren.
Eerst en vooral in het kader van de opinievorming binnen de VN.

Deze vordering onder 3.a, inhoudende een bevel aan de Staat om aan de Amerikaanse en Britse administratie kenbaar te maken dat een oorlog tegen Irak zonder een uitdrukkelijk mandaat van de Veiligheidsraad naar internationaal recht een serieuze schending van de internationale rechtsorde zou betekenen en een misdrijf zou vormen van de ergst denkbare soort, waarvoor de politiek verantwoordelijken voor het Internationale Strafhof in Den Haag zouden kunnen worden gebracht, vormt namelijk voor geen enkele vorm van politiek politiek overleg, dan wel voor geen enkele vorm van politieke meningsvorming of politieke besluitvorming ook maar op enigerlei wijze een belemmernis, op welk niveau dan ook.

Indien tenminste van de veronderstelling wordt uitgegaan dat bij de Amerikaanse en Britse administratie, bij hun deelname aan de meningsvorming terzake, de intentie voorstond om binnen

vaardbaar en te respecteren zou worden beschouwd, is hier ruimte voor enigerlei conclusie dat hetgeen onder 3.a in de inleidende dagvaarding wordt gevorderd op onaanvaardbare wijze zou kunnen interfereren met welke nationale of internationale meningsvorming dan ook, zoals bijvoorbeeld (ook) binnen het kader van de VN.

Niet valt aan te nemen dat, indien bij de Amerikaanse en Britse regering de intentie voorstond om terzake van de opinievorming omtrent verdere maatregelen tegen Irak de kaders van het internationale recht niet te respecteren - zoals achteraf op schokkende wijze is gebleken niettemin het geval te zijn geweest -, en derhalve bij deze Amerikaanse en Britse regering dus de intentie voorstond om deze opinievorming te sturen in een richting van een optreden dat de begrenzingen die het internationaal recht uitdrukkelijk te buiten zou gaan, de daarmee gemoeid zijnde vrijheid van opinievorming alsdan nog een door de rechter uitdrukkelijk te respecteren beperking zou opleveren.

Des te minder valt dit niet aan te nemen, indien en voor zover, zoals in casu, de rechter voor de taak staat om eerst en vooral het recht te verdedigen, met name ook de fundamentele mensenrechten van eisers die als gevolg van onrechtmatige en misdadige geweldsakties, welke een uitvloeisel dreigen te vormen van dergelijke grensoverschrijdende opininiëring, met ernstige aantasting worden bedreigd, alsmede voor de taak staat de integriteit van onze Grondwet te respecteren, die gebiedt dat de Nederlandse Staat de internationale rechtsorde dient te bevorderen.

GRIEF VIII

onderdeel 1

Ten onrechte wordt onder 9 voorts overwogen:

> "Het onder 3.b., d. en e. gevorderde [3.c. ontbreekt, vzgr] dient te worden afgewezen op grond van hetgeen hierboven onder 7 is overwogen. Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen, daarbij komt dat van een oorlogsgebied (nog) geen sprake is. De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied betekent niet dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die orlogsmiddelen is dan ook geen plaats."

resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de meningsvorming door de Staat en door de VN hierover nog niet is afgerond. Voorts kan de aanwezigheid worden gezien als een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld. Voor een bevel tot terugtrekking van die orlogsmiddelen is dan ook geen plaats."

Ten onrechte, aangezien het in het bestreden vonnis onder 7 en 8 gestelde niet in stand kan blijven, zoals in de eerdere grieven is uiteengezet en mitsdien dan ook een verwijzing naar het daar overwogene geen baat kan opleveren.

onderdeel 2

Meer specifiek is, in tegenstelling tot hetgeen met name onder 9 van het bestreden vonnis wordt overwogen, namelijk:

"Doorvoer van troepen en materieel via Nederland is dan ook niet als onrechtmatig te beschouwen. Daarbij komt dat dat van een oorlogsgebied nog geen sprake is.",

onjuist, aangezien door het openstellen van het Nederlandse luchtruim en Nederlandse lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel in elk geval tenminste wordt meegewerkt aan een vergaande vorm van dreigen met geweld - hetgeen ook door de Voorzieningenrechter uitdrukkelijk als zodanig wordt opgevat, gezien het daaromtrent onder 8 van het bestreden vonnis door hem gestelde -, en bedreiging met geweld nu eenmaal, om eerder uiteengezette redenen, pas als geoorloofd kan worden beschouwd op het moment dat ook het daadwerkelijk gebruik van geweld toelaatbaar zou zijn.

onderdeel 3

Verder specifiek is het ook rechtens onjuist om de dreiging, die - naar hier kennelijk ook door de Voorzieningenrechter wordt aangenomen - uitgaat jegens Irak van in het Golfgebied aanwezige Nederlandse oorlogsmiddelen, te kwalificeren als:

"..een onderdeel van het hierboven onder 8 niet als onrechtmatig geachte dreigen met geweld",

nu immers een dergelijke dreiging met militair geweld jegens Irak, evenmin als het daadwerkelijk gebruiken van militair geweld, ooit op enig moment rechtmatig is geworden.

Het feit dat, zoals de Voorzieningenrechter hier voorts nog overweegt, toentertijd, ten tijde van het bestreden vonnis zou hebben gegolden dat:

"De aanwezigheid van Nederlandse oorlogsmiddelen in het Golfgebied niet [betekent] dat al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak, zonder een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, nu immers de me-

"..al vaststaat dat deze oorlogsmiddelen zullen worden ingezet tegen Irak.."

Met hun betreffende vordering, inhoudende een bevel

"dat alle Nederlandse oorlogsmiddelen, in het Golfgebied aanwezig om oorlogsgeweld tegen de Republiek Irak (eventueel) te steunen, terstond worden teruggetrokken",

hadden eisers immers, zoals ook in eerste aanleg nadrukkelijk is uiteengezet, niet alleen het oog op het voorkomen van enigerlei situatie waarin dit Nederlandse militaire materieel rechtstreeks zou worden ingezet tegen Irak zonder een uitdrukkelijke machtiging tot geweld door de Veiligheidsraad, maar ook op enige situatie dat dit Nederlandse militaire materieel in de Golf zou worden benut voor het verrichten van zogenaamde 'backfill'-taken, d.w.z. voor het overnemen van militaire taken van met name de Amerikanen en Engelsen in Golfregio, teneinde deze laatsten aldus in de gelegenheid te stellen om de handen vrij te maken voor meer en grotere militaire inzet van eigen materieel en manschappen tegen Irak.

Al sinds het uitvinden van de oorlog wordt een dergelijke vorm van hulpverlening aan een oorlogvoerende partij beschouwd als een duidelijke vorm van medeplichtigheid aan een dergelijke oorlog.

Het feit dat de Voorzieningenrechter in het hierboven laatstelijk weergegeven citaat uitsluitend uitdrukkelijk spreekt van "het inzetten van Nederlandse oorlogsmiddelen in de Golf tegen Irak" wijst uit dat hij het hierboven bedoelde aspect van het eventueel verrichten van 'backfill-taken' ten onrechte buiten beschouwing heeft gelaten en als zodanig hier niet adekwaat respondeert op het onderhavige onderdeel van het petitum.

onderdeel 4

Vervolgens is rechtens onjuist dat, zoals de Voorzieningenrechter het onder 9 formuleert, al zou moeten vaststaan dat deze Nederlandse oorlogsmiddelen daadwerkelijk zouden worden ingezet tegen Irak

- of dit nu **rechtstreekse** inzet betreft of enigerlei inzet in de vorm van het verrichten van 'backfill-taken' ten dienste van de Amerikanen en Britten -,

zonder een daartoe geëigende resolutie van de Veiligheidsraad, voordat een vordering als onder 3.e in eerste aanleg überhaupt toewijsbaar zou kunnen zijn.

Dusdoende legt de Voorzieningenrechter hier een onjuiste en ontoelaatbare maatstaf op.

Voldoende is dat er een **rechtens relevante dreiging** aanwezig is, dat Nederlands militair materieel rechtstreeks dan wel

voor het verrichten van 'backfill-taken' zou worden ingezet, zonder een daartoe passende resolutie van de Veiligheidsraad.

Een dergelijke rechtens relevant dreiging was, ten tijde van de eerste aanleg van het onderhavige geding volop aanwezig.

Zoals immers ook de Staat zelf uitdrukkelijk heeft uitgewezen in de door hem in het geding gebrachte Kamerstukken, en door de Voorzieningenrechter in zijn weergave van de feiten voortdurend wordt onderstreept, dreigde de Staat bij voortduring met een verdere 'Alleingang' buiten de Veiligheidsraad om.

Dit nadat al eerder, buiten de Veiligheidsraad om, op voorhand onrechtmatigerwijs politieke, diplomatieke en militaire steun aan onrechtmatige dreiging van een oorlog tegen Irak door de Staat werd verleend.
Met name ook door het openstellen van mogelijkheden om Amerikaans militair materieel, bestemd voor een eventuele oorlog in Irak, zonder garanties dat een dergelijke oorlog slechts zou worden gevoerd in overeenstemming met een nadere resolutie van de Veiligheidsraad, door te laten voeren over Nederlands grondgebied en daarvoor ook Nederlandse havens en vliegvelden volledig beschikbaar te stellen.

Zie hiervoor met name de al in **onderdeel 4 van de Grief II** weergegeven citaten uit de Kamerstukken, waarin er door de regering niet allen mee wordt gedreigd, maar ook zelfs nog eens uitdrukkelijk wordt gesteld, dat Nederland, ook na een eventuele uitspraak van de Veiligheidsraad - bedoeld is hier kennelijk een terzake van een machtiging tot het gebruik van geweld negatieve uitspraak van de Veiligheidsraad - zich uitdrukkelijk het recht voorbehoudt dan alsnog daarover **"een eigen, separate afweging te maken"**, **"in alle gevallen een eigen afweging te maken"** en aldus **"een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad niet per definitie de doorslag"** te laten geven.

Ook deze uitdrukkelijke positionering van de Staat toont duidelijk aan dat een rechtens relevante dreiging dat de Staat zich verder ook nog schuldig zou gaan maken aan rechtstreekse mlitiaire steun aan de onrechtmatige agressie-oorlog, middels de in het Golfgebied aanwezige oorlogsmiddelen, - een agressie-oorlog die enige tijd later inderdaad losborstte - ten tijde van het aanspannen van het onderhavige geding volop aanwezig was.

En inderdaad, de publieke opinie in Nederland heeft de regering afgehouden van directe inzet van militaire troepen en militair materieel aan de inmiddels plaatsgevonden hebbende agressie-oorlog, maar wél zijn de in het Golfgebied aanwezige Nederlandse oorlogsmiddelen niettemin wel degelijk benut voor het verrichten van 'backfill-taken'.
En heeft de Staat aldus, behoudens het openstellen van het Nederlandse luchtruim, wegen, lucht- en zeehavens voor doorvoer van militaire troepen en militair materieel, alsmede ook het leveren Patriots aan Turkije, uiteindelijk ook op deze

wijze een duidelijke militaire bijdrage aan de agressie jegens Irak geleverd.

GRIEF IX

Ten onrechte wordt onder 9 van het bestreden vonnis overwogen:

> "Met betrekking op het door Mubarek c.s. gedane beroep op artikel 90 van de Grondwet wordt overwogen dat er, gezien het vorenstaande, geen grond is voor een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd."

Nu uit de kontekst van deze overweging blijkt dat de Voorzieningenrechter voor wat betreft het referentiekader hiervan alleen de vordering in eerste aanleg onder 3.a op het oog heeft gehad, hetgeen met name valt af te leiden uit de vervolgzin:

> "De Staat neemt deel aan de meningsvorming in de VN en voor een bevel zoals verwoord onder 3.a. van het petitum van de inleidende dagvaarding, is gelet op de ontwikkelende meningsvorming geen plaats",

heeft een toetsing aan artikel 90 Grondwet klaarblijkelijk alleen plaatsgevonden voor zover het deze vordering onder 3.a betreft.

Weliswaar is deze vordering onder 3.a, luidende:

> "de Staat te bevelen om de Amerikaanse en Britse regering, conform de verplichting van artikel 90 grondwet dat de Nederlandse regerig de internationale rechtsorde dient te bevorderen, terstond kenbaar te maken dat
> (dreigen met) oorlogsgeweld jegens de Republiek Irak,
> zolang een Veiligheidsraadsresolutie die uitdrukkelijk tot geweld machtigt ontbreekt, volkenrechtelijk onrechtmatig is, en dat de Amerikaanse en Britse politiek en militair verantwoordelijken voor het onderhavige onrechtmatige oorlogsgeweld het risico lopen om voor het Internationale Strafhof te Den Haag te worden gebracht",

de enige vordering waarin expliciet naar artikel 90 Grondwet als toetsingskader wordt verwezen, maar dit betetent niet dat niet ook aan de overige vorderingen uitdrukkelijk een beroep op artikel 90 Grondwet ten grondslag werd gelegd, zoals ook herhaaldelijk in eerste aanleg is benadrukt.

Niet alleen de vordering onder 3.a, maar alle vorderingen in eerste aanleg hadden dan ook door de Voorzieningenrechter expliciet aan vereisten van artikel 90 Grondwet moeten worden getoetst.

Nu dit klaarblijkelijk ten aanzien van de andere vorderingen dan de vordering onder 3.a door de Voorzieningenrechter achterwege is gelaten, heeft de Voorzieningenrechter onvoldoende recht gedaan op de grondslag van de eis.

GRIEF X

Ten onrechte heeft de Voorzieningenrechter onder 9 van het bestreden vonnis overwogen zoals reeds in grief IX is weergegeven.

Uit de eerdere grieven volgt dat, in tegenstelling tot wat de Voorzieningenrechter concludeert, artikel 90 Grondwet wel degelijk grond oplevert voor, zoals onder 9 wordt geformuleerd, "een bevel zoals door Mubarek c.s. gevorderd."

Noch het vorengestelde onder 8, noch hetgeen voorts nog wordt gesteld onder 9 en 10 van het bestreden vonnis doet daaraan af, nu het daar gestelde geen stand kan houden.

De internationale rechtsorde heeft, door de oorlog tegen Irak die in strijd met het internationale recht werd gevoerd en door de politieke en militaire steun die daaraan door de Staat werd verleend, onvoorstelbare schade opgelopen.

Op 23 september oefende de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties Kofi Anan zware kritiek uit op de Verenigde Staten.
In zijn openingstoespraak van de jaarlijkse zitting van de Algemene Vergadering van de VN zei Anan dat preventief optreden, als dat algemeen wordt geaccepteerd, kan leiden tot een "verspreiding van het unilaterale en wetteloze gebruik van geweld, met of zonder geloofwaardige rechtvaardiging".
Anan zei dat de doctrine van preventieve aanval "een fundamentele uitdaging vormt voor de uitgangspunten waarop, hoe onvolmaakt ook, wereldvrede en stabiliteit de afgelopen 58 jaar gebaseerd zijn geweest".
De secretaris-generaal sprak voorts van "een moment niet minder beslissend dan 1945, toen de VN werd opgericht".
(NRC en Volkskrant 24 september 2003)

In een interview met de NRC, gepubliceerd op 4 oktober 2003, werd de VN-ondersecretaris voor communicatie en publieke voorlichting Shasi Tharoor onder meer de vraag voorgelegd:

"Vreest u na de Amerikaanse aanval op Irak nog meer multilateralisme 'a la carte' in plaats van 'a la charte', dus met ad hoc-coalities in plaats van collectief via het VN-Handvest?",

waarop door hem onder meer werd geantwoord:

"Zeker. Dat zou een recept voor wanorde in de wereld zijn."

En de Amerikaanse oud-minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright verklaarde in een interview met de NRC, gepubliceerd op 14 oktober 2003, op de vraag:

"Hoopt u dat 'Irak' het einde van preventieve doctrine van de regering-Bush is [om landen preventief aan te vallen]?"

"Die doctrine heeft geen zin. Elk land heeft het recht op zelfverdediging. Als andere landen de preventieve doctrine ook gaan hanteren, krijgen we een zeer gevaarlijke wereld."

In een ingezonden artikel, gepubliceerd in de NRC van 23 oktober 2003, verklaarde de Amerikaanse senator voor de staat West-Virginia Robert C. Byrd onder meer:

"Ik kan geen steun geven aan de politiek van verblinding en 'het recht van de sterkste', die heeft geleid tot de nieuwe Amerikaanse arrogantie en eigenmachtigheid die bij deze regering voor buitenlandse politiek doorgaat.
Ik kan geen steun geven aan dit domme voorbeeld van de gevaarlijke en destabiliserende doctrine van de preventieve aanval, die het beeld van Amerika verandert in dat van een onbesuisde hork."

In een interview in de Volkskrant van 13 september 2003, naar aanleiding van het verschijnen van zijn nieuwe boek "De ondergang van een wereldorde", stelde prof. Karel van Wolferen, na eerder zijn zorg over de ontwikkelingen in Amerika tot uitdrukking te hebben gebracht, in antwoord op de vraag:

"Wat zijn die ontwikkelingen die de VS op dat zorgwekkende punt brengen?",

onder meer:

"In een notedop is het zoals de titel van het boek zegt: het einde van een relatief stabiele wereldorde waarvan de VS zelf de belangrijkste architect waren, en die tot een verbazend harmonieuze samenleving van staten was uitgegroeid. Met deze orde is het nu afgelopen."

En in een commentaar op de brede discussie die in de media losgebarsten was naar aanleiding van het verschijnen van het bovengenoemde boek van prof. van Wolferen "De ondergang van een wereldorde", schreef Bart Tromp in Het Parool van 2 oktober 2003 tenslotte onder meer:

"Bush' regering heeft fundamenteel gebroken met het beleid van alle vorige Amerikaanse regeringen sinds WO II. Die streefden naar een wereldorde gebaseerd op samenwerking, internationale afspraken, internationale organisaties en een internationale rechtsorde. Daarin domineerden de VS als een welwillende hegemniale staat, zonder dat andere staten zich daardoor tekort gedaan voelden. President Bush heeft de aanslagen van 11 september 2001 aangegrepen om een eind aan

"Bush' regering heeft fundamenteel gebroken met het beleid van alle vorige Amerikaanse regeringen sinds WO II. Die streefden naar een wereldorde gebaseerd op samenwerking, internationale afspraken, internationale organisaties en een internationale rechtsorde. Daarin domineerden de VS als een welwillende hegemoniale staat, zonder dat andere staten zich daardoor tekort gedaan voelden. President Bush heeft de aanslagen van 11 september 2001 aangegrepen om een eind aan deze wereldorde te maken - zie de opeenvolging van eenzijdige stappen (..)."

Tromp besluit dan, ten aanzien van de critici van dit boek, met de constatering:

"Ik heb nog geen enkele poging tot inhoudelijke weerlegging gezien van wat de kern is van dit politieke pamflet. Eerlijk gezegd lijkt me dat ook geen gemakkelijke opgave."

Grief XI

onderdeel 1

Ten onrechte wordt, onder 10 van het bestreden vonnis, door de Voorzieningenrechter ten aanzien van de subsidiaire vordering primair overwogen dat

"...nog niet vaststaat dat een oorlog tegen Irak zal volgen, dat Nederland hieraan zal meedoen en dat Nederlandse militairen in dat geval onder Amerikaans oppercommando zullen vallen (..)",
(onderlijning NS)

reden waarom:

"Deze vordering dan ook [dient] te worden afgewezen."

Waarmee de Voorzieningenrechter dus opnieuw een verkeerde maatstaf aanlegt.

Niet dat **vaststaat** dat een dergelijke oorlog zou gaan plaatsvinden is in casu immers het geëigende criterium voor een aktie als de onderhavige

- namelijk om te bewerkstelligen dat het de Staat zou worden verboden om Nederlandse troepen en/of Nederlands militair materieel in het kader van een (eventuele) oorlog tegen Irak onder Amerikaans militair oppercommando te plaatsen, zolang de VS zich niet gebonden achten aan de regels van Protocol I bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa inzake anti-personele mijnen -,

maar dat er een **rechtens relevante dreiging** aanwezig is dat dit zou kunnen gebeuren.

"..op de verkeerde veronderstelling dat Nederlandse militairen, indien zij onder Amerikaans oppercommando zouden vallen, niet (meer) de verplichting en verantwoordelijkheid zouden hebben om zich te gedragen overeenkomstig de regels van het Eerste Protocol bij de Verdragen van Genève en het Verdrag van Ottawa."

Dit laatste is door eisers als zodanig noch gesteld, noch gesuggereerd.

Wat eisers hebben betoogd, is dat indien Nederlandse militairen zouden meevechten onder een gezamenlijk oppercommando, dat dan naar uitdrukkelijk te verwachten viel een Amerikaans oppercommando zou zijn

- zoals dat overigens ook uiteindelijk daadwerkelijk heeft gefunctioneerd tijdens de Amerikaans/Britse agressie-oorlog tegen Irak -,

Nederland zich daarmee volkenrechtelijk mede-aansprakelijk zou maken voor alle schendingen van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève en van het Verdrag van Ottawa, die naar verwachting door de Verenigde Staten zouden worden begaan.

Een verwachting gebaseerd op het feit dat dergelijke schendingen door de VS immers als rechtens toelaatbare oorlogshandelingen worden beschouwd, nu de VS zich aan Protocol I en het Verdrag van Ottawa niet gebonden achten.

Zodoende zou de Staat dus, door zich onder een vreemd oppercommando te stellen, ongeacht of de betrokken oorlogshandelingen nu wel of niet rechtstreeks door Nederlandse militairen zouden worden verricht, volkenrechtelijk mede-aansprakelijk worden voor dergelijke oorlogsdaden in strijd met Protocol I en het verdrag van Ottawa, die, naar Nederlandse rechtsopvatting, oorlogsmisdrijven zouden opleveren.

Met kracht van argumenten is - door de Staat onbesproken gelaten en daarmee in elk geval daarmee ook onweersproken - door eisers gesteld dat het risico dat zodanige oorlogsmisdaden door de Amerikanen zouden worden begaan, zeker gelet ook op ervaringen met eerdere oorlogen - zoals de eerste Golfoorlog, de oorlog tegen Joegoslavië en de oorlog tegen Afghanistan -, bijzonder groot zou moeten worden geacht.
Mede ook juist omdat dergelijke oorlogshandelingen in strijd met Protocol I en met het Verdrag van Ottawa door de VS dus als op zichzelf volstrekt legale oorlogshandelingen worden beschouwd.

En zo is in feite gedurende de Amerikaans/Britse agressie-oorlog ook gebeurd, toen deze zich uiteindelijk heeft voltrokken.

Er is op grote schaal, zowel vanuit de lucht als vanaf de grond, clustermunitie ingezet met een anti-personeel karakter.

En zo is in feite gedurende de Amerikaans/Britse agressie-oorlog ook gebeurd, toen deze zich uiteindelijk heeft voltrokken.

Er is op grote schaal, zowel vanuit de lucht als vanaf de grond, clustermunitie ingezet met een anti-personeel karakter. Talloze burgers zijn daarvan het slachtoffer geworden, en tallozen zullen daarvan ook nog in de toekomst het slachtoffer worden.

Opnieuw is in deze oorlog op grote schaal de civiele infrastructuur op grote schaal verwoest. Waaronder opnieuw zelfs openbare nutsbedrijven voor de electriciteitsvoorziening, de watervoorzieningen, afvoersystemen en andere openbare voorzieningen, die genadeloos tot doelwit werden gemaakt.

Opnieuw zijn in deze oorlog televisie- en radiostations gebombardeerd.

Opnieuw zijn in deze oorlog de bepalingen van Protocol I omtrent maatregelen die in acht moeten worden genomen om de burgerbevolking bij bombardementen te ontzien op massieve wijze aan de laars gelapt.

Tot zover de grieven

DE EIS

De eis luidt dan als volgt:

Het Gerechtshof te Amsterdam wordt verzocht om het vonnis van de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Amsterdam, op 28 februari 2003, onder rolnummer 03/284 Pee tussen partijen gewezen, te vernietigen en, mede in het licht van de bescherming van de fundamentele mensenrechten van appelanten en in het licht van de bescherming van artikel 90 Grondwert opnieuw rechtdoende, bij arrest, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,

1. Geïntimeerden sub 1 en 2, elk individueel, te bevelen, als 'a person who is in a position of excercising control or capable of directing political/military action in his State',

[in welke termen de hoedanigheid van persoonlijke verantwoordelijkheid voor agressie standaard wordt omschreven in de - overigens in andere opzichten uiteenlopende - ontwerp-voorstellen van de 'Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court' en van andere organen die zich bezig houden met de nadere implementatie van de 'crime of aggression', welke in artikel 5 van het Rome Statute of the International Criminal Court

2. Geïntimeerde sub 3 te bevelen om aanstonds de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagtstukken, dan wel enige andere commissie van experts inzake aangelegenheden van internationaal (humanitiair) rechtelijke aard, de opdracht te geven om, binnen een door het Hof nader te bepalen termijn, te rapporteren omtrent de volkenrechtelijke rechtmatigheid van de Nederlandse militaire aanwezigheid in de Republiek Irak,

> [nu juridisch onduidelijk is of de aanwezigheid van een Nederlands militair contingent aldaar, onder Brits oppercommando, maar overigens met een duidelijke eigen (primaire) verantwoordelijkheid voor een deel van Iraaks grondgebied en, uiteindelijk, ook met eigen 'rules of engagement' en geweldsinstructies, Nederland tot een 'occupying power' maakt, en mitsdien tot een, ook in dit opzicht, daadwerkelijke mede-schenner van de Iraakse soevereiniteit en dientengevolge tot mede-agressor, dan wel of het betrokken Nederlandse militaire contingent louter moet worden beschouwd als 'onder-uitvoerder' van de primaire verplichting die het internationaal recht aan 'occupying powers' oplegt om veiligheid en orde te verzekeren in bezet gebied, zodat de onderhavige Nederlandse militaire aanwezigheid daar, zonder meer, kan worden beschouwd als louter dienende tot uitoefening van deze volkenrechtelijk rechtmatige taak],

en in elk geval de uitkomst van deze rapportage in de openbaarheid te brengen;

alsmede geïntimeerden te veroordelen in de kosten van dit geding in beide instanties.

procureur